

HÅNDBOG I FOLKETING SARBEJDET

OKTOBER 2015

FORORD

I Folketinget er der samlet en betydelig viden om regler og praksis for folketingsarbejdet. Denne Håndbog i folketingsarbejdet samler og formidler denne viden til en bredere kreds.

Håndbog i folketingsarbejdet supplerer Justitsministeriets vejledning om lovkvalitet, der hovedsagelig har det lovforberedende arbejde i regeringen som sit emneområde. Man kunne sige, at nærværende håndbog handler om alt

det andet: tilrettelæggelsen af arbejdet i Folketinget, fremsættelse af forslag, udarbejdelse af private forslag, udvalgsarbejdet og meget mere.

Det er tanken, at Håndbog i folketingsarbejdet skal kunne bruges af Folketingets medlemmer og folketingsgruppernes sekretærer samt ansatte i ministerier og organisationer.

OM HÅNDBOGEN

Folketingets håndbog om det parlamentariske arbejde, som her foreligger i 4. udgave, er et opslagsværk og et praktisk stykke værktøj til alle med arbejdsopgaver, der kræver viden om parlamentariske arbejdsgange, formalia osv. Håndbogen supplerer Justitsministeriets vejledning om lovkvalitet.

Håndbogen er en sammenskrivning af bidrag fra en række medarbejdere i Folketingets administrative enheder, som alle har det til fælles, at de i en årrække har beskæftiget sig med det parlamentariske arbejde i Folketingssalen og i udvalgene. Det betyder på den ene side, at en stor mængde informationer og detaljer om arbejdet med lovgivning i Folketinget er med. På den anden side betyder det, at håndbogen kan forekomme tung, hvis læseren kaster sig ud i at læse den i ét stræk fra ende til anden.

Redaktionen har derfor gjort ekstra meget ud af at gøre håndbogen nem at slå op i, dels ved hjælp af kapitelinddelingen, indholdsfortegnelsen og oversigten over de enkelte kapitler, dels ved hjælp af indekset. Den version, som lægges

ud på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk, tager ligeledes hensyn til, at der er tale om et opslagsværk.

Netop fordi der er tale om et opslagsværk, har redaktionen også valgt at undgå for mange henvisninger til andre kapitler og afsnit. Alle relevante oplysninger står derfor i deres naturlige sammenhæng, også selv om der på den måde optræder en række gentagelser i håndbogen. FFO er brugt som forkortelse for Folketingets forretningsorden. Ellers anvendes der kun almindelige forkortelser.

Folketinget udgiver en række pjecer med specifik information om udvalgte emner til folketingsmedlemmer, stedfortrædere og ansatte i partier og administrationen. Disse udgivelser opdateres løbende og sendes direkte til målgrupperne. De kan også rekvireres i Folketingets Servicecenter, telefon 33 37 32 99 eller e-mail Servicecenteret@ft.dk, eller hos Folketingets Oplysning, telefon 33 37 33 38 eller e-mail fo@ft.dk.

INDHOLD

FORORD	1
OM HÅNDBOGEN	3
KAPITEL 1 – FOLKETING SARBEJDET	14
1.1 Hvem planlægger folketingsarbejdet i Folketingssalen?	14
1.2 Mødeperioder	15
1.2.1 Valgperioder	15
1.2.2 Folketingsår og folketingssamling	15
1.3 Planlægningen af lovgivningsarbejdet	16
1.3.1 Fordelingen af fremsættelser over året	17
1.3.2 Information om kommende forslag	18
1.3.3 Frister for behandling	18
1.4 Planerne	20
1.4.1 Mødeplanen	20
1.4.2 Langtidsplanen	20
1.4.3 Ugeplanerne	20
1.4.4 Dagsordenen	22
1.4.5 Indkaldelse til møde	23

KAPITEL 2 – LOVFORSLAG OG BESLUTNINGSFORSLAG	28
2.1 Regeringsforslag	28
2.1.1 Samlelove	28
2.2 Private forslag	30
2.2.1 Forslag fra folketingsmedlemmer	30
2.2.2 Forslag fra udvalg	31
2.3 Fremsættelsen	32
2.3.1 Fremsættelse af regeringsforslag	32
2.3.2 Fremsættelse af private forslag	34
2.4 Tilbagetagelse af forslag	36
2.5 Ændringsforslag	36
2.5.1 Fremgangsmåden ved ændringsforslag	36
2.5.2 Bistand til ændringsforslag	36
2.5.3 Konsekvenser af ændringsforslag	37
2.5.4 »Ændringer« i bemærkningerne	37
2.5.5 Høring over ændringsforslag	37
2.5.6 Tilbagetagelse af ændringsforslag	38
KAPITEL 3 – BEHANDLINGEN AF FORSLAG I FOLKETINGSSALEN	42
3.1 Fremsættelsestalen	42
3.2 Forhandlingen	43
3.2.1 Ordførerne	43
3.2.2 1. behandling	43
3.2.3 2. behandling	44
3.2.4 3. behandling	45
3.3 Ordførerindlæg, privatistindlæg og korte bemærkninger	45
3.4 Afbrydelse af behandlingen	46

3.5	Efter forhandlingernes afslutning	46
3.6	Henvisninger til udvalgene	47
3.7	Afstemninger	47
3.8	Dispensation og afvisning	48
3.9	Identitet	49
3.9.1	Identitetskravet	49
3.9.2	Procedurespørgsmål	49

KAPITEL 4 – FOLKETINGETS UDVALG **54**

4.1	Nedsættelse og sammensætning af udvalgene	54
4.1.1	Stående udvalg	54
4.1.2	Ad hoc-udvalg	55
4.1.3	Sammensætning	55
4.1.4	Valg af udvalgsformand	56
4.1.5	Observatører	56
4.1.6	Udvalgsudskiftninger	56
4.1.7	Underudvalg	56
4.2	Udvalgenes beslutninger	56
4.3	Udvalgenes møder	57
4.4	Tavshedspligt	58
4.5	Deputationer	61
4.6	Skriftlige henvendelser til udvalgene	61
4.7	Åbne udvalgsaktiviteter, studieture og konferencer	62
4.7.1	Høringer	62
4.7.2	Udvalgenes studieture	62
4.7.3	Konferencer m.m.	63

4.8	Særlige udvalg og delegationer	63
4.8.1	Finansudvalget	63
4.8.2	Europaudvalget	65
4.8.3	Det Udenrigspolitiske Nævn	66
4.8.4	Delegationer	68
4.8.5	Indfødsretsudvalget	69
4.8.6	§ 71-Tilsynet	69
4.9	Adgang til udvalgenes dokumenter	69
4.10	Udvalgs og delegationers hjemmesider	70
4.11	Sekretariatsbetjening	70
4.12	Udvalgene og EU-sager	71
KAPITEL 5 – UDVALGENES ARBEJDE MED LOVGIVNING		76
5.1	Generelt om lovforslag og beslutningsforslag	76
5.2	Formelle krav og tidsfrister for lovgivningsarbejdet	77
5.3	Henvi sning af lovforslag til udvalgsbehandling	78
5.4	Udvalgsbehandling af lovforslag før 1. behandling	79
5.5	Høringssvar og høringsnotat	80
5.6	Skriftlige henvendelser om lovforslaget	82
5.7	Udvalgsspørgsmål	82
5.8	Planlægning af udvalgsbehandlingen	83
5.9	Udvalgenes behandling af lovforslag	84
5.10	Teknisk gennemgang	85

5.11	Betækningsudkast	85
5.12	Betækningsafgivelsen	86
5.13	Betænkningens indhold	88
5.14	Udvalgsbehandling efter betækningsafgivelsen	90
5.15	Ændringsforslag uden for udvalgsbehandlingen	91
5.16	Andre dokumenter end betænkninger	92
5.17	Lovforslaget efter 2. behandling	93
 KAPITEL 6 – LOVTEKNISK GENNEMGANG		98
6.1	Sproglig og lovteknisk gennemgang	98
6.2	Typiske fejl	99
6.2.1	Titler	99
6.2.2	Indledninger i ændringslovforslag	101
6.2.3	Konsekvensrettelser i hovedloven	101
6.2.4	Andre fejl	102
6.3	Retningslinjer for redaktionelle rettelser	102
6.3.1	Retskrivningsordbogen	102
6.3.2	Folketingets valg af staveformer m.v.	102
6.3.3	Sproglige fejl	103
6.3.4	Fejl vedrørende opstilling (formalia)	103
6.4	Omtryk og rettelser af fremsatte lovforslag	105
6.5	Flere ændringslovforslag angående den samme lov	105
6.6	Offentliggørelse af lovforslag efter 2. og 3. behandling	106
6.7	Omtryk af lovforslag efter 3. behandling	107

KAPITEL 7 – FORESPØRGSLER OG REDEGØRELSER	110
7.1 Forespørgsler	110
7.2 Proceduren ved forespørgsler	110
7.3 Forslag til vedtagelse	113
7.3.1 Behandlingen	113
7.3.2 Længde og indhold	114
7.3.3 Afstemningsrækkefølgen	114
7.4 Hasteforespørgsler	115
7.5 Redegørelser fra regeringen	116
7.5.1 Almindelige redegørelser	116
7.5.2 Statsministerens åbningsredegørelse	118
7.5.3 Andre redegørelser	118
KAPITEL 8 – SPØRGSMÅL TIL MINISTRE	122
8.1 Oversigt	122
8.2 Spørgsmål fra enkeltmedlemmer: § 20-spørgsmål	122
8.2.1 Spørgsmålets indhold	122
8.2.2 Adressat	126
8.2.3 Form	126
8.2.4 Frister og fremgangsmåde	126
8.2.5 Antal	128
8.2.6 Ministerens svar	128
8.2.7 Tilbagetagelse af spørgsmål	130
8.3 Udvalgsspørgsmål	130
8.3.1 Spørgsmål til skriftlig besvarelse	130
8.3.2 Samråd	132
8.4 Spørgetimen med statsministeren	135

KAPITEL 9 – ORLOV, IMMUNITET OG OFFENTLIGHED	138
9.1 Orlov for folketingsmedlemmer	138
9.2 Folketingsmedlemmers immunitet	139
9.3 Folketingets register over folketingsmedlemmernes hverv og økonomiske interesser (hvervregisteret)	139
9.4 Folketinget og offentligheden	141
KAPITEL 10 – DOKUMENTATION OG INFORMATION	144
10.1 www.folketingstidende.dk og Folketingstidende	144
10.1.1 Referat af Folketingets forhandlinger	144
10.1.2 Referenten i Folketingssalen	145
10.2 Tv fra Folketinget	146
10.2.1 Tv-kanalen FOLKETINGET	146
10.2.2 Web-tv – direkte møder og video on demand	146
10.3 Folketingets hjemmeside – www.folketinget.dk	146
10.4 Folketingets Bibliotek	148
10.5 Linkpakker til ugens debatter i Folketingssalen	148
10.6 Folketingets arkiv – udvalgsbilag	148
10.7 Folketingets Oplysning	149
10.8 Folketingets EU-oplysning	149

BILAG 1

REGLER OM ADGANG TIL FOLKETINGETS PARLAMENTARISKE DOKUMENTER M.V. (SOM VEDTAGET AF PRÆSIDIET DEN 25. FEBRUAR 2015)	152
---	------------

BILAG 2

VEJLEDNING OM OPSTILLING AF ÆNDRINGSFORSLAG, DER SKAL STILLES TIL FREMSATTE LOV- OG BESLUTNINGSFORSLAG	155
---	------------

KAPITEL 1 – FOLKETING SARBEJDET

1.1 HVEM PLANLÆGGER FOLKETING SARBEJDET I FOLKETINGSSALEN?

1.2 MØDEPERIODER

1.2.1 Valgperioder

1.2.2 Folketingsår og folketingsamling

1.3 PLANLÆGNINGEN AF LOVGIVNING SARBEJDET

1.3.1 Fordelingen af fremsættelser over året

1.3.2 Information om kommende forslag

1.3.3 Frister for behandling

1.4 PLANERNE

1.4.1 Mødeplanen

1.4.2 Langtidsplanen

1.4.3 Ugeplanerne

1.4.4 Dagsordenen

1.4.5 Indkaldelse til møde

KAPITEL 1 – FOLKETING SARBEJDET

1.1 HVEM PLANLÆGGER FOLKETING SARBEJDET I FOLKETINGSSALEN?

Krumtappen i folketingsarbejdet i Folketingssalen er dagsordenen for Folketingets møder. Det er Folketingets formand, der fastsætter Folketingets dagsorden (grundlovens § 39).

Folketingets formand er også formand for Udvalget for Forretningsordenen og inddrager jævnligt dette udvalg i planlægningen af folketingsarbejdet. Umiddelbart før folketingsårets begyndelse i oktober indkalder formanden udvalget til et møde med statsministeren, hvor regeringens lovprogram drøftes. Udvalget drøfter også folketingsarbejdet senere på året, ofte i forbindelse med de statusredegørelser, som statsministeren sender til udvalget i december, februar, marts og april om afviklingen af lovprogrammet. Desuden kan formanden holde møder med gruppeformændene og udvalgsformænd og -næstformænd, når der er behov herfor. Det kan være om afviklingen af folketingsarbejdet, for så vidt angår konkrete

lov- og beslutningsforslag, eller for så vidt angår den mere generelle afvikling. I forbindelse hermed søger formanden at sprede anden- og tredjebehandlingerne over de sidste måneder op til, at arbejdet i Folketingssalen slutter i begyndelsen af juni. Det skal forhindre, at folketingsarbejdet klumper sig sammen i de sidste par uger.

Folketingets formand får bistand fra folketingssekretæren og Lovsekretariatet til det praktiske arbejde med at indkalde til møder, fastlægge dagsorden, udarbejde planer m.v.

Folketingssekretæren mødes på formandens vegne hver onsdag med repræsentanter for folketingsgrupperne for at drøfte udkast til ugeplaner og andet af betydning for afviklingen af folketingsarbejdet. Der er også løbende kontakt på embedsmandsniveau mellem Folketinget og ministerierne.

1.2 MØDEPERIODER

Grundloven inddeler det parlamentariske arbejde i valgperioder og folketingsår.

1.2.1 VALGPERIODER

Folketingets medlemmer vælges for 4 år, men statsministeren kan til enhver tid udskrive nyvalg med den virkning, at de bestående folketingsmandater bortfalder, når nyvalg har fundet sted (grundlovens § 32).

Medlemmerne er valgt fra valgdagen, men vil dog af praktiske grunde først kunne fungere, når valgresultatet er gjort op og man ved, hvem der er blevet medlemmer af Folketinget. Valgresultatet opgøres af de lokale valgbestyrelser og Økonomi- og Indenrigsministeriet. De valgte medlemmer træder derfor først sammen senest den 12. søgnedag (normalt 2 uger) efter folketingsvalget (grundlovens § 35).

Grundloven giver statsministeren ret til at indkalde Folketinget, inden de 12 søgnedage er gået (grundlovens § 35), og ved enkelte lejligheder har statsministeren benyttet sig af denne ret. Det er sket af praktiske grunde som følge af julen (1973 og 1981) eller for at kombinere sammentrædelsesdagen efter valg med den første tirsdag i oktober, hvor folketingsåret begynder (1994).

Herefter sættes Tinget, det vil sige, at Folketinget godkender folketingsvalget og vælger formand og næstformænd. Først da bliver Folketinget arbejdsdygtigt. Kun medlemmer, hvis valg er godkendt, kan være medlemmer af udvalg og deltage i Folketingets forhandlinger og afstemninger (FFO § 1, stk. 8).

Efter et folketingsvalg konstituerer de nyvalgte folketingsmedlemmer sig i folketingsgrupper. Medlemmer valgt for samme parti danner typisk en folketingsgruppe, men også andre (f.eks. et nordatlantisk medlem eller en løsgænger) kan blive optaget i et partis folketingsgruppe.

En folketingsgruppe kan også dannes senere i valgperioden, f.eks. ved at nogle medlemmer bryder med deres folketingsgruppe. Disse medlemmer kan så vælge at danne et nyt politisk parti med henblik på at stille op til næste folketingsvalg. Når Økonomi- og Indenrigsministeriet har godkendt det nye parti som opstillingsberettiget til næste folketingsvalg, kan de pågældende medlemmer anmelde sig som folketingsgruppe.

Mandaterne bortfalder først, når nyvalg har fundet sted. Ikke desto mindre følger Folketinget oftest den praksis, at arbejdet i Folketingsalen standser, umiddelbart efter at valget er udskrevet.

Der er dog også eksempler på, at der er afholdt møder efter udskrivelsen af valg, f.eks. med henblik på fremsættelsen af finanslovsforslaget inden den grundlovsbestemte frist (1973), gennemførelse af en midlertidig bevillingslov (1981, 1983 og 1990), gennemførelse af oktoberåbning (1960 og 1979) og – om end i begrænset omfang – gennemførelse af almindelige forslag (specielt 1960, 1987 og 1990).

1.2.2 FOLKETINGÅR OG FOLKETINGSSAMLING

Valgperioden inddeles i folketingsår. Folketingsåret begynder den første tirsdag i oktober og varer til den første tirsdag i oktober det

følgende år. Når der har været folketingsvalg, deles folketingsåret i to samlinger: 1. samling, som omfatter folketingsåret indtil valgdagen, og 2. samling, som løber fra dagen, hvor Folketinget mødes første gang efter valget, og indtil den første tirsdag i oktober. Ved begyndelsen af hver folketingssamling vælges ny formand og nye næstformænd og medlemmer til Folketingets udvalg (grundlovens § 36 og FFO § 2, stk. 2, og § 7, stk. 1). Forslag til love og folketingsbeslutninger, der ikke er endeligt vedtaget før udgangen af folketingssamlingen, bortfalder (grundlovens § 41, stk. 4).

Folketingsåret indledes i øvrigt med statsministerens åbningsredegørelse, der består af en mundtlig del («trontalen») og en skriftlig del (lovprogrammet) (grundlovens § 38, stk. 1). Tidspunktet for afslutningen af arbejdet i Folketingssalen har Folketingets formand traditionelt fastsat til senest grundlovsdag, dvs. den 5. juni.

Siden 1973 har Folketinget afsluttet arbejdet inden grundlovsdag, bortset fra i 1973, 1974, 1975, 1980, 1998, 2005, 2008, 2010, 2011, 2012, 2013 og 2014, hvor Folketingets møder fortsatte 1-2 uger ind i juni eller i hele juni måned på grund af almindelig travlhed, valg eller folkeafstemning i maj. Herudover har der i nogle tilfælde, specielt i 1970'erne, været afholdt en møderække på 1-2 uger i løbet af sommeren.

I 1997 besluttede Udvalget for Forretningsordenen at indføre en særlig mødedag i september med 1. behandling af finanslovsforslaget på dagsordenen. Det skete for at sikre Folketinget en mere central placering i den politiske debat

om regeringens finanspolitiske udspil. Formanden sætter ikke andre sager på dagsordenen for mødet i september, bortset fra sager om orlov og lign.

Folketingsudvalgene kan holde møder hele året, men typisk vil mødeaktiviteten være noget mindre i de perioder, hvor der ikke er møder i Folketingssalen.

1.3 PLANLÆGNINGEN AF LOVGIVNING SARBEJDET

Alle forslag bortfalder, hvis de ikke er vedtaget, inden folketingsåret slutter, dvs. inden den første tirsdag i oktober. Denne regel medfører stor travlhed ved afslutningen af mødeperioden, hvor mange forslagsstillere ønsker deres forslag færdigbehandlet. Arbejdspresset stiller store krav til organiseringen af gruppemøder og det lovtekniske arbejde i Folketingets parlamentariske enheder med udarbejdelse af udvalgsbetænkninger, ændringsforslag og optryk af lovforslag. For at modvirke denne koncentration og for at sikre en samlet behandlingstid af rimelig længde har Folketinget løbende indgået aftaler med regeringen om fremsættelsestakten for regeringsforslag.

Udvalget for Forretningsordenen opstillede i 1999 følgende ønsker til en bedre tilrettelæggelse af lovgivningsarbejdet:

- Størst mulig samling af forslag om ensartede emner.
- Bedre tid til forberedelse af behandlingerne i Folketingssalen såvel for medlemmerne og ministrene som for offentligheden.

- Bedre tid til udvalgsarbejdet.
- Større spredning af specielt anden- og tredjebehandlingerne.

1.3.1 FORDELINGEN AF FREMSÆTTELSER OVER ÅRET

Folketinget har nogle retningslinjer for, hvornår lovforslag skal fremsættes, af hensyn til planlægningen af lovgivningsarbejdet. De to vigtigste er, at regeringen bør fremsætte hovedparten af forslagene i lovprogrammet ved folketingsårets begyndelse, og at forslag normalt bør fremsættes senest den 1. april, for at de kan påregnes gennemført i det pågældende folketingsår (FFO § 10, stk. 3).

Fremsættes et forslag efter den 1. april, skal der, hvis 17 medlemmer af Folketinget forlanger det, foretages afstemning om, hvorvidt 1.

behandling kan finde sted (FFO § 11, stk. 1).

Tilsvarende regler gælder for beslutningsforslag (FFO § 17, stk. 3).

I Justitsministeriets vejledning om lovkvalitet findes andre retningslinjer og hovedprincipper for lovarbejdet, herunder:

- Mindst halvdelen af regeringens lovforslag bør fremsættes inden medio november.
- Der lægges vægt på, at der kan fremsættes et betydeligt antal lovforslag allerede i Folketingets åbningsuge.

Reglerne i FFO § 10, stk. 3, bygger på en aftale, som blev indgået i oktober 1995 mellem statsministeren og formændene for folketingsgrupperne, hvorefter halvdelen af forslagene fra

lovprogrammet skulle fremsættes i oktober og første halvdel af november, og den anden halvdel skulle fremsættes snarest efter og inden en bestemt dato.

1.3.2 INFORMATION OM KOMMENDE FORSLAG

Forudsætningen for en god planlægning er, at Folketinget har oplysninger om og overblik over de forslag, som forslagsstillerne ønsker færdigbehandlet det pågældende år. Det kan ske enten ved en tidligere fremsættelse af forslagene, eller ved at regeringen informerer Folketinget om indhold af og fremsættelsestidspunkt for kommende forslag.

De første oplysninger om det kommende folketingsår får Folketinget ved den åbningsredegørelse, som statsministeren afgiver den første tirsdag i oktober. Det sker i den skriftlige del af redegørelsen, det såkaldte lovprogram. Lovprogrammet indeholder forventet fremsættelsestidspunkt for de annoncerede lov- og beslutningsforslag og ministerredegørelser.

Statsministeren sender endvidere i begyndelsen af december, februar, marts og april en redegørelse om status for afviklingen af regeringens lovprogram til Udvalget for Forretningsordenen. Redegørelsen indeholder løbende opdaterede oplysninger om forventet fremsættelsestidspunkt for resterende forslag og resterende ministerredegørelser.

Tidspunktet i lovprogrammet for en fremsættelse kan f.eks. hedde februar I, det vil sige, at regeringen forventer at fremsætte forslaget i første halvdel af februar.

Folketingets formand får ikke tilsvarende tidlige oplysninger om kommende private forslag, altså forslag fra folketingsmedlemmer. Derfor er det vigtigt, at medlemmerne så tidligt som muligt giver Lovsekretariatet besked om, hvilke forslag de vil komme med. Navnlig er det vigtigt, at medlemmerne – når regeringens lovprogram er offentliggjort – giver besked om eventuelle alternative eller supplerende forslag om samme emne som regeringens forslag. Det gør det muligt for Lovsekretariatet at samle forslag om samme emne til behandling i Folketingssalen.

1.3.3 FRISTER FOR BEHANDLING

Forretningsordenen indeholder nogle minimumsfrister. Der skal gå 2 dage efter fremsættelsen, før et forslag kan komme til 1. behandling, og der bør gå 5 dage (FFO § 11, stk. 1). Der skal endvidere gå 2 dage efter betænkningssafgivelsen, før et forslag kan komme til henholdsvis 2. og 3. behandling (FFO § 8 a, stk. 2).

Desuden må 2. og 3. behandling tidligst finde sted, 2 dage efter at henholdsvis 1. og 2. behandling er afsluttet (FFO § 12, stk. 1, og § 13, stk. 1). Endvidere må 3. behandling ikke finde sted før 30 dage efter fremsættelsen af lovforslaget (FFO § 13, stk. 1).

Fristerne i Folketingets forretningsorden er som sagt minimumsfrister, og de vil normalt ikke være tilstrækkelige til, at offentligheden og medlemmerne kan nå at sætte sig grundigt ind i et forslag eller en betænkning, før forslaget skal til behandling i Folketingssalen.

Derfor har Udvalget for Forretningsordenen opstillet som praktisk hovedregel, at 1. behandling normalt først finder sted i den anden uge

Lovforslag	Beslutningsforslag
<p>1. behandling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tidligst 2 dage efter fremsættelsen • Der bør gå 5 dage efter fremsættelsen • Normalt i den anden uge efter fremsættelsen 	<p>1. behandling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tidligst 2 dage efter fremsættelsen • Der bør gå 5 dage efter fremsættelsen • Normalt i den anden uge efter fremsættelsen
<p>2. behandling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tidligst 2 dage efter 1. behandling • Tidligst 2 dage efter betækningsafgivelsen • Normalt 5-6 dage efter betækningsafgivelsen 	<p>2. (sidste) behandling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tidligst 2 dage efter 1. behandling • Tidligst 2 dage efter betækningsafgivelsen • Normalt 5-6 dage efter betækningsafgivelsen
<p>3. behandling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tidligst 2 dage efter 2. behandling • Tidligst 2 dage efter eventuel afgivelse af tillægsbetækning • Tidligst 30 dage efter fremsættelsen 	

efter fremsættelsen. Udvalget har også udtalt, at der normalt skal gå 5-6 dage mellem betækningsafgivelse og 2. behandling. Disse frister skal sikre, at offentligheden og ordførerne får bedre tid til at sætte sig ind i forslagene. Desuden skal ordførerne have mulighed for at drøfte dem i grupperne.

Fristerne gælder både lovforslag og beslutningsforslag, bortset fra reglen om, at 3. behandling af lovforslag ikke må finde sted før 30 dage efter fremsættelsen. Lovforslag skal behandles tre gange i Folketingssalen, mens beslutningsforslag kun skal behandles to gange.

Private lov- og beslutningsforslag kommer dog normalt ikke til 1. behandling lige så tidligt som regeringsforslag, men 1. behandling vil dog i praksis finde sted inden for 1 måned efter fremsættelsen.

Helt op i 1960'erne var det praksis, at regeringsforslag dominerede dagsordenen for Folketinget, og at private forslag ikke automatisk blev sat til behandling. Chancen for, at private forslag kom igennem et udvalg til 2. og eventuelt 3. behandling, var endnu mindre. Dette er baggrunden for reglerne i FFO § 11, stk. 1, og § 8 a, stk. 2, jf. § 17, stk. 1, om forslagsstillernes mulighed for at få deres forslag behandlet. Bestemmelserne har i dag ikke praktisk betydning.

1.4 PLANERNE

1.4.1 MØDEPLANEN

I begyndelsen af folketingsåret kan det være svært at danne sig et indtryk af den kommende arbejdsbyrde og de kommende hovedemner for den politiske debat, men alligevel udsender formanden i løbet af foråret en mødeplan for det kommende folketingsår med de dage, hvor der forventes møde i Folketingssalen.

Mødeplanen angiver normalt omkring 100 mødedage i tiden fra første tirsdag i oktober til grundlovsdag. Sædvanligvis indeholder den 2 mødefri uger, der falder sammen med skolernes efterårsferie og vinterferie, ligesom uge 10 traditionelt holdes mødefri til udvalgsrejser m.m. Desuden indeholder den normalt 3 mødefri uger omkring jul og en halv mødefri uge i forbindelse med påsken. Formålet med de mødefri uger og mødefri dage er at give medlemmerne bedre mulighed for at planlægge såvel folketingsarbejdet som arbejdet uden for Christiansborg, således at udvalgsrejser, heldagsmøder, seminarer, kurser og høringer m.v. kan placeres på dage, hvor der ikke er planlagt møde i Folketingssalen.

Mødeplanen omdeles til Folketingets medlemmer, ministrene og ministerierne og findes endvidere på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk.

1.4.2 LANGTIDSPLANEN

Hidtil har den detaljerede planlægning af arbejdet i Folketingssalen ikke rakt ud over 2-3 uger. Erfaringen viser, at 2-3 uger er et meget kort planlægningstidsrum, når man skal disponere over ministres og

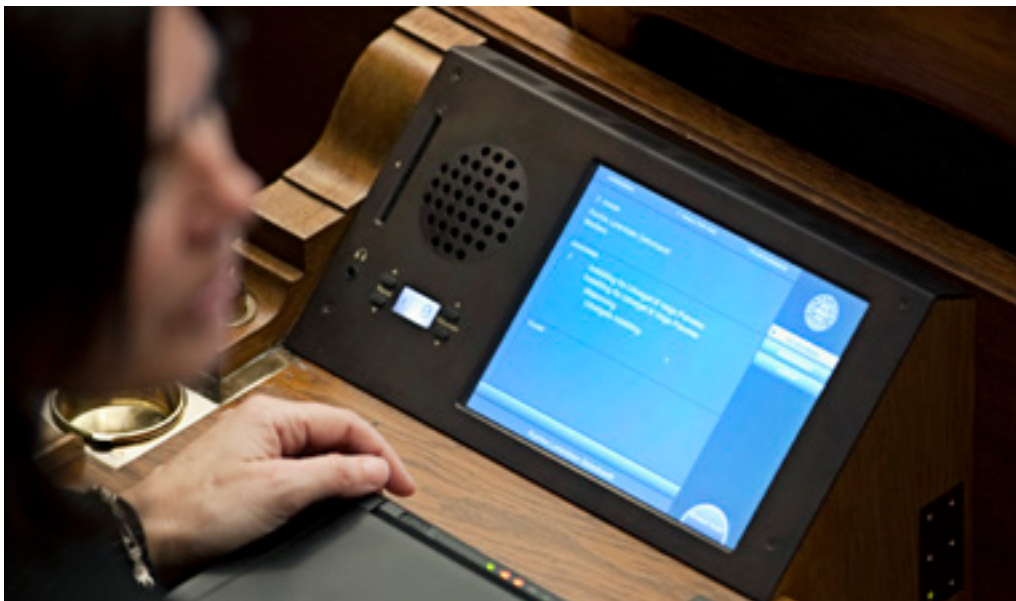
folketingsmedlemmers tid. Oftest vil de pågældendes kalendere være fyldte lang tid i forvejen, og folketingsarbejdet må foregå på bekostning af allerede indgåede aftaler og tilsagn. Derfor har Folketinget indført en langtidsplan til brug for planlægningen af møderne i Folketingssalen. Den indeholder imidlertid kun aftaler om forespørgselsdebatter, der traditionelt oftest er placeret flere uger ude i fremtiden. Disse aftaler fremgår af ugeplanen for den kommende uge.

1.4.3 UGEPLANERNE

Med ugeplanerne offentliggør Folketinget den første samlede plan for det enkelte møde. Ugeplanerne udarbejdes på baggrund af

- lister fra Statsministeriet modtaget mandag over forslag, der skal på ministermøde tirsdag,
- meddelelser fra udvalgssekretærene om, hvilke betænkninger udvalgene forventer at afgive de kommende 2 uger,
- fremsatte private lov- og beslutningsforslag,
- oplysninger fra udvalgssekretærene om udvalgsarrangementer, der kan forventes at optage alle ordførere,
- løbende oplysninger fra ministersekretariaterne om, hvornår ministrene kan være til rådighed,
- konkrete aftaler med ministersekretariaterne og,
- for så vidt angår private forslag, tilkendegivelser fra ordføreren for forslagsstillerne.

Den enkelte ugeplan udkommer i tre udgaver. Et foreløbigt udkast for uge 3 offentliggøres på Folketingets hjemmeside onsdag formiddag i uge 1, udkast for uge 3 offentliggøres på

tilsvarende måde onsdag i uge 2, og endelig ugeplan for uge 3 offentliggøres igen på tilsvarende måde den sidste mødedag i uge 2.

Mandag udarbejder folketingssekretæren og Lovsekretariatet forslag til ugeplan, der sendes til formanden. Onsdag formiddag udsendes udkast for de kommende 2 uger – ikke mindst med henblik på gruppemøderne onsdag middag, hvor ordførerskaber traditionelt fordeles. Onsdag eftermiddag mødes folketingssekretæren med repræsentanter for folketingsgrupperne for at drøfte indholdet af planerne. Det er vigtigt, at grupperne i denne forbindelse giver besked til Lovsekretariatet om sammenhænge mellem de forslag, som er opført på planerne, både mellem forslagene indbyrdes og i forhold til kommende forslag fra grupperne. Derved kan Folketinget undgå med korte mellemrum at skulle gentage debatter i Folketingssalen om samme emne, selv om det sker på grundlag af forskellige forslag.

Regeringsforslag sættes normalt først til 1. behandling, i den første eller anden uge efter at de er fremsat, for at give medlemmerne, ministrene og offentligheden bedre mulighed for at forberede behandlingen. I ganske særlige tilfælde kan Folketinget færdigbehandle lov- eller beslutningsforslag på få dage, f.eks. ved overenskomstindgreb, afgiftsforhøjelser eller udsendelse af tropper og materiel til konfliktområder. Dette kræver dog, at et flertal på 3/4 af folketingsmedlemmerne vil medvirke til at give de nødvendige dispensationer (FFO § 42). Private forslag sættes som nævnt normalt senere til 1. behandling end regeringsforslag.

Forslag, som udvalgene har afgivet betænkning over, sætter Folketinget fortrinsvis til 2. behandling tirsdag eller torsdag i ugen efter betækningsafgivelsen og til 3. behandling tirsdag eller torsdag i den følgende uge.

Private forslag, der har sammenhæng med et regeringsforslag, der er fremsat eller forventes

fremSAT inden for en rimelig tid, bliver så vidt muligt sat til forhandling samme dag som regeringsforslaget. Eventuelt kan forhandlingen foregå under et.

Private forslag fra flere folketingsgrupper om det samme emne vil normalt blive sat til forhandling samme dag, og også disse bliver så vidt muligt behandlet under et.

Udgangspunktet for planlægningen af den enkelte dag er de aftaler, som folketingssekretæren og Lovsekretariatet løbende indgår med ministerierne om, hvornår de enkelte sager skal behandles. Folketinget tilstræber at begrænse antallet af ministre, som bliver berørt af arbejdet i Folketingssalen på den enkelte dag. Det gælder dog ikke anden- og tredjebehandlinger og spørgetiden. Til gengæld bliver så mange som muligt af de sager, der angår de ministre, som skal i Folketingssalen den pågældende dag, placeret på dagsordenen.

Planlægningen har naturligvis ikke kun betydning for ministrene, men i lige så høj grad for folketingsmedlemmerne og Folketingets udvalg. Men med den korte planlægningshorisont er det nødvendigt at fastholde, at Folketingssalen er krumtappen i folketingsarbejdet, og at udvalg og medlemmer må tilrettelægge deres arbejde i forhold hertil.

En bestemmelse i forretningsordenen om, at der ikke måtte holdes udvalgs møder samtidig med møderne i Folketingssalen, udgik i 1994 som lidt for restriktiv. Men det forudsættes fortsat, at udvalgene afbryder møderne, hvis der ringes til afstemning under udvalgs mødet, og andre udvalgsarrangementer, der afholdes uden for

Folketinget, bør som udgangspunkt placeres på tidspunkter, hvor der ikke afholdes møder i Folketingssalen. Herudover kan det nævnes, at Udvalget for Forretningsordenen har henstillet, at der ikke afholdes udvalgs møder under de store debatter.

Formålet med planerne for folketingsarbejdet og specielt den detaljerede ugeplanlægning er, at deltagerne i det parlamentariske arbejde, herunder berørte organisationer og institutioner, skal kunne indrette sig med henblik på indlæg og tilstedeværelse. Selv et foreløbigt udkast for tiden 2 uger frem, der er offentliggjort på Folketingets hjemmeside, er formodentlig indgået i manges tidsplanlægning og bør derfor kun ændres, hvis der er særlige grunde til det. Ministersekretariatene og gruppesekretariatene skal derfor være opmærksomme på de forskellige faser i den konkrete ugeplanlægning og være behjælpelige med at gøre denne så sikker som muligt.

1.4.4 DAGSORDENEN

Folketinget følger nogle retningslinjer for planlægningen af de enkelte ugedage:

Der er kun ganske undtagelsesvis møde i Folketingssalen om mandagen. Inden for de 9 mødemåneder er der endvidere normalt nogle få mødefri fredage. Møderne begynder tirsdag og onsdag kl. 13 og torsdag og fredag kl. 10. I travle perioder, især de sidste uger før jul og før grundlovsdag, forekommer der så vel møder om mandagen som fremrykkede mødetidspunkter på andre ugedage. Onsdagens første og ofte eneste punkt på dagsordenen er spørgetiden. Der er middagspause torsdag cirka kl. 12-13, men ikke fredag. Det kan forekomme, at der ved

Normaluge:

- Mødetider: tirsdag kl. 13, onsdag kl. 13, torsdag kl. 10 og fredag kl. 10. Kun torsdag er der frokostpause kl. 12
- Afstemninger: tirsdag og torsdag
- 2. behandling: tirsdag og torsdag
- 3. behandling: tirsdag og torsdag

sene møder desuden er en pause cirka kl. 18-19, men normalt gennemføres en dagsorden uden aftenpause.

Dagsordenen for et møde i Folketingssalen offentliggøres normalt på Folketingets hjemmeside sidst på eftermiddagen dagen før det pågældende møde. Det sene tidspunkt er valgt for ikke at udelukke diverse ændringer foranlediget af orlovsansøgninger, nye ændringsforslag uden for betænkningen el.lign. Kun sager, som står på dagsordenen for et møde, behandles i dette, dog undtaget valg til udvalg, kommissioner og hverv (FFO § 32).

Dagsordenerne indeholder kun sjældent sager, som ikke er anført på ugeplanen. Skulle der ske ændringer i forhold til ugeplanen, underretter Lovsekretariatet folketingsgrupperne og den pågældende minister på forhånd.

Rækkefølgen af sager på dagsordenen er som udgangspunkt følgende:

- 3. behandling af lovforslag
- 2. (sidste) behandling af beslutningsforslag

- 1. (eneste) behandling af beslutningsforslag
- 2. behandling af lovforslag
- 1. behandling af lov- og beslutningsforslag
- Forespørgsels- og redegørelsesdebatter.

Inden for de enkelte kategorier samler Lovsekretariatet sagerne efter ministerområde med regeringsforslagene inden for det pågældende ministerområde først. Skiftes ministerområde, vil regeringsforslag kunne komme efter private forslag på det foregående ministerområde. Ved placeringen af ministerområder i forhold til hinanden lægges der navnlig vægt på ministrenes kalendere og på udvalgs møder. Der lægges endvidere vægt på at samle de enkelte ministres dagsordenspunkter, ligesom forespørgsler og redegørelser søges placeret til sidst på dagsordenen. Afvigelse fra disse tommelfingerregler vil naturligvis kunne forekomme, hvis det er nødvendigt af hensyn til andre arrangementer.

I de travle perioder op til jul og grundlovsdag er der også afstemninger om lov- og beslutningsforslag onsdag og fredag.

1.4.5 INDKALDELSE TIL MØDE

Folketingets formand indkalder til møde med angivelse af dagsorden (grundlovens § 39). Der er dog tre tilfælde, hvor formanden ikke selv kan bestemme tidspunkt og dagsorden for mødet:

- 1) Formanden skal indkalde til møde, når mindst 2/5 af medlemmerne, dvs. 72 medlemmer, fremsætter begæring herom med angivelse af dagsorden (grundlovens § 39).

- 2) Formanden skal indkalde til møde, når statsministeren skriftligt fremsætter begæring herom med angivelse af dagsorden (grundlovens § 39).
- 3) Hvis 7 af Finansudvalgets 17 medlemmer anmoder om møde i Folketingssalen i en i øvrigt mødefri periode med henblik på behandling af en bevillingsansøgning fra en minister – i form af et beslutningsforslag – kan det forventes, at formanden vil indkalde til møde (beretning fra Udvalget for Forretningsordenen, Folketingstidende 1968-69, tillæg B sp.1.229).

Mødeindkaldelse sker normalt, ved at formanden ved slutningen af hvert møde meddeler tidspunktet for næste møde (FFO § 32, stk. 2).

Formanden henviser desuden til den dagsorden, der fremgår af Folketingets hjemmeside.

Folketinget kan også blive indkaldt på andre måder: Hvis der er uforudsete møder i mødefri perioder, vil medlemmerne blive indkaldt elektronisk via hjemmesiden og ved udsendelse af e-mail og eventuelt sms samt gennem grupperne med angivelse af mødetidspunkt og dagsordens emner. Der er ikke i grundloven eller forretningsordenen fastsat en minimumstid mellem indkaldelsen og mødets afholdelse, men hvis medlemmerne bliver indkaldt til møde i en forventet mødefri periode, vil formanden offentliggøre indkaldelsen så hurtigt som muligt på hjemmesiden.

KAPITEL 2 – LOVFORSLAG OG BESLUTNINGSFORSLAG

2.1 REGERINGSFORSLAG

2.1.1 Samlelove

2.2 PRIVATE FORSLAG

2.2.1 Forslag fra folketingsmedlemmer

2.2.2 Forslag fra udvalg

2.3 FREMSÆTTELSEN

2.3.1 Fremsættelse af regeringsforslag

2.3.2 Fremsættelse af private forslag

2.4 TILBAGETAGELSE AF FORSLAG

2.5 ÆNDRINGSFORSLAG

2.5.1 Fremgangsmåden ved ændringsforslag

2.5.2 Bistand til ændringsforslag

2.5.3 Konsekvenser af ændringsforslag

2.5.4 »Ændringer« i bemærkningerne

2.5.5 Høring over ændringsforslag

2.5.6 Tilbagetagelse af ændringsforslag

KAPITEL 2 – LOVFORSLAG OG BESLUTNINGSFORSLAG

2.1 REGERINGSFORSLAG

Inden en minister fremsætter et lovforslag i Folketinget, har ministeren som regel forhandlet med regeringens støttepartier, eventuelt også med andre partier, for at sikre, at der er flertal for forslaget. Ved særlig store og indgribende lovforslag bliver der mellem regeringen og en kreds af partier indgået en aftale eller et forlig, der danner grundlag for lovforslagets indhold. Da regeringsmagten som regel deles af flere partier, foregår forhandlingerne rent praktisk først mellem regeringspartierne ordførere, og når de er blevet enige, bliver ordførerne for andre partier inddraget.

Det er regeringen, som har ansvaret for at udarbejde de lov- og beslutningsforslag, som den fremsætter¹. Der henvises om tilrettelæggelsen af regeringens lovgivningsarbejde til

¹ Der henvises til Justitsministeriets vejledning om lovkvalitet og til Anne Louise Bormann, Jens-Christian Bülow og Christian Østrup: »Loven – om udarbejdelse af lovforslag«, Jurist- og Økonomforbundets Forlag (2002).

Justitsministeriets vejledning om lovkvalitet, 2005, kapitel 5. Tre forhold er især relevante, hvad angår Folketinget:

- Statsministerens åbningsredegørelse indeholder både en mundtlig del og en skriftlig del (lovprogrammet). Formålet med lovprogrammet er at give Folketinget et overblik over de lovforslag, som regeringens politik vil udmønte sig i.
- Lovudkast, som ministre sender i høring, sendes samtidig til det eller de relevante udvalg i Folketinget til orientering.
- Indkomne høringssvar udgør en væsentlig del af grundlaget for Folketingets behandling af lovforslaget. Ministeren sender høringssvarene til det relevante udvalg, når lovforslaget bliver fremsat.

2.1.1 SAMLELOVE

Uanset at det er regeringen, som har ansvaret for at udarbejde de lov- og beslutningsforslag, som den fremsætter, har Folketinget dog undertiden haft nogle mere principielle drøftelser om udformningen af regeringens

lov- og beslutningsforslag. Udvalget for Forretningsordenen har bl.a. drøftet anvendelsen af lovforslag, der foreslår ændring af flere forskellige love (samlelovsforslag). Det førte i 1999 til, at udvalget i en betænkning udtalte, at »udvalget har bemærket, at regeringens og Folketingets fælles ønske om at reducere antallet af lovforslag ikke bør føre til anvendelse af såkaldte samlelove i andre tilfælde, end hvor der foreligger en nøje saglig eller politisk sammenhæng mellem de foreslåede temaer.«

I Justitsministeriets »Vejledning om lov kvalitet« fra 2005 er anført:

»Det kan på den ene side anføres, at et ændringslovsforslag i almindelighed ikke bør indeholde ændringer af forskellige love, hvis der ingen indholdsmæssig sammenhæng er mellem disse ændringer. På den anden side både kan og bør flere lovændringer gennemføres ved samme lovforslag, hvis der er tale om ensartede ændringer (f.eks. ændringer af myndighedsbetegnelser), eller hvis de foreslåede lovændringer har samme indholdsmæssige baggrund (f.eks. tilvejebringelse af grundlaget for ratifikation af en traktat eller konvention eller ændringer som følge af en samtidig foreslået hovedlov). Samme problemstilling kan efter omstændighederne opstå, hvor der er behov for at ændre reguleringen af flere forskellige emner inden for samme lov. Der må også her foretages en vurdering af den indholdsmæssige sammenhæng af de enkelte emner i lovforslaget, og ministeriet bør i den forbindelse være opmærksom på, om en samling af de forskellige emner i samme lovforslag vil kunne vanskeliggøre en hensigtsmæssig behandling af lovforslaget i Folketinget. Må det f.eks. forudses, at der blandt

Folketingets medlemmer kan være et ønske om at kunne differentiere stemmeafgivningen fra emne til emne, taler dette for at opsplitte emnerne i flere ændringslovsforslag.«

Ud over at overholde kravet om »indholdsmæssig sammenhæng« er det vigtigt, at ministerierne også anskuer den »saglige eller politiske sammenhæng« fra Folketingets synsvinkel og således lader det indgå i vurderingen, om den ønskede samling af emner i ét lovforslag vil gøre det muligt at gennemføre en hensigtsmæssig behandling af lovforslaget i salen og i udvalget inden for de tidsfrister, der gælder i Folketinget for sådanne behandlinger.

Er der tvivl om, hvorvidt ændringer af flere forskellige love har en sådan indholdsmæssig sammenhæng, at de bør gennemføres ved et samlet lovforslag, bør der navnlig lægges vægt på udvalgenes ressort og oppositionens muligheder for at differentiere sin stemmeafgivning. Hvis de love, som foreslås ændret, ikke ligger inden for den samme udvalgsressort, vil dette således tale imod anvendelsen af et samlelovsforslag. Tilsvarende vil det tale imod anvendelsen af et samlelovsforslag, hvis det må forudses, at (dele af) oppositionen ønsker at stemme forskelligt om de væsentlige dele af lovforslaget. Ud over disse hensyn kan der også lægges vægt på hensynet til taletider, således at der er rimelig taletid til hvert emne. Omvendt vil det efter omstændighederne kunne være mindre betænkeligt at medtage en mindre ændring af en lov i et lovforslag, der ændrer en anden lov, selv om der ikke er en nær emnemæssig sammenhæng, hvis der er tale om en ændring, der må anses for politisk ukontroversiel. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor en

konsekvensændring ved en fejl ikke er blevet foretaget i forbindelse med en lovændring, og hvor denne ændring derfor efterfølgende foretages i et forslag, der ændrer en anden lov inden for samme ministerområde.

Opstår der under behandlingen af et lovforslag ønske om, at forskellige dele af lovforslaget udgår, kan der stilles ændringsforslag herom. Der kan også stilles ændringsforslag, der går ud på en deling af lovforslaget i flere forslag. Sådanne ændringsforslag er dog oftest lovteknisk komplicerede, og de bør kun anvendes i begrænset omfang.

2.2 PRIVATE FORSLAG

2.2.1 FORSLAG FRA FOLKETINGSMEDLEMMER

Et lovforslag eller beslutningsforslag, som er fremsat af et folketingsmedlem, kaldes et privat forslag, fordi det ikke fremsættes af regeringen. I praksis er hovedparten af de private forslag beslutningsforslag, men der fremsættes også i hvert folketingsår et mindre antal private lovforslag.

Beslutningsforslag er typisk karakteriseret ved at indeholde et klart formuleret politisk budskab og et pålæg eller en opfordring adresseret til den relevante minister om at fortage en udmøntning, f.eks. i form af fremsættelse af et lovforslag med et nærmere angivet indhold. Et beslutningsforslags overordnede politiske og principielle aspekter er normalt fremtrædende under Folketingets behandling af forslaget. Hvis Folketinget vedtager et beslutningsforslag, vil ministeren efter de almindelige parlamentariske

regler være politisk forpligtet til at udmønte folketingsbeslutningen.

En lov er bl.a. karakteriseret ved, at den har umiddelbar retsvirkning for borgerne, og at den skal anvendes af forvaltning og domstole. Der stilles derfor skærpede krav til indholdet af et lovforslag i forhold til et beslutningsforslag. Et privat lovforslag kan være velegnet, hvis der er tale om en mindre, veldefineret ændring i gældende lovgivning, men er mindre egnet, hvis der er tale om kompliceret eller omfattende lovstof.

Udvalgssekretæren for det relevante folketingsudvalg bistår folketingsmedlemmerne med at udarbejde og fremsætte private forslag. Denne bistand kan variere fra forslag til forslag afhængigt af den rådgivning og bistand, som de pågældende folketingsmedlemmer efterspørger. Udvalgssekretariatets bistand foregår i fortrolighed mellem de pågældende folketingsmedlemmer og Udvalgssekretariatet. Udvalgssekretariatets bistand kan opdeles i to hovedgrupper:

Den ene hovedgruppe omfatter de tilfælde, hvor folketingsmedlemmer fremsender et privat forslag til Udvalgssekretariatet, med henblik på at forslaget skal fremsættes i Folketinget. I disse tilfælde gennemgår udvalgssekretæren forslaget kritisk for eventuelle fejl og uklarheder i teksten, hvorunder også kilder, henvisninger og citater bliver kontrolleret med bistand fra Folketingets Bibliotek. Stavemåde og tegnsætning bliver tilrettet efter Retskrivningsvejledning for Folketingstidende. Der bør ikke være udenlandske tekster i private forslag, heller ikke færøske eller grønlandske.

Hvis forslaget helt eller delvis er en genfremsættelse af et tidligere forslag, henvises i bemærkningerne til den tidligere fremsættelse. Hvis udvalgssekretæren bliver opmærksom på, at et forslag kan give problemer i forhold til grundloven, EU-retten, internationale forpligtelser (menneskerettighedskonventioner m.v.) eller grundlæggende retsprincipper, bliver dette påpeget over for forslagsstillerne, ligesom forslagsstillerne orienteres, hvis det skønnes, at der kan være grund til at overveje andre indholdsmæssige ændringer. Private lovforslag bør som udgangspunkt opfylde de krav, der stilles til regeringens lovforslag, jf. bl.a. Justitsministeriets vejledning om lovkvalitet. Afslutningsvis bliver forslaget korrekturlæst af Folketingstidende og herefter fremsat i Folketingssalen. Udvalgssekretæren orienterer løbende forslagsstillerne om, hvor langt i processen forslaget er nået, herunder hvornår det bliver fremsat. Udvalgssekretæren bestræber sig på, at forslaget kan blive fremsat hurtigst muligt. Fra et privat forslag bliver indleveret til Udvalgssekretariatet, til det bliver fremsat i Folketinget, vil der – afhængigt af hvor kompliceret forslaget er – normalt gå cirka en uge.

Den anden hovedgruppe af Udvalgssekretariatets bistand i forbindelse med private forslag omfatter de tilfælde, hvor et folketingsmedlem anmoder om bistand til udarbejdelse af udkast til et privat forslag »fra bunden af«. I disse tilfælde skal folketingsmedlemmet som minimum angive baggrunden for og formålet med forslaget. Men det er også nyttigt, hvis folketingsmedlemmet herudover kan forsyne udvalgssekretæren med så mange relevante oplysninger som muligt, herunder referencer til

kilder som f.eks. ministersvar, avisartikler, skriftlige henvendelser osv. På baggrund heraf udarbejder udvalgssekretæren udkast til forslagens titel og tekst samt den faktuelle del af forslagens bemærkninger.

Folketingsmedlemmer vil normalt selv skrive den rent politiske del af forslagens bemærkninger, men der er ikke noget til hinder for, at udvalgssekretæren også skriver udkast til denne del på baggrund af anvisninger fra forslagsstillerne. Når udvalgssekretæren har udarbejdet udkastet, sendes det til det pågældende folketingsmedlem, som herefter tager stilling til, om forslaget skal fremsættes, eventuelt med justeringer.

Der er principielt ikke ejerskab til tidligere fremsatte forslag. Eksempelvis kan et parti helt eller delvis genfremsætte et forslag, der i et tidligere folketingsår er fremsat af et andet parti. Der er heller ikke noget formelt til hinder for, at forskellige forslagsstillere i samme folketingsår hver for sig fremsætter næsten identiske forslag.

2.2.2 FORSLAG FRA UDVALG

Folketingsudvalg kan også fremsætte private forslag. Det sker normalt i form af en betænkning og indstilling. Der forekommer to typer af betænkninger og indstillinger:

- I den ene type fremsættes et egentligt beslutningsforslag, der undergives to behandlinger i Folketingssalen uden mellemliggende udvalgsbehandling (udvalgsbehandling har jo fundet sted i forbindelse med udarbejdelsen af betænkningen og indstillingen). Som eksempel kan

nævnes, at en ændring af Folketingets forretningsorden ofte vil foreligge i form af et beslutningsforslag indeholdt i en betænkning fra Udvalget for Forretningsordenen. Som andre eksempler på beslutningsforslag af denne type kan nævnes beslutningsforslagene om godkendelse af statsregnskabet og godkendelse af Folketingets Ombudsmands beretning.

- I den anden type betænkning og indstilling afsluttes betænkningen med en indstilling til Folketinget, som der stemmes om i Folketingssalen. Som eksempler kan nævnes indstilling fra Udvalget til Prøvelse af Valgene efter et folketingsvalg, indstilling fra Retsudvalget om valg af ombudsmand og indstilling fra Udvalget for Forretningsordenen om ophævelse af et folketingsmedlems immunitet efter grundlovens § 57.

2.3 FREMSÆTTELSEN

Lovforslag og beslutningsforslag kan – bortset fra forslag til finanslov – kun fremsættes på dage, hvor der er møde i Folketingssalen (FFO § 10, stk. 1 og 2). Folketingets formand anmelder forslaget ved begyndelsen eller slutningen af et møde.

Forslaget og den skriftlige fremsættelsestale skal være klar til offentliggørelse på www.folketingstidende.dk, når formanden anmelder forslaget. I helt ekstraordinære situationer, hvor det f.eks. på grund af tekniske problemer ikke er muligt at offentliggøre forslaget på www.folketingstidende.dk ved anmeldelsen, kan forslag omdeles i kopieret

form, og den elektroniske offentliggørelse kan ske senere. I særlige tilfælde kan det – af tekniske grunde – tillades, at forslag først offentliggøres senere samme dag. Hvis denne fremgangsmåde benyttes, oplyser formanden det, når formanden anmelder forslaget.

Forslagsstillerne kan ikke være sikre på at få færdigbehandlet et forslag, hvis det fremsættes efter den 1. april (FFO § 10, stk. 3, og § 17, stk. 3). Fristen gælder både for lovforslag og for beslutningsforslag og både for regeringsforslag og for private forslag. Hvis fristen bliver overskredet, kan 17 medlemmer af Folketinget kræve en afstemning om, hvorvidt lovforslaget skal til 1. behandling (FFO § 11, stk. 1, og § 17, stk. 3). Bestemmelsens betydning er dog blevet indskrænket, for så vidt angår lovforslag, efter at det er indført, at der skal gå mindst 30 dage fra fremsættelsen til 3. behandling (FFO § 13, stk. 1). Arbejdet i Folketingssalen slutter nemlig for det meste sidst i maj eller i begyndelsen af juni.

2.3.1 FREMSÆTTELSE AF REGERINGSFORSLAG

Så snart et ministersekretariat kan forudse fremsættelsestidspunktet for et regeringsforslag med tilstrækkelig sikkerhed, skal ministersekretariatet af hensyn til planlægningen henvende sig til Lovsekretariatet for at aftale datoen for 1. behandling.

Forud for fremsættelsen sender det pågældende ministerium følgende til Folketingets Lovsekretariat:

Huskeseddel om fremsættelse af regeringsforslag

1. For at undgå misforståelser er Lovsekretariatets »kontaktperson« altid ministerens forkontor.
2. Sagsbehandleren og ministerens forkontor bør have en meget tæt kontakt i forbindelse med fremsættelser, så sagsbehandleren aldrig er i tvivl om fremsættelsesdatoen og altid orienterer forkontoret om eventuelle problemer.
3. Titlen på forslaget og i fremsættelsestalen skal altid være den samme.
4. Sagsbehandleren kontakter altid forkontoret, hvis en titel ændres på et forslag, hvor materialet allerede er sendt til Lovsekretariatet med henblik på fremsættelse, hvorefter forkontoret kontakter Lovsekretariatet.
5. Lovsekretariatet kontaktes altid, hvis der er risiko for, at et forslag, der påtænkes fremsat, skal stoppes eller udsættes. Dette gælder både i tilfælde, hvor udsættelsen skyldes politiske forhold, og i tilfælde, hvor udsættelsen er begrundet i andre forhold, f.eks. fordi det ikke er muligt at indskrive forslaget i Lex Dania.
6. Det er en forudsætning for fremsættelse, at forslaget er frigivet i Lex Dania senest 1 time forud for fremsættelsestidspunktet og således er klar til offentliggørelsen på en af Folketingets hjemmesider straks ved fremsættelsen. Ved »nødfremsættelser«, hvor det ikke er muligt, f.eks. på grund af nedbrud i de elektroniske systemer, at offentliggøre forslaget på en af Folketingets hjemmesider straks ved anmeldelsen, kan ministeriet efter aftale med Lovsekretariatet selv kopiere forslaget i 250 eksemplarer. Lovforslag, der i forbindelse med fremsættelsen bliver omdelt i kopieret form, skal efterfølgende frigives i Lex Dania hurtigst muligt, således at det kan offentliggøres på en af Folketingets hjemmesider. Der må ikke i den forbindelse foretages indholdsmæssige ændringer i forhold til den omdelte fotokopierede version.
7. Senest når papirudgaven af det forslag, der ønskes fremsat, er sendt fra forkontoret til Lovsekretariatet, bør lovforslaget og fremsættelsestalen være indlæst i Lex Dania.
8. Forkontoret skal altid ringe til Lovsekretariatet, når det forslag, der skal fremsættes, er underskrevet af dronningen. Ellers vil forslaget ikke blive fremsat på det forudsatte tidspunkt.

- Et eksemplar af lovforslaget.
- Et eksemplar af fremsættelsestalen.
- Et eksemplar af det af ministeren underskrevne brev med anmodning om fremsættelse.

Ministeriet stiler brevet til Folketingets formand, men sender det altid til Lovsekretariatet. I hastetilfælde bør ministeriet påføre kuverten »haster/bringes« og aflevere brevet direkte i Lovsekretariatet.

Ideelt burde ministeriet sende lovforslaget til Folketinget i god tid inden den ønskede fremsættelsesdato, og dette burde først ske, efter at regeringen i et ministermøde har besluttet at fremsætte lovforslaget og dronningen har tiltrådt dette med sin underskrift. Men normalt ønsker ministeriet at fremsætte lovforslaget, straks efter at dronningen har tiltrådt fremsættelsen af lovforslaget, hvilket kan ske ved et statsrådsmøde eller uden for statsrådet. Derfor sender ministeriet ofte lovforslaget over til Lovsekretariatet, før det er blevet godkendt på et ministermøde. Når lovforslaget er godkendt på et ministermøde, og

når dronningen ved sin underskrift har tiltrådt, at lovforslaget kan fremsættes, skal Lovsekretariatet have telefonisk bekræftet, at lovforslaget skal fremsættes.

Når et ministerium ønsker et lovforslag fremsat, skal Lovsekretariatet have modtaget lovforslaget, fremsættelsestalen og følgebrevet senest kl. 11 dagen før. Da regeringsforslag normalt fremsættes onsdag, vil fristen således være tirsdag kl. 11. Når Lovsekretariatet modtager materialet, får lovforslaget et L-nummer og en fremsættelsesdato af Lovsekretariatet. Fremsættelsesdatoen aftales med det pågældende ministeriums forkontor. Det er herefter ministeriets ansvar, at L-nummer og fremsættelsesdato indskrives i lovforslaget, og at lovforslaget, senest 1 time før forslaget skal anmeldes, er klar til offentliggørelse på en af Folketingets hjemmesider.

2.3.2 FREMSÆTTELSE AF PRIVATE FORSLAG

Lov- og beslutningsforslag af folketingsmedlemmer (private forslag) fremsættes i praksis altid skriftligt. Derfor skal forslaget ledsages af en

skriftlig fremsættelsestale. Når det drejer sig om private forslag, indskrænker talen sig i hovedreglen til følgende standardtale:

»Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte: Forslag til ... ((Lov) forslag nr. X 00). Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.«

Forslagsstillerne skal anføres ved deres »navneopråbsnavn«, som er det officielle navn i folketingssammenhæng. Ordføreren for forslagsstillerne nævnes altid først uanset partimæssig eller alfabetisk rækkefølge. Eventuelle andre forslagsstillere fra ordførerens folketingsgruppe følger – i alfabetisk rækkefølge – umiddelbart efter ordføreren for forslagsstillerne, således at alle forslagsstillere fra dennes folketingsgruppe står samlet. Det skal være helt afklaret, hvem der er ordfører for forslagsstillerne.

Efter den folketingsgruppe, som ordføreren for forslagsstillerne tilhører, kommer medlemmerne fra den – blandt de resterende folketingsgrupper – største folketingsgruppe i alfabetisk orden. Derefter kommer medlemmerne fra den næststørste folketingsgruppe på samme måde osv. Hvis en anden folketingsgruppe end den, som ordføreren for forslagsstillerne tilhører, udtrykkeligt beder om at få fremhævet/angivet folketingsgruppens ordfører på området, trækkes den pågældende frem først i rækken af medlemmer fra hans/hendes egen folketingsgruppe.

Folketingsmedlemmer, som har orlov, kan ikke fremsætte forslag under orloven.

Der er ikke noget formelt krav om antallet af forslagsstillere, men i praksis anbefales mindst to, så forslaget kan behandles i salen, selv om den ene forslagsstiller er udtrådt af Folketinget eller har orlov.

Når udvalgssekretæren er færdig med udkastet til et privat forslag, kontrollæses det af endnu en udvalgssekretær, hvorefter det sendes til godkendelse hos forslagsstillerne, medmindre andet er aftalt eller der er tale om mindre, uvæsentlige justeringer og ændringer. Når udkastet er godkendt af forslagsstillerne, går det i elektronisk form til korrektur i Folketingstidende. Udvalgssekretæren tager derefter stilling til korrekturrettelserne og indhenter forslagsnummer og fremsættelsesdato fra Lovsekretariatet.

Lovsekretariatet tildeler og registrerer løbende numre til forslag, som skal fremsættes. Udvalgssekretæren og Lovsekretariatet aftaler datoen for fremsættelsen af forslaget. Forslag fremsættes så hurtigt som muligt. Forslag kan kun fremsættes på mødedage.

Private forslag vil normalt blive førstebehandlet i salen. Lovsekretariatet aftaler dato for 1. behandling med ordføreren for forslagsstillerne.

Private forslag kan dog blive henvist til udvalgsbehandling uden 1. behandling, hvis forslagsstillerne ønsker det. Udvalgshenvisningen sker i så fald umiddelbart ved fremsættelsen. Forslagsstillerne skal derfor inden dette tidspunkt tilkendegive, hvis forslaget ønskes henvist direkte til udvalgsbehandling.

2.4 TILBAGETAGELSE AF FORSLAG

Forslagsstillerne kan på ethvert trin af et forslags behandling tage det tilbage. Det gælder både regeringsforslag og private forslag (FFO § 22). Folketingets formand meddeler i salen, at forslagsstillerne har taget deres forslag tilbage. Derefter spørger formanden, om en anden – et medlem eller en minister – ønsker at optage (overtage) forslaget. Hvis nogen ønsker at overtage det – hvilket i praksis sker sjældent – fortsætter behandlingen af forslaget uændret. Ellers er forslaget bortfaldet.

2.5 ÆNDRINGSFORSLAG

2.5.1 FREMGANGSMÅDEN VED ÆNDRINGSFORSLAG

Når et lovforslag eller et beslutningsforslag bliver behandlet i Folketinget, sker det tit, at der bliver stillet ændringsforslag til det fremsatte forslag. Ændringsforslag kan stilles både af den minister eller det folketingsmedlem, som har fremsat lov- eller beslutningsforslaget, og af andre folketingsmedlemmer.

De fleste ændringsforslag bliver stillet i den betænkning, som det relevante udvalg afgiver over lov- eller beslutningsforslaget, før forslaget kommer til 2. behandling i Folketingssalen. Fremkommer ønsket om at stille et ændringsforslag, først efter at udvalget har afgivet sin betænkning, kan ændringsforslaget dog ikke indgå i betænkningen. I disse tilfælde må ændringsforslaget i stedet stilles uden for betænkning eller i en tilføjelse til betænkning.

I visse tilfælde afgiver et udvalg en tillægsbetænkning over et lovforslag, efter at det har været til 2. behandling, og det hænder endda, at udvalget siden hen afgiver en tilføjelse til tillægsbetænkningen. Hvis det sker, kan et ændringsforslag også stilles i et af disse dokumenter.

Det er kun medlemmerne af det pågældende udvalg og ministeren, der kan stille ændringsforslag i betænkninger, tillægsbetænkninger og tilføjelser hertil. Hvis et medlem fra en folketingsgruppe, som ikke er repræsenteret i udvalget, ønsker at stille et ændringsforslag, kan det kun ske uden for betænkning, tillægsbetænkning eller tilføjelser hertil.

En betænkning skal være offentliggjort på en af Folketingets hjemmesider, senest 2 dage før det pågældende forslag bliver behandlet i Folketinget (FFO § 8 a, stk. 2). Det samme gælder en tilføjelse til en betænkning, en tillægsbetænkning og en tilføjelse til en tillægsbetænkning. Ændringsforslag, som er stillet uden for en betænkning m.v., skal blot offentliggøres på en af Folketingets hjemmesider dagen før, forslaget behandles i Folketinget (FFO § 18, stk. 2). Af bl.a. lovkvalitetsmæssige grunde bør ændringsforslag, der stilles uden for en betænkning m.v., normalt ikke fremkomme, så sent som dagen før forslaget behandles i Folketinget, medmindre der er tale om rent tekniske ændringsforslag.

2.5.2 BISTAND TIL ÆNDRINGSFORSLAG

Udvalgssekretærerne har bl.a. til opgave at hjælpe folketingsmedlemmerne med at stille ændringsforslag. Et ændringsforslag med bemærkninger kan skrives helt fra grunden i et samarbejde mellem en udvalgssekretær og et

folketingsmedlem, men det udarbejdes på grundlag af et oplæg fra folketingsmedlemmet. Oplægget kan spænde fra en mundtlig anmodning til et fyldigt, skriftligt oplæg. I enkelte tilfælde kan det være en fordel at anmode det pågældende ministerium om teknisk bistand til udarbejdelse af ændringsforslag. Det kan bl.a. komme på tale, hvis det drejer sig om teknisk komplicerede ændringsforslag, eller hvis det af politiske grunde er en hensigtsmæssig fremgangsmåde, f.eks. hvis der tegner sig et flertal for ændringsforslaget.

2.5.3 KONSEKVENSER AF ÆNDRINGSFORSLAG

De nærmere regler for opstilling af ændringsforslag er angivet i bilag 2. Her skal det blot understreges, at der ikke skal stilles ændringsforslag, der udelukkende er udtryk for mekaniske konsekvenser af andre ændringsforslag. Baggrunden for dette princip er især, at ændringsforslag først og fremmest skal opfattes som afstemningstemaer med større eller mindre politisk indhold. Desuden er der en risiko for, at forholdene i forbindelse med afstemningen i Folketingssalen bliver mere uoverskuelige, hvis der også skal stemmes om ændringsforslag, som blot er mekaniske konsekvenser af andre ændringsforslag.

Hvis et ændringsforslag bliver vedtaget, bliver de tekniske konsekvenser af ændringsforslaget i stedet indføjet i lovforslaget redaktionelt, når lovforslaget optrykkes efter behandlingen i Folketingssalen. Denne fremgangsmåde kan dog kun bruges, hvis de tekster, der berøres af konsekvenserne, er omfattet af det fremsatte lovforslag.

2.5.4 »ÆNDRINGER« I BEMÆRKNINGERNE

Et lovforslag eller beslutningsforslag indeholder ikke kun selve forslagens tekst, men også bemærkninger fra forslagsstilleren, som forklarer forslagens formål og konsekvenser m.v. Der kan imidlertid kun stilles ændringsforslag til forslagens titel og tekst og ikke til forslagsstillerens bemærkninger til forslaget. Det skyldes, hvad lovforslag angår, at bemærkningerne ikke »optrykkes« sammen med lovforslaget efter 2. og 3. behandling i Folketinget. Tilsvarende bliver bemærkningerne til et beslutningsforslag ikke »optrykt« sammen med beslutningsforslaget efter 2. (sidste) behandling. Desuden bliver bemærkningerne til et lovforslag ikke optaget i Lovtidende, hvor de vedtagne love (men ikke beslutningsforslag) offentliggøres.

Er det af den ene eller anden grund nødvendigt at korrigere forslagsstillerens bemærkninger til forslaget, må det gøres på en anden måde, f.eks. ved at der bliver optaget et bidrag i den betænkning, som det pågældende udvalg afgiver over forslaget. Som eksempler på betænkninger, der indeholder sådanne bidrag, kan nævnes Ligestillingsudvalgets betænkning over lovforslag nr. L 17 af 28. november 2012, Miljøudvalgets betænkning over lovforslag nr. L 98 af 17. januar 2013 og Børne- og Undervisningsudvalgets betænkning over lovforslag nr. L 96 af 19. februar 2013.

2.5.5 HØRING OVER ÆNDRINGSFORSLAG

Det er almindeligt, at et ministerium sender et lovforslag i høring, inden det bliver fremsat i Folketinget, så myndigheder og private interesseorganisationer m.fl., som bliver berørt af

lovforslaget, kan komme med kommentarer til det. Derimod bliver ændringsforslag normalt ikke sendt i høring, medmindre der er tale om ændringsforslag, der medfører en omfattende indholdsmæssig ændring i forhold til det fremsatte lovforslag.

Udvalget for Forretningsordenen har i en betænkning om lov kvalitet gjort opmærksom på, at når et af Folketingets udvalg behandler et lovforslag, har udvalget mulighed for at anmode ministeren om at foretage en høring over et ændringsforslag.

2.5.6 TILBAGETAGELSE AF ÆNDRINGSFORSLAG

Når der er stillet et ændringsforslag, kan det

tages tilbage igen af forslagsstilleren på ethvert trin af forslagens behandling (FFO § 22, stk. 1). Det gælder, uanset om ændringsforslaget er stillet af en minister eller et medlem af Folketinget. Forslagsstilleren skal meddele Folketingets formand, at han eller hun ønsker at tage sit forslag tilbage. Herefter giver formanden meddelelse i Folketingssalen om, at forslagsstilleren har ønsket at tage sit forslag tilbage, og samtidig spørger formanden, om nogen (en minister eller et medlem) ønsker at optage ændringsforslaget som sit eget. Hvis der er nogen, som ønsker det, fortsætter behandlingen af ændringsforslaget uændret, men ellers meddeler formanden, at ændringsforslaget er bortfaldet.

KAPITEL 3 – BEHANDLINGEN AF FORSLAG I FOLKETINGSSALEN

3.1 FREMSÆTTELSESTALEN

3.2 FORHANDLINGEN

3.2.1 Ordførerne

3.2.2 1. behandling

3.2.3 2. behandling

3.2.4 3. behandling

3.3 ORDFØRERINDLÆG, PRIVATISTINDLÆG OG KORTE BEMÆRKNINGER

3.4 AFBRYDELSE AF BEHANDLINGEN

3.5 EFTER FORHANDLINGERNES AFSLUTNING

3.6 HENVISNINGER TIL UDVALGENE

3.7 AFSTEMNINGER

3.8 DISPENSATION OG AFVISNING

3.9 IDENTITET

3.9.1 Identitetskravet

3.9.2 Procedurespørgsmål

KAPITEL 3 – BEHANDLINGEN AF FORSLAG I FOLKETINGSSALEN

Forhandlingerne i Folketingssalen ledes af Folketingets formand. Formanden sørger for opretholdelse af god orden og en værdig forhandlingsform, og ethvert medlem skal underkaste sig formandens afgørelse angående opretholdelse af ordenen (FFO § 4).

Folketinget har fire næstformænd og fire tingsekretærer, som er valgt blandt Tingets medlemmer. Hvis møderne i Folketingssalen ikke ledes af formanden, er det en af næstformændene eller tingsekretærene, der leder mødet (FFO § 5).

Formanden (eller den fungerende formand) bistås under møderne af folketingssekretæren eller en anden medarbejder i Folketingets Administration.

3.1 FREMSÆTTELSESTALEN

Den formelle forelæggelse af et forslag i Folketinget foregår i dag ved en kortfattet

skriftlig sammenfatning af forslagets hovedpunkter, som offentliggøres på en af Folketingets hjemmesider, når formanden har sagt fra talerstolen, at forslaget er fremsat.

Oprindelig var fremsættelsestalen mundtlig, som udtrykket antyder, men siden folketingsåret 1992-93 har den mundtlige fremsættelsesform ikke været anvendt.

Lovforslag bør normalt fremsættes senest den 1. april, hvis ministeren ønsker, at forslaget gennemføres i det pågældende folketingsår (FFO § 10, stk. 3). Hvis et lovforslag fremsættes efter den 1. april, bør der i fremsættelsestalen stå en begrundelse for den sene fremsættelse. Desuden bør ministeren oplyse, om forslaget ønskes gennemført i det pågældende folketingsår.

Hvis ministeren ønsker en dispensation, så et lovforslag bliver behandlet på mindre end 30 dage, bør ministeren også oplyse og begrunde dette i fremsættelsestalen. Efter forretningsordningen må 3. behandling af lovforslag nemlig

ikke finde sted, før 30 dage efter at lovforslaget er fremsat (FFO § 13, stk. 1).

Hvis et lovforslag fra regeringen ikke har været i høring, eller hvis høring først sker samtidig med fremsættelsen, bør ministeren oplyse det i fremsættelsestalen sammen med en begrundelse herfor. Ønsker ministeren en 1. behandling, inden høringssvar og kommenteret høringsoversigt er sendt til Folketinget, bør dette også stå i fremsættelsestalen.

I fremsættelsestalen bør følgende særlige punkter anføres, såfremt situationen kræver det:

- Ønske om hastebehandling
- Ønske om færdigbehandling i samme folketingsår af forslag, der først fremsættes efter den 1. april
- Ønske om 1. behandling, inden høringssvar og høringssvar og høringssvar foreligger

3.2 FORHANDLINGEN

3.2.1 ORDFØRERNE

Folketingsgrupperne udpeger for hver sag en ordfører, der er gruppens talsmand, og som indleder drøftelserne i folketingsgruppen med henblik på at skabe en fælles holdning såvel til det fremsatte forslag som til en senere forhandlingslinje og ændringsforslag. I Folketingssalen taler ordførerne i en rækkefølge, der afgøres af gruppernes størrelse. De kan have en længere taletid end andre medlemmer, og i

visse debatter (åbningsdebatten i oktober og afslutningsdebatten i maj eller juni samt debatten ved 3. behandling af finanslovsforslag) kan ordførerne have fortrinsret til at indgå i en dialog med den foregående taler (korte bemærkninger).

Gruppesekretariaterne skal inden udgangen af den foregående uge sende navnene på ordførerne til Lovsekretariatet med henblik på forberedelse af det enkelte møde. Skifter en gruppe ordfører på dagen, skal det meddeles til folketingssekretæren eller dennes stedfortræder i Folketingssalen.

3.2.2 1. BEHANDLING

En 1. behandling er tilrettelagt med henblik på at give forslagsstilleren eller ordføreren for forslagsstillerne mulighed for at høre de øvrige folketingsgruppers opfattelse for derefter at kommentere indlæggene. Hvis der er tale om et forslag fremsat af en minister, får ordførerne ordet først i sædvanlig rækkefølge efter folketingsgruppernes størrelse, og ministeren får ordet til sidst som forslagsstiller. Er der derimod tale om et privat forslag, får den pågældende minister ordet før ordførerne, dels fordi ministeren politisk anses for den vigtigste debatdeltager, dels fordi ministeren har rådighed over centraladministrationens store sagkundskab. Til sidst får ordføreren for forslagsstillerne ordet.

Det forekommer, at forslagsstillere – især fra større folketingsgrupper – både ønsker at komme ind i den normale ordførerrække og at holde et afsluttende indlæg. Formanden accepterer dette ønske, hvis ordførerens samlede taletid fordeles mellem de to indlæg.

Talerrækkefølge:	
Regeringsforslag: <ul style="list-style-type: none"> • ordførerne • ministeren 	Private forslag: <ul style="list-style-type: none"> • ministeren • ordførerne for de øvrige partier • ordføreren for forslagsstillerne

Ved behandling af gruppens egne forslag kan en folketingsgruppe vælge at stille med en selvstændig ordfører for gruppen, som er forskellig fra ordføreren for forslagsstillerne. I så fald har begge ordførere fuld taletid.

I praksis følger Folketinget den hovedregel, at et lovforslag først kommer til 1. behandling, i den første eller anden uge efter at det er blevet fremsat. Efter FFO § 11, stk. 1, må en 1. behandling tidligst finde sted 2 dage efter og bør ikke finde sted, før 5 dage efter at lovforslaget er offentliggjort på en af Folketingets hjemmesider. Private lov- og beslutningsforslag kommer normalt ikke til 1. behandling lige så tidligt som regeringsforslag, men 1. behandling vil dog normalt finde sted inden for 1 måned efter fremsættelsen.

Hvis et forslag fremsættes efter den 1. april, skal der, hvis 17 medlemmer kræver det, foretages afstemning om, hvorvidt 1. behandling kan finde sted (FFO § 11, stk. 1, og § 17, stk. 3). Inden en sådan afstemning kan formanden sætte spørgsmålet til særskilt forhandling med taletid efter reglerne for korte bemærkninger.

Disse regler kom ind i forretningsordenen i 1997 og har hidtil ikke været anvendt.

3.2.3 2. BEHANDLING

Når et lov- eller beslutningsforslag har været til 1. behandling, henviser Folketinget det til et af de stående udvalg. Forslaget bliver ikke sat til 2. behandling, før udvalget har færdigbehandlet det.

I 2. behandling indgår såvel det fremsatte forslag som udvalgsbetænkningen og eventuelle ændringsforslag uden for betænkningen. Debatten foregår under et og former sig oftest som ordførernes uddybende kommentarer til betænkningen og ændringsforslagene og ministerens bemærkninger hertil. Det forekommer, at ingen eller kun en del af de tilstedeværende ordførere beder om ordet. I sidstnævnte tilfælde bliver rækkefølgen derfor i praksis typisk bestemt af, hvornår den enkelte beder om ordet, snarere end af gruppernes størrelse.

2. behandling må tidligst finde sted, 2 dage efter at 1. behandling er afsluttet (FFO § 12, stk. 1). En anden frist for 2. behandling fastslår, at når et forslag er blevet henvist til et udvalg, må 2. behandling tidligst foretages, 2 dage efter at udvalgets betænkning er blevet offentliggjort på en af Folketingets hjemmesider (FFO § 8 a, stk. 2). I praksis bestræber Folketinget sig imidlertid på, at der er et tidsrum på 5-6 dage mellem offentliggørelsen af betænkningen og 2. behandling. Det giver bl.a. interesseorganisationer bedre mulighed for at kommentere betænkningen, især ændringsforslagene.

Et almindeligt beslutningsforslag får to behandlinger, og ved 2. behandling følges

samme fremgangsmåde som ved 3. behandling af lovforslag.

3.2.4 3. BEHANDLING

Behandlingen er delt, så der først forhandles og stemmes om eventuelle ændringsforslag, hvorefter der forhandles og stemmes om forslaget som helhed. Ofte omfatter et ordførerindlæg under debatten om ændringsforslagene imidlertid såvel ændringsforslag som lovforslaget i dets helhed, hvilket normalt accepteres. I øvrigt hænder det ofte, at ingen tager ordet under 3. behandling.

3. behandling må ikke finde sted, før 30 dage efter fremsættelsen og før 2 dage efter at 2. behandling er afsluttet (FFO § 13, stk. 1). 2/5 af Tingets medlemmer (72 medlemmer) kan dog over for Folketingets formand forlange, at 3. behandling tidligst finder sted 12 søgnedage (hverdag inkl. lørdage) efter forslagets 2. behandling (grundlovens § 41, stk. 3, og FFO § 13, stk. 1). Anmodningen skal være skriftlig og underskrevet af de deltagende medlemmer. Udsættelse kan dog ikke finde sted, for så vidt angår forslag til finanslove, tillægsbevillingslove, midlertidige bevillingslove, statslånslove, love om meddelelse af indfødsret, love om ekspropriation, love om indirekte skatter og i påtrængende tilfælde love, hvis ikrafttræden ikke kan udsættes af hensyn til lovens formål.

En anden frist fastslår, at når et forslag har været henvist til fornyet udvalgsbehandling mellem 2. og 3. behandling og udvalget har afgivet tillægsbetænkning, må 3. behandling tidligst finde sted, 2 dage efter at udvalgets tillægsbetænkning er blevet offentliggjort på en af Folketingets hjemmesider (FFO § 8 a, stk. 2).

3.3 ORDFØRERINDLÆG, PRIVATISTINDLÆG OG KORTE BEMÆRKNINGER

Ordførerne taler i rækkefølge efter gruppestørelse. Efter ordførerne har øvrige medlemmer (privatister) adgang til at tale. I forretningsordenen er der afsat taletid til to runder (omgange), der normalt vil være adskilt ved en ministers indlæg.

Efter hvert indlæg er der mulighed for, at andre medlemmer kan kommentere eller stille supplerende spørgsmål til den ordfører, der netop har afsluttet sit indlæg. Det sker gennem korte bemærkninger, jf. FFO § 28, stk. 3, hvorefter der, i det omfang formanden skønner det rimeligt, gives medlemmer ordet for fremsættelse af korte bemærkninger. En kort bemærkning skal traditionelt være henvendt til den tidligere taler, det være sig ordføreren eller ministeren, men behøver ikke at være et spørgsmål. Medlemmerne kan få adgang til korte bemærkninger, den første af indtil 1 minuts varighed og den anden af indtil ½ minuts varighed, i direkte fortsættelse af hinanden fra medlemmets plads til hver ordfører eller ministeren. Efter hver kort bemærkning, der som nævnt fremsættes fra pladserne, svarer den adspurgte ordfører fra talerstolen. Også svaret kan have en varighed af op til 1 minut den første gang og op til ½ minut den anden gang. Ønsker en minister ordet for en kort bemærkning, fremsættes den altid fra talerstolen, og ministerens taletid er af indtil 3 minutter. Herefter vil der være mulighed for korte bemærkninger til ministeren for ordførerne og eventuelt også andre medlemmer efter formandens skøn med henblik på at stille

yderligere opklarende spørgsmål.

Normalt vil Folketingets formand forud for de store debatter (åbnings- og afslutningsdebatterne og debatten ved 3. behandling af finanslovsforslaget) sende en meddelelse til medlemmerne med retningslinjer for, hvordan den konkrete debat vil blive afviklet, både for så vidt angår ordførerindlæg og korte bemærkninger.

Debattens vekslen mellem ordførerindlæg og andre medlemmers mulighed for direkte og hurtig dialog ved korte bemærkninger til den sidste ordfører om dennes indlæg stiller ordførerne lige, uanset om de repræsenterer regeringspartier eller oppositionen.

Denne balance forrykkes, hvis nogle ordførere undlader at komme med eget ordførerindlæg, men alene ved korte bemærkninger forholder sig kritisk til tidligere ordføreres indlæg. Dette vil som udgangspunkt hindre korte bemærkninger rettet til de pågældende ordførere, der ikke selv kommer med et ordførerindlæg. Formanden kan i sådanne situationer tillade korte bemærkninger rettet til ordførere, der ikke er kommet med eget ordførerindlæg.

3.4 AFBRYDELSE AF BEHANDLINGEN

Folketinget kan på ethvert trin af en sags behandling afbryde behandlingen og henvise et forslag til prøvelse i et udvalg (FFO § 9).

Enkelte gange har Folketinget henvist et forslag til udvalgsbehandling, straks efter at det var fremsat. Det har også været på tale at afbryde

en 1. behandling på grund af manglende høringssvar, men det forblev ved ønsket herom. Derimod henvises næsten alle lovforslag til et udvalg efter 1. behandling i Folketingssalen.

Afbrydelse af 2. behandling kan finde sted i sjældne tilfælde. Dette skyldes sædvanligvis et ønske om at undgå afstemning i Folketingssalen om ændringsforslag. Behandlingen i Folketingssalen sættes herefter i bero, indtil udvalgsbehandlingen er slut. Undertiden afbryder Folketinget 3. behandling af et lovforslag med den begrundelse, at der er fremkommet nye oplysninger.

Når et medlem fremsætter forslag om at afbryde behandlingen af et lovforslag, giver Folketingets formand normalt straks mulighed for en forhandling mellem ordførerne efter reglerne om korte bemærkninger. På den måde bliver formanden også selv orienteret om gruppernes indstilling, herunder om, hvorvidt formanden kan betragte et forslag om afbrydelse som vedtaget uden afstemning.

3.5 EFTER FORHANDLINGERNES AFSLUTNING

Er forhandlingerne sluttet, kan ingen få ordet fra talerstolen – heller ikke til procedurespørgsmål – men medlemmerne kan fra deres pladser besvare formandens forskellige processuelle spørgsmål, f.eks. om de ønsker afstemning om ændringsforslag eller fornyet udvalgsbehandling.

3.6 HENVISNINGER TIL UDVALGENE

Ved afslutningen af 1. behandling foreslår formanden normalt forslaget henvist til et bestemt udvalg, men forslaget kan i sjældne tilfælde gå direkte til 2. behandling uden udvalgsbehandling. Spørgsmålet om, hvilket udvalg det skal være, har forinden været drøftet på det møde, som folketingssekretæren og repræsentanter for folketingsgrupperne holder hver onsdag. Efter 2. behandling skal Folketinget tage stilling til, om udvalget skal behandle forslaget igen. F.eks. kan udvalget tilkendegive ønske herom i betænkningen. Formanden foreslår oftest, at forslaget går direkte til 3. behandling uden fornyet udvalgsbehandling, medmindre der gøres indsigelse. Hvis en ordfører gør indsigelse eller allerede under behandlingen i Folketingssalen har fremsat ønske om ny udvalgsbehandling, følger formanden normalt dette forslag uden afstemning, selv om det formelt er Folketinget, der afgør spørgsmålet.

3.7 AFSTEMNINGER

Under 2. og 3. behandling af lovforslag og de tilsvarende behandlinger af beslutningsforslag stemmer medlemmerne om eventuelle ændringsforslag. Afstemningernes rækkefølge bestemmes af formanden eller – hvis 17 medlemmer kræver det – af Folketinget (FFO § 34).

De fleste ændringsforslag afgøres uden afstemning. Det sker, når formanden med sikkerhed kan forudse resultatet af en

afstemning. I disse tilfælde er formanden bemyndiget til at erklære et afstemningspunkt for afgjort, uden at medlemmerne stemmer.

Dog skal der altid stemmes om den endelige vedtagelse af et lovforslag, et beslutningsforslag eller et forslag til folketingsvedtagelse.

Dagen før behandlingen sender Lovsekretariatet en e-mail til folketingsgrupperne om, hvilke forslag der sættes til afstemning, og hvilke der anses for vedtaget eller forkastet uden afstemning. Når formanden under afstemningerne lægger op til, at et ændringsforslag afgøres uden afstemning, formuleres det som et spørgsmål til medlemmerne, og ethvert fremsat ønske om afstemning imødekommes straks. Der kræves således ikke en begæring fra 17 medlemmer som anført i FFO § 34.

Praksis er, at ændringsforslag, der ifølge udvalgsbetænkningen vil blive tiltrådt af et flertal i Folketingssalen, anses for vedtaget uden afstemning. Det samme gælder ændringsforslag, som er stillet af en minister uden for betænkningen, da de oftest vil være teknisk begrundet. Ændringsforslag, der i betænkningen alene er stillet og tiltrådt af mindretal, sætter formanden umiddelbart til afstemning.

Ofte vil ændringsforslag have den konsekvens, at det også bliver nødvendigt at stille flere ændringsforslag andre steder i lovforslaget. Er der tale om ændringsforslag, der i betænkningen alene er tiltrådt af et mindretal, sættes kun det vigtigste til afstemning. Bliver dette forslag forkastet, anses de øvrige for forkastet som konsekvens heraf. I visse tilfælde vil det være rigtigst at anse et ændringsforslag for

bortfaldet, som følge af at et andet ændringsforslag er blevet forkastet. Det er tilfældet, når to ændringsforslag er så nært forbundne, at det ene kun giver mening, hvis det andet bliver vedtaget. Er der tale om ændringsforslag, der ifølge udvalgsbetænkningen vil blive tiltrådt af et flertal i salen, er der ikke behov for at sondre mellem hovedændringsforslag og konsekvensændringsforslag, da alle anses for vedtaget uden afstemning.

Hvis et medlem eller en folketingsgruppe er kommet til at stemme forkert, kan man henvende sig til folketingssekretæren eller til den referent, der sidder i Folketingssalen. Hvis den forkerte stemmeafgivelse kan ses ud af de summariske stemmetal, kan der tilføjes »ved en fejlafstemning« i referatet på Folketingets hjemmesider, men det kan ikke anføres, hvad medlemmet eller gruppen ville have stemt, ligesom stemmetallene ikke kan ændres.

3.8 DISPENSATION OG AFDISNING

Forretningsordenen indeholder en række frister for lovgivningsarbejdet. Et lov- eller beslutningsforslag kan kun behandles, hvis det er offentliggjort på en af Folketingets hjemmesider inden for disse frister. F.eks. kan et forslag først komme til 2. behandling, 2 dage efter at udvalgsbetænkningen er offentliggjort på en af hjemmesiderne (FFO § 8 a, stk. 2). Det kræver en dispensation at tilsidesætte en frist. Det er Folketinget, der giver dispensationen, og der skal være et flertal på 3/4 af de medlemmer, der deltager i afstemningen (FFO § 42).

Hvis en dispensation er nødvendig, opføres forslaget på dagsordenen med formuleringen: »Eventuelt: 2. behandling af ...«. Langt de fleste dispensationer bliver givet, uden at medlemmerne stemmer om det. Her siger Folketingets formand: »Den sag, der er opført under punkt X på dagsordenen, kan kun med Tingets samtykke behandles i dette møde. Hvis ingen gør indsigelse, betragter jeg samtykket som givet. (Pause). Det er givet.«

Når et forslag har været behandlet i et udvalg, skal der foreligge en betænkning fra udvalget, for at forslaget kan komme til 2. behandling i Folketingssalen. Har udvalget afgivet en betænkning, kan 2. behandling først finde sted, 2 dage efter at udvalgsbetænkningen er offentliggjort på en af Folketingets hjemmesider (FFO § 8 a, stk. 2). Det er normalt denne 2-dagesfrist, som gør en dispensation nødvendig, men det kan også være reglen om, at 3. behandling ikke må finde sted, før 30 dage efter at lovforslaget er fremsat (FFO § 13, stk. 1).

Hvis et forslag fremsættes efter den 1. april, skal der, hvis 17 medlemmer forlanger det, foretages afstemning om, hvorvidt 1. behandling kan finde sted. Forud for en sådan afstemning kan formanden sætte spørgsmålet til særskilt forhandling med taletid efter reglerne om korte bemærkninger (FFO § 11, stk. 1, og § 17, stk. 3).

Mener Folketingets formand – efter forhandling med Udvalget for Forretningsordenen – at et lovforslag eller et ændringsforslag strider mod grundloven, indstiller formanden til Tinget, at forslaget afvises (FFO § 16, stk. 3). Endvidere kan et medlem uden begrundelse anmode om, at et lov-, beslutnings- eller ændringsforslag bliver

afvist. Anmodningen skal fremsættes, inden Folketinget er begyndt på forhandlingen om forslaget. Tinget bestemmer da uden forhandling, om forslaget skal afvises (FFO § 23). En afvisning medfører, at forslaget anses for bortfaldet.

3.9 IDENTITET

3.9.1 IDENTITETSKRAVET

Ifølge grundlovens § 41, stk. 2, kan et lovforslag ikke endeligt vedtages, inden det tre gange har været behandlet i Folketinget. Identitetsproblematikken drejer sig om, hvor omfattende ændringer der kan foretages i et lovforslag under dets behandling i Folketinget, uden at grundlovens bestemmelse kan anses for overtrådt. Man kan sige, at grundlovens § 41, stk. 2, sætter grænser for, i hvilket omfang et lovforslags identitet kan ændres ved ændringsforslag.

Bestemmelsen i grundloven opstiller ikke klare grænser for, hvornår identitetskravet er opfyldt, og besvarelsen af spørgsmålet må bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde. Der bør lægges vægt på, at alle spørgsmål, der gøres til genstand for lovgivning, får en grundig behandling i Folketinget, og at offentligheden bør have mulighed for at påvirke lovgivningsprocessen.

Den afgørende retningslinje må på den baggrund være, at hovedsubstansen i en vedtaget lov skal have været undergivet tre behandlinger i Folketinget. Således må ændringsforslag i hvert fald vedrøre det samme emne som lovforslaget, det vil sige, at ændringsforslaget skal have en indholdsmæssig sammenhæng med

lovforslaget. Det er ikke tilstrækkeligt, at de emner, som behandles i et ændringsforslag, er reguleret i den samme lov som de emner, der behandles i lovforslaget. Hvis der f.eks. er fremsat et lovforslag om ændring af efterlønsreglerne, kan der som udgangspunkt ikke stilles et ændringsforslag om forkortelse af karenstiden for dimittender, selv om begge spørgsmål reguleres i samme lov, nemlig lov om arbejdsløshedsforsikring m.v.²

3.9.2 PROCEDURESPØRGSMÅL

Hvis et ændringsforslag medfører så store ændringer i et lovforslag, at grundlovens § 41, stk. 2, ikke er overholdt, skal ændringsforslaget afvises (FFO § 16, stk. 3). Afgørelsen om at afvise ændringsforslaget træffes af Folketinget ved afstemning, men der finder ikke en forhandling sted i Folketingssalen, inden Folketinget stemmer om sagen. Inden afgørelsen træffes, forhandler Folketingets formand med Udvalget for Forretningsordenen om spørgsmålet, og på baggrund af den forhandling afgiver formanden en indstilling til Folketinget om, hvorvidt ændringsforslaget skal afvises. Det er på grundlag af denne indstilling, Folketinget træffer sin afgørelse. Denne procedure bliver dog kun anvendt, hvis det er ganske klart, at identitetskravet ikke er opfyldt. Udvalget for Forretningsordenen har besluttet, at hvis der i andre tilfælde bliver rejst tvivl om, hvorvidt et ændringsforslag opfylder identitetskravet, skal

² En omfattende gennemgang af de kriterier, der kan indgå i afgørelsen af, om identitetskravet er opfyldt, og en gennemgang af Folketingets praksis er gengivet i et notat af 31. marts 2000 fra Lovsekretariatet. Notatet er optrykt som bilag 4 til Udvalget for Forretningsordenens betænkning af 3. maj 2000 over beslutningsforslag nr. B 69 (Folketingstidende 1999-2000, tillæg B, side 689 ff.).

det i første omgang overlades til det udvalg, som behandler lovforslaget, at afgøre, hvad der videre skal ske, eventuelt på baggrund af et notat fra administrationen i Folketinget³. Et medlem af Folketinget har dog altid mulighed for at anmode om, at et ændringsforslag bliver afvist (FFO § 23).

Det er yderst sjældent, der træffes afgørelse i Folketingssalen om, hvorvidt et ændringsforslag skal afvises, fordi det er i strid med grundlovens

identitetskrav. Sidste gang det skete, var i 1986, hvor Folketinget behandlede et lovforslag om folkeafstemning om den såkaldte EF-pakke. Fremskridtspartiet stillede et ændringsforslag, der gik ud på, at der ved folkeafstemningen om EF-pakken også skulle stemmes om reklamer i radio og tv. Et flertal i Folketinget afviste ændringsforslaget.

³ De procedurer, som Folketinget normalt følger, når der rejses spørgsmål om, hvorvidt et ændringsforslag opfylder identitetskravet, fremgår af et notat, som er omdelt i Udvalget for Forretningsordenen (folketingsåret 2000-01, alm. del – bilag 46).

KAPITEL 4 – FOLKETINGETS UDVALG

4.1 NEDSÆTTELSE OG SAMMENSÆTNING AF UDVALGENE

- 4.1.1 Stående udvalg
- 4.1.2 Ad hoc-udvalg
- 4.1.3 Sammensætning
- 4.1.4 Valg af udvalgsformand
- 4.1.5 Observatører
- 4.1.6 Udvalgsudskiftninger
- 4.1.7 Underudvalg

4.2 UDVALGENES BESLUTNINGER

4.3 UDVALGENES MØDER

4.4 TAVSHEDSPLIGT

4.5 DEPUTATIONER

4.6 SKRIFTLIGE HENVENDELSER TIL UDVALGENE

4.7 ÅBNE UDVALGSAKTIVITETER, STUDIETURE OG KONFERENCER

- 4.7.1 Høringer
- 4.7.2 Udvalgenes studieture
- 4.7.3 Konferencer m.m.

4.8 SÆRLIGE UDVALG OG DELEGATIONER

- 4.8.1 Finansudvalget
- 4.8.2 Europaudvalget
- 4.8.3 Det Udenrigspolitiske Nævn
- 4.8.4 Delegationer
- 4.8.5 Indfødsretsudvalget
- 4.8.6 § 71-tilsynet

4.9 ADGANG TIL UDVALGENES DOKUMENTER

4.10 UDVALGS OG DELEGATIONERS HJEMMESIDER

4.11 SEKRETARIATSBETJENING

4.12 UDVALGENE OG EU-SAGER

KAPITEL 4 – FOLKETINGETS UDVALG

En stor del af folketingsarbejdet foregår i udvalgene. Udvalgene behandler de lovforslag, som Folketinget henviser til dem efter 1. behandling, og udvalgene fører parlamentarisk kontrol med regeringen. Desuden holder udvalgene sig løbende orienteret om udviklingen på deres fagområde ved bl.a. at arrangere høringer og tage på studieture.

En væsentlig del af udvalgsarbejdet består i, at medlemmerne af udvalget stiller spørgsmål til ministrene. Det kan enten være til skriftlig besvarelse eller til mundtlig besvarelse (samråd). Udvalgsspørgsmål er behandlet i kapitel 8 sammen med de andre typer spørgsmål, som Folketingets medlemmer kan stille til ministrene.

Udvalgenes arbejde er traditionelt opdelt i en forslagsdel og en almindelig del (alm. del).

- Udvalgenes arbejde med lov- og beslutningsforslag udgør forslagsdelen. Dokumenter (spørgsmål, samrådsspørgsmål og bilag, som f.eks. kan være skriftlige

henvendelser til udvalget) på forslagsdelen bliver journaliseret og nummereret fortløbende på det pågældende forslag, f.eks. således: L 59 – spørgsmål 14, L 77 – samrådsspørgsmål E eller B 12 – bilag 7.

- Udvalgenes arbejde ud over forslagsdelen udgøres af det, der traditionelt bliver kaldt alm. del. Dokumenter vedrørende alm. del bliver journaliseret og nummereret fortløbende i det pågældende folketingsår, f.eks. således: Alm. del – spørgsmål 77, alm. del – samrådsspørgsmål G eller alm. del – bilag 314. Ved et nyt folketingsår eller ved en ny samling efter folketingsvalg begynder nummereringen forfra.

4.1 NEDSÆTTELSE OG SAMMENSÆTNING AF UDVALGENE

4.1.1 STÅENDE UDVALG

Folketinget har en række faste udvalg eller stående udvalg, som de kaldes i forretningsordenen. De sammensættes formelt ved

begyndelsen af folketingsåret og ved begyndelsen af en ny samling efter et folketingsvalg. Udvalgene består, indtil folketingsåret eller samlingen slutter.

Antallet af udvalg og deres sagsområder er temmelig stabilt og ændres typisk kun i forbindelse med ændringer i ministrenes sagsområder. Der er 23 stående udvalg. Udvalgene er opført ved navn i Folketingets forretningsorden (FFO § 7, stk. 1), og udvalgenes sagsområder fremgår af Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk. De betegnes som stående, fordi de eksisterer, uanset om de har aktuelle sager at beskæftige sig med. Det mest almindelige er, at udvalgenes sagsområder svarer nogenlunde til ministrenes sagsområder. De fleste udvalg har derfor en fagminister, hvis ansvarsområde svarer til udvalgets. Der er dog ikke noget i vejen for, at et udvalgs sagsområder dækker flere ministres sagsområder, eller at flere udvalg dækker en ministers sagsområde.

Folketinget nedsætter endvidere ved hvert folketingsårs begyndelse samtidig med nedsættelsen af de stående udvalg Grønlandsudvalget og Færøudvalget og en række andre udvalg og delegationer m.v. (se eksempler herpå i afsnit 4.8.3, 4.8.4 og 4.8.6).

4.1.2 AD HOC-UDVALG

Ud over de stående udvalg kan Folketinget nedsætte særlige udvalg (ad hoc-udvalg) til behandling af enkelte sager. Det kan enten være til behandling af et bestemt lov- eller beslutningsforslag, eller det kan være til behandling af en bestemt sag (FFO § 7, stk. 7). Et særligt udvalg ophører i almindelighed, når den eller de sager, der har været henvist til udvalget, er

færdigbehandlet.

4.1.3 SAMMENSÆTNING

Folketingets udvalg har efter folketingsvalget 2015 29 medlemmer. Udvalget for Forretningsordenen har dog 21 medlemmer, og Udvalget til Valgs Prøvelse, Finansudvalget og Indfødsretsudvalget har 17 medlemmer.

Valg til udvalgene sker efter forholdstal, men det er almindeligt, at folketingsgrupperne slutter sig sammen i – sædvanligvis to store – valggrupper, og pladserne fordeles så efter forholdstal mellem valggrupperne. Inden for valggrupperne fordeles pladserne i praksis efter aftaler mellem folketingsgrupperne.

Fremgangsmåden betyder, at små folketingsgrupper bliver tilgodeset, idet de ofte får flere pladser i udvalgene, end deres mandattal berettiger. Fordelingen af udvalgsposter kan betyde, at en folketingsgruppe ikke har lige mange medlemmer i alle udvalgene. Det kan også medføre, at folketingsgrupper, der ikke tilsammen har et flertal i Folketingssalen, alligevel kan have et flertal i visse udvalg eller omvendt.

Lovsekretariatet udarbejder ved et nyt folketingsår eller efter nyvalg på baggrund af meddelelser fra folketingsgrupperne og valggrupperne en liste over udvalgenes medlemmer. Medlemmerne fra den største valggruppe står først. Inden for hver valggruppe står medlemmerne fra den største folketingsgruppe først med de afvigelser, der følger af aftaler mellem folketingsgrupperne om pladsfordelingen. Rækkefølgen på listen er angivet med numre og har betydning i

situationer, hvor hverken formanden eller næstformanden kan være til stede. I disse situationer er det praksis, at udvalget udpeger mødelederen efter rækkefølgen på medlemslisten.

4.1.4 VALG AF UDVALGSFORMAND

Ved hver folketingssamlings begyndelse vælges blandt udvalgets medlemmer en formand og en næstformand (FFO § 8, stk. 1). Fordelingen af formandsposter og næstformandsposter sker efter forholdstal. I praksis er det de valggrupper, som dannes med henblik på valg til udvalgene, som udpeger, hvem der skal være formænd og næstformænd for udvalgene. Det sker efter nærmere aftale i og mellem valggrupperne.

I tilfælde af at en udvalgsformand forlader udvalget før afslutningen på et folketingsår eller en samling, skal der formelt vælges ny formand på det førstkommande udvalgsmøde.

4.1.5 OBSERVATØRER

Medlemmer fra en folketingsgruppe, som ikke er repræsenteret i de stående udvalg, har ret til at indtræde i to af disse udvalg som observatører, jf. FFO § 7, stk. 5. De kan dog ikke indtræde i Udvalget for Forretningsordenen, Udvalget til Valgs Prøvelse, Finansudvalget eller Indfødsretsudvalget. Observatørerne har ret til at deltage i forhandlingerne, dog uden stemmeret og uden ret til at fremsætte nogen udtalelse i betænkningen. Samme ret til at indtræde i udvalg som observatør har en løsgænger, dvs. et medlem, der ikke er tilsluttet en folketingsgruppe eller en valggruppe.

4.1.6 UDVALGSUDSKIFTNINGER

Folketingsgrupperne kan udskifte deres

medlemmer i udvalgene i løbet af folketingsåret, men udskiftningen skal have mindst 1 dags varighed for at blive registreret. Udvalgsudskiftning sker, ved at folketingsgruppens sekretariat sender en skriftlig anmodning herom til Udvalgssekretariatet.

4.1.7 UNDERUDVALG

En række udvalg nedsætter underudvalg, der fungerer som aflastning for hovedudvalget, på den måde at udvalgsaktiviteter som f.eks. besøg, rejser, høringer, informationstiltag, procedurer osv. forberedes her. Herudover kan der nedsættes underudvalg for at følge en bestemt sag eller et bestemt emne. Underudvalg nedsættes efter almindelig beslutning i udvalget, og udvalget bestemmer selv, hvor mange medlemmer der skal være i underudvalget.

4.2 UDVALGENES BESLUTNINGER

Et udvalg er beslutningsdygtigt, når over halvdelen af dets medlemmer er til stede (FFO § 8, stk. 4). I udvalgene er det i det daglige praksis, at man accepterer stemmer afgivet af udvalgsmedlemmer, der ikke personligt er til stede (stolene tæller). Det vil sige, at et medlem – oftest ordføreren i den pågældende sag – der er til stede, kan tegne alle sit partis medlemmer i udvalget. Hvis det er et medlem fra et regeringsparti, vil det normalt ligeledes blive accepteret, at den pågældende kan repræsentere de øvrige regeringspartiers medlemmer i udvalget. Denne uformelle regel anvendes, medmindre nogen gør indsigelse mod, at der træffes beslutning på denne måde.

Hvis der gøres indsigelse mod den uformelle afstemningsform, må der foretages afstemning i overensstemmelse med FFO § 8, stk. 4, og udvalget vil i så fald kun være beslutningsdygtigt, hvis over halvdelen af medlemmerne fysisk er til stede. En beslutning er herefter taget, når flere har stemt for end imod (hovederne tæller).

Kun medlemmer af udvalget har stemmeret. Observatører kan deltage i forhandlingen, men har ikke stemmeret. Det samme gælder forslagsstillere, der ikke er valgt ind i udvalget (FFO § 8, stk. 12). Der bliver ikke taget referat af udvalgs møder (undtagen i Europaudvalget), men udvalgssekretæren fører protokol over udvalgets beslutninger. Protokollen er fortrolig. Udvalgssekretæren sender umiddelbart efter et udvalgs møde et opfølgingsresumé til udvalgets medlemmer, som indeholder information om mødets afvikling og udfald, herunder beslutninger og de faktuelle oplysninger, der ligger til grund herfor.

4.3 UDVALGENES MØDER

Udvalgs møderne danner grundlaget for arbejdet i udvalgene. Selv om en væsentlig del af udvalgsarbejdet foregår skriftligt eller uden for mødelokalet, er det på møderne, arbejdet koordineres og konfirmeres. Udgangspunktet i forretningsordenen er, at udvalgs møderne foregår for lukkede døre, men udvalget kan beslutte at holde åbne møder eller lade dele af møder være åbne, f.eks. samråd (FFO § 8, stk. 9).

Efter aftale med udvalgsformanden udarbejder Udvalgssekretariatet en skriftlig dagsorden for udvalgs mødet. Når der kommer nye

dagsordenspunkter eller relevante bilag, omdøles der sædvanligvis en ny udgave af dagsordenen, hvilket medfører, at dagsordener af og til udsendes med kort varsel inden mødet. Det tilstræbes, at første udgave af dagsordenen omdøles senest fredag i ugen inden afholdelse af udvalgs mødet. Hvis et udvalg har et samråd med en »fremmed« minister, sender Udvalgssekretariatet dagsordenen til ministersekretariatet i dette ministerium. Det er muligt at abonnere på udvalgsdagsordenerne fra Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk.

Dagsordenen indeholder de punkter, som udvalget skal behandle på mødet, f.eks. modtagelse af deputationer, samråd og behandling af lov- og beslutningsforslag. Dagsordenen indeholder henvisninger til relevante bilag, som for de flestes vedkommende kan findes på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk.

Udvalgsmedlemmer, som ønsker et eller flere emner optaget på dagsordenen, kan rette henvendelse til udvalgssekretæren, som efter aftale med udvalgsformanden sørger for, at emnet bliver sat på dagsordenen. Alle udvalg har et fast mødelokale, som dog for de flestes vedkommende deles med andre udvalg, og et eller to faste ugentlige mødetidspunkter. De fleste udvalg holder et møde ugentligt i de perioder, hvor der er møder i Folketingssalen. Som hovedregel holdes udvalgets møde altid i det faste lokale og på et af de faste tidspunkter. En oversigt over de stående udvalg, mødeværelser, formænd, næstformænd, udvalgssekretærer og mødetider opdateres løbende på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk.

Udvalg kan aftale med ressortministeren, at ministeren reserverer plads i kalenderen på udvalgets faste mødetidspunkt, så det også er muligt for ministeren at komme i samråd med kort varsel.

Det kan dog være nødvendigt, f.eks. ved hastende sager og i travle perioder, at fravige de faste mødetidspunkter. Når der vælges ekstraordinære mødetidspunkter, tager udvalgsformanden f.eks. hensyn til sager i Folketingssalen, som kræver udvalgsmedlemmernes tilstedeværelse, og til folketingsgruppernes gruppemøder.

4.4 TAVSHEDSPLIGT

De oplysninger, som Folketinget modtager fra ministre og andre, er som regel ikke fortrolige. Men det sker dog jævnligt, at der opstår behov for, at en minister giver fortrolige oplysninger til Folketinget, navnlig i forbindelse med den del af Folketingets virksomhed, som består i at føre kontrol med regeringen. I praksis opstår situationen ofte, ved at der bliver stillet et spørgsmål til en minister, som det er svært at besvare fyldestgørende uden at give oplysninger, som er fortrolige.

Derimod giver lovgivningsarbejdet sjældent anledning til, at Folketinget modtager fortrolige oplysninger fra en minister. Dog giver Justitsministeriet regelmæssigt fortrolige oplysninger til Folketingets Indfødsretsudvalg om personer, der har ansøgt om dansk statsborgerskab, da udvalget skal bruge oplysningerne ved behandlingen af de lovforslag, hvor der gives dansk statsborgerskab til bestemte personer.

Når en minister sender et fortroligt dokument til Folketinget, er det som regel et af Folketingets udvalg, som modtager dokumentet. Ministeren bør vejlede udvalget om, at dokumentet efter ministerens opfattelse indeholder fortrolige oplysninger, men i princippet kan ministeren ikke pålægge Folketinget (udvalget) at behandle dokumentet som fortroligt, da en minister som udgangspunkt ikke har beføjelse til at give Folketinget tjenesteordrer. I praksis følger Folketingets udvalg dog altid vejledningen fra ministeren. Hvis der er tvivl om, hvorvidt hele dokumentet er fortroligt eller kun dele af dokumentet er det, kan udvalget anmode ministeren om en nærmere vejledning.

Der gælder enkelte undtagelser fra reglen om, at en minister ikke kan pålægge Folketinget og dets udvalg at behandle bestemte dokumenter eller oplysninger som fortrolige. Det fremgår således af § 4 i loven om Det Udenrigspolitiske Nævn, at vedkommende minister eller formanden for nævnet kan pålægge folketingsmedlemmer eller andre tavshedspligt med hensyn til de oplysninger, som fremkommer i nævnet. Ifølge undergrundslovens § 6, stk. 2, gælder der en tilsvarende regel for det relevante folketingsudvalg, når ministeren forelægger en sag for udvalget om tilladelse til efterforskning og indvinding af råstoffer i undergrunden. For Udvalget vedrørende Efterretningstjenesterne gælder der en ubetinget tavshedspligt, da det er fastsat i § 5 i lov om etablering af et udvalg om forsvarets og politiets efterretningstjenester, at udvalgets medlemmer og sekretærer er forpligtede til at bevare tavshed om, hvad de erfarer i udvalget.

Bortset fra disse særlige tilfælde må spørgsmålet om, hvorvidt en oplysning er fortrolig, afgøres efter lovgivningens almindelige regler og principper om tavshedspligt. I den forbindelse har navnlig forvaltningslovens § 27 betydning, da denne bestemmelse indeholder en gengivelse af en række af de hensyn, som kan føre til, at en oplysning er fortrolig. Gengivelsen af hensyn i bestemmelsen er dog ikke udtømmende. Selv om forvaltningsloven ikke gælder for Folketinget, vil bestemmelsen alligevel have betydelig værdi som rettesnor for bedømmelsen af, om en oplysning skal anses for fortrolig.

Om dokumenters fortrolighed kan der desuden henvises til de af Præsidiets fastsatte regler om adgang til Folketingets parlamentariske dokumenter m.v. Reglerne er optrykt som bilag til håndbogen.

Spørgsmålet om tavshedspligt opstår ofte i forbindelse med udvalgs møder. På dette område gælder der nogle særlige regler, som kortfattet er gengivet i FFO § 8, stk. 7. Et udvalg kan efter reglerne beslutte, at udvalgets medlemmer må informere offentligheden om konkrete forhandlinger, som har fundet sted bag lukkede døre i udvalget. Men hvis der ikke er truffet en sådan beslutning, er forhandlingerne i lukkede udvalgs møder fortrolige, og folketingsmedlemmer, ministre og embedsmænd må ikke referere over for andre, hvad der er blevet sagt under forhandlingerne i udvalget. Det er altså ikke tilladt at referere de synspunkter, vurderinger og argumenter, som andre udvalgsmedlemmer eller ministeren har fremført på udvalgets møde.

Forbuddet mod at referere fra lukkede udvalgs møder er dog begrænset på forskellige måder.

Der er således ikke noget til hinder for, at et udvalgsmedlem efter et møde i udvalget refererer – f.eks. over for pressen – hvad medlemmet selv har sagt på mødet. Det accepteres også som udgangspunkt, at et udvalgsmedlem refererer udvalgets forhandlinger over for andre medlemmer af sin folketingsgruppe. Desuden er de faktiske oplysninger, der er fremkommet under et udvalgs møde – til forskel fra indholdet af forhandlingerne under mødet – heller ikke undergivet tavshedspligt, medmindre de er omfattet af lovgivningens øvrige regler om tavshedspligt. Det har i den forbindelse ingen betydning, hvem der har fremlagt de faktiske oplysninger for udvalget. I øvrigt omfatter tavshedspligten ikke oplysninger om, hvilke medlemmer der har deltaget i udvalgets behandling af en bestemt sag. Hvis der har været afholdt en egentlig afstemning i udvalget, kan udfaldet af afstemningen med angivelse af, hvilke medlemmer der har stemt for henholdsvis imod en bestemt beslutning, heller ikke anses for fortroligt.

Udvalgene har mulighed for at holde åbne udvalgs møder, hvor der er adgang for offentligheden. Det er tilladt at referere, hvad der er blevet sagt under et åbent udvalgs møde. Derfor må der ikke under åbne udvalgs møder gives eller henvises til fortrolige oplysninger.

Overtrædelse af tavshedspligten kan efter omstændighederne straffes efter bestemmelserne i straffelovens 16. kapitel. Hvis tavshedspligten er brudt ved at videregive fortrolige oplysninger fra et lukket udvalgs møde, kan det efter omstændighederne straffes efter straffelovens § 129. Der bliver dog ikke rejst straffesag ved domstolene, før politiet og

anklagemyndigheden har efterforsket sagen og vurderet, at der er grundlag for at gennemføre straffesagen. Politiets efterforskning sker som regel på baggrund af en anmeldelse fra en borger eller en myndighed.

Hvis der opstår mistanke om, at et folketingsmedlem har brudt sin tavshedspligt, kan det altså føre til, at der bliver indgivet en politianmeldelse mod den pågældende. F.eks. kan en minister indgive en politianmeldelse, hvis det er ministeren, der har givet Folketinget den fortrolige oplysning, som medlemmet har videregivet til andre i strid med tavshedspligten. Men en privat borger kan naturligvis også indgive en politianmeldelse, f.eks. hvis vedkommende har lidt skade ved et folketingsmedlems brud på tavshedspligten.

Hvis et folketingsmedlem udtaler sig offentligt på en måde, som klart er i strid med tavshedspligten, bliver det påtalt af Folketingets Præsidium. Men ofte er det nødvendigt at foretage en nærmere undersøgelse, før det kan klarlægges, om medlemmet har handlet i strid med tavshedspligten. Efter hidtidig praksis foranstalter Folketinget ikke selv en undersøgelse, hvis der kommer en klage over, at et folketingsmedlem har brudt sin tavshedspligt, da hverken Folketingets formand, Præsidiets eller et folketingsudvalg har mulighed for at foretage en undersøgelse med vidne- og oplysningspligt. Desuden er det principielt blevet anset for uheldigt, hvis Folketinget først skulle foretage en undersøgelse af et muligt strafbart forhold og senere tage stilling til, om der skal gives samtykke til, at der kan rejses strafferetlig tiltale mod det pågældende folketingsmedlem. Det hænger sammen med, at der ikke kan rejses

tiltale mod et folketingsmedlem, medmindre Folketinget har givet sit samtykke eller den pågældende er grebet på fersk gerning (grundlovens § 57).

Der har kun været ganske få straffesager, som har drejet sig om tavshedspligt i forbindelse med arbejdet i Folketinget. I 1934 var der en sag, hvor redaktøren for en avis blev straffet, fordi avisen havde videregivet oplysninger om en fortrolig drøftelse i en midlertidig forsamling, der var sammensat af nogle ministre og formændene for de fire største rigsdagspartier. Drøftelsen havde angået nogle lovforslag, der endnu ikke var fremsat.

Den seneste straffesag om tavshedspligt drejede sig om fem folketingsmedlemmer, der i 1984 offentliggjorde to fortrolige redegørelser fra det daværende Monopoldirektorat om to bestemte brancher inden for industrien. Industriministeren havde sendt de to redegørelser til Erhvervsudvalget, og ministeren havde i den forbindelse gjort opmærksom på, at redegørelserne var fortrolige, og samtidig anmodet om, at udvalget også behandlede dem som fortrolige. Under en folketingsdebat forsøgte to folketingsgrupper at få vedtaget en dagsorden (folketingsvedtagelse), hvorefter Folketinget henstillede til regeringen at offentliggøre redegørelserne. Dagsordenen blev ikke vedtaget, men senere samme dag udsendte de fem folketingsmedlemmer en pressemeddelelse om, at de ville offentliggøre redegørelserne. I alt blev der udleveret ca. 150 eksemplarer af redegørelserne til interesserede. De pågældende folketingsmedlemmer blev hver idømt 50 dagbøder a 100 kr.

Sker overtrædelse af tavshedspligt i et møde i Folketingssalen, kan formanden give vedkommende medlem en påtale efter forretningsordensens § 29.

4.5 DEPUTATIONER

Et udvalg kan modtage deputationer, der har anmodet om foretræde for udvalget i forbindelse med et udvalgsmøde (FFO § 8, stk. 5). En deputation kan være en enkeltperson eller repræsentanter for en organisation, en forening eller en virksomhed m.v.

Formålet med et foretræde er at påvirke udvalget i forbindelse med udvalgets behandling af et lov- eller beslutningsforslag eller at gøre udvalget opmærksom på et anliggende inden for udvalgets sagsområde.

Udgangspunktet er, at alle deputationer, som henvender sig inden for udvalgets ressort, får foretræde. Foretrædet skal dog som hovedregel vedrøre generelle eller principielle spørgsmål. Udvalgene behandler ikke enkeltsager og vil derfor være tilbageholdende med at tage imod en deputation, der ønsker et møde om en konkret sag. Beslutning om, hvorvidt et foretræde skal afvises, træffes normalt af udvalget på et udvalgsmøde. Der kan være forskel på, hvor restriktive de enkelte udvalg er.

Tidspunktet for foretrædet aftales med Udvalgssekretariatet. Deltagerne i deputationen skal have et naturligt tilhørsforhold til den person, organisation eller forening, der har bedt om foretrædet, og navnene på de personer, der skal deltage i foretrædet, skal være oplyst til

Udvalgssekretariatet på forhånd. Det er kun de personer, der er anmeldt, der får lov til at deltage i mødet.

Foretrædet skal afvikles på 15 minutter og indledes, ved at deputationen giver en kortfattet redegørelse for sine synspunkter. Herefter kan udvalget stille spørgsmål til deltagerne i deputationen. Der foregår ikke en egentlig forhandling, og deputationens medlemmer må ikke diskutere med eller stille spørgsmål til udvalgets medlemmer.

Når foretrædet er slut, forlader deputationen lokalet, og udvalget har lejlighed til at drøfte oplægget og tage stilling til, om fremlæggelsen har givet anledning til, at udvalget ønsker at stille spørgsmål til ministeren eller tage andre initiativer.

4.6 SKRIFTLIGE HENVENDELSER TIL UDVALGENE

Skriftlige henvendelser, som f.eks. en organisation, forening eller enkeltperson sender til udvalget, omdeles som udgangspunkt til udvalgets medlemmer. Det er herefter op til udvalgets medlemmer, om de ønsker at reagere på henvendelsen, typisk ved at stille et skriftligt spørgsmål til ministeren om ministerens kommentar til indholdet.

De fleste udvalg har den faste arbejdsgang med henvendelser, der vedrører regeringens lov- eller beslutningsforslag, at Udvalgssekretariatet stiller spørgsmål til ministeren om ministerens kommentar til henvendelserne, uden at

udvalgets medlemmer behøver at tage initiativ til det. Enkelte udvalg har en aftale med fagministeren om, at ministeren kommenterer henvendelser, der knytter sig til regeringsforslag, uden at det er nødvendigt formelt at stille spørgsmål om det.

Et udvalgsmedlem, der modtager en henvendelse, der kan have interesse for hele udvalget, kan videregive henvendelsen til udvalgssekretæren, som sørger for, at henvendelsen omdeles i udvalget.

Henvendelser til udvalgene er som udgangspunkt offentlige. Hvis henvendelserne indeholder oplysninger om enkeltpersoners private, herunder økonomiske, forhold, omdeles de dog som interne bilag. En henvendelse kan også omdeles fortroligt til udvalgets medlemmer, hvis indholdet af henvendelsen er af fortrolig karakter. Offentligheden har ikke adgang til henvendelser til udvalget, der omdeles internt eller fortroligt.

4.7 ÅBNE UDVALGSAKTIVITETER, STUDIETURE OG KONFERENCER

4.7.1 HØRINGER

Udvalgene kan afholde åbne høringer med henblik på at få belyst en sag, et forslag eller en relevant problemstilling fra forskellige vinkler, når udvalgene vurderer et behov herfor.

De fleste udvalg beslutter, at forberedelsen af en høring skal ske i et underudvalg. Et sådant underudvalg kan f.eks. bestå af formanden samt

to medlemmer fra hvert valgforbund, men kan sammensættes fuldstændig, som udvalget ønsker det. Underudvalget tager herefter stilling til form og indhold, herunder programpunkter, oplægsholdere, høringens udstrækning (halv- eller heldags) m.v. Underudvalget skal endvidere tage stilling til, om høringen skal være åben eller lukket, om der skal ske tv-transmission af høringen, og om der skal udarbejdes referat af høringen.

Udvalgenes høringer bliver normalt afholdt i Landstingssalen, Fællessalen eller et andet mødelokale i Folketinget. Pressen, herunder tv og radio, og offentligheden i øvrigt har adgang til de åbne høringer. Af hensyn til den praktiske afvikling af møderne kan deltagerantallet dog begrænses. Udvalgssekretariatet står for det samlede arrangement. Udvalgene kan træffe aftale med eksempelvis det relevante fagministerium om bistand i forbindelse med planlægningen af høringen. Folketingets forretningsorden indeholder i øvrigt flere bestemmelser om udvalgenes åbne udvalgs møder, temamøder m.m.

Under afsnittet om samråd i afsnit 8.3.2 er det nærmere beskrevet, hvordan åbne samråd afvikles.

4.7.2 UDVALGENES STUDIETURE

Folketingets udvalg tager jævnligt på studieture. Det gør de, fordi det er vigtigt for folketingsmedlemmerne at holde sig orienteret om, hvad der rører sig inden for deres område i både ind- og udland.

Studieture i Danmark eller udlandet kan være led i forberedelserne af konkrete beslutninger.

Men udvalgene tager også af sted for at studere temaer, tendenser eller konkrete tiltag i udlandet, der kan tænkes at få indvirkning på eller være til inspiration for Danmark.

De fleste af Folketingets udvalg har et dispositionsbeløb pr. år på ca. 230.000 kr. (i 2015-tal) til brug for studieture og deltagelse i konferencer i udlandet. Udvalgene afgør selv, hvor mange af udvalgets medlemmer der kan deltage i en studierejse, det maksimale antal er dog 17. Udvalgene kan også invitere den relevante minister og embedsmænd fra ministeriet til at deltage i en studietur. Ministeriet betaler i givet fald de udgifter, der er forbundet med ministeriets deltagelse.

Studieture foregår i Folketingets mødefri perioder, medmindre særlige forhold gør sig gældende og Folketingets formand har godkendt dette, eller der er tale om en tur, hvor der kun deltager op til 5 medlemmer.

Oplysninger om studieture er tilgængelige på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk, hvor man bl.a. kan se formål med og destination for studieturene, hvem der deltager, budget og regnskab.

4.7.3 KONFERENCER M.M.

Udvalgene modtager ofte invitationer til at deltage i konferencer og møder i såvel indland som udland. Udvalget kan vælge at udpege et eller flere medlemmer, der kan repræsentere udvalget ved konferencer og møder m.m.

Er deltagelse i en konference eller et møde forbundet med udgifter, må udvalget træffe en beslutning om, hvorvidt emnet er relevant i

forhold til udvalgets sagsområder, og om udvalget eller Folketinget skal betale for medlemmets deltagelse.

Udgifter til konferencer og møder m.m. i udlandet afholdes af udvalgets dispositionsbeløb. Udgifter til deltagelse i indenlandske konferencer m.m. afholdes af Folketinget.

4.8 SÆRLIGE UDVALG OG DELEGATIONER

Nogle af Folketingets udvalg har særlige kompetencer, og der er fastsat særlige bestemmelser for deres funktion, f.eks. i en lov eller en beretning. Desuden deltager et stort antal af Folketingets medlemmer i møder i internationale, mellemstatslige parlamentariske forsamlinger som medlem af en delegation.

4.8.1 FINANSUDVALGET

I Danmark må staten ikke opkræve skatter, før Folketinget har vedtaget finansloven (eller en midlertidig bevillingslov). Og ingen statslig udgift må afholdes uden hjemmel i finansloven, en tillægsbevillingslov eller en midlertidig bevillingslov. Det fremgår af grundlovens § 46.

Finansudvalget behandler de årlige finanslovsforslag. Desuden behandler udvalget tillægsbevillingslovsforslag, lovforslag om optagelse af statslån, statsrevisorernes betænkning over statsregnskabet og konkrete bevillingsansøgninger fra ministre (de såkaldte aktstykker). Finansudvalgets arbejde omfatter således samtlige ministerområder.

Finansudvalget kan i modsætning til andre

folketingsudvalg selv lovgive på vegne af hele Folketinget. Det sker i forbindelse med aktstykkerne, hvor en minister søger om penge til en konkret bevilling, som ikke er med på det års finanslov. Det kan f.eks. være en bevilling til et statsligt anlægsbyggeri, som har vist sig at blive dyrere, eller hvis man ønsker at flytte rundt på bevillingerne fra én konto til en anden.

Hvis udvalget har godkendt en bevillingsansøgning (et aktstykke), er en minister stillet, som om der var vedtaget en bevillingslov med aktstykkets indhold.

Derudover er det fastsat i en lang række love, at Finansudvalget skal godkende aftaler, koncessioner, garantier m.v.

Finansudvalget drøfter også de store linjer i den økonomiske politik.

Finansudvalget har 17 medlemmer. Udvalgets arbejdsform er på mange måder forskellig fra andre folketingsudvalg. Arbejdets specielle karakter er baggrunden for, at Finansudvalget – i modsætning til Folketingets øvrige udvalg – ikke modtager henvendelser fra organisationer eller borgere og heller ikke tager imod deputationer.

Udvalgets arbejde er beskrevet mere detaljeret i Finansudvalgets beretning af 7. april 2011 om Finansudvalgets arbejdsform m.v., der findes på Folketingets hjemmesider.

Finansudvalget behandler normalt kun to lovforslag hvert år:

- Fra august til december behandler Finansudvalget forslaget til finanslov for

det kommende år.

- I januar og februar behandler udvalget tillægsbevillingslovforslaget for det foregående finansår. Det er bl.a. på dette lovforslag, aktstykkerne formelt bliver godkendt af hele Folketinget.

Finansudvalget behandler også et stort antal bevillingsansøgninger fra ministre (i daglig tale kaldet aktstykker). Antallet af aktstykker svinger, men ligger gennemsnitligt på ca. 200 om året.

Aktstykker kan f.eks. dreje sig om:

- Overflytning af bevillinger, f.eks. fra et ministerområde til et andet eller inden for et ministerområde.
- Udmøntning af bevillinger, som allerede er givet på finansloven, f.eks. ulandsbevillinger og bevillinger til forsvarets materielanskaffelser.
- Køb eller salg af fast ejendom eller igangsættelse af byggerier.

Aktstykker godkendes af Finansministeriet, inden de sendes til Finansudvalget, medmindre der særskilt er hjemmel for andet.

Ordningen med aktstykker er ikke i overensstemmelse med ordlyden af grundlovens § 46, men ordningen har vist sig at være både smidig og rationel. Den har været praktiseret i over 100 år, og forfatningen må på dette punkt siges at være ændret ved sædvane.

Ethvert folketingsmedlem kan anmode om, at et aktstykke bliver behandlet i Folketingssalen. Finansudvalget vil så normalt stoppe

behandlingen, indtil aktstykket er færdigbehandlet i Folketingssalen.

Aktstykkerne behandles på udvalgets ugentlige møde torsdag kl. 13.00. Uden for Folketingets mødeperioder kan et aktstykke i ganske særlige og stærkt hastende tilfælde blive behandlet ved hjælp af en skriftlig procedure uden afholdelse af et møde.

De bevillingsmæssige konsekvenser af aktstykker bliver optaget på tillægsbevillingslovforslaget og godkendes derved formelt efter finansårets slutning.

Udvalgets behandling af aktstykker ligner behandlingen af lovforslag med skriftlige spørgsmål til ministeren, samråd m.v. Ved afstemninger om aktstykker gælder reglen om, at stolene tæller, det vil sige, at medlemmer, der ikke er til stede, regnes for at have stemt for ansøgningen, medmindre andet er meddelt på forhånd.

Efter grundlovens § 47 skal statsregnskabet fremlægges for Folketinget senest 6 måneder efter finansårets udløb. Folketinget vælger 6 statsrevisorer, der gennemgår regnskabet. Finansudvalget behandler løbende rapporter modtaget fra statsrevisorerne. Herudover behandler Finansudvalget statsregnskabet med statsrevisorernes bemærkninger. Statsregnskabet forelægges herefter for Folketinget til beslutning.

4.8.2 EUROPAUDVALGET

Hvert år vedtager EU en lang række retsakter med stor betydning for borgere og virksomheder. Disse retsakter bliver til i et samspil mellem

Europa-Kommissionen, der står for udarbejdelse og fremsættelse af forslagene, og Rådet og Europa-Parlamentet, som sammen vedtager disse.

Folketingets Europaudvalg er inddraget i denne lovgivningsproces. Det sker navnlig, ved at Europaudvalget giver regeringen mandat forud for forhandlingerne i Rådet, men også i stigende omfang, ved at Europaudvalget sammen med Folketingets fagudvalg behandler og udtaler sig direkte til EU's institutioner om vigtige EU-forslag.

Når regeringen forelægger EU-sager for Europaudvalget, er det enten til orientering eller med henblik på at få godkendt et forhandlingsoplæg. Regeringen sikrer på den måde, at den ikke har et folketingsflertal imod sin EU-politik.

Hvis der er tale om sager af »større rækkevidde«, har det siden 1973 været fast praksis, at regeringen indhenter et forhandlingsmandat i Europaudvalget, før den kan tilslutte sig et forslag i Rådet. Ordningen med forhandlingsmandater blev indført med Europaudvalgets første beretning af 29. marts 1973, hvor det blev fastslået, at regeringen »forud for forhandlinger i EF's råd om vedtagelser af større rækkevidde skal forelægge Markedsudvalget et mundtligt forhandlingsoplæg«, og at »såfremt der ikke i udvalget konstateres et flertal imod forhandlingsoplægget, forhandler regeringen på dette grundlag.«

Når Europaudvalget behandler og udtaler sig direkte til EU's institutioner om vigtige EU-forslag, sker det i et tæt samarbejde med Folketingets fagudvalg og vedrører typisk

Kommissionens grøn- og hvidbøger eller vigtige EU-lovgivningsforslag. Bl.a. står Europaudvalget sammen med fagudvalgene for Folketingets overvågning af, at kommende EU-regler overholder nærhedsprincippet. Fagudvalgene har ansvar for den indledende behandling af et EU-lovgivningsforslag, mens Europaudvalget vedtager den endelige indstilling til EU's institutioner.

Udenrigsministeriet koordinerer Danmarks deltagelse i Rådet og er derfor ressortministerium for Folketingets Europaudvalg. Notater m.v. til Europaudvalget fra de øvrige ministerier fremsendes via Udenrigsministeriet.

Til støtte for Folketingets behandling af EU-sager skal regeringen sende et grund- og nærhedsnotat om alle væsentlige EU-forslag til Europaudvalget og til de relevante fagudvalg. Grundnotatet fremsendes, senest 4 uger efter at forslaget foreligger på dansk. Dog skal grund- og nærhedsnotater, der vedrører en række særlig prioriterede forslag, sendes allerede efter 3 uger.

Forud for møderne i Europaudvalget fremsender regeringen desuden et notat, hvor samtlige sager vedrørende et bestemt rådsmøde er beskrevet. Disse notater skal være Folketinget i hænde senest 8 dage inden mødet i Europaudvalget. Endelig behandler Europaudvalget som Folketingets øvrige stående udvalg også de lov- og beslutningsforslag, der henvises til det. Det drejer sig dog om forholdsvis få forslag om eksempelvis tiltrædelse af nye EU-traktater eller af »udvidelsestraktater« ved optagelsen af nye medlemslande i EU.

En mere detaljeret beskrivelse af arbejdet i Europaudvalget finder man i den vejledende sammenskrivning af Europaudvalgets beretninger, som er revideret senest i 2014. Mere information om Folketingets arbejde med EU-sagerne findes på EU-Oplysningens hjemmeside, www.eu-oplysningen.dk.

4.8.3 DET UDENRIGSPOLITISKE NÆVN

Grundloven indeholder to bestemmelser om Danmarks forhold til omverdenen: § 19 om den udenrigspolitiske kompetence og § 20 om at overlade beføjelser til internationale organisationer. I § 19 står der, at kongen (dvs. regeringen) handler på rigets vegne i udenrigspolitiske sager.

Det fremgår desuden af grundlovens § 19, stk. 1 og 2, at regeringens udenrigspolitiske kompetence er underlagt den begrænsning, at visse handlinger kræver Folketingets samtykke. Det kan være:

- Handlinger, der indskrænker eller forøger rigets område.
- Indgåelse af forpligtelser, til hvis opfyldelse Folketingets medvirken er nødvendig.
- Indgåelse af forpligtelser, som i øvrigt er af større betydning.
- Opsigelse af mellemfolkelige overenskomster, som er indgået med Folketingets samtykke.
- Anvendelse af militære magtmidler mod en fremmed stat, bortset fra forsvar mod væbnet angreb på riget eller danske styrker. I sidstnævnte fald skal de trufne foranstaltninger straks forelægges Folketinget.

Det Udenrigspolitiske Nævn blev skrevet ind i grundloven i 1953, og der står nu følgende i grundlovens § 19, stk. 3: »Stk. 3. Folketinget vælger af sin midte et udenrigspolitisk nævn, med hvilket regeringen rådfører sig forud for enhver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde. De nærmere regler om Det Udenrigspolitiske Nævn fastsættes ved lov.«

Nævnet har 17 medlemmer, og der vælges ligeledes 17 stedfortrædere, der indtræder i stedet for medlemmerne, når nogen af disse er forhindret.

Regeringen rådfører sig med Nævnet forud for enhver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde. Desuden drøfter Nævnet sager af betydning for landets udenrigspolitik med regeringen, og Nævnet modtager oplysninger fra regeringen om udenrigspolitiske forhold. Det fremgår af loven om Det Udenrigspolitiske Nævn.

Eftersom rådføringen med Nævnet sker på grundlag af regeringens initiativ, er det i første omgang regeringen, der bedømmer, om en beslutning er af en sådan »større udenrigspolitisk rækkevidde«, at det er nødvendigt at indkalde til et møde i Nævnet. Nævnet kan dog også blive indkaldt, såfremt mindst 3 medlemmer af Nævnet anmoder om det.

Regeringen er ikke bundet af Det Udenrigspolitiske Nævns standpunkter, men Nævnet er retningsgivende for, om regeringens udenrigspolitik har opbakning blandt et flertal af Folketingets medlemmer.

Nævnsmøderne foregår i praksis på den måde,

at en minister – som regel statsministeren, udenrigsministeren eller forsvarsministeren – giver en mundtlig orientering om aktuelle udenrigspolitiske emner, som medlemmerne har mulighed for at spørge ind til på mødet. Nævnets medlemmer og disses stedfortrædere modtager desuden løbende skriftlige oplysninger fra regeringen i form af notater om udenrigspolitiske spørgsmål, pressemeddelelser og resolutioner fra internationale organisationer og møder m.v.

Det sker kun sjældent, at der stilles skriftlige spørgsmål til ministrene gennem Det Udenrigspolitiske Nævn. I givet fald bliver spørgsmålene stillet til mundtlig besvarelse.

Spørgsmålet om tidspunktet for Det Udenrigspolitiske Nævns inddragelse i regeringens beslutningsproces i en udenrigspolitisk sag har gentagne gange været genstand for debat i Nævnet. Er der tale om beslutninger af større udenrigspolitisk rækkevidde, skal Nævnet inddrages, før regeringen træffer beslutning i sagen.

Nævnet har ikke hidtil deltaget i lovgivningsarbejdet. Lov- og beslutningsforslag på det udenrigspolitiske område er i stedet blevet henvist til behandling i Forsvarsudvalget, Udenrigsudvalget eller et ad hoc-udvalg.

Ifølge § 4 i loven om Det Udenrigspolitiske Nævn er Nævnets medlemmer forpligtede til at bevare tavshed om, hvad de erfarer i Nævnet, i det omfang vedkommende minister eller Nævnets formand træffer bestemmelse herom.

Oplysning om, hvornår Nævnet holder møde, er

tilgængelig for offentligheden, men ikke, hvilke sager der er på dagsordenen.

Referatet fra møderne er fortrolige, men medlemmer af Nævnet og stedfortrædere kan læse det i Nævnets sekretariat i Det Internationale Sekretariat.

4.8.4 DELEGATIONER

De internationale parlamentariske forsamlinger mødes til sessioner en eller flere gange om året varierende fra forsamling til forsamling. Folketinget sender delegationer af medlemmer til at deltage i sessionerne. På disse sessioner vedtages resolutioner og eventuelt også rekommandationer til det tilsvarende regeringsorgan. Da de alle er mellemstatslige forsamlinger, som ikke har selvstændig beslutningskompetence, er der alene tale om rekommandationer eller anbefalinger til ministrene. Grundlaget for disse resolutioner og rekommandationer er forslag fra medlemmer af landenes delegationer, som de ofte vil have arbejdet med på møder mellem sessionerne i de udvalg og komiteer, der findes tilknyttet de parlamentariske forsamlinger. Dette udvalgsarbejde og arbejdet under sessionerne svarer i store træk til det arbejde, der foregår i Folketingets udvalg og i Folketingssalen.

Endelig deltager medlemmerne af nogle af delegationerne (Europarådet, OSCE's Parlamentariske Forsamling og NATO's Parlamentariske Forsamling) i valgobservationer i lande inden og uden for medlemskredsen.

Efter hvert folketingsvalg udpeger Folketinget et antal medlemmer til delegationerne, og det sker efter samme system, som når der vælges

medlemmer til udvalgene, dvs. efter forholdstalsvalg mellem valggrupper.

Folketinget udpeger delegationer til:

- **Nordisk Råd**
Nordisk Råd blev oprettet i 1952 og har de fem nordiske lande og de tre nordiske selvstyreområder som medlemmer. Nordisk Råd er en pendant til Nordisk Ministerråd, som er regeringernes samarbejdsorgan. Nordisk Råds formål er at bevare og udvikle det nordiske samarbejde inden for retsvæsen, kultur, samfærdsel og miljø samt sociale og økonomiske forhold.
- **Europarådets Parlamentariske Forsamling**
Europarådet og dets parlamentariske forsamling blev oprettet i 1949 med det formål at sikre stabilitet i Europa baseret på demokrati, menneskerettigheder, retsstatsprincipper og den fælles kulturarv. Europarådet består nu af 47 medlemslande. Europarådet har vedtaget en lang række konventioner. En af de vigtigste af disse konventioner er den europæiske menneskerettighedskonvention fra 1950.
- **OSCE's Parlamentariske Forsamling (OSCE PA)**
OSCE PA blev dannet i 1992 og er den parlamentariske del af OSCE (Organization for Security and Cooperation in Europe), som består af 57 lande. OSCE PA har til formål at styrke parlamenternes indflydelse på OSCE-samarbejdet, hvis hovedopgave er udarbejdelse af fælles normer for mellemstatslig adfærd og fælles normer

for relationer mellem borger og stat. Endvidere er OSCE involveret i integrering af nye demokratier i værdifællesskabet samt aktiviteter relateret til krise- og konfliktforebyggelse. Forsamlingen har overordnet til opgave at vurdere gennemførelsen af OSCE's målsætninger, debattere aktuelle emner og afgive anbefalinger.

- **NATO's Parlamentariske Forsamling (NPA)**

NPA består af parlamentarikere fra NATO's medlemslande og NATO's associerede medlemmer. Forsamlingens primære formål er af oplysende og konsensuskabende karakter, herunder at belyse og drøfte forsvars- og sikkerhedspolitiske emner med henblik på at skabe fælles fodslag for den fremtidige udvikling af NATO.

4.8.5 INDFØDSRETSUDVALGET

I grundloven står, at ingen udlænding kan få indfødsret uden ved lov. Det betyder, at det er Folketinget, der tager stilling til, om en udlænding kan få dansk statsborgerskab.

Hvert år fremsætter regeringen typisk to lovforslag om indfødsrets meddelelse, hvor udlændinge, der har ansøgt om statsborgerskab og som opfylder betingelserne, listes med navn.

Disse lovforslag og andre spørgsmål om statsborgerskab behandles i Indfødsretsudvalget. Indfødsretsudvalget behandler også sager, hvor der er spørgsmål om at give dispensation fra de betingelser, der stilles, for at en udlænding kan få dansk statsborgerskab.

4.8.6 § 71-TILSYNET

§ 71-tilsynet har navn efter grundlovens § 71, som bestemmer, at behandlingen af frihedsberøvede personer (uden for strafferetsplejen) »undergives et af Folketinget valgt tilsyn, hvortil de pågældende skal have adgang til at rette henvendelse«.

Tilsynet består af 9 folketingsmedlemmer. De 9 medlemmer fører tilsyn med forholdene for bl.a. psykiatriske patienter, der er tvangsindlagt på en psykiatrisk afdeling.

Tilsynet har ikke som de fleste af Folketingets udvalg opgaver, som er knyttet til behandlingen af lov- og beslutningsforslag.

Tilsynet har ikke kompetence til at træffe afgørelser, men kan alene give udtryk for sin vurdering af forholdene for f.eks. de tvangsindlagte psykiatriske patienter. Tilsynet kan i den forbindelse f.eks. komme med kritiske bemærkninger, anbefalinger og henstillinger.

4.9 ADGANG TIL UDVALGENES DOKUMENTER

Der omdeles mere end 40.000 dokumenter til Folketingets udvalg i et folketingsår. Dokumenterne består af materiale, der kommer til udvalgene, eller som sendes fra udvalgene. Det kan f.eks. være udvalgsspørgsmål og ministrenes svar på disse, ændringsforslag, udkast til betænkninger, rapporter eller notater, henvendelser fra organisationer eller enkeltpersoner m.v.

De fleste af disse dokumenter findes på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk.

Som udgangspunkt gøres de parlamentariske dokumenter tilgængelige for offentligheden. Det gælder dog ikke udvalgsprotokoller og referater og resumeer af møder i udvalg samt de parlamentariske dokumenter, som er fortrolige eller betegnet som interne.

Et dokument anses for fortroligt, når det er modtaget fra en ekstern part, som ved stempeling eller på anden måde har oplyst, at parten betragter dokumentet som fortroligt, eller såfremt det er gjort fortroligt i henhold til § 4, stk. 2, i reglerne om adgang til Folketingets dokumenter m.v. Fortrolige dokumenter fordeles kun til medlemmerne af det pågældende udvalg. Der kan ske yderligere begrænsninger i adgangen til fortrolige dokumenter (eksempelvis kun adgang til at gøre sig bekendt med et fortroligt dokument i udvalgets sekretariat).

Parlamentariske dokumenter, som betragtes som interne, f.eks. fordi de indeholder oplysninger om private, herunder økonomiske, forhold, eller er interne arbejdsdokumenter, gøres tilgængelige for Folketingets medlemmer, ministre, folketingsmedlemmernes og folketingsgruppernes ansatte og ansatte i Folketingets Administration.

Reglerne om adgang til Folketingets parlamentariske dokumenter m.v. fremgår af bilag 1.

4.10 UDVALGS OG DELEGATIONERS HJEMMESIDER

Udvalgene og delegationerne har deres egen side på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk. Her er der link til de forskellige udvalgs og delegationers sammensætning og en beskrivelse af deres arbejdsområde. På udvalgenes og delegationernes sider kan man også klikke sig frem til de lovforslag, beslutningsforslag og udvalgsdokumenter, som pågældende udvalg eller delegation arbejder med. Der er ligeledes vejledning i, hvordan man kan kontakte udvalget eller delegationen, ligesom der er link til udvalgets kalender og lyd- og tv-optagelser fra åbne samråd, og man kan læse nyheder fra udvalget eller delegationen.

4.11 SEKRETARIATSBETJENING

Folketingets udvalg betjenes af Udvalgssekretariatet. Det Internationale Sekretariat betjener Europaudvalget, Det Udenrigspolitiske Nævn og delegationerne. Lovsekretariatet betjener Udvalget for Forretningsordenen og Udvalget til Valgs Prøvelse.

Til hvert udvalg er der knyttet en eller flere udvalgssekretærer med en samfundsvidenskabelig uddannelse og en til to kontomedarbejdere.

Udvalgets sekretariat rådgiver formanden og udvalgets medlemmer om udvalgsarbejdet, herunder planlægningen af møder, konferencer/høringer, besøg og rejser. Medarbejderne i sekretariatet hjælper med at stille udvalgs spørgsmål og fremskaffe oplysninger til brug for

udvalgsarbejdet. Sekretariatet hjælper også med at formulere ændringsforlag, betækningsbidrag, bidrag til beretninger m.v. En af udvalgssekretariaternes kerneydelser er at bistå folketingsmedlemmerne med at udarbejde og fremsætte lov- og beslutningsforslag, de såkaldte private forslag.

Meget ressourcekrævende opgaver vil normalt kun blive iværksat efter beslutning i udvalget og ikke efter ønske fra et enkelt medlem.

Udvalgets sekretariat kan ikke påtage sig at lave politiske taleudkast el.lign. til enkeltmedlemmer eller at udarbejde politisk baggrundsmateriale m.v. til medlemmer.

Endelig findes der under Det Internationale Sekretariat en gruppe af konsulenter, som udarbejder forskellige typer af notater, nyhedsbreve og redegørelser. Konsulenternes arbejde skal støtte medlemmerne i deres parlamentariske arbejde på EU-området og det udenrigspolitiske område og i forbindelse med udvalgte samfundsøkonomiske og finansielle problemstillinger. Bistanden er især rettet mod de udvalg og delegationer, som beskæftiger sig med ovennævnte sagsområder.

4.12 UDVALGENE OG EU-SAGER

De fleste af Folketingets udvalg beskæftiger sig i dag med politikområder, der i større eller mindre grad bliver påvirket af den lovgivning, som vedtages af EU's institutioner. Derfor behandler udvalgene som en del af lovgivningsarbejdet også EU-sager inden for deres ressortområder. Dette fremgår af FFO § 7, stk. 2, og

bemærkningerne hertil. I bemærkningerne til § 7, stk. 2, er det således angivet, at »fagudvalgene som en naturlig del af deres ressort også skal behandle EU-sager, og at denne behandling skal finde sted tidligt for at få størst mulig indflydelse på beslutningsprocessen.«

Europaudvalget kan, jf. FFO § 8, stk. 11, anmode et fagudvalg om at afgive en udtalelse om et EU-forslag. Fagudvalget er herefter forpligtet til at afgive en udtalelse til Europaudvalget. Formålet er at give Europaudvalget bedre mulighed for at inddrage fagudvalgene i EU-sager og skabe større automatik i fagudvalgenes behandling af EU-sagerne. Ordningen anvendes på sager, hvor Europaudvalget vurderer, at det er særlig ønskeligt at inddrage et eller flere fagudvalg, f.eks. vedrørende grøn- og hvidbøger, væsentlige nye forslag til EU-lovgivning og reformer af EU-politikker.

En tidlig inddragelse af Folketinget er ikke mindst væsentlig, fordi de nationale parlamenter med Lissabontraktaten har fået en særlig rolle i EU's beslutningsproces. Således har et flertal af de nationale parlamenter mulighed for at gøre indsigelse mod et nyt forslag til EU-lovgivning, hvis det strider mod EU's nærhedsprincip, det vil sige, hvis de nationale parlamenter mener, at de nye regler snarere hører hjemme i national lovgivning end i EU-lovgivning. Udvalgenes faglige ekspertise kommer også i spil, når Folketinget skal afgive udtalelse på politiske debatoplæg fra Europa-Kommissionen, de såkaldte grøn- og hvidbøger. Endelig er det Europaudvalget, der i sager af større betydning giver regeringen mandat til at stemme i Rådet.

Sammenfattende er det kun gennem EU's lovgivningsproces, at Folketinget kan sætte sit præg på indholdet af de regler, der vedtages i EU. Når EU vedtager ny EU-lovgivning, har det nemlig enten samme effekt for danske borgere, som hvis Folketinget selv havde vedtaget den pågældende lovgivning (forordninger), eller også får Folketinget kun snævre rammer for, hvordan EU-lovgivningen kan gennemføres i dansk

lovgivning (direktiver). Hertil kommer, at når først EU-lovgivning er vedtaget, kan den kun ændres ved ny EU-lovgivning.

Bortset fra pligten til at svare på anmodninger fra Europaudvalget om indstillinger i EU-sager fastlægger udvalgene selv, hvordan og i hvilket omfang EU-sagerne behandles.

KAPITEL 5 – UDVALGENES ARBEJDE MED LOVGIVNING

- 5.1 GENERELT OM LOVFORSLAG OG BESLUTNINGSFORSLAG
- 5.2 FORMELLE KRAV OG TIDSFRISTER FOR LOVGIVNINGSA
ARBEJDET
- 5.3 HENVISNING AF LOVFORSLAG TIL UDVALGSBEHANDLING
- 5.4 UDVALGSBEHANDLING AF LOVFORSLAG FØR
1. BEHANDLING
- 5.5 HØRINGSSVAR OG HØRINGSNOTAT
- 5.6 SKRIFTLIGE HENVENDELSER OM LOVFORSLAGET
- 5.7 UDVALGSSPØRGSMÅL
- 5.8 PLANLÆGNING AF UDVALGSBEHANDLINGEN
- 5.9 UDVALGENES BEHANDLING AF LOVFORSLAG
- 5.10 TEKNISK GENNEMGANG
- 5.11 BETÆNKNINGSSUDKAST
- 5.12 BETÆNKNINGSAFGIVELSE
- 5.13 BETÆNKNINGENS INDHOLD
- 5.14 UDVALGSBEHANDLING EFTER BETÆNKNINGSAFGIVELSE
- 5.15 ÆNDRINGSFORSLAG UDEN FOR UDVALGSBEHANDLINGEN
- 5.16 ANDRE DOKUMENTER END BETÆNKNINGER
- 5.17 LOVFORSLAGET EFTER 2. BEHANDLING

KAPITEL 5 – UDVALGENES ARBEJDE MED LOVGIVNING

5.1 GENERELT OM LOVFORSLAG OG BESLUTNINGSFORSLAG

Udvalgenes arbejde knytter sig i vidt omfang til behandlingen af lov- og beslutningsforslag. Der er stor forskel på, hvor lovgivningstunge de enkelte udvalg er. Nogle udvalg behandler i et folketingsår mellem 30 og 40 lovforslag, mens andre udvalg kun behandler ganske få forslag.

I forbindelse med Folketingets åbning i oktober fremlægger statsministeren regeringens lovprogram, der indeholder en samlet oversigt over de lov- og beslutningsforslag, som regeringen forventer at fremsætte i det kommende folketingsår. Programmet er inddelt efter ministerressortområder og indeholder et forventet fremsættelsestidspunkt for hver enkelt forslag. Udvalgssekretariatet omdeler en meddelelse i det enkelte udvalg, som orienterer om den del af lovprogrammet, der vedrører udvalgets ressortområde. Øvelsen gentages, hvis det er aktuelt, i forbindelse med statsministerens opdaterede redegørelser i december,

februar, marts og april eller i forbindelse med nyvalg.

Regeringen fremsætter også forslag, som ikke er indeholdt i lovprogrammet eller i en af opdateringerne af dette, f.eks. i forbindelse med udmøntningen af finansloven.

Inden en minister fremsætter lovforslag, har lovforslaget som regel været sendt i høring. Høringssvar og -notat skal oversendes til de(t) relevante udvalg efter nærmere fastsatte frister, se afsnit 5.5.

Den formelle udvalghenvvisning sker i forbindelse med 1. behandling af et forslag. På det første udvalgsmøde efter 1. behandling sættes forslaget på dagsordenen for en gennemgang og fastlæggelse af tidsplan for udvalgets behandling af forslaget, se afsnit 5.8.

Under udvalgsbehandlingen stiller udvalget spørgsmål til den minister, som har fremsat forslaget. Udvalget kan også modtage deputationer og afholde samråd, høringer og tekniske

gennemgange m.v.

Når udvalget er færdig med at behandle et lovforslag, afgiver udvalget en betænkning over forslaget, se afsnit 5.11-5.13. Betænkningen er en forudsætning for, at forslaget kan komme videre til 2. behandling i Folketingssalen. Under 2. behandling stemmes der om eventuelle ændringsforslag. Lovforslaget kan efter 2. behandling enten henvises direkte til 3. behandling eller, hvis der er folketingsmedlemmer, der har bedt om det, blive henvist til fornyet udvalgsbehandling mellem 2. og 3. behandling.

Er forslaget henvist til behandling i udvalget mellem 2. og 3. behandling, kan forslaget først komme videre til 3. behandling, når udvalget har afgivet tillægsbetænkning over forslaget eller afgivet en såkaldt mundtlig indstilling.

Udvalgsbehandlingen af beslutningsforslag svarer til udvalgsbehandlingen af lovforslag. Men fordi beslutningsforslag kun får højst to behandlinger i Folketingssalen mod lovforslags tre behandlinger, kan beslutningsforslag ikke gå tilbage til et udvalg efter 2. behandling. Udvalget kan derfor ikke afgive tillægsbetænkning over et beslutningsforslag. Fra og med folketingsåret 2013-14 har forslagsstillerne til private beslutningsforslag fået mulighed for at fravælge 1. behandling i Folketingssalen og i stedet bede om, at forslaget går direkte til udvalgsbehandling. Det er op til det enkelte udvalg at fastlægge, hvordan udvalgsbehandlingen af beslutningsforslag, der er henvist til udvalgsbehandling uden en 1. behandling, skal foregå.

I stedet for at afgive en betænkning kan udvalget afgive en beretning over forslaget, hvis forslaget ikke ønskes videre til behandling i Folketingssalen, jf. afsnit 5.16.

Et forslag falder bort, hvis det ikke bliver færdigbehandlet inden folketingsårets udløb.

5.2 FORMELLE KRAV OG TIDSFRISTER FOR LOVGIVNING SARBEJDET

Grundloven og Folketingets forretningsorden indeholder en række formelle regler om lovgivningsproceduren. F.eks. skal der gå mindst 2 dage, efter at en betænkning er offentliggjort på www.folketingstidende.dk, før et lovforslag kan komme til 2. behandling, og 3. behandling må ikke finde sted før 30 dage efter fremsættelsen (FFO § 8 a, stk. 2, og § 13, stk. 1). Disse regler har betydning for udvalgenes planlægning af udvalgsbehandlingen. Især i slutningen af folketingsarbejdet i maj måned skal udvalgene derfor tage højde for tidsfristerne, sådan at der er plads til de tidsintervaller, der skal være mellem betækningsafgivelsen og 2. behandling og senere mellem 2. og 3. behandling. For så vidt angår frister for behandlingen, henvises i øvrigt til afsnit 1.3.3.

Hvis et udvalg kan forudse, at det bliver nødvendigt med en dispensation fra en af tidsfristerne i den videre behandling i Folketingssalen, bør dette drøftes tidligst muligt i behandlingen af forslaget, og udvalget bør komme med en indstilling i betænkningen om dispensation ved behandlingen i Folketingssalen.

Det er vigtigt, at ministersekretariatet, Udvalgssekretariatet og Lovsekretariatet er i en tidlig dialog om forslag, hvor der er ønske om dispensation fra tidsfristerne.

5.3 HENVISNING AF LOVFORSLAG TIL UDVALGSBEHANDLING

Når et forslag er blevet førstebehandlet i Folketingssalen, bliver det henvist til behandling i et udvalg. Henvisningen foregår, ved at formanden siger følgende: »Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til xx-udvalget. Hvis ingen gør indsigelse, betragter jeg det som vedtaget. (Pause). Det er vedtaget.«

I de fleste tilfælde vil der ikke være tvivl om, hvilket udvalg et lovforslag skal henvises til. Der kan imidlertid opstå tvivl, hvis f.eks. et lovforslags indhold overlapper flere udvalgs sagsområder eller der er fremkommet politisk ønske om, hvilket udvalg der skal behandle et lovforslag. I sådanne tilfælde sker der en afklaring inden 1. behandling, oftest på det ugentlige møde om onsdagen, som holdes mellem folketingssekretæren og gruppesekretærene. Der opstår derfor normalt ikke debat eller afstemning, når Folketingets formand foreslår udvalgshenvisning til det pågældende udvalg.

Kun helt undtagelsesvis sker det, at et lovforslag ikke henvises til udvalgsbehandling mellem 1. og 2. behandling. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis der er tale om et helt ukompliceret lovforslag, som der er bred politisk tilslutning til.

Betækningsafgivelsen markerer formelt set afslutningen af udvalgsarbejdet, men et lovforslag kan til enhver tid blive sendt tilbage til behandling i udvalget (FFO § 9, stk. 1). Efter betækningsafgivelsen fortsætter en række af udvalgets aktiviteter vedrørende et lovforslag, f.eks. kan udvalget fortsat modtage henvendelser på lovforslaget og medlemmer stille spørgsmål. Disse aktiviteter medfører normalt ikke, at lovforslaget genoptages til formel behandling i udvalget. Hvis der derimod kommer anmodninger om foretræde eller der skal afholdes samråd efter afgivelse af betænkning, er det nødvendigt, at udvalgsbehandlingen formelt genoptages. Der er ikke krav om fornyet udvalgsbehandling, hvis der efter afgivelse af betænkning ønskes stillet ændringsforslag, men det bør overvejes, om ændringsforslagene er af så omfattende karakter, at det vil være hensigtsmæssigt at få forslaget tilbage i udvalget, med henblik på at udvalget kan afgive en tilføjelse til betænkning.

Genoptagelse af udvalgsbehandlingen inden 2. behandling medfører, at udvalget skal afgive tilføjelse til betænkning. Genoptagelse af den formelle udvalgsbehandling kan ske helt frem til under 2. behandling, ved at et medlem anmoder om at få afbrudt 2. behandling. I disse tilfælde afsluttes den fornyede udvalgsbehandling ligeledes med afgivelse af en tilføjelse til betænkning, inden forslaget kan gå videre til ny 2. behandling.

Efter forhandlingen under 2. behandling og afstemning om eventuelle ændringsforslag overgår lovforslaget til 3. behandling, og Folketinget beslutter, om lovforslaget skal henvises til fornyet udvalgsbehandling mellem

2. og 3. behandling. Folketingets formand vil som udgangspunkt foreslå, at et lovforslag går direkte til 3. behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Formanden siger: »Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse, betragter jeg det som vedtaget. (Pause). Det er vedtaget.«

Lovforslaget henvises kun til fornyet udvalgsbehandling mellem 2. og 3. behandling, hvis en ordfører anmoder om det under 2. behandling, eller hvis det står i udvalgets betænkning eller tilføjelse til betænkning, at udvalget ønsker forslaget henvist til fornyet udvalgsbehandling efter 2. behandling. Under halvdelen af lovforslagene bliver henvist til fornyet udvalgsbehandling mellem 2. og 3. behandling.

Hvis et lovforslag er gået direkte fra 2. behandling til 3. behandling, kan det udvalg, som har behandlet lovforslaget mellem 1. og 2. behandling, dog stadig genoptage udvalgsbehandlingen, jf. FFO § 12, stk. 4.

Et forslag kan også henvises til udvalget ved at afbryde 3. behandling i Folketingssalen på samme måde som under andenbehandlingen.

Når den fornyede udvalgsbehandling foregår mellem 2. og 3. behandling, afsluttes udvalgsbehandlingen som regel med afgivelse af en tillægsbetænkning, inden lovforslaget går videre til 3. behandling. Alternativt kan der afgives en mundtlig indstilling. Udvalget kan også efter at have afgivet tillægsbetænkning tage lovforslaget op til fornyet udvalgsbehandling. I sådanne tilfælde kan den fornyede udvalgsbehandling resultere i en tilføjelse til

tillægsbetænkningen eller afgivelse af mundtlig indstilling.

Der henvises til afsnit 5.16 for en nærmere omtale af tillægsbetænkninger, mundtlige indstillinger m.v.

Selv om udvalgsbehandlingen er en fast indarbejdet del af Folketingets behandling af forslag, er der ikke noget formelt til hinder for, at Folketinget vedtager et forslag, helt uden at det har været behandlet i et udvalg.

5.4 UDVALGSBEHANDLING AF LOVFORSLAG FØR 1. BEHANDLING

Inden en minister fremsætter et lovforslag, har ministeriet oftest sendt et udkast til lovforslaget i høring hos interesseorganisationer, foreninger, andre myndigheder m.fl. Ministeriet offentliggør lovudkastet på ministeriets hjemmeside og på Høringsportalen, samtidig med at det sendes til høring. Desuden sender ministeren udkastet til det eller de relevante folketingsudvalg til orientering, og det omdeles på udvalgets almindelige del.

Da man i 1998 indførte ordningen med, at ministeren sender udkastet til lovforslag til de relevante folketingsudvalg til orientering, samtidig med at det bliver sendt i høring, var der en forståelse mellem regeringen og Præsidiet om, at Folketinget ikke burde stille spørgsmål om lovforslag, der endnu ikke var fremsat, og at ministeren i givet fald kunne svare, at ministeren ikke så sig i stand til at besvare spørgsmålet.

I praksis forekommer det dog, at udvalgte indimellem stiller spørgsmål, inden et lovforslag er fremsat. Det sker bl.a. på baggrund af henvendelser, som berørte organisationer m.fl. indsender vedrørende de politiske aftaler, der ligger til grund for kommende lovgivning, eller på baggrund af det lovudkast, som ministeriet har sendt i høring. Nogle gange modtager et udvalg også deputationer på almindelig del vedrørende kommende lovgivning.

5.5 HØRINGSSVAR OG HØRINGSNOTAT

Høringssvar er de bemærkninger, som interesseorganisationer, myndigheder m.fl. sender til et ministerium, når de er blevet bedt om at kommentere et lovudkast eller et lovforslag. Disse bemærkninger er bl.a. væsentlige for ministeriets egen vurdering af, om lovforslaget indholdsmæssigt og lovteknisk er egnet til at opnå forslagets formål. Høringen er også vigtig for folketingsmedlemmernes vurdering af, om lovforslaget er rimeligt og hensigtsmæssigt. I praksis foretager ministerierne derfor høring over de fleste lovforslag, inden de fremsættes i Folketinget. Det skal fremgå af et lovforslags bemærkninger, om lovforslaget har været sendt i høring, og hvem høringsparterne er.

Høringsparterne bliver bedt om at sende deres kommentarer til ministeriet inden en bestemt dato, men oftest nøjes de ikke med det. Mange vælger at lægge høringssvaret ud på deres hjemmeside, samtidig med at de sender det til ministeriet. Andre vælger at sende en kopi af høringssvaret til det udvalg, som senere skal behandle lovforslaget. Pressen vinkler mange

politiske nyhedsartikler ud fra udvalgte høringsparters kritik af lovforslaget. Ifølge offentlighedsloven har offentligheden i almindelighed adgang til høringssvarene i ministerierne fra det tidspunkt, hvor lovforslaget er fremsat.

Der kan være store variationer i, hvor lang tid et lovudkast er i høring. Udvalget for Forretningsordenen har imidlertid i sin beretning nr. 4 af 9. maj 2007 om opfølgning på konferencen den 9. oktober 2006 om samspillet mellem Folketing og regering understreget vigtigheden af, at de hørte parter har mulighed for at udarbejde et fyldestgørende svar, og at udvalget kan støtte, at ministerierne tilstræber frister på – som tommelfingerregel – ikke under 4 uger.

Folketingets udvalg har i dag aftaler med de forskellige ministerier om, at udvalgene inden 1. behandling af regeringens lovforslag skal have modtaget en kopi af høringssvarene og et høringssnotat. Høringssnotatet indeholder et kortfattet referat af høringssvarene samt en kommentar fra ministeren til høringssvarene. Af ministerens kommentar i høringssnotatet bør det fremgå, på hvilke punkter de hørte er blevet imødekommet, og på hvilke punkter de hørte ikke er blevet imødekommet, og begrundelserne herfor.

Ordringen med at få høringssvarene og høringssnotatet oversendt inden 1. behandling af regeringens lovforslag giver Folketinget mulighed for at gennemføre en grundigere og mere indholdsrig 1. behandling, samtidig med at den enkelte minister får mulighed for at imødegå bemærkningerne i høringssvarene på et så tidligt tidspunkt som muligt og derved

undgå »overflødige« spørgsmål ved 1. behandling og senere i udvalgsbehandlingen.

Siden 2002 har det været aftalt mellem Folketinget og regeringen, at høringsvarene og høringsnotatet sendes til det relevante fagudvalg normalt samtidig med fremsættelsen. Undtagelsesvis kan det accepteres, at høringsvar og høringsnotat først sendes til Folketinget efter fremsættelsesdagen, men dog senest torsdag kl. 15 ugen før 1. behandling af lovforslaget, således at høringsvar og høringsnotat kan foreligge omdelt i det pågældende udvalg senest fredag kl. 12 ugen før 1. behandling.

Foreligger høringsvar og -notat ikke i overensstemmelse med fristerne, må det påregnes, at 1. behandling udskydes, medmindre der træffes

særlig aftale med Folketingets formand.

Folketinget anbefaler på den baggrund, at ministersekretariaterne ved kalenderplanlægningen af en 1. behandling tager højde for, at 1. behandling placeres på et tidspunkt, hvor høringsvarene må forventes at være sendt over til det relevante udvalg inden for de frister, som Folketinget har fastsat.

Hvis et lovforslag ikke sendes i høring, eller hvis det først sendes i høring samtidig med fremsættelsen – f.eks. ved indgreb, hvor formålet ville blive forspildt, hvis høringen blev foretaget før fremsættelsen – bør ministeren informere om det i fremsættelsestalen og give en begrundelse. Ministeren bør også skrive, hvis ministeren ønsker lovforslaget førstebehandlet, inden høringsvar og høringsnotat foreligger.

Retningslinjerne for oversendelse af hørings svar og -notat gælder som minimum og erstatter derfor ikke eventuelle mere vidtgående aftaler om hørings svar og høringsnotater, som enkelte udvalg har indgået med deres fagministerium.

I den beretning, som Udvalget for Forretningsordenen afgav den 9. maj 2007 som opfølgning på konferencen i 2006, indskærpede udvalget over for ministerierne, at hovedreglen for oversendelse af hørings svar og -notat er fremsættelsestidspunktet, således som det også fremgår af Justitsministeriets vejledning om lov kvalitet. Udvalget tilkendegav samtidig at ville følge udviklingen på området.

Der kan undertiden opstå tvivl om, hvorvidt ministerierne skal oversende interne hørings svar, dvs. hørings svar fra en intern myndighed el.lign. under ministeriets ressort. Udgangspunktet er, at også sådanne interne hørings svar bør oversendes, men praksis kan variere fra udvalg til udvalg, bl.a. afhængigt af hvilke aftaler udvalgene har indgået med deres ressortminister.

Udvalget for Forretningsordenen har endvidere i sin beretning af 9. maj 2007 tilkendegivet, at udvalget vil overveje at drøfte med regeringen, hvad der bør være omfattet af ministeriernes orientering om høringen, og om der er behov for at udarbejde retningslinjer for høringsnotaternes form bl.a. med henblik på at styrke læsevenligheden.

For så vidt angår høring over et privat lovforslag, kan det relevante fagudvalg beslutte, om et privat lovforslag skal sendes i høring.

5.6 SKRIFTLIGE HENVENDELSER OM LOVFORSLAGET

Udvalget modtager ofte henvendelser om et lovforslag. Sådanne henvendelser bliver omdelt som udvalgsbilag til det pågældende lovforslag, og udvalget stiller spørgsmål til ministeren om at kommentere henvendelsen. Det gælder også henvendelser, som udvalget har modtaget inden den formelle udvalghenvisning ved 1. behandling.

Har udvalget inden fremsættelsen af lovforslaget modtaget henvendelser vedrørende det kommende lovforslag, som er omdelt på almindelig del, vurderer Udvalgssekretariatet, om der er grundlag for at genomdele disse henvendelser på lovforslaget og stille spørgsmål om ministerkommentar til henvendelserne.

5.7 UDVALGSSPØRGSMÅL

Det formelle udgangspunkt er, at udvalgsbehandlingen tidligst starter, efter at lovforslaget i forbindelse med 1. behandling er henvist til behandling i udvalget, og at der først på dette tidspunkt stilles spørgsmål til ministeren. I praksis venter de fleste udvalg dog ikke med at stille spørgsmål, indtil lovforslaget formelt er henvist til udvalget.

Ved hastelovforslag træffer udvalget (eventuelt udvalgsformanden) som regel beslutning om at henstille, at spørgsmål stilles hurtigst muligt, herunder forud for 1. behandling, med henblik på at fremskynde udvalgsbehandlingen.

På forslag kan både medlemmer af udvalget og folketingsmedlemmer, der ikke er medlem af det pågældende udvalg (MFU), stille spørgsmål. Spørgsmålene kan være af både faktisk og holdningsmæssig karakter.

5.8 PLANLÆGNING AF UDVALGSBEHANDLINGEN

Udvalget for Forretningsordenen har givet en detaljeret gennemgang af udvalgenes bidrag til en bedre planlægning af folketingsarbejdet i en betænkning fra 1999. Hovedpunkterne er: Udvalgenes medlemmer har en fælles interesse i, at tekniske og faktuelle spørgsmål vedrørende et forslag er grundigt belyst fra flere sider uanset den politiske holdning til et konkret forslag. På den anden side er det af hensyn til den politiske proces vigtigt, at udvalgsbehandlingen kan tilpasses det konkrete forslag, ligesom den kan variere fra udvalg til udvalg og fra forslag til forslag.

Udvalgene skal så vidt muligt fremme planlægningen af behandlingen af de enkelte forslag. De fleste udvalg fastlægger i praksis en tidsplan for udvalgsbehandlingen på det første møde efter et forslags 1. behandling. På dette møde eller eventuelt på et senere møde tager medlemmerne også stilling til, om udvalget skal gøre noget ekstra ud af arbejdet med lovforslaget. Det kan være at afholde en høring eller et ekspertmøde om forslaget eller at få dele af forslaget nærmere belyst af Folketingets egne medarbejdere, f.eks. udvalgssekretæren eller en anden medarbejder fra administrationen i Folketinget. Udvalget kan også tage stilling til, om medlemmerne skal tage på studiebesøg

el.lign. som led i udvalgsbehandlingen.

Nogle udvalg praktiserer i starten af et nyt folketingsår at tage en drøftelse af regeringens lovprogram for på et meget tidligt tidspunkt at få afklaret, om udvalget mener, at der er behov for f.eks. afholdelse af tekniske gennemgange og høringer m.v. i relation til et kommende forslag inden for udvalgets ressortområde.

I visse situationer fastsætter udvalget en tidsplan for behandling af forslaget ved en skriftlig procedure i stedet for på et møde. Det kan f.eks. forekomme, hvis det førstkommende udvalgsrådgivningsmøde først finder sted længere tid efter 1. behandling.

Tidsplanen omfatter typisk en frist for udvalgsmedlemmerne til at stille spørgsmål til ministeren og en frist for ministeren til at svare og stille ændringsforslag. Planen indeholder også en dato for politisk drøftelse af forslaget og som udgangspunkt også en frist for aflevering af skriftlige bidrag, som medlemmerne ønsker at få med i betækningsudkastet. Tidsplanen indeholder endvidere en dato for, hvornår udvalget forventer at afgive betænkning.

Når udvalget vedtager en tidsplan for behandlingen af et forslag, omdøles planen på et udvalgsbilag til forslaget. Dette bilag vil – i lighed med øvrige bilag til forslaget – blive lagt ud på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk. Her kan interesserede løbende følge med i, hvor langt i processen udvalgsarbejdet er kommet. Det kan dog undertiden være nødvendigt at ændre tidsplanen afhængigt af udvalgets arbejde.

5.9 UDVALGENES BEHANDLING AF LOVFORSLAG

Udvalgenes redskaber til behandlingen af forslag adskiller sig ikke fra de redskaber, udvalgene i øvrigt har til rådighed, dvs. i første række adgangen til at stille spørgsmål til ministrene til skriftlig eller mundtlig besvarelse, modtagelse af skriftlige henvendelser og modtagelse af deputationer. Udvalget kan endvidere beslutte at afholde teknisk gennemgang, ekspertmøde eller høring om det pågældende lovforslag.

Udvalgenes behandling af svar og henvendelser vil figurere på udvalgenes dagsorden under dagsordenspunktet: Gennemgang af bilag og besvarelser. Et sådant dagsordenspunkt kan spænde over mange ting: Fra på den ene side en egentlig drøftelse af enkelte bilag/svar til på

den anden side blot en konstatering af, hvor langt udvalget er kommet i bilagsrækken til de enkelte forslag.

Hvis et medlem af Folketinget har fremsat et forslag og medlemmet (forslagsstilleren) ikke sidder i det udvalg, som forslaget henvises til, har forslagsstilleren ret til at deltage i udvalgets behandling af forslaget (FFO § 8, stk. 12). Den pågældende har dog ikke stemmeret eller ret til at fremsætte nogen udtalelse i betænkningen. I praksis vil den pågældende forslagsstiller derfor ofte blive indskiftet som medlem i udvalget, når forslaget er på dagsordenen for et udvalgsmøde. Det gør sig navnlig gældende i forbindelse med udvalgets afgivelse af betænkning. Herved sikres, at den pågældende ordfører opnår stemmeret, kan afgive indstilling og fremsætte udtalelser og få sit navn optrykt i betænkningen.

Folketingsmedlemmer valgt på Færøerne eller i Grønland har ret til at deltage i udvalgsbehandling af forslag, der angår henholdsvis Færøerne og Grønland, dog uden stemmeret og uden ret til at fremsætte nogen udtalelse i betænkningen, medmindre de er indvalgt i det pågældende udvalg (FFO § 8, stk. 13).

5.10 TEKNISK GENNEMGANG

Folketingets udvalg har igennem en lang årrække haft mulighed for at få ministeriernes embedsmænd til at gennemgå det tekniske indhold af de lovforslag, der er henvist til udvalgene. Den tekniske gennemgang har til formål at give medlemmerne viden om indholdet af lovforslagene. Det er dog langt fra alle lovforslag, der er teknisk gennemgang af. Udvalgene vil oftest bede om en teknisk gennemgang, eller ministeren vil tilbyde det, når der er tale om særlig vanskelige, teknisk komplicerede eller indgribende lovforslag.

Den tekniske gennemgang giver medlemmerne mulighed for at få opklaret en række spørgsmål om det indholdsmæssige i lovforslaget. Mere politiske spørgsmål besvares ikke af embedsmændene under den tekniske gennemgang. Disse spørgsmål må medlemmerne stille på forslagens bilagsdel til ministerens skriftlige eller mundtlige besvarelse.

Det er Udvalgssekretariatet, der aftaler tidspunktet for den tekniske gennemgang med ministeriet. Den tekniske gennemgang foregår i ministeriet eller i Folketinget. Som udgangspunkt vil den tekniske gennemgang blive tilstræbt afholdt tidligt i forløbet og oftest

inden 1. behandling.

Der bliver ikke truffet nogen beslutninger om eller tilkendegivet politiske holdninger til lovforslaget under gennemgangen.

Forskellige regeringer har siden januar 2002 tilkendegivet, at det er en forudsætning for ministeriernes deltagelse i tekniske gennemgange, at ministeren deltager. Se bl.a. statsministerens svar af 14. januar 2013 på spørgsmål nr. S 803 (folketingsåret 2012-13). Det er ministeriet selv, der påser overholdelsen heraf.

5.11 BETÆNKINGSUDKAST

Grundtanken er, at betænkningerne skal afspejle det udvalgsarbejde, der har fundet sted. Det stiller krav til planlægningen af arbejdet før betænkningsafgivelsen, således at der på tidspunktet for en betænkningsafgivelse foreligger et gennearbejdet udkast til betænkning. Betækningsudkastet skal så vidt muligt bl.a. indeholde eventuelle ændringsforslag, politiske bemærkninger og eventuelle udvalgsbilag m.v., der ønskes optrykt som bilag til betænkningen.

Betækningsudkast giver udvalget et aktuelt billede af udvalgsbehandlingen af et forslag. Da betækningsudkast omdeles som offentlige bilag og bliver lagt ud på Folketingets hjemmeside, får interesseorganisationerne m.fl. et grundlag for eventuelt at søge at påvirke den sidste del af forslagens behandling.

Et betækningsudkast indeholder det billede af den endelige betænkning, som kan gives på det tidspunkt, hvor betækningsudkastet omdeles.

Et betækningsudkast kan således f.eks. indeholde ændringsforslag, som ministeren eller et medlem ønsker stillet i betænkningen, eller politiske bemærkninger fra folketingsgrupper, som ønskes medtaget i betænkningen. Derimod er folketingsgruppernes indstillinger sjældent med i udkastet. Grupperne kommer typisk først med indstillingerne på det møde, hvor betænkningen afgives. Er der yderligere politiske bemærkninger ud over dem, der er indarbejdet i betækningsudkastet, kan de også afleveres enten på det møde, hvor betænkningen afgives, eller efter mødet inden for en af udvalget nærmere fastsat kortere frist.

Hvis udvalgssekretæren har omdelt et betækningsudkast og der herefter kommer yderligere væsentlige elementer under udvalgsbehandlingen, vil der blive omdelt et nyt betækningsudkast (2. udkast til betænkning). Denne proces kan gentages flere gange, således at der omdeles nye, opdaterede betækningsudkast. Betækningsudkastene er nummererede, og i en parentes kan der stå, hvilke væsentlige ændringer der er tale om i forhold til det forudgående betækningsudkast.

5.12 BETÆKNINGSAFGIVELSEN

Udvalgene afgiver betænkning på et udvalgs-møde. Det er som hovedregel en forudsætning for betækningsafgivelsen, at der foreligger et omdelt betækningsudkast, og at alle ændringsforslag, der ønskes stillet, er indarbejdet i betækningsudkastet. Undtagelsesvis kan et udvalg beslutte, at ændringsforslag, som omdeles på selve mødet, men som ikke er indarbejdet i betækningsudkastet, kan stilles i

betænkningen, og – endnu mere undtagelsesvis – at ændringsforslag, der er skitseret mundtligt på selve mødet, kan indgå i betænkningen. I sidstnævnte tilfælde vil det typisk dreje sig om ændringsforslag, som der ikke kan samles flertal for, og som de øvrige udvalgsmedlemmer umiddelbart kan forholde sig til.

I praksis imødekommer udvalgene som hovedregel ønsker fra enkelte udvalgsmedlemmer om at udsætte betækningsafgivelsen, som f.eks. begrundes med, at medlemmerne har brug for mere tid til at arbejde yderligere med forslaget, eller at en eller flere folketingsgrupper ikke har truffet beslutning om indstillingen til forslaget.

Præsidiet behandlede i januar 2002 en klage over et udvalgs behandling af et konkret forslag, hvor et snævert flertal i udvalget besluttede at afgive betænkning, selv om mindretallet i udvalget ønskede forslaget yderligere belyst. Præsidiet udtalte i den anledning: »Som led i bestræbelserne på at højne kvaliteten i lovgivningsarbejdet lægger Præsidiet stor vægt på, at lovforslag og beslutningsforslag får en saglig og korrekt behandling i Folketinget. Præsidiet tillægger det således stor betydning, at forslagene som altovervejende hovedregel sikres en behandling, hvor det tilstræbes, at sagen bliver belyst i bred enighed udvalgsmedlemmerne imellem, inden Folketinget træffer sin beslutning.«

Udvalget har ikke pligt til at afgive betænkning over et forslag, som henvises til udvalget. Det er flertallet i udvalget, som bestemmer, om og i givet fald hvornår udvalget skal afgive betænkning. Mange private forslag når aldrig til betækningsafgivelse. Når det drejer sig om

forslag, som er fremsat af et eller flere folketingsmedlemmer, bør udvalget dog afgive betænkning, når forslagsstillerne med mindst 14 dages varsel skriftligt anmoder derom og anmodningen støttes af et mindretal repræsenterende mindst 2/5 af udvalgets medlemmer (FFO § 8 a, stk. 2).

Udvalgets afgivelse af betænkning er en forudsætning for, at forslaget kan komme videre til 2. behandling i Folketingssalen.

Betækningsafgivelsen er opdelt i to faser: En politisk drøftelse og selve betækningsafgivelsen. De to faser er som udgangspunkt fordelt på to møder, således at man på det første møde tager den politiske drøftelse og på et efterfølgende møde foretager den formelle betækningsafgivelse. Andre gange foregår den politiske drøftelse og betækningsafgivelsen på samme møde.

Indholdet af den politiske drøftelse kan spænde vidt: Fra på den ene side at være en reel politisk drøftelse/forhandling om lovforslagets emner, herunder formuleringen af de politiske bemærkninger og ændringsforslag, til på den anden side blot at være en konstatering af, at udvalget er klar til at gå til betækningsafgivelse.

Selve betækningsafgivelsen foretages, ved at udvalgsformanden i en rækkefølge efter folketingsgruppernes størrelse i udvalget spørger ordførerne om først indstillingen til eventuelt stillede ændringsforslag og herefter om indstillingen til lovforslaget i dets helhed.

Hvis der er stillet mange forskellige

ændringsforslag, kan det være nødvendigt at gruppere ændringsforslagene og bede om indstillinger ad flere omgange. Hvis ikke alle indstillinger og politiske bemærkninger er modtaget på mødet, fastsættes i praksis en kort frist til at komme med indstilling og/eller aflevere politiske bemærkninger – typisk til senere samme dag eller den følgende dag. I sådanne tilfælde meddeles indstillingen og eventuelt de politiske bemærkninger efterfølgende til udvalgssekretæren. Indstillingerne fra ordførerne under mødet noteres af udvalgssekretæren og indgår herefter i den endelige formulering af udvalgsbetænkningen. Betænkningen anses for afgivet, når de ordførere, som er til stede, har meddelt udvalgsformanden, hvordan de stiller sig til forslaget og eventuelle ændringsforslag.

Betænkningen er normalt ikke klar umiddelbart efter betækningsafgivelsen. Det skyldes, at det tager tid at få de mundtligt afgivne indstillinger formuleret skriftligt, ligesom nogle indstillinger og politiske bemærkninger først bliver afleveret efter mødet. Endvidere tager det tid med formaliakontrol, korrekturlæsning og offentliggørelse af betænkningen. Dette indebærer, at en betænkning ofte først er skrevet færdig og offentliggjort en eller flere dage efter selve betækningsafgivelsen, afhængigt af de konkrete omstændigheder i øvrigt, herunder f.eks. hvornår lovforslaget skal til 2. behandling.

Betænkninger offentliggøres under hensyn til deres betydning som udgangspunkt hurtigst muligt. Der gælder efter Folketingets forretningsorden og praksis nogle frister for offentliggørelse af betænkninger, jf. afsnit 5.2. Disse

frister udgør den yderste grænse for, hvor sent en betænkning kan offentliggøres. Hvis fristerne og særlige omstændigheder nødvendiggør det, kan en betænkning eventuelt offentliggøres uden at være korrekturlæst.

Betænkninger m.v. omdeles i udvalget som bilag til det pågældende forslag og bliver som andre udvalgsbilag lagt ud på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk.

5.13 BETÆNKNINGENS INDHOLD

Udvalgenes betænkninger følger en skabelon og er derfor meget standardiserede, om end ikke alle elementer i skabelonen er obligatoriske. Det er udvalgssekretæren, som er ansvarlig for, at formalia i betænkningerne er i orden.

Folketinget forsøger med udformningen af betænkningerne at øge den generelle informationsværdi og retskildeværdi. Derfor indeholder betænkningerne en beskrivelse af udvalgets arbejde med lovforslaget og en omtale af de emneområder, der særlig har været overvejet i udvalget. Det fremgår også af en betænkning, hvis udvalget f.eks. har haft en bestemt forståelse af en bestemmelse i et lovforslag eller andre forudsætninger af betydning for den efterfølgende fortolkning af loven.

Overordnet er betænkningerne opdelt i fire hoveddele:

Beskrivelse af udvalgsarbejdet

Som indledning indeholder betænkningerne en række faktuelle oplysninger om lovforslaget og

udvalgsbehandlingen, f.eks. om, hvem der har rettet henvendelse til udvalget m.v.

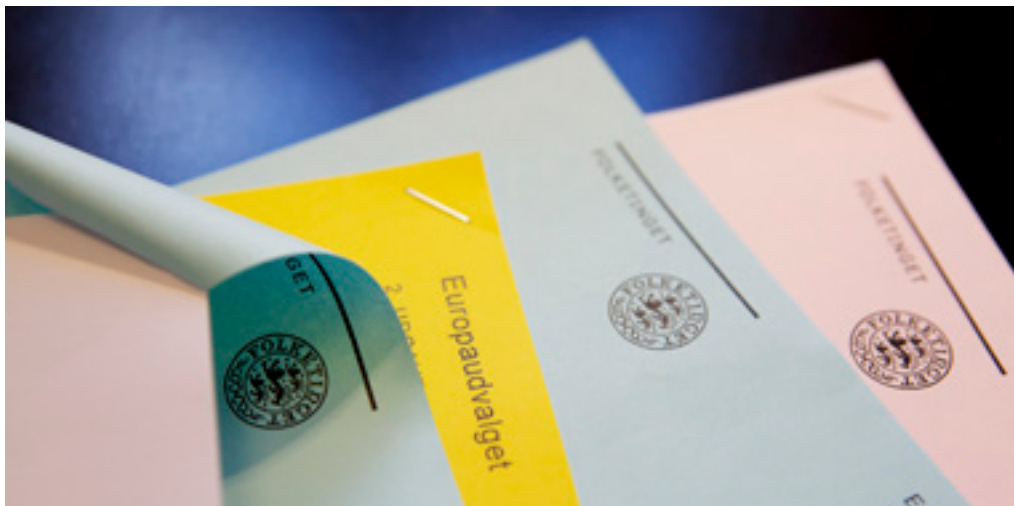
Opbygning af en betænkning:

1. Beskrivelse af udvalgsarbejdet
2. Indstillinger og politiske bemærkninger
3. Ændringsforslag
4. Bilagsoversigt og bilag

Indstillinger og politiske bemærkninger

Et centralt element i betænkninger er folketingsgruppernes indstillinger til lovforslaget og eventuelle ændringsforslag. Indstillingerne fortæller i mere eller mindre præcise vendinger, hvad de enkelte folketingsgrupper vil stemme. Selv om formuleringerne af indstillingerne langt hen ad vejen er standardiserede, er det de enkelte udvalgsmedlemmer, der på folketingsgruppens vegne formulerer en indstilling, herunder hvor præcis og detaljeret den skal være. Der kan således ved formuleringen af indstillingerne indgå politiske og taktiske hensyn, der f.eks. gør, at indstillingen om en folketingsgruppes stemmeafgivning til et endeligt lovforslag kommer til at bero på udfaldet af afstemningen om ændringsforslag ved 2. behandling.

Der forekommer mange varianter. En, der tit optræder i betænkninger, er følgende: »[Folketingsgruppens] medlemmer af udvalget indstiller lovforslaget til vedtagelse med de stillede ændringsforslag.« Denne indstilling kan betyde to ting: Enten at folketingsgruppen kun stemmer ja til lovforslaget ved 3. behandling,

hvis ændringsforslagene vedtages, eller at folketingsgruppen også stemmer ja til lovforslaget, selv om ændringsforslagene ikke bliver vedtaget.

Folketingsgrupperne er ikke forpligtet til at formulere en indstilling i betænkningen. Derfor støder man på følgende formulering i betænkningen: »[Folketingsgruppens] medlem af udvalget vil redegøre for sin stilling til lovforslaget ved 2. behandling.« Medlemmet går så som udgangspunkt på talerstolen ved 2. behandling og fortæller, hvad folketingsgruppen stemmer til forslaget, men det er ikke noget krav. En betænkning skal dog indeholde nogle indstillinger. Ellers vil den ikke kunne accepteres som grundlag for 2. eller 3. behandling af et forslag, som tidligere er blevet henvist til behandling i udvalget.

For udenforstående kan det undertiden være svært at gennemskue, hvad det endelige resultat af afstemningen om et lovforslag bliver, bl.a. fordi et mindretal eller et flertal i udvalget ikke altid vil afspejle et flertal/mindretal ved afstemningen i Folketingssalen. Betænkninger

indeholder ud over en oversigt over udvalgets sammensætning ved betænkningsafgivelsen en oversigt over folketingsgruppernes størrelse. Det kan være en information, der kan bruges, når indstillinger skal vurderes. Her kan man f.eks. se, om folketingsgrupper, der samlet udgør et mindretal i et udvalg, udgør et flertal i Folketingssalen.

Folketingsgruppernes indstillinger er ofte ledsaget af politiske bemærkninger. Politiske bemærkninger er de enkelte folketingsgruppers bemærkninger til lovforslaget. Det kan f.eks. være bemærkninger, der begrundes folketingsgruppens indstillinger eller omtaler særlige forhold vedrørende lovforslaget, som gruppen tillægger vægt.

Nogle gange leverer flere folketingsgrupper et fælles bidrag til politiske bemærkninger, eventuelt folketingsgrupper, der udgør et flertal i Folketinget. Om det er et flertal eller et mindretal, der står bag, kan være afgørende for, hvilken retskildeværdi de politiske bemærkninger har.

Ændringsforslag

Betænkninger indeholder de ændringsforslag, som ministeren og udvalgsmedlemmer stiller til 2. behandling. Det fremgår af betænkningen, hvem der har stillet ændringsforslaget, og hvilke folketingsgrupper der under selve betækningsafgivelsen har sagt, at de vil støtte ændringsforslaget. Desuden er der bemærkninger til hvert ændringsforslag i betænkningen. Her skriver de enkelte forslagsstillere, hvad ændringsforslaget medfører, og eventuelt også, hvad der er baggrunden for ændringsforslaget.

Bilag og bilagsoversigt, herunder optryk af materiale

Betænkninger indeholder en bilagsoversigt. Bilagsoversigten øger retskildeværdien af betænkningen og gør det lettere for offentligheden at orientere sig om, hvilke spørgsmål der har været rejst under udvalgsbehandlingen.

Udvalgsbilag vedrørende lovforslaget er også en del af forarbejderne til loven. I praksis har det dog typisk været de bilag, der er blevet optrykt som bilag til betænkningen, der har været anvendt ved den efterfølgende lovfortolkning. Det skyldes bl.a., at det tidligere var vanskeligt for offentligheden at skaffe sig overblik over de øvrige udvalgsbilag. Folketingets hjemmesider har afhjulpet dette problem.

Udvalgsmedlemmer ønsker ofte at få bilag optrykt i udvalgsbetænkninger, selv om betænkningen indeholder en bilagsoversigt. Det mest almindelige er at få optrykt et spørgsmål til ministeren og ministerens svar på spørgsmålet. Bilag optrykkes ofte på foranledning af en folketingsgruppe for at understrege og dokumentere en oplysning, som har haft særlig

betydning for den pågældende gruppes politiske holdning til lovforslaget. Af hensyn til retskildeværdien fremgår det af betænkningen, hvem der står bag ønsket om optryk af et bilag. Det vil således bl.a. fremgå, om der er et flertal eller et mindretal bag ønsket om optryk af et bilag til betænkningen.

Optryk af bilag til betænkningen drøftes sjældent særskilt i udvalget. De dele af henvendelser eller besvarelser af udvalgets spørgsmål, som har haft særlig betydning for udvalgets eller en del af udvalgets medlemmers stillingtagen til lovforslaget, kan eventuelt i stedet fremhæves tydeligere ved citering enten i betænkningens indledende bemærkninger eller som begrundelse for et flertals eller et mindretals indstilling til lovforslaget.

5.14 UDVALGSBEHANDLING EFTER BETÆKNINGSAFGIVELSE

Selv om betænkningen markerer afslutningen af udvalgsbehandlingen, forekommer det ofte, at der også efter dette tidspunkt er aktiviteter vedrørende lovforslaget i udvalget. Det kan skyldes flere forhold. Der kan f.eks. være stillet spørgsmål sent under udvalgsbehandlingen, hvor udvalget så har besluttet, at det er tilstrækkeligt, at svaret foreligger inden 2. behandling i Folketingssalen. Eller det kan skyldes, at der kommer yderligere henvendelser fra interesseorganisationer m.fl. til udvalget.

Det accepteres desuden i praksis, at udvalgsmedlemmerne kan stille udvalsspørgsmål efter den formelle afslutning af udvalgsbehandlingen,

f.eks. hvis et sent modtaget svar eller nye oplysninger om lovforslaget giver anledning til det. Rent praktisk giver dette sig udtryk i, at der i udvalget omdeles bilag til forslaget. En sådan aktivitet finder sted, uden at det nødvendigvis får udvalget til egentlig at genoptage lovforslagets behandling.

Kommer der derimod f.eks. anmodninger om foretræder, eller skal der afholdes samråd, er det nødvendigt, at udvalget formelt genoptager udvalgsbehandlingen af lovforslaget. Se også afsnit 5.3.

Efter den endelige vedtagelse eller forkastelse af et lovforslag ved 3. behandling omdeler udvalgssekretæren ikke yderligere bilag til selve lovforslaget i udvalget. Eventuelle udvalgsdokumenter vedrørende lovforslaget omdeles herefter under udvalgets almindelige del.

5.15 ÆNDRINGSFORSLAG UDEN FOR UDVALGSBEHANDLINGEN

Det er mest hensigtsmæssigt og overskueligt, at ændringsforslag stilles i betænkningen. Men det forekommer forholdsvis ofte, at ministeren eller folketingsmedlemmer stiller ændringsforslag uden for betænkningen til 2. behandling og uden for tillægsbetænkningen til 3. behandling. Det kan skyldes flere forhold. For det første kan det skyldes, at den, der ønsker at stille ændringsforslag – dvs. ministeren eller udvalgsmedlemmer – først bliver opmærksom på behovet, efter at udvalget har afgivet betænkning. For det andet kan det skyldes, at ændringsforslaget ønskes stillet af et folketingsmedlem, som ikke er medlem af udvalget.

Der er ingen formel forskel på ændringsforslag stillet i betænkningen og ændringsforslag, der stilles uden for.

Rent praktisk i forhold til udvalget sker der det, at ændringsforslag, der stilles uden for betænkningen, omdeles som bilag til det respektive lovforslag. Ændringsforslag uden for betænkningen offentliggøres desuden på www.folketingstidende.dk senest dagen før behandlingen i Folketingssalen (FFO § 18, stk. 2) – i modsætning til betænkningen, som skal være offentliggjort senest 2 dage før (FFO § 8 a, stk. 2). Af bl.a. lovkvalitetsmæssige grunde bør ændringsforslag, der stilles uden for betænkningen, dog normalt ikke fremkomme, så sent som dagen før forslaget behandles i Folketingssalen, medmindre der er tale om rent tekniske ændringsforslag.

Hvis det ved 2. behandling af et lovforslag ligger klart, at der er ønske om at stille ændringsforslag til 3. behandling, vil det som udgangspunkt være hensigtsmæssigt, at udvalget eller enkelte udvalgsmedlemmer anmoder om, at lovforslaget bliver henvist til fornyet udvalgsbehandling, således at udvalget får mulighed for at behandle og komme med indstillinger vedrørende det pågældende ændringsforslag. Hvis der alene er tale om et rent teknisk ændringsforslag, kan en fornyet udvalgsbehandling dog være unødvendig.

Hvis et lovforslag ikke henvises til fornyet udvalgsbehandling mellem 2. og 3. behandling, forekommer det endvidere forholdsvis ofte, at der alligevel stilles ændringsforslag til 3. behandling. Det kan skyldes, at behovet for ændringsforslaget først opdages efter 2. behandling.

5.16 ANDRE DOKUMENTER END BETÆNKNINGER

Tillægsbetænkning

Tillægsbetænkning er betegnelsen for udvalgets indstilling til et forslag, som udvalget forud har afgivet betænkning over. Et udvalg kan tidligst afgive en tillægsbetænkning, efter at 2. behandling er afsluttet og forslaget er blevet henvist til fornyet udvalgsbehandling. Tillægsbetænkningen indeholder kun oplysninger om, hvad der er sket under udvalgsbehandlingen efter 2. behandling. Procedurene og indholdet af en tillægsbetænkning er i det væsentlige som ved en betænkning.

Tilføjelse til betænkning eller tillægsbetænkning

Tilføjelse til betænkning anvendes, hvis udvalget har afgivet betænkning mellem 1. og 2. behandling og, inden lovforslaget kommer til 2. behandling, ønsker at tilføje noget, eller hvis 2. behandling afbrydes og lovforslaget henvises til fornyet udvalgsbehandling.

Tilføjelse til tillægsbetænkning anvendes, hvis udvalget har afgivet tillægsbetænkning og ønsker at tilføje noget til denne inden 3. behandling, eller hvis 3. behandling afbrydes og lovforslaget henvises til fornyet udvalgsbehandling.

Tilføjelsen til betænkning (eller til tillægsbetænkning) indeholder kun oplysninger om, hvad der er sket under udvalgsbehandlingen, efter at betænkningen (eller tillægsbetænkningen) er afgivet. Procedurene og indholdet af en tilføjelse til en betænkning er i det væsentlige som ved en betænkning.

På Folketingets hjemmesider er der eksempler på forslag, som har været behandlet i udvalg i flere omgange op til den endelige vedtagelse, og hvor der ud over betænkning og tillægsbetænkning i visse tilfælde også er skrevet tilføjelse til betænkning og eventuelt tilføjelse til tillægsbetænkning. Se f.eks. lovforslag nr. 93 af fødevareministeren og beslutningsforslag nr. B 123 af udenrigsministeren fra folketingsåret 2013-14 og lovforslag nr. L 199 af klima-, energi- og bygningsministeren fra folketingsåret 2012-13.

Mundtlig indstilling

Et udvalg kan vælge at afgive en mundtlig indstilling til et lovforslag ved 3. behandling i stedet for at skrive en tillægsbetænkning. Fordelen ved den mundtlige indstilling frem for en tillægsbetænkning er, at udvalget undgår fristerne for offentliggørelse på www.folketingstidende.dk. En mundtlig indstilling anvendes kun, hvis der ikke er stillet ændringsforslag under det fornyede udvalgsarbejde, og hvis ingen af udvalgets medlemmer kræver, at udvalget afgiver en tillægsbetænkning. Hvis indstillingerne er lange – f.eks. fordi de indeholder begrundelser – kan det være en fordel at afgive tillægsbetænkning. Et udvalg, der beslutter at afgive en mundtlig indstilling, skal give besked til Folketingets formand gennem Lovsekretariatet. Mundtlig indstilling afgives fra Folketingets talerstol ved udvalgets formand, medmindre udvalget vælger en anden ordfører.

Omtryk af betænkninger m.v.

Et omtryk er en komplet gengivelse af et dokument (en betænkning eller tillægsbetænkning eller en tilføjelse til en betænkning/ tillægsbetænkning) med foretagne ændringer.

Baggrunden for, at der foretages et omtryk, kan være, at der er fejl i betænkningen. I omtrykket angives, at der er tale om et omtryk, og ganske kort, hvori den foretagne ændring består.

Beretninger

Et udvalg kan afslutte behandlingen af lovforslag og beslutningsforslag, som ligger til behandling i udvalget, og som udvalget ikke afgiver betænkning over, ved at afgive en udvalgsberetning (FFO § 8 a, stk. 6). En beretning afslutter Folketingets behandling af forslaget. Forslaget kommer dermed ikke til videre behandling eller afstemning i Folketingssalen.

En beretning vil normalt være opbygget på samme måde som en betænkning, men indeholder ikke som en betænkning indstillinger fra folketingsgrupperne. I stedet vil en beretning typisk indeholde politiske tilkendegivelser fra partigrupperne.

En beretning kan f.eks. benyttes i forbindelse med lovforslag, som et udvalg ikke ønsker til afstemning i Folketingssalen, men som udvalget gerne vil have mere tid til at arbejde med, eksempelvis fordi det er kompliceret og omfangsrigt. Lovforslag, der ikke er endeligt vedtaget ved en folketingssamlings udløb, bortfalder. Sådanne lovforslag kan genfremsættes i den følgende folketingssamling, men i så fald starter behandlingen af lovforslaget i Folketinget formelt forfra. I den forbindelse er beretningen et instrument, som et flertal i udvalget kan bruge til f.eks. at kommunikere til ministeren, at flertallet ønsker visse dele ændret i det nye lovforslag. Ministeren får til gengæld et overblik over folketingsgruppernes politiske holdninger til lovforslaget inden

genfremsættelsen.

Beretningsformen kan også anvendes i forbindelse med private lov- og beslutningsforslag, som der ikke vil være flertal for ved en eventuel afstemning i Folketingssalen, men som dog indeholder dele eller elementer, der kan samles flertal om. I disse tilfælde kan flertallet afgive en politisk tilkendegivelse i beretningen, som f.eks. kan være udformet som en opfordring til den pågældende minister om at tage nærmere beskrevne initiativer m.m.

Udvalg kan også i særlige tilfælde afgive beretning om udvalgets behandling af andre sager end lov- og beslutningsforslag.

5.17 LOVFORSLAGET EFTER 2. BEHANDLING

Hvis Folketinget vedtager ændringsforslag i forbindelse med 2. behandling af et lovforslag, udfærdiger Lovsekretariatet en ny version af lovforslaget med det indhold, lovforslaget har efter 2. behandling. Denne version udgør grundlaget for den videre behandling af lovforslaget. Ændringsforslag, der stilles efter 2. behandling, skal således stilles til lovforslaget, som det fremtræder efter 2. behandling.

Versionen efter 2. behandling bliver offentliggjort på www.folketingstidende.dk, hurtigst muligt efter at 2. behandling er afsluttet. Folketinget anbefaler, at det pågældende ministerium gennemgår denne version for eventuelle fejl og kontakter den lovteknisk ansvarlige i Folketinget ved tvivlsspørgsmål.

Versionen efter 2. behandling indeholder ikke kun de vedtagne ændringsforslag og de konsekvensændringer, der foretages i den forbindelse, men også rettelser af sproglig og formel karakter. Hvis Folketinget ikke vedtager

ændringsforslag ved 2. behandling, foretager Lovsekretariatet de sproglige og formelle rettelser i versionen af lovforslaget som vedtaget ved 3. behandling.

KAPITEL 6 – LOVTEKNISK GENNEMGANG

6.1 SPROGLIG OG LOVTEKNISK GENNEMGANG

6.2 TYPISKE FEJL

- 6.2.1 Titler
- 6.2.2 Indledninger i ændringslovforslag
- 6.2.3 Konsekvensrettelser i hovedloven
- 6.2.4 Andre fejl

6.3 RETNINGSLINJER FOR REDAKTIONELLE RETTELSE

- 6.3.1 Retskrivningsordbogen
- 6.3.2 Folketingets valg af staveformer m.v.
- 6.3.3 Sproglige fejl
- 6.3.4 Fejl vedrørende opstilling (formalia)

6.4 OMTRYK OG RETTELSE AF FREMSATTE LOVFORSLAG

6.5 FLERE ÆNDRINGSLOVFORSLAG ANGÅENDE DEN SAMME LOV

6.6 OFFENTLIGGØRELSE AF LOVFORSLAG EFTER 2. OG 3. BEHANDLING

6.7 OMTRYK AF LOVFORSLAG EFTER 3. BEHANDLING

KAPITEL 6 – LOVTEKNISK GENNEMGANG

6.1 SPROGLIG OG LOVTEKNISK GENNEMGANG

Administrationen i Folketinget foretager en sproglig og lovteknisk gennemgang af alle lovforslag og beslutningsforslag, som fremsættes i Folketinget. Men denne gennemgang er forskellig for regeringsforslag og private forslag.

Inden private lov- og beslutningsforslag bliver fremsat, passerer de referenterne i Folketingstidende, og sammen med den pågældende udvalgssekretær sikrer referenterne, at forslagene fremtræder sprogligt og formelt korrekt. Regeringens lov- og beslutningsforslag bliver derimod ikke gennemgået af administrationen i Folketinget, inden de bliver fremsat. Det er derfor op til de enkelte ministerier og i et vist omfang Justitsministeriets Lovafdeling at påse, at regeringens lov- og beslutningsforslag opfylder de formelle forskrifter med hensyn til sprog og opstilling m.v.

Lovsekretariatet og referenterne i Folketingstidende foretager først en gennemgang af

regeringens lov- og beslutningsforslag, umiddelbart efter at de er blevet fremsat. Det sker med henblik på udarbejdelsen af senere versioner af forslaget efter 2. eller 3. behandling. Denne gennemgang, der ikke omfatter bemærkningerne, har et andet sigte end den lovtekniske gennemgang, der foretages af Justitsministeriets Lovafdeling forud for fremsættelsen, idet den navnlig tager sigte på følgende:

- Rettelse af stave- og trykfejl.
- Rettelse af staveformer, hvor der efter dansk retskrivning er valgfrihed, men hvor den valgte staveform ikke er i overensstemmelse med det valg, der er truffet af Folketinget.
- Rettelse af forkert tegnsætning eller tegnsætning, der afviger fra det valg, der er truffet af Folketinget (Folketinget anvender traditionelt grammatisk komma (med startkomma før ledsætninger, dog ikke ved sideordnede ledsætninger med fælles indledningsord).
- Rettelse af åbenbare sproglige mangler.

- Rettelse af formelle fejl i henseende til opstilling m.v.
- Formel gennemgang med henblik på senere at kunne indarbejde eventuelle ændringsforslag i et lovforslag. Under denne gennemgang lægges navnlig vægt på henvisninger til andre bestemmelser, der er omtalt i det fremsatte forslag.
- En overordnet indholdsmæssig gennemgang af forslag til ændringslove med henblik på at finde sproglige uklarheder m.v. og fejl, der har konsekvenser for andre bestemmelser end de umiddelbart omfattede i den eller de love, som lovforslagene har til hensigt at ændre (og i ganske enkelte tilfælde for bestemmelser i anden lovgivning).

En række af de nævnte tilretninger bliver foretaget redaktionelt i senere versioner af forslaget, mens andre kræver, at den pågældende minister stiller ændringsforslag. Enkelte redaktionelle rettelser bliver dog først foretaget efter aftale med det pågældende ministerium for at undgå misforståelser. Normalt er det den pågældende udvalgssekretær, der formidler henvendelser herom til ministeriet på samme måde som i de tilfælde, hvor der bør stilles ændringsforslag.

Selv om administrationen i Folketinget gennemgår private lov- og beslutningsforslag, inden de bliver fremsat, sker det undtagelsesvis, at der er sproglige eller formelle fejl i et sådant forslag. I givet fald bliver fejlen rettet op på samme måde som fejl i regeringsforslag. Visse tilretninger bliver således foretaget redaktionelt i senere versioner af forslaget, mens andre kræver, at forslagsstilleren stiller et ændringsforslag. Det

er normalt den pågældende udvalgssekretær, som formidler kontakten til forslagsstilleren om disse spørgsmål.

6.2 TYPISKE FEJL

De fejl, der ofte bliver konstateret i forbindelse med den lovtekniske gennemgang, falder inden for følgende hovedområder:

6.2.1 TITLER

Lovforslag skal være forsynet med en titel, der kort karakteriserer lovforslagets indhold; og lovforslag, der går ud på at ændre eller ophæve en ældre lov, skal betegnes: forslag til lov om ændring henholdsvis ophævelse af den pågældende ældre lov, eventuelt med en karakteriserende undertitel (FFO § 10, stk. 1). Fejl forekommer især i forbindelse med titler på ændringslovforslag. Udgangspunktet er, at alle de hovedlove, der foreslås ændret (eller ophævet), skal nævnes i titlen, også selv om ændringerne i eller ophævelsen af en eller flere af disse love er af underordnet karakter. Hvis lovforslaget medfører ændringer i et ikke helt lille antal (typisk mere end fire) love, anbefaler administrationen i Folketinget dog, at der bruges en titel, der ikke er unødigt lang, men stadig dækkende. Som eksempler herpå kan nævnes titler som »forslag til lov om ændring af visse skattelove« og »forslag til lov om ændring af lov om arbejdsmiljø med flere love«. I de tilfælde, hvor et ændringslovforslag både omfatter en hovedlov og en tidligere gennemført ændringslov, som vedrører den samme hovedlov, bliver der desuden ifølge praksis kun henvist til hovedloven i titlen. F.eks. skal et lovforslag, der ændrer både lov om social service og en

tidligere gennemført lov, som medførte ændringer i lov om social service, have som titel »forslag til lov om ændring af lov om social service« og ikke »forslag til lov om ændring af lov om social service og lov om ændring af lov om social service«.

Har den lov, der foreslås ændret, en forkortet titel angivet i parentes efter den egentlige titel, anføres den forkortede titel i ændringslovforslagets titel i stedet for lovens fulde titel.

Som en undtagelse herfra bør den fulde titel – inklusive den forkortede titel – dog angives i både ændringslovforslagets titel og indledningen til den relevante paragraf i tilfælde, hvor der med ændringslovforslaget foreslås en ændring af lovens titel.

Hovedreglen om anvendelse af den forkortede titel gælder normalt kun i tilfælde, hvor den forkortede titel er en del af den fulde lovtitel som optrykt i Lovtidende. Som udgangspunkt kan forkortede titler, der alene er etableret i praksis, ikke træde i stedet for lovens fulde, autoritative titel. F.eks. accepteres det ikke at

anvende mere jargonprægede lovtitler, heller ikke selv om sådanne titler undertiden er optaget som søgeord i Retsinformation under populærtitel. Det går altså ikke at skrive »lukkeloven« i stedet for »lov om detailsalg fra butikker m.v.« eller at skrive »selvejeloven« i stedet for »lov om Centre for Videregående Uddannelse og andre selvejende institutioner for videregående uddannelser m.v.«.

Som altovervejende hovedregel anbefaler administrationen i Folketinget at bruge undertitler i forbindelse med ændringslovforslag. Undertitlen skrives i en parentes med stort begyndelsesbogstav. Når titlen skrives i en omløbende (fortsat) tekst, f.eks. i skriftlige fremsættelser og indledninger i ændringslovforslag, skal der ikke sættes punktum forud for parentesen, f.eks. »forslag til lov om ændring af ligningsloven (Ændringer vedrørende skattefrihed for fratrædelsesgodtgørelser)«. Hvis der er tale om at ændre i en ændringslov, medtages undertitlen på den ændringslov, der ønskes ændret, ikke i titlen. Derimod bør der normalt være en undertitel til forslaget til lov om ændring af ændringsloven.

I mange forslag til hovedlove er der optaget bestemmelser, der ændrer eller ophæver eksisterende love. Dette nævnes ifølge praksis ikke i lovforslagets titel, og undertitler anvendes aldrig i forslag til hovedlove. Undertitler bruges heller ikke i forbindelse med beslutningsforslag.

6.2.2 INDLEDNINGER I ÆNDRINGSLOVFORSLAG

Der gælder en række regler for, hvordan ændringslovforslag skal affattes⁴. Reglerne skal ikke gentages her; men visse regler, som erfaringsmæssigt giver problemer, skal dog fremhæves.

I et ændringslovforslag skal der i indledningen til de enkelte paragraffer være en angivelse af den lov, der skal ændres. Efter tidligere praksis (før 2013) skulle en lovs fulde titel, herunder en eventuel forkortet titel i parentes, angives i indledningen til den relevante paragraf i et ændringslovforslag, uanset om der i selve titlen til ændringslovforslaget henvises til den forkortede titel på loven. Med henblik på at ensrette anvendelsen af titler i ændringslovforslagets titel og i indledningen til forslagens paragraffer er denne praksis imidlertid nu ændret, således at der i indledningen til en paragraf i ændringslovforslaget alene skal henvises til den forkortede titel på tilsvarende vis, som dette sker i forslagens titel. For love, hvor der ikke er en autoritativ forkortet titel, angives fuldstændig titel, nummer og dato. Dette omfatter også en eventuel undertitel, hvis der er tale om at ændre i en ændringslov. Der

skrives således f.eks.: »I lov nr. 153 af 26. februar 2011 om ændring af lov om social service (Alarm- eller pejlesystemer over for børn og unge med nedsat psykisk funktionsevne anbragt i døgninstitution eller på opholdssted) foretages følgende ...«.

Tidligere ændringslove og lovbekendtgørelser skal også nævnes i indledningen til paragraffer i ændringslovforslaget. Det forekommer imidlertid ofte, at nye ændringslove eller lovbekendtgørelser fremkommer, umiddelbart inden ændringslovforslaget er blevet fremsat eller eventuelt efter fremsættelsen af ændringslovforslaget, med det resultat, at indledningens oplysninger ikke mere er aktuelle. I disse tilfælde bør sagsbehandleren i ministeriet tage kontakt til Lovsekretariatet eller den pågældende udvalgssekretær og gøre opmærksom på problemet. Normalt vil en ajourføring kunne foretages redaktionelt af Lovsekretariatet.

6.2.3 KONSEKVENSRETTELSER I HOVEDLOVEN

Det sker temmelig ofte, at der i et ændringslovforslag ikke er foretaget de fornødne konsekvensrettelser, som følge af at stykker, numre osv. i den lov, som skal ændres, bliver rykket.

Et eksempel kan være, at man i et ændringslovforslag har stillet forslag om, at der i en paragraf indsættes et nyt stykke, og at det får den konsekvens, at de efterfølgende stykker rykker, men forslagsstilleren har ikke grundigt nok undersøgt, om der er andre steder i den pågældende lov, hvor der henvises til disse efterfølgende stykker. Hvis der ikke stilles ændringsforslag, der retter op på problemet, indebærer det, at henvisningerne fremover

⁴ Reglerne findes i Justitsministeriets vejledning nr. 33 af 3. juni 2005 om affattelse af forslag til ændringslove m.v., der er optaget som bilag til Justitsministeriets vejledning om lov kvalitet.

bliver forkerte, og det kan give anledning til betydelig usikkerhed. Lovsekretariatet foretager en omfattende kontrol af, om der er foretaget de fornødne konsekvensrettelser, men det er fortsat forslagsstilleren, der har ansvaret for, at lovforslaget ikke indeholder fejl. Under alle omstændigheder kan fejlen kun afhjælpes, ved at der stilles ændringsforslag.

6.2.4 ANDRE FEJL

Sproglige fejl forekommer jævnligt i lovforslag⁵. F.eks. sker det undertiden, at der i lovforslag bruges kønsspecifikke betegnelser.

Af andre fejl, der jævnligt forekommer, kan nævnes

- henvisninger til bestemmelser, der ikke eksisterer, eller som er åbenbart forkerte
- forkortelser eller begreber, der ikke er almindeligt kendte og ikke defineres eller forklares
- indforståede udtryk, herunder på fremmede sprog
- inkonsekvent sprogbrug.

Det kan endvidere nævnes, at ophævelsesbestemmelser i forslag til ændringslove bør placeres i en selvstændig paragraf og ikke i ikrafttrædelsesbestemmelsen, således som det ofte gøres i forslag til hovedlove. Dette svarer til, at bestemmelser i forslag til hovedlove, som ændrer bestemmelser i andre love, skal placeres

⁵ Se Justitsministeriets vejledning nr. 224 af 15. oktober 1969 om sproget i love og andre retsfor skrifter og Statsministeriets cirkulæreskrivelse af 5. december 1980 om anvendelse af kønsneutrale betegnelser i lovgivningen, der begge er optaget som bilag til Justitsministeriets vejledning om lovkvalitet.

i en selvstændig paragraf. Baggrunden for reglen er, at ophævelseslove opfattes på linje med ændringslove (FFO § 10, stk. 1).

6.3 RETNINGSLINJER FOR REDAKTIONELLE RETTELSE

De redaktionelle rettelser, som foretages af administrationen i Folketinget i forbindelse med senere versioner af fremsatte lov- og beslutningsforslag, følger bestemte retningslinjer. Blandt de vigtigste kan nævnes følgende:

6.3.1 RETSKRIVNINGSORDBOGEN

Dansk retskrivning skal følges af alle dele af den offentlige forvaltning, af Folketinget og af myndigheder med tilknytning til Folketinget samt af domstolene (§ 2, stk. 1, i lov om dansk retskrivning). Dansk retskrivning fastlægges af Dansk Sprognævn og offentliggøres i nævnets retskrivningsordbog. Alle lov- og beslutningsforslag skal derfor leve op til kravene i Retskrivningsordbogen.

6.3.2 FOLKETINGETS VALG AF STAVEFORMER M.V.

Retskrivningsordbogen giver i en række tilfælde valgfrihed med hensyn til staveformer og tegnsætning. Der eksisterer imidlertid en mangeårig praksis for, at man i Folketinget i hvert fald i de hyppigst forekommende tilfælde lægger sig fast på en bestemt af disse valgfri former. Det skyldes bl.a. hensynet til ensartetheden og kontinuiteten, og dette hensyn er blevet forstærket efter indførelsen af elektronisk data- og tekstbehandling med de muligheder, som søgning efter bestemte ord og udtryk giver. I det daglige arbejde med tekster i

Folketinget er en vis ensartethed også en praktisk nødvendighed. Det ville være vanskeligt at administrere en ordning, hvorefter de enkelte leverandører af tekster til Folketinget, dvs. især ministerier og folketingsgrupper, havde hver deres praksis med hensyn til retskrivning og tegnsætning, som skulle respekteres i de tekster, der behandles i Folketinget. Derfor følges reglerne i Retskrivningsvejledning for Folketingstidende, som kan findes på www.folketingstidende.dk, hvor Folketingets valg af staveformer m.v. er samlet.

6.3.3 SPROGLIGE FEJL

Egentlige sprogfejl i lov- og beslutningsforslag bør selvfølgelig rettes, når der er mulighed for

det. Som eksempler kan nævnes manglende ord, forkert anvendte ord, forkerte bøjningsformer etc. Forudsætningen for, at der kan ske en redaktionel rettelse, er naturligvis, at der ikke sker en ændring af den pågældende teksts mening.

6.3.4 FEJL VEDRØRENDE OPSTILLING (FORMALIA)

I en række forskrifter udstedt af Statsministeriet, Justitsministeriet og Folketinget er der fastsat retningslinjer for opstilling af lov- og beslutningsforslag. Forskrifterne drejer sig bl.a. om typografi og indrykning og er optrykt som bilag 1-9 i Justitsministeriets vejledning om lov kvalitet.

6.4 OMTRYK OG RETTELSE AF FREMSATTE LOVFORSLAG

Det sker indimellem, at et lovforslag bliver omtrykt, efter at det er blevet fremsat, men inden 1. behandling. Denne fremgangsmåde anvendes navnlig i de tilfælde, hvor et ministerium bliver opmærksom på, at der er fejl i et lov- eller beslutningsforslag, som den pågældende minister har fremsat. For at undgå usikkerhed blandt Folketingets medlemmer og ansatte bør et ministerium, der overvejer at få et lovforslag omtrykt, kontakte den lovteknisk ansvarlige i Folketinget og aftale, om og i givet fald hvordan den konstaterede fejl bedst kan berigtiges, og herunder aftale den nærmere fremgangsmåde for udfærdigelsen af et omtryk.

Det er en forudsætning for omtryk af lovforslag, at der er indholdsmæssig overensstemmelse med det oprindelig fremsatte forslag. Hvis der skal foretages indholdsmæssige ændringer i lovforslag, der allerede er fremsat, bør det ske i form af ændringsforslag ved 2. og 3. behandling af lovforslaget. Ved omtryk af lovforslag bliver der øverst på lovforslagets første side anført »Omtryk« med angivelse af, hvilken type ændring der er tale om, f.eks.

- ændret tekst
- korrektion af slåfejl
- ændret titel
- tilføjelse af bilag.

6.5 FLERE ÆNDRINGSLOVFORSLAG ANGÅENDE DEN SAMME LOV

Det forekommer undertiden, at der fremsættes og behandles to eller flere lovforslag, der indebærer ændringer i den samme hovedlov. Selv om forslagsstilleren er opmærksom på problemet, før lovforslaget bliver fremsat, bør lovforslag udformes således, at det ikke tager hensyn til andre lovforslag, der allerede er under behandling. Man kan nemlig ikke vide, om de andre lovforslag bliver vedtaget, og i givet fald hvornår det sker. Lovforslaget skal altså ikke udformes således, at der tages højde for de ændringer i hovedloven, som det eller de andre lovforslag vil medføre, hvis de bliver vedtaget. Beslægtede tilfælde kan forekomme, hvis et lovforslag ændrer i en bestående hovedlov og et andet lovforslag indeholder henvisninger til denne hovedlov.

Som eksempel kan nævnes, at der fremsættes to lovforslag, som begge indebærer, at der i en eksisterende lov (hovedlov) indsættes en række bestemmelser med den samme betegnelse (f.eks. samme kapitel- eller paragrafnummer), men med forskelligt indhold i de to lovforslag. Som et andet eksempel kan nævnes, at et ændringslovforslag indirekte har betydning for et andet ændringslovforslag til den samme hovedlov, idet det ene lovforslag indebærer konsekvenser i form af rykninger af efterfølgende bestemmelser i hovedloven, typisk stykker, som er omfattet af det andet lovforslag. Da man i disse situationer ikke kan vide, hvilket forslag der først vil blive vedtaget, skal begge lovforslag udformes således, at der ikke tages hensyn til det andet lovforslag. I sådanne

situationer vil det være nødvendigt på et ret sent tidspunkt at stille ændringsforslag til det lovforslag, der vedtages sidst. Derfor er det vigtigt, at det pågældende ministerium på et så tidligt tidspunkt som muligt dels gør sig klart, hvad konsekvensen vil være for hvert lovforslag, hvis det vedtages sidst, dels kontakter Lovsekretariatet eller den pågældende udvalgssekretær for at aftale det konkrete forløb, herunder rækkefølgen for lovforslagenes behandling i Folketingssalen.

Hovedreglen er altså, at der ikke skal tages hensyn til andre lovforslag om ændring af den samme hovedlov og lignende tilfælde, men hovedreglen må fraviges i de tilfælde, hvor flere lovforslag har en nær indbyrdes sammenhæng. Problemet kan især opstå, når der både fremsættes et forslag til en ny hovedlov og et lovforslag om ændringer i en række bestående love som følge af den nye hovedlov. Som et eksempel kan nævnes forslag til lov om forbrugeraftaler (lovforslag nr. L 39) og forslag til lov om ændring af købeloven og forskellige andre love (Ændringer som følge af forslag til ny forbrugeraftalelov m.v.) (lovforslag nr. L 40 fra folketingsåret 2013-14). På grund af den indbyrdes sammenhæng mellem de to lovforslag var det uundgåeligt, at der i det sidstnævnte lovforslag var en række henvisninger til bestemmelser i det førstnævnte lovforslag. Det er altså i de tilfælde, hvor der både fremsættes et forslag til en ny hovedlov og et lovforslag om ændringer i en række bestående love som følge af den nye hovedlov, at det kan blive nødvendigt at fravige hovedreglen. Ud over sådanne tilfælde kan der også forekomme tilfælde, hvor to ændringslove har en så tæt indbyrdes sammenhæng, at hovedreglen må fraviges. Som

eksempel herpå kan nævnes lovforslag nr. L 145 og 146 fra folketingsåret 2012-13, der begge blev fremsat i tilknytning til lovforslag nr. L 144 (forslag til lov om offentlighed i forvaltningen).

6.6 OFFENTLIGGØRELSE AF LOVFORSLAG EFTER 2. OG 3. BEHANDLING

Hvis der i forbindelse med 2. behandling af et lovforslag bliver vedtaget ændringsforslag, sørger Lovsekretariatet for, at der udarbejdes en version af lovforslaget, hvori de vedtagne ændringsforslag med tilhørende konsekvensændringer er indarbejdet (den såkaldte indredaktion). Konsekvensændringerne drejer sig især om rykninger af paragraffer, stykker, numre og litraer og henvisninger hertil. Redaktionelle rettelser af sproglige og formelle fejl indgår også i denne version. Denne version vil normalt blive offentliggjort på www.folketingstidende.dk umiddelbart efter 2. behandling, og det kontor, der behandler lovforslaget, bør hurtigst muligt gennemgå den nye version med henblik på kontrol af, om den foretagne indredaktion svarer til intentionerne i de vedtagne ændringsforslag. Hvis der er tvivlsspørgsmål, bør de hurtigst muligt rettes til den lovteknisk ansvarlige i Folketinget. Eventuelt kan der blive tale om, at der bør stilles konsekvensændringsforslag til 3. behandling.

Når et lovforslag er blevet vedtaget ved 3. behandling og et eksemplar af det vedtagne lovforslag er underskrevet af en formand og en tingsekretær, sørger Lovsekretariatet for, at lovforslaget offentliggøres. Ligesom ved 2. behandling kan der vedtages ændringsforslag til

lovforslag ved 3. behandling. Hvis der bliver vedtaget ændringsforslag ved 3. behandling, bliver ændringsforslagene indarbejdet i den nye version, og det kontor, der behandler lovforslaget, bør hurtigst muligt kontrollere, om ændringsforslagene er blevet indarbejdet i lovforslaget på en måde, som svarer til intentionerne i de vedtagne ændringsforslag.

Som nævnt underskrives det vedtagne lovforslag af Folketingets formand og en tingsekretær, og forslaget kan til brug for statsrådsproceduren afhentes af det pågældende ministerium i Lovsekretariatet, der normalt telefonisk vil give besked til ministeriets forkontor herom.

6.7 OMTRYK AF LOVFORSLAG EFTER 3. BEHANDLING

I heldigvis relativt få tilfælde sker det, at den udgave af et lovforslag, der offentliggøres på Folketingets hjemmesider umiddelbart efter vedtagelsen ved 3. behandling, ikke svarer til det, som Folketingets flertal har tilsigtet.

I det omfang dette skyldes menneskelige eller tekniske fejl i administrationen i Folketinget eller i trykkeriet, kan fejlen i nogle situationer berigtiges ved at udsende en omtrykt udgave af det vedtagne lovforslag. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis et ændringsforslag, der var formuleret korrekt i en (tillægs)betænkning, ikke er blevet indarbejdet korrekt i lovforslaget.

Derimod vil det som altovervejende hovedregel ikke vil være muligt at udarbejde et omtryk, hvis fejlen har foreligget i de tekster, som Folketinget har taget stilling til, og som er blevet korrekt

optrykt, dvs. fejl, der allerede forelå i det fremsatte forslag eller i eventuelle ændringsforslag, der er blevet stillet og vedtaget.

Hvis der konstateres fejl i det vedtagne lovforslag, er det vigtigt, at Folketingets Lovsekretariat kontaktes hurtigst muligt. Folketingets Lovsekretariat vil herefter – efter forelæggelse for folketingssekretæren og Folketingets formand og efter samråd med Justitsministeriets Lovafdeling – afgøre, om det er muligt at berigtige fejlen ved et omtryk.

KAPITEL 7 – FORESPØRGSLER OG REDEGØRELSER

7.1 FORESPØRGSLER

7.2 PROCEDUREN VED FORESPØRGSLER

7.3 FORSLAG TIL VEDTAGELSE

- 7.3.1 Behandlingen
- 7.3.2 Længde og indhold
- 7.3.3 Afstemningsrækkefølgen

7.4 HASTEFORESPØRGSLER

7.5 REDEGØRELSER FRA REGERINGEN

- 7.5.1 Almindelige redegørelser
- 7.5.2 Statsministerens åbningsredegørelse
- 7.5.3 Andre redegørelser

KAPITEL 7 – FORESPØRGSLE OG REDEGØRELSE

7.1 FORESPØRGSLE

Et eller flere medlemmer kan tage initiativ til en bred debat i Folketingssalen om et givet emne ved at indlevere en forespørgsel (grundlovens § 53 og FFO § 21).

Når der er behov for en særlig hurtig debat om et aktuelt emne, vil denne kunne finde sted i form af en hasteforespørgsel. De særlige regler, der gælder for afvikling af en hasteforespørgsel, beskrives i afsnit 7.4.

Normalt står der flere medlemmer, eventuelt flere folketingsgrupper, bag en forespørgsel. Det er sædvane, at Folketingets afslutningsdebat finder sted på grundlag af en forespørgsel om, hvad regeringen kan oplyse om den indenrigs- og udenrigspolitiske situation. Denne forespørgsel stilles af de politiske ordførere for alle grupperne med det største regeringspartis ordfører som første forespørger. Tilsvarende sker det ofte, at alle grupper går sammen om forespørgsler om regelmæssigt gentagne begivenheder som topmøder i EU, forhandlinger i FN-regi og lign.

7.2 PROCEDUREN VED FORESPØRGSLE

Forespørgslen sendes enten elektronisk eller pr. post til Lovsekretariatet med tydelig markering af,

- at der er tale om en forespørgsel,
- hvem der er forespørgere, og
- til hvilken minister forespørgslen ønskes stillet.

Lovsekretariatet sørger for, at forespørgslen bliver offentliggjort på Folketingets hjemmeside. Folketingets formand skal anmelde forespørgslen i Folketingssalen.

Folketinget skal give samtykke til, at forespørgslen gennemføres; med et gammelt udtryk siges det, at Folketinget skal tage stilling til, om forespørgslen skal fremmes. I den juridiske litteratur bliver der nævnt to grunde til, at en forespørgsel ikke kan stilles uden Folketingets samtykke. Den ene er, at ministeren skal besvare en forespørgsel. Grundloven fortolkes

sådan, at en minister har en retlig pligt til at besvare en forespørgsel. Den anden grund til, at Folketinget skal give sit samtykke, er, at der under en forespørgselsdebat kan fremsættes forslag til vedtagelse, som kan indeholde en kritik af ministeren, eventuelt i form af et mistillidsvotum.

Spørgsmålet om samtykke skal afgøres hurtigt. Folketingets Præsidium har besluttet, at spørgsmålet skal afgøres, senest den 3. mødedag efter at Folketingets formand har anmeldt forespørgslen. Sagen sættes på dagsordenen for et møde i Folketingssalen, men der er ikke en drøftelse i salen, inden beslutningen træffes. I de senere år har der kun været ét tilfælde, hvor en forespørgsel er blevet nægtet fremme. Forespørgslen til den daværende socialminister vedrørte ikke hans opgaver som socialminister, men hans funktion som sit partis kampagneleder forud for folkeafstemningen den 28. september 2000 om euroen.

En forespørgsel skal vedrøre »et offentligt anliggende«. Der har ikke i de sidste mange år været rejst spørgsmål om, hvad der er et offentligt anliggende. Der må formentlig også være meget vide rammer for, hvad en forespørgsel må omhandle. Rent private forhold som f.eks. en ministers måde at forvalte sit private liv på vil Folketingets formand dog formentlig nægte at anmelde i Folketingssalen. Sådanne sager vil antagelig først blive drøftet i Udvalget for Forretningsordenen. Med mellemrum er det sket, at nogle ordførere har hævdet, at et emne for en forespørgselsdebat var for lille til, at der kunne stilles en forespørgsel herom. Der har også været forespørgsler, hvor Folketinget ganske vist har givet tilladelse til, at forespørgslen blev

stillet, men hvor ordførerne derefter under forhandlingerne ikke har ønsket en egentlig debat.

Når Lovsekretariatet har modtaget en forespørgsel, kontakter det ministersekretariatet i det pågældende ministerium og aftaler, hvilken dag forespørgslen skal forhandles i Folketingssalen. Forespørgselsdebatten skal gennemføres, senest 10 mødedage efter at Folketinget har givet sit samtykke til forespørgslen (FFO § 21, stk. 2). Med forespørgernes indforståelse kan forhandlingen dog foretages på et senere tidspunkt, hvis Folketingets arbejdsmængde gør det hensigtsmæssigt. I praksis sættes en forespørgsel normalt først til forhandling i Folketingssalen, 3-4 uger (svarende til ca. 15 mødedage) efter at Folketinget har givet sit samtykke til, at forespørgselsdebatten bliver gennemført. Risikoen for, at forespørgselsdebatten bliver forsinket, er større, hvis forespørgslen er stillet til flere ministre, specielt hvis den også er stillet til statsministeren. Derfor bliver en forespørgsel af og til omtrykt med forespørgernes indforståelse, så den kun stilles til den mest berørte fagminister.

Ministeren har en vis mulighed for at udsætte en debat om sagen. Hvis ministeren anser det for at være i strid med landets interesser, at en offentlig debat om den pågældende sag finder sted inden for den ovennævnte frist, giver ministeren meddelelse herom til forespørgerne, hvorefter forespørgslen udsættes (FFO § 21, stk. 2).

Er der flere forespørgsler om det samme emne, kan de blive behandlet under et. Præsidiets henstillede i december 2002, at

folketingsgrupperne i disse tilfælde bliver enige om en fælles forespørgselstekst. Kan der ikke opnås enighed, vil den forespørgsel, hvor forespørgerne repræsenterer flest medlemmer, efter praksis blive sat til forhandling først. Forespørgslens nummerering er således uden betydning i denne forbindelse. I betænkning af 3. maj 2000 har Udvalget for Forretningsordenen henstillet til medlemmerne (folketingsgrupperne), at man nøje overvejer behovet for at stille forespørgsler, specielt hen imod folketingsårets afslutning (i april og maj måned), således at tilrettelæggelsen af arbejdet i Folketingssalen kan forbedres.

Forespørgslen afvikles, ved at en ordfører for forespørgerne først giver en begrundelse for, at forespørgslen er blevet stillet, hvorefter ministeren eller ministrene svarer. På grundlag af ministerens svar finder der herefter en forhandling sted, hvor der normalt deltager en ordfører fra hver folketingsgruppe.

Ordføreren har 3 minutter til at begrunde forespørgslen. Ordføreren behøver ikke nødvendigvis være den forespørger, der er nævnt først i forespørgslen. Det er ikke muligt på dette tidspunkt at ændre emnet for forespørgslen.

Efter begrundelsen har ministeren 15 minutter til at svare. Hvis forespørgslen er stillet til flere ministre, kan den samlede taletid for ministrene udstrækkes til mellem 20 og 25 minutter efter aftale mellem Lovsekretariatet og de involverede ministerier.

Medlemmerne kan ikke fremsætte korte bemærkninger til ordføreren for forespørgernes begrundelse eller til ministerens eller ministrenes besvarelse. Der kan kun fremsættes korte bemærkninger under forhandlingen, som først begynder efter ministerens eller ministrenes besvarelse.

Under forhandlingen er der afsat 5 minutter til hver ordfører i første runde. Den første ordfører,

der får ordet, er det medlem, der står først som forespørger. Herefter får ordførerne ordet i sædvanlig ordførrækkefølge, dvs. efter folketingsgruppernes størrelse. Andre medlemmer kan få ordet til et indlæg på 3 minutter.

Under forhandlingen kan medlemmerne fremsætte forslag til vedtagelse, jf. afsnit 7.3.

Når alle ordførerne har holdt deres ordførertale, får den eller de deltagende ministre ordet som de sidste i første runde af forhandlingen. Ministeren eller ministrene får ordet i op til 10 minutter i alt. Efter eventuelle korte bemærkninger til ministeren eller ministrene er første runde af forhandlingen slut.

Herefter er der mulighed for at begynde på en anden runde af forhandlingen. Den bliver normalt brugt til en afrunding af debatten, men det er ikke altid, at der er ønske hos ordførerne om en anden runde. Den ordfører, der står som den første forespørger, kan få ordet i op til 5 minutter i anden runde. Herefter kan eventuelle andre ordførere, der ønsker ordet i anden runde, få ordet i op til 3 minutter.

Hvis der er fremsat forslag til vedtagelse, afsluttes forhandlingen med en afstemning om forslagene, jf. afsnit 7.3.3. Bortset fra ved afslutningsdebatten udsættes afstemningen og dermed den formelle afslutning af forespørgslen i praksis til en efterfølgende mødedag i Folketingssalen.

En forespørgsel kan tages tilbage af forespørgerne, indtil Folketinget begynder på det dagsordenspunkt, hvor forespørgslen skal behandles. Herefter skal forespørgslen gennemføres. En

forespørgsel, der er blevet taget tilbage, kan ikke overtages af andre folketingsmedlemmer (FFO § 22, stk. 2 og 4).

7.3 FORSLAG TIL VEDTAGELSE

Under åbningsdebatten og forespørgselsdebatter (herunder også afslutningsdebatten) kan der fremsættes en særlig form for beslutningsforslag, som kaldes forslag til vedtagelse (FFO § 24). Tidligere blev de kaldt forslag om motiveret dagsorden. En folketingsvedtagelse er en politisk udtalelse, der som regel er rettet til regeringen, og den har ikke retsvirkninger for borgerne eller offentlige myndigheder.

7.3.1 BEHANDLINGEN

Et forslag til vedtagelse fremsættes, ved at det pågældende medlem læser forslaget tekst op og derefter afleverer teksten til formanden. Det bør tydeligt nævnes i forbindelse med oplæsningen, på hvilke medlemmers eller folketingsgrupperes vegne forslaget fremsættes. Formanden læser eventuelt forslaget op endnu en gang og meddeler, at forslaget nu indgår i forhandlingen.

Der afsættes ikke særskilt taletid til oplæsning af forslag til vedtagelse. Medlemmer, der ønsker at fremsætte forslag til vedtagelse, bør derfor være opmærksomme på at disponere deres taletid, således at der også er tid til oplæsningen.

Medlemmer, der har opbrugt deres taletid under forhandlingen, kan få ny taletid, hvis der fremsættes et forslag til vedtagelse. Denne mulighed anvendes dog i praksis sjældent.

7.3.2 LÆNGDE OG INDHOLD

Da et forslag til vedtagelse ikke får samme grundige behandling som andre beslutningsforslag, har Folketinget sat en grænse for, hvor langt et forslag til vedtagelse må være. Forslag til vedtagelse må ikke være sammensat af mere end 150 ord, ved en hasteforespørgsel, jf. afsnit 7.4, dog højst 50 ord.

Et forslag til vedtagelse skal efter sit indhold have en naturlig tilknytning til den forhandling, som foregår. Der kan altså ikke fremsættes et forslag til vedtagelse, som drejer sig om noget helt andet end det, som er emnet for debatten.

Denne regel kom ind i forretningsordenen i 1953. Før da var der flere eksempler på, at der blev fremsat forslag til vedtagelse (som dengang hed en motiveret dagsorden), der ikke havde forbindelse med den sag, der blev debatteret. F.eks. fremsatte ordføreren for Danmarks Kommunistiske Parti i 1934 et forslag om motiveret dagsorden, der fordømte politiets optræden under en igangværende søfartsstrejke. Det skete under en debat om sterilisation af udviklingshæmmede.

7.3.3 AFSTEMNINGSRÆKKEFØLGEN

Der kan kun vedtages ét forslag til vedtagelse under hver debat, og når ét forslag er vedtaget, bortfalder de andre. Ved en række tilfælde har det imidlertid vist sig under debatten, at der ville være flertal for mere end ét forslag. I disse tilfælde er det den rækkefølge, som forslagene kommer til afstemning i, som er afgørende for, hvilket forslag der bliver vedtaget. Da udfaldet af afstemningen kan være afgørende for, om regeringen har et flertal for sig eller imod sig, er det vigtigt for både regeringen og

folketingsgrupperne, at de på forhånd kan beregne denne rækkefølge.

Afstemningsrækkefølgen afgøres som hovedregel af Folketingets formand (FFO § 34), og formanden følger en særlig praksis, der har udviklet sig siden 1930'erne⁶. I hovedtræk går den ud på følgende: Hvis der alene er fremsat forslag til vedtagelse, som regeringen ikke kan acceptere, sættes forslagene til afstemning i kronologisk rækkefølge, dvs. i den rækkefølge, hvori de er fremsat. Men hvis der er et af forslagene til vedtagelse, som regeringen godt kan acceptere, ændres afstemningsrækkefølgen. Ifølge fast praksis sættes det forslag til vedtagelse, som regeringen har erklæret at kunne acceptere, til afstemning først. Vedtages det, anses de øvrige forslag til vedtagelse for bortfaldet. Begrundelsen for denne fortrinsstilling er, at afstemningen her i virkeligheden anses for at dreje sig om at udtrykke tillid eller mistillid til regeringen. Der er dog eksempler på, at Folketingets formand med den pågældende ministers accept har fraveget denne afstemningsrækkefølge, fordi formanden regner med muligheden for, at en eller flere folketingsgrupper, stillet over for valget, i sidste ende vælger at støtte regeringen.

Efter anmodning fra 17 medlemmer skal afstemningsrækkefølgen imidlertid bestemmes ved afstemning i Folketingssalen. Inden denne afstemning kan 1 af de 17 medlemmer og formanden hver udtale sig én gang (FFO § 34). Men opnår et forslag fra 17 medlemmer ikke

⁶ I »Folketingets festskrift i anledning af grundlovens 150-års-jubilæum den 5. juli 1999«, side 151 ff., er der redegjort detaljeret for denne praksis.

flertal, er det op til formanden at bestemme rækkefølgen.

7.4 HASTEFØRSPØRGSLE

Er der ønske om en særlig hurtig debat om et aktuelt emne, vil dette kunne ske i form af en hasteforespørgsel (FFO § 21, stk. 4). En hasteforespørgsel afvikles den førstkommande onsdag kl. 13, såfremt anmodningen herom er modtaget i Lovsekretariatet senest kl. 14 den 4. hverdag forinden (normalt torsdag). Anmodningen skal komme fra en bredere kreds af partier. (Mindretalsbeskyttelsen på 2/5 i grundloven indgår i afvejningen uden at være afgørende

som forudsætning eller som medførende et krav).

Anmodningen sendes til de øvrige grupper og til det relevante ministerium. Formanden beslutter samme dag på baggrund af gruppernes indstillinger, om anmodningen skal imødekommes. I praksis anmoder Lovsekretariatet på formandens vegne grupperne om at fremkomme med deres indstillinger inden for en kort frist. Grupperne bør i deres svar så vidt muligt klart tilkendegive, om de støtter eller ikke støtter anmodningen om en hasteforespørgsel.

Forespørgslen offentliggøres på Folketingets hjemmesider, og den anmeldes og fremmes,

inden forespørgslen påbegyndes. Det er ikke et krav som ved almindelige forespørgsler, at anmeldelse, fremme og afvikling skal finde sted i hvert sit møde.

På grund af den korte forberedelsestid og af hensyn til den øvrige onsdagsdagsorden skal en hasteforespørgsel afvikles inden for 2 timer. Der er derfor mindre tid til rådighed for de enkelte ordførere og involverede ministre end ved en almindelig forespørgsel. Formanden giver derfor i forbindelse med meddelelsen (torsdag) om, at der vil blive afviklet en hasteforespørgsel, oplysning om de taletider, der vil være gældende.

Eventuelle forslag til vedtagelse må ikke være på mere end 50 ord. Afstemning om de fremsatte forslag til vedtagelse udsættes til den følgende dag, medmindre denne er mødefri. Er dette tilfældet, finder afstemning sted den førstkommande tirsdag.

Når det er besluttet at gennemføre en hasteforespørgsel, kan der ikke stilles spørgsmål om samme emne til mundtlig besvarelse i spørgetiden samme onsdag.

7.5 REDEGØRELSER FRA REGERINGEN

7.5.1 ALMINDELIGE REDEGØRELSER

En minister kan give Folketinget en redegørelse for et offentligt anliggende (FFO § 19, stk. 4). Traditionelt er en redegørelse en orientering om et generelt emne, et helt sagsområde eller et lovgivningsområde, der gives i samlet, normalt

skriftlig, form uden at være svar på spørgsmål fra Folketinget.

En redegørelse fremkommer således normalt på initiativ fra ministeren, og formålet vil ofte være at inddrage Folketinget i regeringens overvejelser om ændret lovgivning på et område. Ved at afgive en redegørelse og sikre, at den kommer til debat, får regeringen på et tidligt tidspunkt en tilkendegivelse om folketingsgruppernes holdning. Folketinget inviteres således til at medvirke ved udformningen af de politiske hovedlinjer i regeringens lovforslag eller af regeringens politik på områder, hvor der ikke lovgives.

Redegørelsen kan også have baggrund i en lov, en folketingsbeslutning eller en folketingsvedtagelse. Forklaringen er ofte, at der har været et ønske i Folketinget om, at der skulle foretages en evaluering af nogle bestemte regler i lovgivningen efter en vis periode. F.eks. er der i nogle love indsat en bestemmelse om, at ministeren skal afgive en redegørelse til Folketinget om det pågældende område en gang om året. I andre tilfælde er der ikke regler i lovgivningen om, at ministeren skal afgive en redegørelse til Folketinget, men der er indgået en aftale herom mellem ministeren og et af Folketingets udvalg.

Et ministerium, der vil sende en redegørelse til Folketinget, skal orientere Lovsekretariatet i god tid forinden. Ministeriet skal samtidig oplyse, om ministeren ønsker, at redegørelsen bliver sat til forhandling i Folketingssalen (hvilket gennemsnitligt sker for 2/3 af redegørelserne), og i så fald skal en dato for forhandlingen aftales med Lovsekretariatet.

Når redegørelsen er modtaget i Folketinget, anmelder Folketingets formand den i et møde ved at oplæse, hvem der har afgivet redegørelsen, og redegørelsens nummer og i øvrigt henvise til offentliggørelsen på en af Folketingets hjemmesider.

Beslutningen om, hvorvidt en redegørelse skal forhandles i Folketingssalen, træffes som hovedregel af Folketingets formand. Beslutningen skal træffes, senest den første mødedag efter at redegørelsen er afgivet henholdsvis offentliggjort på en af Folketingets hjemmesider (FFO § 19, stk. 5). Men redegørelsen skal sættes til forhandling i Folketingssalen, hvis mindst 17 folketingsmedlemmer anmoder om det over for formanden. Anmodningen skal fremsættes, senest den første mødedag efter at redegørelsen er afgivet henholdsvis offentliggjort. Forhandlingen af redegørelsen skal finde sted, senest 10 mødedage efter at formanden har meddelt Folketinget sin beslutning henholdsvis modtaget anmodningen fra mindst 17 folketingsmedlemmer, medmindre Folketinget beslutter andet.

Fremsendelse til Folketinget

Redegørelsen adresseres til Folketingets formand og Lovsekretariatet og sendes i 250 eksemplarer. Af hensyn til den fastsatte taletid for ordførerne må en redegørelse ikke fylde mere end 12-13 sider i A4-format, hvilket svarer til 1/2 times mundtlig fremsættelse. Bilag til redegørelsen kan medsendes, men de bliver ikke optrykt i Folketingstidende på www.folketingstidende.dk eller på www.folketinget.dk, og redegørelsen skal derfor kunne læses uden bilag.

Siden den 1. januar 1997 har alle ministerier endvidere været forpligtet til at sende en elektronisk udgave af skriftlige redegørelser til Folketingstidende. Indførelsen af elektronisk Folketingstidende den 1. oktober 2009 betyder, at den elektroniske udgave af redegørelsen så vidt muligt skal afsendes dagen før, men senest inden starten af det møde, hvor formanden læser anmeldelsen af redegørelsen op. Dette for at redegørelsen rettidigt kan publiceres i elektronisk Folketingstidende. Der må kun vedhæftes én redegørelse pr. e-mail, og der må ikke anføres meddelelser. I redegørelsen eller bilag hertil må kun indgå tabeller m.v. i Word 6 og nyere wordversioner, men ikke i Excel, og der må ikke sendes pdf-filer. Folketingstidendes e-mailadresse til redegørelser er den samme som Lovsekretariatets adresse til svar på § 20-spørgsmål, nemlig lov@ft.dk. Det er ministeriets ansvar, at der er overensstemmelse mellem indholdet i den elektroniske form og papirversionen af dokumentet.

Folketingstidende behandler de modtagne elektroniske redegørelser med henblik på offentliggørelse i Folketingstidende på www.folketingstidende.dk og på www.folketinget.dk.

Taletider

Taletiderne ved forhandlingen om en redegørelse har været uændrede i mange år og er 10 minutter for ordførerne i første omgang og 5 minutter i en eventuel anden omgang. Ministerens taletid er 20 minutter i første omgang og herefter 10 minutter i eventuelle følgende omgange. Der kan ikke fremsættes forslag til vedtagelse under forhandlingerne.

Forhandlingen om en redegørelse kan ske sammen med en forespørgselsdebat. I så fald anvendes taletiderne for forespørgsler under begrundelsen af forespørgslen og ministerens eller ministrenes besvarelse, og under den efterfølgende forhandling anvendes taletiderne for redegørelsesdebatter.

7.5.2 STATSMINISTERENS ÅBNINGSREDEGØRELSE

På den første mødedag i folketingsåret afgiver statsministeren en åbningsredegørelse (grundlovens § 38 og FFO § 19, stk. 1). Den betegnes officielt som en redegørelse for rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger. Også når der har været folketingsvalg, afgiver statsministeren en åbningsredegørelse på den første mødedag i Folketinget (FFO § 19, stk. 2). Åbningsredegørelserne har stor politisk betydning, og derfor gælder der visse særlige regler for disse redegørelser:

- Der kan fremsættes forslag til vedtagelse under debatten om åbningsredegørelserne.
- Retningslinjer for debatten med hensyn til taletider m.v. fastsættes særligt for den enkelte debat af Folketingets formand. Det samme gælder for afslutningsdebatten (forespørgselsdebatten om den indenrigs- og udenrigspolitiske situation).

7.5.3 ANDRE REDEGØRELSE

Med indførelsen af de stående udvalg i 1972 blev der oprettet et forum for dialog mellem en minister og folketingsgrupperne, som i høj grad er blevet udnyttet som alternativ til redegørelsesdebatter i Folketingssalen. Der findes i forarbejder til love (f.eks. i bemærkninger til lovforslag eller i udvalgsbetænkninger) talrige eksempler på, at en minister giver tilsagn om efter et stykke tid at orientere et folketingsudvalg om virkningerne af loven. Disse redegørelser til udvalg kommer ikke til debat i Folketingssalen.

12

EUROPA

9

3

2JEWELS

6

KAPITEL 8 – SPØRGSMÅL TIL MINISTRE

8.1 OVERSIGT

8.2 SPØRGSMÅL FRA ENKELTMEDLEMMER: § 20-SPØRGSMÅL

- 8.2.1 Spørgsmålets indhold
- 8.2.2 Adressat
- 8.2.3 Form
- 8.2.4 Frister og fremgangsmåde
- 8.2.5 Antal
- 8.2.6 Ministerens svar
- 8.2.7 Tilbagetagelse af spørgsmål

8.3 UDVALGSSPØRGSMÅL

- 8.3.1 Spørgsmål til skriftlig besvarelse
- 8.3.2 Samråd

8.4 SPØRGETIMEN MED STATSMINISTEREN

KAPITEL 8 – SPØRGSMÅL TIL MINISTRE

8.1 OVERSIGT

Folketingets arbejde med lovforslag og beslutningsforslag og den parlamentariske kontrol med regeringen bliver i stor udstrækning udført, ved at medlemmerne stiller spørgsmål til ministrene. Der findes flere varianter af spørgsmål til ministrene. Nogle stilles gennem udvalgene, hvor det er udvalgsformanden, der spørger på vegne af hele udvalget. Andre stilles direkte af navngivne folketingsmedlemmer. Langt hovedparten af spørgsmålene skal ministrene besvare skriftligt, et færre antal skal de besvare mundtligt. I Folketingssalen sker dette enten i spørgetimen med statsministeren på udvalgte tirsdage, hvor lederne af partierne uden for regeringen stiller spørgsmål, som ikke er kendt på forhånd, til statsministeren, eller i spørgetiden om onsdagen, hvor ministrene besvarer spørgsmål, som er stillet senest 3 hverdage forinden (lørdag ikke medregnet).

Ministrene kan også besvare spørgsmål mundtligt under et samråd i et udvalg. Her vil spørgsmålene være oversendt til ministeren

forinden afholdelsen af samrådet.

8.2 SPØRGSMÅL FRA ENKELT- MEDLEMMER: § 20-SPØRGSMÅL

Hvis et medlem ønsker at indhente oplysninger om et offentligt anliggende, kan dette ske ved et spørgsmål til en minister. Den almindelige betegnelse for disse spørgsmål er § 20-spørgsmål, fordi de er nævnt i forretningsordenens § 20, og de kan stilles til enten mundtlig eller skriftlig besvarelse. Hver onsdag er der spørgetid i Folketingssalen, hvor ministrene besvarer de spørgsmål, som medlemmerne senest 3 hverdage forinden har ønsket at få mundtligt svar på.

8.2.1 SPØRGSMÅLETS INDHOLD

Det spørgsmål, som medlemmet stiller til ministeren, skal vedrøre ministerens holdning til eller opfattelse af et offentligt anliggende på grundlag af informationer, der er umiddelbart tilgængelige for ministeren. Spørgsmål, der har til formål at indhente faktuelle oplysninger og

statistikker m.v., skal stilles via udvalgene. Afgrænsningen af et § 20-spørgsmål skal klart fremgå af spørgsmålets formulering, der bør indeholde formuleringer som f.eks.: Hvad agter ministeren, hvad er ministerens opfattelse af, hvad er ministerens holdning til, hvilke kommentarer har ministeren til, vil ministeren tage initiativ til og lign. Det er således afgørende, at der spørges om forhold eller ting, som ministeren må kunne formodes at kunne svare umiddelbart på, uden at der skal indhentes oplysninger udefra.

Spørgsmål om ministres privatliv bliver afvist, medmindre spørgsmålet også indeholder vigtige elementer af offentlig interesse. Således blev det i 1980 tilladt at stille spørgsmål om tildeling af et rejses stipendium til den daværende statsministers datter, da stipendiet var betalt af staten. Også spørgsmål om interne partiforhold, f.eks. private organisationers bidrag til politiske partier, afvises. Spørgsmål med navns nævnelse af enkeltpersoner bliver også afvist. Spørgsmålet bliver dog accepteret, hvis den pågældende person selv har givet tilladelse til, at spørgsmålet stilles, eller i øvrigt allerede er blevet nævnt ved navns nævnelse af et eller flere nyhedsmedier. Personer, der har et embede eller en position, hvor offentlig omtale er en naturlig del af hvervet, kan også omtales med navns nævnelse i et spørgsmål.

Har en minister udtalt sig offentligt om et emne, som henhører under en anden ministers ansvarsområde, vil spørgsmål, der følger op på disse udtalelser, ikke blive afvist. Det vil i givet fald være ministeren, der beslutter, om ministeren vil besvare de opfølgende spørgsmål (se også 8.2.2).

Det er Lovsekretariatet, der på Folketingets formands vegne vurderer, om et spørgsmål falder inden for rammerne af et § 20-spørgsmål. Hvis Lovsekretariatet vurderer, at et spørgsmål har en karakter, som medfører, at en besvarelse ikke kan holdes inden for et rimeligt omfang, ikke vedrører ministerens holdning eller ikke kan besvares på grundlag af informationer, der er umiddelbart tilgængelige for ministeren, bliver spørgsmålet henvist til et udvalg. Er der tvivl om, hvorvidt spørgsmålet ligger inden for de afstukne rammer, vil spørgsmålet blive stillet som et § 20-spørgsmål.

Hvis et medlem ønsker at stille spørgsmål om et lov- eller beslutningsforslag, der er under behandling i et udvalg, bliver medlemmet henvist til at stille spørgsmålet gennem det pågældende udvalg. På den måde bliver oplysninger om Folketingets behandling af det pågældende lov- eller beslutningsforslag samlet ét sted.

Spørgsmål, hvor der rykkes for svar på et tidligere spørgsmål, tillades ikke. Gentagelse af et spørgsmål tillades heller ikke, medmindre der foreligger en særskilt begrundelse, f.eks. at det oprindelige spørgsmål er blevet mistolket.

Hvis besvarelsen af et spørgsmål gør det nødvendigt for ministeren at udlevere fortrolige oplysninger, bør spørgsmålet stilles i et udvalg, hvor ministerens svar kan undergives fortrolighed.

Der kan ikke stilles spørgsmål i spørgetiden til statsministeren, hvis denne deltager i spørgetimen om tirsdagen i samme uge.

OVERSIGTSTABEL: SPØRGSMÅL TIL MINISTRE

EMNE	§ 20-SPØRGSMÅL TIL SKRIFTLIG BESVARELSE	§ 20-SPØRGSMÅL TIL MUNDTLIG BESVARELSE
Hvem kan stille et spørgsmål?	Ethvert medlem af Folketinget	Ethvert medlem af Folketinget
Hvad kan man stille spørgsmål om?	Ministerens holdning til et offentligt anliggende på grundlag af information, der er umiddelbart tilgængelig for ministeren. Svaret skal kunne holdes inden for et rimeligt omfang	Ministerens holdning til et offentligt anliggende på grundlag af information, der er umiddelbart tilgængelig for ministeren. Skal kunne besvares inden for taletiden på 2 minutter
Skal nogen godkende spørgsmålet?	Folketingets formand/Lovsekretariatet vurderer, om spørgsmålet ligger inden for rammerne af et § 20-spørgsmål	Folketingets formand/Lovsekretariatet vurderer, om spørgsmålet ligger inden for rammerne af et § 20-spørgsmål
Er der krav til spørgsmålets sprog og form?	<ul style="list-style-type: none"> • Én sætning • Kort og bestemt formulering • Eventuelt skriftlig begrundelse • Skal kunne læses og forstås i sammenhæng 	<ul style="list-style-type: none"> • Én sætning • Kort og bestemt formulering • Eventuelt skriftlig begrundelse • Skal kunne læses og forstås i sammenhæng
Er der frister for, hvornår man kan stille et spørgsmål?	Senest den 15. september	<ul style="list-style-type: none"> • Kun i perioder, hvor der er møder i salen • Indleveres normalt senest fredag kl. 12.00
Kan man stille spørgsmål, når der er udskrevet valg til Folketinget?	Nej	Nej
Svarfrister	6 søgnedage (hverdage)	Førstkommende spørgetid
Ubesvarede spørgsmål fra forrige samling eller folketingsår	Svaret sendes så hurtigt som muligt i den nye samling eller det nye folketingsår	Tages tilbage eller overgår til skriftlig besvarelse
Bliver der rykket for svar, hvis ministeren ikke svarer inden fristen?	Ja, der er rykkerprocedure, når fristen for svar er overskredet	Ikke aktuelt
Er der krav til svarets form og omfang?	Ministeren kan ikke give et foreløbigt svar. Svaret skal kunne holdes inden for et rimeligt omfang	Svaret skal kunne gives inden for ministerens taletid
Kan der gives fortrolige oplysninger i svaret?	Nej	Nej

UDVALGSSPØRGSMÅL TIL SKRIFTLIG BESVARELSE	UDVALGSSPØRGSMÅL TIL MUNDTLIG BESVARELSE (SAMRÅD)	FAKTUELLE UDVALGSSPØRGSMÅL KUN TIL SKRIFTLIG BESVARELSE
Et udvalgsmedlem	Et udvalgsmedlem	Ethvert medlem af Folketinget
Lov- og beslutningsforslag, som udvalget behandler, og emner, som hører under udvalgets arbejdsområde (almindelig del)	Lov- og beslutningsforslag, som udvalget behandler, og emner, som hører under udvalgets arbejdsområde (almindelig del)	Faktuelle spørgsmål, der hører under det enkelte udvalgs arbejdsområde (almindelige del), og spørgsmål om såvel holdningsmæssige som faktuelle forhold, for så vidt angår forslag, som er under behandling i udvalget
Udvalgsformanden/udvalgssekretæren godkender spørgsmålet på udvalgets vegne	Udvalgsformanden/udvalgssekretæren godkender samrådsspørgsmålet på udvalgets vegne	Udvalgsformanden/udvalgssekretæren godkender spørgsmålet på udvalgets vegne
Neutral formulering uden værdiladede udtryk – det er hele udvalgets spørgsmål	Neutral formulering uden værdiladede udtryk – det er hele udvalgets spørgsmål	Kort og bestemt formulering. Neutral formulering uden værdiladede udtryk – det er hele udvalgets spørgsmål
Nej, kan stilles i hele folketingsåret	Nej, kan stilles i hele folketingsåret	Nej, kan stilles i hele folketingsåret
Udvalgene har en restriktiv praksis. Normalt ingen eller kun meget få spørgsmål, som ministeren oftest vil vælge ikke at besvare	Udvalgene har en restriktiv praksis. Normalt ingen eller kun meget få spørgsmål, som ministeren oftest vil vælge ikke at besvare	Udvalgene har en restriktiv praksis. Normalt ingen eller kun meget få spørgsmål, som ministeren oftest vil vælge ikke at besvare
Hvis der ikke er angivet en frist i selve spørgsmålet, bør spørgsmålet være besvaret inden 4 uger	Ingen generelle frister. Normalt afholdes samrådet, 1-2 uger efter at spørgsmålet er stillet	Hvis der ikke er angivet en frist i selve spørgsmålet, bør spørgsmålet være besvaret inden 4 uger
Forskellig praksis i udvalgene. Normalt enten genstilles spørgsmålene, eller det aftales med ministeren, at spørgsmålene besvares, uden at de formelt genstilles	Eventuelle ubesvarede samrådsspørgsmål genstilles	Forskellig praksis i udvalgene. Normalt enten genstilles spørgsmålene, eller det aftales med ministeren, at spørgsmålene besvares, uden at de formelt genstilles
Ja, der er rykkerprocedure, når fristen for svar er overskredet	Ikke aktuelt	Ja, der er rykkerprocedure, når fristen for svar er overskredet
Nej	Nej	Nej
Ja, i så fald stempler ministeriet besvarelsen »Fortrolig«	Ved et ikkeåbent samråd kan ministeren viderebringe fortrolige oplysninger	Ja, i så fald stempler ministeriet besvarelsen »Fortrolig«

8.2.2 ADRESSAT

Spørgsmål skal rettes til vedkommende minister. Efter grundlovens § 14 er det kongen (i praksis statsministeren), som fordeler sagsområderne mellem ministrene, og denne fordeling danner udgangspunktet for, hvilken minister spørgsmålet stilles til. Hvis et spørgsmål er stillet til en minister, som ikke har ansvaret for det sagsområde, som spørgsmålet drejer sig om, omdresserer Lovsekretariatet derfor spørgsmålet til den rette minister, medmindre det direkte fremgår af spørgsmålet, at spørgeren ønsker svar fra en bestemt minister, selv om denne minister ikke har ansvaret for det pågældende sagsområde. Situationen kan f.eks. opstå, hvis en minister har udtalt sig offentligt om anliggender, der ikke – ud fra en almindelig betragtning – vedrører dennes eget sagsområde, f.eks. i tilfælde af en justitsministers udtalelser om krav til en kommende skattereform.

Spørgsmål om emner, der berører flere ministres ansvarsområder, kan også stilles til alle de involverede ministre. Det bør undgås at stille det samme spørgsmål til flere ministre, hvor det står klart, at der er én minister, som har ansvaret for den pågældende sag. Denne minister vil normalt selv indhente supplerende svar fra de øvrige ministre, som sagen angår.

8.2.3 FORM

Spørgsmålet skal stilles skriftligt, og det skal formuleres kort og bestemt. Det kan være ledsaget af en skriftlig begrundelse.

At et spørgsmål skal være kort og bestemt affattet, fortolkes i praksis således, at spørgsmålet og en eventuel begrundelse skal kunne rummes inden for en A4-side med sædvanlig skrifttype og opsætning.

Et spørgsmål har form af en sætning, som slutter med et spørgsmålstegn. Der må således ikke forekomme punktummer eller udråbstegn i spørgsmålet, medmindre der f.eks. er tale om et citat, som en spørger vil høre, om en minister kan tilslutte sig. Et spørgsmål skal ligeledes kunne læses, uden at der kræves særlige forudsætninger. Man kan således ikke nøjes med at spørge en minister, om denne vil kommentere en avisartikel. Indholdet af artiklen skal fremgå af spørgsmålet (eventuelt af begrundelsen), således at det ikke er nødvendigt for en læser af Folketingets hjemmeside at slå op i den pågældende avis for at forstå spørgsmålet.

Hvis medlemmet ønsker at begrunde sit spørgsmål, skal det tydeligt fremgå af fremsendelsen til Lovsekretariatet, hvad der er spørgsmål, og hvad der er begrundelse.

8.2.4 FRISTER OG FREMGANGSMÅDE

Spørgsmålet sendes til Lovsekretariatet via den elektroniske postkasse. I de perioder, hvor der er møder i Folketingssalen, skal spørgsmålet være modtaget senest 1 time før normal lukketid (kl. 16.00 tirsdag-torsdag, kl. 15.00 mandag og fredag) for at blive videresendt samme dag til det pågældende ministerium. I de mødefri perioder skal Lovsekretariatet have modtaget spørgsmålet senest kl. 14.00, hvis det skal videreekspederes samme dag. Spørgsmål til mundtlig besvarelse skal være indleveret, senest kl. 12.00 3 søgnedage før spørgetiden afholdes. Lørdag medregnes ikke i fristen, så indleveringsfristen er sædvanligvis fredag kl. 12.00. Spørgsmål til mundtlig besvarelse kan kun stilles i de perioder, hvor der er møder i Folketingssalen.

Spørgsmål, der stilles til skriftlig besvarelse i et folketingsår, skal stilles senest den 15. september eller, hvis denne dag er en helligdag, den foregående hverdag (FFO § 20, stk. 9).

Skriftlige svar skal gives i løbet af 6 søgnedage (FFO § 20, stk. 8). Fristen løber fra den dag, hvor spørgsmålet anses for modtaget i ministeriet, dvs. dagen efter dateringen. Efter gældende praksis medregnes lørdage ikke i fristen.

Oplyser et ministerium, at et spørgsmål ikke kan besvares fyldestgørende inden for fristen på 6 søgnedage, fordi ministeriet f.eks. finder det nødvendigt at indhente udtalelser fra andre instanser, anses spørgsmålet herefter som besvaret. Ønsker spørgeren svar på det stillede spørgsmål, må det i stedet stilles som et udvalgs spørgsmål, eventuelt af en partifælle.

§ 20-spørgsmål til skriftlig besvarelse kan som nævnt ikke stilles efter den 15. september i et folketingsår. Derfor bør alle spørgsmål være besvaret, inden næste folketingsår begynder den første tirsdag i oktober. Hvis et spørgsmål undtagelsesvis ikke er besvaret, inden det nye folketingsår begynder, bør svaret fremsendes hurtigst muligt.

Et medlem kan ikke indgive et spørgsmål, efter at der er udskrevet folketingsvalg, eller efter at regeringen har indgivet afskedsbegæring (FFO § 20, stk. 9). Spørgsmål, der er stillet, før valget blev udskrevet, men som endnu ikke er besvaret, kan ses på Folketingets hjemmeside sammen med eventuelle senere indkomne svar. Efter udskrivelsen af valg vil ministrene dog oftest være tilbageholdende med at besvare § 20-spørgsmål, der jo vedrører politiske holdninger.

Spørgsmål til mundtlig besvarelse bør besvares i den førstkommande spørgetid. En minister, der vil være bortrejst eller i øvrigt forhindret i at besvare spørgsmål (f.eks. på grund af deltagelse i en officiel frokost), skal pr. mail meddele dette til Folketingets Lovsekretariat senest 1 uge før den pågældende spørgetid. Spørgsmål, der er blevet stillet inden denne frist, vil blive omtrykt til besvarelse den første mulige besvarelsesdag. Er der enighed mellem spørgeren og de pågældende ministre, kan en anden minister end den, spørgsmålet er stillet til, besvare spørgsmålet den dag, som spørgeren har ønsket. Hvis ministrene og spørgeren bliver enige om denne fremgangsmåde, skal en af parterne give besked til Lovsekretariatet.

Præsidiet har givet udtryk for, at det lægger vægt på, at medlemmerne får de bedste muligheder for at få deres spørgsmål besvaret inden for så kort tid, at spørgsmålene ikke mister deres aktualitet. Det bør derfor være således, at det kun er helt uopsættelige forhold, der kan begrunde, at en minister ikke møder op i Folketingets spørgetid. Det vil derfor også være en undtagelse, at spørgsmål besvares af en anden minister eller henvises til skriftlig besvarelse. Spørgsmål til mundtlig besvarelse bliver normalt besvaret inden udløbet af det pågældende folketingsår. Hvis der undtagelsesvis er et spørgsmål, som ikke er blevet besvaret, tager spørgeren det ofte tilbage (med den følge, at det bortfalder), eller spørgeren beder om, at det overgår til skriftlig besvarelse. Spørgsmål, der ikke bliver taget tilbage eller ikke overgår til skriftlig besvarelse, kan findes på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk under overskriften »ubesvarede spørgsmål«. Det samme gælder spørgsmål til mundtlig besvarelse, som ikke er

blevet besvaret inden udskrivelse af folketingsvalg.

8.2.5 ANTAL

Et medlem kan kun stille op til to spørgsmål til mundtlig besvarelse i en enkelt spørgetid. Der er ikke begrænsninger med hensyn til antallet af spørgsmål, der kan stilles til skriftlig besvarelse.

8.2.6 MINISTERENS SVAR

En minister har ikke en retlig pligt til at besvare spørgsmål fra folketingsmedlemmer. Det er baggrunden for reglen i forretningsordenen om, at en minister enten forud for en besvarelse eller i spørgetiden kan erklære, at vedkommende ikke ser sig i stand til at besvare spørgsmålet, hvorefter sagen er sluttet (FFO § 20, stk. 4). Det forekommer også, at en minister meddeler, at han eller hun ikke ønsker at besvare et spørgsmål på nuværende tidspunkt, men henviser til,

at et senere svar vil blive fremsendt til spørgeren eller til et udvalg. Meddeler en minister efter at have påbegyndt et svar, at vedkommende ikke har yderligere at tilføje, bliver spørgsmålet ligeledes betragtet som afsluttet.

Der er dog fast praksis for, at en minister besvarer de spørgsmål, der bliver stillet til den pågældende. Hvis en minister afviser at besvare et spørgsmål, risikerer ministeren at blive draget politisk til ansvar for den manglende vilje til at samarbejde med Folketinget, i sin yderste konsekvens ved at Folketinget vedtager et mistillidsvotum efter grundlovens § 15.

Det svar, som ministeren giver Folketinget, skal være i overensstemmelse med sandheden. En minister kan straffes efter ministeransvarlighedslovens § 5, stk. 2, hvis han eller hun giver Folketinget urigtige eller vildledende

oplysninger eller under Folketingets behandling af en sag fortier oplysninger, der er af væsentlig betydning for Folketingets bedømmelse af sagen.

Det hænder, at et medlem klager til Folketingets Præsidium over, at et svar fra en minister ikke er fyldestgørende. I sådanne sager undlader Præsidiumet som regel selv at foretage en konkret vurdering af indholdet i svaret, men henviser i stedet medlemmet til at stille opfølgende spørgsmål, der præciserer, på hvilket punkt medlemmet ønsker et mere uddybende svar. Præsidiumet anfører som regel også, at en minister ikke har en retlig forpligtelse til at besvare spørgsmål fra Folketinget, medmindre dette fremgår af udtrykkelige bestemmelser i grundloven eller lovgivningen i øvrigt. Præsidiumet understreger samtidig, at man er af den opfattelse, at det hører med til god parlamentarisk skik, at en minister giver Folketinget en god betjening, herunder giver fyldestgørende besvarelser af spørgsmål fra Folketinget om forhold, der angår ministerens ansvarsområde.

Ministerens svar på et § 20-spørgsmål til skriftlig besvarelse bør holdes inden for rammer, der ikke væsentligt overstiger, hvad der kræves til et mundtligt svar (2 minutters taletid). Besvarelsen skal kunne stå alene, men bilag kan undtagelsesvis medsendes.

Ministeren må ikke give et foreløbigt svar, men hvis det alligevel sker, vil det foreløbige svar ikke blive registreret i Folketinget som »svar«. Først når det endelige svar er modtaget, vil det blive registreret, at spørgsmålet er besvaret. Det er ikke muligt at lave omtryk af skriftlige svar, men hvis ministeren undtagelsesvis finder

anledning til at korrigere sit svar, er det muligt at afgive et supplerende svar.

Ministeren sender svar på spørgsmål til skriftlig besvarelse elektronisk med digital signatur til Lovsekretariatets postkasse, nemlig lov@ft.dk, og til spørgeren. Hvert svar skal sendes separat til postkassen. Spørgsmålet vil blive registreret som modtaget samme dag, såfremt det fremsendes inden kl. 24.00. Af hensyn til det medlem, der har stillet spørgsmålet, er der en tidsmæssig forskydning mellem Lovsekretariatets og spørgerens modtagelse af den elektroniske udgave af et svar og overførslen til Folketingets hjemmeside.

Når et spørgsmål skal besvares mundtligt, oplæser spørgeren spørgsmålet. Derefter har ministeren op til 2 minutter til at svare første gang. Herefter får spørgeren ordet i 2 minutter til at kommentere ministerens svar og stille eventuelle opfølgende spørgsmål. Ministeren har nu ½ minut til at svare. Der er herefter adgang til to runder, hvor begge parter har ½ minut til rådighed. Til hvert spørgsmål kan der gives adgang til en medspørger. Folketingets formand kan give flere medspørgere ud over denne ene mulighed for at stille supplerende spørgsmål til et hovedspørgsmål, såfremt formanden skønner, at der er tale om et større og mere aktuelt emne. Hver medspørger kan, umiddelbart før spørgeren får ordet for sidste gang, få ordet en gang a 1 minut og en gang a ½ minut, og ministeren har hver gang den samme taletid som medspørgeren til at svare.

En minister skal ikke besvare spørgsmål i mere end 1 time pr. spørgetid. Hvis der er indleveret flere spørgsmål til en minister i en spørgetid,

end det må forudses, at denne vil kunne besvare inden for 1 time, fastlægger formanden spørgsmålsrækkefølgen med henblik på at opnå en rimelig fordeling grupperne imellem. Spørgsmål, der ikke når at blive besvaret inden for 1 time, kan omtrykkes til skriftlig besvarelse.

8.2.7 TILBAGETAGELSE AF SPØRGSMÅL

Både spørgsmål til mundtlig og til skriftlig besvarelse kan tages tilbage af spørgeren, indtil besvarelsen er givet. Folketingets formand giver meddelelse om det i Folketingssalen, når et spørgsmål til mundtlig besvarelse er blevet taget tilbage. Et spørgsmål, der er blevet taget tilbage af spørgeren, kan ikke overtages af andre medlemmer (FFO § 22, stk. 3 og 4).

8.3 UDVALGSSPØRGSMÅL

8.3.1 SPØRGSMÅL TIL SKRIFTLIG BESVARELSE

Udvalget kan stille spørgsmål til de lov- og beslutningsforslag, der er til behandling i udvalget, eller til et emne eller en sag, der ligger inden for udvalgets sagsområde. Spørgsmål, der ikke er til et lov- eller beslutningsforslag, kaldes spørgsmål på almindelig del (forkortes alm. del).

Udvalget kan stille spørgsmål enten til den minister, som er fagminister i forhold til udvalget, eller til en anden minister, som spørgsmålet hører under, så længe spørgsmålet emne ligger inden for udvalgets sagsområde. Ønsker et udvalgsmedlem at stille et spørgsmål til fagministeren, og det viser sig, at emnet henhører under en anden ministers ressort, kan spørgeren have velovervejede politiske grunde til at fastholde, at spørgsmålet stilles til

fagministeren, selv om ministeriet finder det uhensigtsmæssigt.

Er et spørgsmål ved en fejl stillet til en anden minister end den, som spørgsmålet hører under, vil spørgsmålet blive genstillet til den minister, som spørgsmålet hører under, typisk efter aftale med spørgeren.

Folketingsmedlemmer, som ikke er medlem af et udvalg, kan også stille spørgsmål gennem udvalget. Disse spørgsmål kaldes MFU-spørgsmål (Medlem af Folketinget uden for udvalg).

MFU-spørgsmål af såvel holdningsmæssig som faktuel karakter kan stilles til forslag, som bliver behandlet i udvalget. MFU-spørgsmål om emner, som bliver behandlet under udvalgets alm. del, skal derimod være af faktuel karakter.

Udvalgsspørgsmål stilles formelt af formanden på udvalgets vegne, selv om initiativet stammer fra et enkelt medlem af udvalget, og selv om det måske kun er det medlem, som interesserer sig for den problemstilling, som spørgsmålet omhandler. Da det således er hele udvalgets spørgsmål, skal formuleringen være neutral uden værdiladede udtryk.

På udvalgsspørgsmål, der stilles af et medlem af udvalget, angives spørgerens navn, hvis spørgeren anmoder herom. I praksis ønsker spørgerne som oftest navn på spørgsmålene. Hvis spørger ikke er angivet på spørgsmålet, er oplysningen om, hvem der er spørger, normalt kun tilgængelig for udvalgets medlemmer, medmindre spørger selv oplyser herom, f.eks. i medierne. Spørgeren angives dog altid, når der er tale om et spørgsmål stillet af et medlem af

Folketinget, der ikke er medlem af udvalget (MFU).

Der kan ikke gives en særskilt begrundelse på et udvalgsspørgsmål som på et § 20-spørgsmål, men en begrundelse kan fremgå af selve spørgsmålet. Rent praktisk stilles spørgsmål normalt på den måde, at medlemmet formulerer spørgsmålet skriftligt og sender det til Udvalgssekretariatet. Der er ingen frister for indlevering af udvalgsspørgsmål. Når et udvalg fastlægger tidsplanen for behandlingen af et lov- eller beslutningsforslag, bliver der dog som regel fastsat en frist for indlevering af spørgsmål til det pågældende forslag og en frist for ministerens svar på spørgsmålene.

Hvis udvalget ikke har angivet en frist for besvarelsen af spørgsmålet, bør det besvares, inden 4 uger efter at det er stillet. Hvis det ikke

er muligt, bør ministeren give udvalget besked om, hvornår der kan forventes et svar (FFO § 8, stk. 6).

Svar på udvalgsspørgsmål sendes af ministeriet med digital signatur til Udvalgssekretariatets postkasse: udvalg@ft.dk. Hvert svar skal sendes separat til postkassen.

Udvalgssekretariatet rykker løbende for svar på udvalgsspørgsmål. Hver uge sender Udvalgssekretariatet en oversigt over ubesvarede spørgsmål i de enkelte udvalg til de enkelte ministerier. Spørgsmål, hvor svarfristen er overskredet, bliver markeret i oversigten. Udvalgssekretariatet anmoder samtidig med henvisning til bestemmelsen i FFO § 8, stk. 6, om at få en skriftlig tilbagemelding på, hvornår de pågældende spørgsmål kan forventes besvaret.

Der er fast praksis for, at en minister besvarer de spørgsmål, som et udvalg har stillet ministeren. En minister har dog ikke en retlig pligt til at besvare spørgsmål fra Folketinget, heller ikke udvalgsspørgsmål. At der ikke er en retlig pligt til at besvare spørgsmål fra Folketinget, betyder ikke, at ministeren frit kan negligere sådanne spørgsmål. Hvis det sker, risikerer ministeren at blive draget politisk til ansvar, i yderste konsekvens ved vedtagelse af et mistillidsvotum efter grundlovens § 15.

Det er ministeren, der bestemmer, hvordan et spørgsmål skal besvares. Dog må en minister ikke give Folketinget urigtige eller vildledende oplysninger, og ministeren må ikke under Folketingets behandling af en sag fortie oplysninger, der er af væsentlig betydning for Folketingets bedømmelse af sagen (ministeransvarlighedslovens § 5, stk. 2). Et ministersvar på et § 20-spørgsmål bør holdes inden for rammer, der ikke væsentligt overstiger, hvad der svarer til 2 minutters taletid. Der er ikke sådanne begrænsninger med hensyn til omfanget af en ministers svar på et udvalgsspørgsmål.

Udvalgsspørgsmål kan stilles hele året. Når et folketingsår løber ud, bortfalder alle ubesvarede spørgsmål formelt set. Mange udvalg har imidlertid en aftale med fagministeriet om, at ministeriet besvarer de ubesvarede spørgsmål, uden at de behøver at blive genstillet. Nogle udvalg genstiller alle ubesvarede spørgsmål, mens andre kun genstiller de spørgsmål, som medlemmerne ønsker stillet.

Udvalgsspørgsmål består, efter at folketingsvalget er udskrevet, og der kan i princippet fortsat stilles spørgsmål gennem udvalgene. I praksis

bliver der dog ikke stillet spørgsmål – eller kun meget få – efter udskrivelsen af folketingsvalg. Det er op til den enkelte minister at afgøre, om ministeren vil besvare eventuelle spørgsmål, både dem, der blev stillet, før valget blev udskrevet, og eventuelt nye spørgsmål. Ofte vil en minister vælge ikke at besvare dem, i hvert fald når der er tale om særlig politiske spørgsmål. Ved folketingsvalgets afholdelse bortfalder ubesvarede spørgsmål.

8.3.2 SAMRÅD

Udvalgenes medlemmer kan stille skriftlige spørgsmål, som udvalget ønsker besvaret mundtligt af ministeren i et udvalgsmøde. Denne type spørgsmål kaldes samrådsspørgsmål (FFO § 8, stk. 6).

Samrådsspørgsmål kan stilles til et lov- eller beslutningsforslag, der behandles i udvalget, eller til et emne inden for udvalgets sagsområde som et led i Folketingets kontrol med regeringens arbejde (alm. del). Samrådsspørgsmål skal som udgangspunkt være af holdningsmæssig karakter. Faktuelle forhold med relation til samrådsspørgsmålet kan ofte med fordel afklares ved skriftlige udvalgsspørgsmål, som besvares inden afholdelsen af samrådet.

Et folketingsmedlem kan ikke stille samrådspørgsmål i et udvalg, som vedkommende ikke er medlem af. I nogle tilfælde vil vedkommende derfor lade et udvalgsmedlem fra samme parti stå som spørger, og selv blive indskiftet i udvalget, når samrådet afholdes. Hvis medlemmet ønsker at stå som spørger, indebærer det, at medlemmet også skal indskiftes i udvalget på den pågældende dag, hvor samrådsspørgsmålet stilles.

Samrådsspørgsmål er altid underskrevet af udvalgsformanden. Hvis spørgeren ønsker det, kan spørgerens navn anføres på spørgsmålet. Som oftest vil spørgeren gerne have sit navn på samrådsspørgsmålet.

Det er udvalgssekretæren, der tager initiativ til at finde det tidspunkt, hvor samrådet skal holdes, og det skal være muligt for både spørgeren og ministeren at være til stede. Samråd afholdes som udgangspunkt i forbindelse med udvalgets sædvanlige (eller alternative) mødetidspunkt, og ministeren bør derfor være forberedt på at kunne blive indkaldt – eventuelt med kort varsel.

Enkelte samråd indkaldes rutinemæssigt. Det gælder f.eks. i nogle udvalg, at ministeren kaldes i samråd om dagsordenen for et kommende rådsmøde i EU. Disse samråd kan planlægges i god tid ud fra oversigten over kommende rådsmøder.

Samråd kan afholdes for både åbne og lukkede døre. Det formelle udgangspunkt er, at samrådet er lukket. I praksis afholdes langt de fleste samråd dog for åbne døre. Et samråd skal holdes for åbne døre, såfremt mindst 3 af udvalgets medlemmer støtter dette (FFO § 8, stk. 8). I de fleste udvalg er det praksis, at et samråd afholdes for åbne døre, blot 1 medlem anmoder herom.

Et åbent samråd bliver som udgangspunkt tv-optaget og udsendt på Folketingets tv-kanal. Tv-optagelsen vil efterfølgende være tilgængelig på det pågældende udvalgs hjemmeside. Der udarbejdes normalt ikke referat fra mødet, men der udarbejdes et referat, hvis udvalget

specifikt beder om det. Dette sker dog kun i sjældne tilfælde. Åbne samråd skal altid lydoptages (FFO § 8, stk. 8).

Inden afholdelsen af et åbent samråd skriver udvalgssekretæren en nyhed om samrådet, herunder om tid, sted og tilmelding, og udgiver nyheden på Folketingets hjemmeside.

Det er op til det enkelte udvalg at beslutte, på hvilken måde det åbne samråd skal foregå, f.eks. hvorvidt medlemmerne af udvalget skal have mulighed for at debattere emnerne og ikke kun stille spørgsmål. Det enkelte udvalg kan også have truffet en generel beslutning om procedurer i udvalget under åbne samråd, herunder varighed og taletidsregler m.v.

Om ministrenes pligt til at møde op i udvalget og besvare et samrådsspørgsmål gælder det samme som med spørgsmål generelt, nemlig at ministrene ikke er retligt forpligtede til at svare, men at de i praksis gør det. Selv om en minister ikke kan drages retligt til ansvar for at lade være med at besvare spørgsmål, kan et flertal i Folketinget beslutte at drage politiske konsekvenser i et sådant tilfælde.

Udvalgsmødet, hvor samrådet afholdes, begynder uden ministeren, og dørene lukkes. Når udvalget er klar til at tage imod ministeren, åbner udvalgssekretæren døren og byder ministeren ind. Ministeren sidder ved siden af udvalgets formand.

Afviklingen af samråd foregår normalt således, at udvalgets formand indleder med at spørge, om spørgeren ønsker at begrunde samrådsspørgsmålet. Derefter får ministeren ordet for

besvarelse af samrådsspørgsmålet. Hvis der er stillet flere samrådsspørgsmål til samme samråd, vil Udvalgssekretariatet som regel forud for samrådet have aftalt med spørgeren og ministersekretariatet, om ministeren besvarer samrådsspørgsmålene et ad gangen eller samlet. Tilsvarende gælder, hvis et samrådspørgsmål er stillet til flere ministre. Efter ministerens besvarelse kan udvalgsmedlemmerne stille supplerende spørgsmål til ministeren. Udvalgsmedlemmernes indlæg bør som udgangspunkt formuleres som spørgsmål til ministeren, men kommentarer, som ikke indeholder spørgsmål, kan ikke udelukkes.

Spørgsmålene bør ligge inden for det emne, der behandles i samrådet, og ministeren kan vælge at undlade at svare, hvis et spørgsmål ligger uden for det emne, der dækkes af samrådspørgsmålets formulering. Ministeren kan desuden vælge efterfølgende at svare skriftligt på et supplerende spørgsmål, der kræver nærmere undersøgelse. I sådanne tilfælde er det praksis, at udvalgssekretæren efterfølgende stiller det skriftlige spørgsmål, så udvalget kan holde regnskab med at få det svar, der er aftalt på mødet. Det sker også, at udvalgssekretæren tager kontakt til ministersekretariatet efter mødet for at afstemme, hvilke tilsagn ministeren gav på mødet.

Formanden samler normalt udvalgsmedlemmernes spørgsmål i spørgerunder, således at f.eks. 3 udvalgsmedlemmer stiller deres spørgsmål, før ministeren får ordet for besvarelse. Der vil sædvanligvis være flere spørgerunder.

Når alle spørgsmål er besvaret og samrådet er slut, forlader ministeren udvalgsværelset, og

udvalget drøfter derefter, om samrådet giver anledning til en form for opfølgning, f.eks. opfølgende udvalgs spørgsmål til ministeren.

For så vidt angår lukkede samråd, kan der være begrænsninger, i forhold til hvad udvalgets medlemmer efterfølgende må referere fra mødet. Der henvises til afsnit 4.4 om tavshedspligt.

Det er praksis, at ministerens såkaldte talepapir (fra såvel åbne som lukkede samråd) efterfølgende sendes til udvalget, og at talepapiret dermed som udgangspunkt bliver tilgængeligt som et udvalgsdokument.

Samråd under alm. del er som udgangspunkt af orienterende karakter. Der er således normalt ikke tale om, at udvalget beslutter noget om det emne, som samrådet vedrører. Hvis den minister, der er i samråd, udtrykkeligt beder udvalget om en stillingtagen, skal udvalgets formand sørge for, at det kommer til afstemning på mødet. Det samme skal ske, hvis et eller flere udvalgsmedlemmer under samrådet tilkendegiver en egentlig stillingtagen, som de inden mødets afslutning beder om udvalgets tilslutning til. Beslutning om, hvorvidt et samråd ikke blot har været af orienterende, men besluttende, karakter, træffes i samme møde efter de almindelige regler med flertalsafgørelse.

Udvalgets formand skal orientere ministeren i de tilfælde, hvor udvalget træffer beslutning om, at et samråd har været besluttende. Hvorvidt et samråd ikke blot har været orienterende, men besluttende, har også betydning for, om Folketingets Ombudsmand kan behandle den sag, som har været genstand for samrådet.

Folketingets Ombudsmand kan ikke behandle en sag, som der er truffet beslutning om i Folketinget. Ombudsmanden er derimod ikke udelukket fra at behandle en sag, når et samråd har været af orienterende karakter.

8.4 SPØRGETIMEN MED STATSMINISTEREN

Fra og med folketingsåret 2013-14 afvikles spørgetime med statsministeren på udvalgte tirsdage kl. 13.00 (FFO § 20, stk. 10). Det meddeles i god tid forinden, hvilke tirsdage der afvikles spørgetime. Det er kun statsministeren og altså ikke andre ministre, der besvarer spørgsmål i spørgetimen, og det er kun lederne af partierne uden for regeringen, der har adgang til at stille spørgsmål her. Partilederne forventes til gengæld at deltage i spørgetimen. Statsministeren kan vælge at indlede spørgetimen med at give Folketinget en orientering i op til 5 minutter om foranstaltninger, der påtænkes iværksat af regeringen, eller om andre offentlige anliggender.

I modsætning til, hvad der gælder for Folketingets spørgetid om onsdagen, er spørgsmålene til spørgetimen ikke kendt på forhånd. Meningen er at undgå mere tekniske spørgsmål, som statsministeren ikke har mulighed for at besvare uden et oplæg fra sine embedsmænd, og at få en mere direkte politisk præget debat om »brede« emner. Statsministeren kan erklære, at statsministeren ikke ønsker at besvare et spørgsmål (FFO § 20, stk. 11).

En spørger har op til 2 minutter til at stille spørgsmålet, hvorefter statsministeren har 2

minutter til at besvare spørgsmålet. Herefter kan spørgeren få ordet op til to gange til at følge op på spørgsmålet, mens statsministeren får et tilsvarende antal gange til at svare.

Der er ikke adgang til medspørgere i spørgetimen.

KAPITEL 9 – ORLOV, IMMUNITET OG OFFENTLIGHED

- 9.1 ORLOV FOR FOLKETINGSMEDLEMMER
  - 9.2 FOLKETINGSMEDLEMMERS IMMUNITET
  - 9.3 FOLKETINGETS REGISTER OVER FOLKETINGSMEDLEMMERNES HVERV OG ØKONOMISKE INTERESSER (HVERVREGISTERET)
  - 9.4 FOLKETINGET OG OFFENTLIGHEDEN
-

KAPITEL 9 – ORLOV, IMMUNITET OG OFFENTLIGHED

9.1 ORLOV FOR FOLKETINGSMEDLEMMER

Orlovsgrundene er fastsat i Folketingets forretningsordens § 41. Reglerne går i hovedtræk ud på, at orlov kan meddeles og stedfortræderen indkaldes ved:

- Sygdom, pleje af alvorligt syge børn eller pleje af nærtstående, der ønsker at dø i eget hjem.
- Midlertidig udsendelse i offentligt hverv.
- Møder i Færøernes Lagting eller Grønlands Landsting.
- Andre grunde.
- Midlertidig ministerorlov i forbindelse med rejser.
- Barsel, barns fødsel og adoption.

Orlov kan kun søges af et medlem, ikke af en gruppe. Ansøgning om orlov indgives skriftligt til Folketingets Lovsekretariat, der på vegne af Folketingets formand behandler anmodningen. Der forlanges ikke nogen egentlig dokumentation for rigtigheden af begrundelsen. Dog skal

medlemmet altid oplyse karakteren af »udsendelse i offentligt hverv«, således at Lovsekretariatet kan konstatere, om hvervet opfylder betingelserne for orlov med vederlag.

Et medlem modtager ikke vederlag under orlov begrundet i »andre grunde«.

Når formanden har modtaget en begæring om orlov, sættes spørgsmålet på dagsordenen til Tingets afgørelse. I praksis bevilger Tinget altid orlov i overensstemmelse med formandens indstilling.

Ved orlov på grund af fødsel eller adoption er der fastsat en maksimumsgrænse på 12 måneder. Derudover indeholder Folketingets forretningsorden ikke bestemmelser om tidsmæssige begrænsninger for orloven, og der er ikke praksis for at vedtage en sådan i forbindelse med meddelelsen af orloven. Derimod er der i forretningsordenen fastsat en minimumsgrænse på 7 dage for orlov. Dette betyder, at et medlem efter 7 dage altid er berettiget til at melde sig tilbage fra orlov. Dette skal ske skriftligt til Folketingets formand.

9.2 FOLKETINGSMEDLEMMERS IMMUNITET

Medlemmer af Folketinget kan ikke tiltales eller fængsles, uden Folketinget har givet sit samtykke, hvilket fremgår af grundlovens § 57.

Beskyttelsen gælder for medlemmer af Folketinget. Ministre er ikke omfattet, medmindre de også er folketingsmedlemmer.

Beskyttelsen gælder alene mod tiltalerejsning, dvs. anklagemyndighedens beslutning om, at der ved en domstol skal rejses en straffesag med henblik på at placere ansvar for et strafbart forhold. Folketingets samtykke skal derfor ikke indhentes ved politimæssige eller retslige undersøgelser, private søgsmål, det offentliges anlæggelse af en erstatningssag mod et folketingsmedlem eller pålæggelse af administrative bøder. Hvis en sag kan afsluttes med et bødeforelæg, skal Folketingets samtykke heller ikke indhentes.

Beskyttelsen omfatter både anholdelse, varetægtsfængsling, frihedsstraf og sikkerhedsforvaring m.v.

Hvis folketingsmedlemmet bliver pågrebet, mens den pågældende er i gang med en strafbar handling eller i umiddelbar fortsættelse deraf (grebet på fersk gerning), skal Folketingets samtykke ikke indhentes.

Det er justitsministeren, der til Folketingets formand fremsender anmodningen om samtykke. I praksis giver Folketinget altid sit samtykke til tiltale og fængsling.

Et folketingsmedlem kan ikke give afkald på sin immunitet og dermed beskyttelsen efter grundloven for eksempelvis at undgå, at Folketingets samtykke skal indhentes. Et folketingsmedlem kan derimod nedlægge sit mandat, hvorefter det er unødvendigt at indhente et samtykke fra Folketinget. Beskyttelsen gælder nemlig kun, så længe man er medlem af Folketinget. Herefter vil der kunne rejses tiltale mod vedkommende også for handlinger, der blev begået, mens den pågældende var medlem.

9.3 FOLKETINGETS REGISTER OVER FOLKETINGSMEDLEMMERNES HVERV OG ØKONOMISKE INTERESSER (HVERVREGISTERET)

Udvalget for Forretningsordenen vedtog i 1994 regler om registrering af folketingsmedlemmernes hverv og økonomiske interesser. Reglerne er siden ændret i 2001, 2005, 2012 og 2014.

Ved den seneste ændring vedtog Udvalget for Forretningsordenen at gøre hvervregisteret obligatorisk, dog således at et medlems manglende deltagelse i registeret ikke vil kunne medføre sanktioner ud over offentliggørelsen af den manglende registrering på Folketingets hjemmeside.

Formålet med reglerne er at skabe større åbenhed for pressen og offentligheden i bredere forstand om de enkelte folketingsmedlemmers økonomiske interesser ved siden af folketingsarbejdet. De interessekonflikter, der eventuelt kan opstå for et folketingsmedlem mellem

hvervet som folketingsmedlem på den ene side og private økonomiske interesser på den anden side, vil dermed kunne komme til offentlighedens kundskab.

Følgende persongrupper skal lade deres hverv og økonomiske interesser registrere efter reglerne:

- Folketingsmedlemmer.
- Midlertidige medlemmer af Folketinget, når medlemskabet har været en sammenhængende periode på 4 uger.

Ministre, der ikke er medlemmer af Folketinget, har mulighed for at lade sig registrere i hvervregisteret. For ministre gælder der herudover et særligt regelsæt om ministres personlige økonomiske interesser m.v., der administreres af Statsministeriet.

Følgende hverv og økonomiske interesser skal registreres i hvervregisteret:

- Lønnede bestyrelsesposter. Stillingen og selskabet registreres.
- Lønnede stillinger, hverv el.lign. Stillingen og arbejdsgiveren registreres.
- Selvstændig indtægtsgivende virksomhed. Arten registreres.
- Økonomisk støtte fra indenlandske selskaber, organisationer, institutioner eller enkeltpersoner. Giverens navn og støttens art registreres.
- Gaver fra indenlandske givere, hvis hver enkelt givers gave har en værdi, der åbenbart overstiger 3.000 kr., og gaven har tilknytning til modtagerens medlemskab af Folketinget. Giverens navn, gavens

art og tidspunktet for modtagelse af gaven registreres.

- Udlandsrejser, som ikke fuldt ud betales af statslige midler, af medlemmets parti eller af medlemmet selv, og som har tilknytning til medlemskabet af Folketinget. Giverens navn, tidspunkt for rejsen og destinationen registreres.
- Enhver økonomisk ydelse, økonomisk fordel, gave el.lign. fra udenlandske givere, når værdien af det modtagne åbenbart overstiger 3.000 kr. og ydelsen m.v. har tilknytning til modtagerens medlemskab af Folketinget. Giverens navn, arten af ydelsen m.v. og tidspunktet for modtagelsen registreres.
- Selskabsinteresser, hvis værdi åbenbart overstiger 75.000 kr. Selskabets navn registreres.
- Aftale af økonomisk karakter med tidligere arbejdsgiver, f.eks. om orlov eller tjenestefrihed. Arbejdsgiverens navn og aftalens art registreres.
- Aftale med fremtidige arbejdsgivere om ansættelse el.lign. Arbejdsgiverens navn og aftalens art registreres.

Det bemærkes, at beløb eller værdi af de ovenfor nævnte hverv og økonomiske interesser ikke skal registreres.

Hvervregisteret er tilgængeligt for offentligheden via www.folketinget.dk. Her kan man også finde reglerne for registeret og en vejledning, der nærmere beskriver reglerens formål, indhold, den praktiske gennemførelse af registreringen m.v. samt en fortegnelse over medlemmer, der ikke har ladet sig registrere. Endvidere findes der et fysisk eksemplar af hvervregisteret i

Folketingets Bibliotek.

Almindelige forespørgsler vedrørende hvervregistreret besvares af Folketingets Oplysning. Forespørgsler af mere speciel karakter, f.eks. vedrørende forståelsen af reglerne, besvares af Lovsekretariatet.

9.4 FOLKETINGET OG OFFENTLIGHEDEN

Der findes såvel i grundloven som i Folketingets forretningsorden regler om offentlighed omkring Folketingets virksomhed.

Efter grundlovens § 49 er Folketingets møder offentlige. Der er således fuld offentlighed med hensyn til forslag og forhandlinger i Folketingsalen.

Møder i Folketingets udvalg foregår som udgangspunkt for lukkede døre, men udvalgene kan beslutte at holde åbne møder eller lade dele af møder være åbne, f.eks. samråd, jf. nærmere

herom i afsnit 4.3, 4.4, 4.7.1 og 8.3.2.

I FFO § 44, stk. 1, er der i et vist omfang givet hjemmel til at fastsætte regler om aktindsigt, nemlig for så vidt angår Folketingets Administrations og folketingsudvalgenes skriftlige materiale.

Folketinget har fastsat regler om adgang til Folketingets parlamentariske dokumenter m.v., jf. nærmere herom i afsnit 4.9. Reglerne fremgår af bilag 1.

Folketinget offentliggør en række oplysninger på Folketingets hjemmesider. Folketinget er ikke en del af den offentlige forvaltning, og reglerne i offentlighedsloven gælder derfor ikke for Folketingets virksomhed. Det er derfor Folketinget selv, der beslutter, i hvilket omfang der meddeles indsigt i oplysninger om Folketingets virksomhed.

KAPITEL 10 – DOKUMENTATION OG INFORMATION

10.1 WWW.FOLKETINGSTIDENDE.DK OG FOLKETINGSTIDENDE

10.1.1 Referat af Folketingets forhandlinger

10.1.2 Referenten i Folketingssalen

10.2 TV FRA FOLKETINGET

10.2.1 Tv-kanalen FOLKETINGET

10.2.2 Web-tv – direkte møder og video on demand

10.3 FOLKETINGETS HJEMMESIDE WWW.FOLKETINGET.DK

10.4 FOLKETINGETS BIBLIOTEK

10.5 LINKPAKKER TIL UGENS DEBATTER I FOLKETINGSSALEN

10.6 FOLKETINGETS ARKIV – UDVALGSBILAG

10.7 FOLKETINGETS OPLYSNING

10.8 FOLKETINGETS EU-OPLYSNING

KAPITEL 10 – DOKUMENTATION OG INFORMATION

10.1 WWW. FOLKETINGSTIDENDE.DK OG FOLKETINGSTIDENDE

På www.folketingstidende.dk finder man referatet af Folketingets forhandlinger samt lov- og beslutningsforslag, betænkninger, vedtagne forslag, aktstykker, forespørgsler, forslag til vedtagelse, redegørelser og lovforslag som optrykt efter 2. behandling. Disse dokumenter, der udelukkende foreligger som sidefaste pdf-filer, er den autoritative udgave.

Det er som udgangspunkt datoen for offentliggørelsen af dokumenterne på www.folketingstidende.dk, der er gyldig i forhold til tidsfristerne i FFO.

Også www.folketinget.dk indeholder løbende dokumentation af Folketingets parlamentariske arbejde, herunder skriftligt besvarede S 20-spørgsmål, udvalgsbilag m.v. Brugerne kan her tegne et skræddersyet abonnement på lige netop de dele af det parlamentariske arbejde, de har interesse i.

Folketingstidende er siden folketingsåret 2009-10 kun udkommet digitalt på www.folketingstidende.dk, men der arbejdes på også at digitalisere den trykte udgave af Folketingstidende og Rigsdagstidende fra 1850 og frem. Publiceringen af de historiske dokumenter forventes at ske i løbet af 2016.

Folketingstidende er samtidig navnet på en enhed i Folketingets Administration, hvis væsentligste arbejdsopgave er at udarbejde referater af Folketingets forhandlinger og at foretage sproglig revision og korrektur af lov- og beslutningsforslag og betænkninger m.v.

10.1.1 REFERAT AF FOLKETINGETS FORHANDLINGER

Referenterne i Folketingstidende udarbejder redigerede referater af Folketingets forhandlinger ved hjælp af et tale til tekst-system. Der produceres en første udgave med forbehold for fejl og udeladelser, og denne udgave erstattes på et senere tidspunkt af den endelige udgave, når det er korrekturlæst og kontrolyttet.

Referatet af de enkelte taler overføres løbende til www.folketingstidende.dk og www.folketinget.dk. Målet er, at første udgave af referatet af et møde kan læses, senest arbejdsdagen efter at mødet er holdt, men i perioder med lange møder i Folketingssalen og/eller mandagsmøder kan referatet være flere dage – i særlig pressede perioder måske op mod et par uger – forsinket. Har man i sådanne perioder brug for at vide, hvad der er sket under et møde, kan man se møderne på video on demand på www.folketinget.dk.

Siden Den Grundlovgivende Rigsforsamling trådte sammen i 1848 er der blevet udarbejdet redigerede referater af talerne i rigsforsamlingen og senere i Landsting og Folketing. Niveauet for redigeringen er blevet ændret i takt med udviklingen i samfundet, de ændrede formelle regler for debatterne i Folketinget, den teknologiske udvikling og den mere liberale indstilling til skriftsproget.

Folketingets Præsidium har med mellemrum drøftet redigeringen af Folketingets forhandlinger på baggrund af et notat fra Folketingstidende om de anvendte redigeringsprincipper m.v. I Præsidiet har der været enighed om, at der er behov for redigering af det sagte, inden det publiceres. Der er endvidere enighed om, at de enkelte talere ikke må miste deres særpræg ved redigeringen.

De ændringer, som referenterne foretager, kan inddeles i følgende hovedgrupper:

- Rettelse af faktuelle og meningsforstyrrende fejl og fortalelser.
- Tillempning af talesproget til et

talesprogsnært, syntaktisk sammenhængende skriftsprog.

- En nænsom redigering af sproget, der sikrer, at talernes intention med det sagte fremgår.
- Ændringer med henblik på overholdelse af formalia.

Hovedprincippet er, at rettelser begrænses til, hvad der skønnes absolut nødvendigt, og ved færrest mulige ændringer af talerens ord. Ofte er det tilstrækkeligt, at der flyttes lidt rundt på talerens egne ord.

Folketingstidende følger Retskrivningsvejledning for Folketingstidende, som ligger på www.folketingstidende.dk, en vejledning i redigering og en samling af vejledende formalia.

10.1.2 REFERENTEN I FOLKETINGSSALEN

Under forhandlingerne er der altid en referent til stede i Folketingssalen. Referenten sidder foran Folketingets talerstol og registrerer elektronisk, hver gang en ny taler tager ordet, således at lydoptagelsen af talerne er opdelt i sekvenser. Denne opdeling bruges både i forbindelse med udarbejdelsen og publiceringen af referatet og til video on demand. Hvis der er tid, tager referenten også noter til brug for redigeringen, herunder om forhold, som ikke fremgår af lydoptagelserne.

I Folketingssalen kan referenten rette henvendelse til folketingsmedlemmet eller ministeren for at få belyst en eventuel uklarhed i den afholdte tale, og talerne kan kontakte referenten, hvis de er blevet opmærksom på en fortalelse. Det er dog ikke muligt at få sat f.eks. en glemt sætning ind i referatet.

Folketingsmedlemmer og ministre er velkomne til at videregive en kopi af deres tale til referenten, ligesom referenten kan henvende sig for at få en kopi med henblik på at mindske risikoen for fejl ved referatudarbejdelsen. Folketingstidende har kun mulighed for at bringe citater, når det er dokumenteret, at de er korrekte, og folketingsmedlemmer og ministre kan derfor med fordel aflevere en kopi af citatet til referenten.

Hvis et medlem eller en folketingsgruppe er kommet til at stemme forkert, kan de henvende sig til folketingssekretæren eller til den referent, der sidder i salen. Der vil så blive tilføjet »ved en fejlafstemning« i referatet på www.folketingstidende.dk og www.folketinget.dk, men det kan ikke anføres, hvad medlemmet eller gruppen ville have stemt, ligesom stemmetallene ikke kan ændres.

10.2 TV FRA FOLKETINGET

Folketingets debatter transmitteres både på tv-kanalen FOLKETINGET og som web-tv på www.folketinget.dk, hvor debatterne også kan genses som video on demand.

10.2.1 TV-KANALEN FOLKETINGET

Tv-kanalen FOLKETINGET transmitterer direkte fra Folketinget hver dag året rundt. Kanalen er gratis og giver mulighed for at følge Folketingets arbejde tæt, både i Folketingssalen og i udvalgene. FOLKETINGET transmitterer alle møder i Folketingssalen i deres fulde længde. Desuden sender kanalen fra åbne samråd, udvalgenes høringer og temamøder samt fra udvalgte møder i Europa-Parlamentet. Kanalen

kan også ses som web-tv på Folketingets hjemmeside.

10.2.2 WEB-TV – DIREKTE MØDER OG VIDEO ON DEMAND

Folketingets hjemmeside har en tv-side, hvor det er muligt at følge Folketingets debatter direkte på fire forskellige tv-kanaler. Her transmitteres møderne i Folketingssalen, Europaudvalgets møder og nogle af de åbne samråd og høringer, der finder sted på Christiansborg. Der er mulighed for at spole i de direkte transmissioner, der sendes på tv-siden.

Tv-siden har også en video on demand-funktion, så man kan se eller gense alle de møder, der er optaget siden starten af folketingsåret 2010-11. Tv-optagelserne er desuden integreret i mødereferaterne på hjemmesidens dokumentdel, hvilket betyder, at man finder videoerne sammen med de skriftlige referater, når man slår en sag op via et sagsnummer. Videoerne har her samme opdeling som referaterne, så det er muligt at klikke rundt mellem talerne og vælge nøjagtig de dele af mødet, man ønsker at se.

10.3 FOLKETINGETS HJEMMESIDE – WWW.FOLKETINGET.DK

På www.folketinget.dk kan man bl.a. finde følgende:

- Folketingets nyheder, kalender, dagsordener og ugeplaner. Det er muligt at tegne et skræddersyet abonnement på netop de dele af det parlamentariske arbejde, som man interesserer sig for.

- Information om folketingsmedlemmerne, Folketingets udvalg og arbejde, Christiansborg og Folketingets Administration. Hvert medlem har sin egen medlemside med cv, oversigt over udvalgsposter og ordførerskaber, link til medlemmets aktuelle parlamentariske arbejde samt oplysninger om hverv og økonomiske interesser. Hvert udvalg og delegation har også en side med information, kalender og nyheder om udvalgets arbejde. Desuden vises udvalgets sammensætning og sekretariat, og der er en formular til brug for skriftlige henvendelser til udvalget.
  - Alle de parlamentariske dokumenter, der indgår i Folketingets arbejde: lovforslag, beslutningsforslag, forespørgsler, udvalgsbilag, § 20-spørgsmål, referater m.v. Folketingets hjemmeside indeholder dokumenter fra og med folketingsåret 2004-05, 1. samling. Dokumenterne fra samlingerne fra 1985-86 til 2003-04 er tilgængelige i et webarkiv på en særskilt hjemmeside. Det er dog muligt fra www.folketinget.dk at søge efter dokumenter i alle samlinger fra 1985-86 og få dem vist i et samlet søgeresultat, hvor linket til det enkelte dokument går enten til www.folketinget.dk eller til webarkivet.
- Folketingets hjemmeside opdateres løbende, og abonnementsmail udsendes også løbende umiddelbart efter frigivelsen af dokumenterne.

Interne og fortrolige bilag er ikke tilgængelige på hjemmesiden og sendes derfor heller ikke i abonnement.

10.4 FOLKETINGETS BIBLIOTEK

I lighed med andre parlamenter har Folketinget et bibliotek, der har til opgave at betjene Folketingets medlemmer, ministre, folketingsgrupper, ansatte, presseløgen og centraladministrationens embedsmænd.

Biblioteket, der er grundlagt i 1848, er et fagbibliotek for bl.a. samfundsvidenskab, jura, historie, politik og internationale forhold. Litteratur udgivet fra og med 1980 er søgbar i bibliotekets base på Folketingets intranet (Nettinget). Biblioteket råder ligeledes over tidsskrifter, aviser og en række databaser. Bibliotekets medarbejdere bistår med alle former for informationsindhentning og hjælper med søgning i databaser og på internettet. Desuden er det muligt at booke en bibliotekar til ens kontor, hvis man har brug for hjælp til søgning i f.eks. databaser.

Samlingerne indeholder bl.a. danske love og administrative bestemmelser fra 1100-tallet til i dag, herunder dokumenter og debatter fra stænderforsamlingerne i 1830'erne og fra Den Grundlovgivende Rigsforsamling i 1848-49 og Rigsdagstidende/Folketingstidende fra 1850. Endvidere indeholder samlingerne offentlige myndigheders publikationer og officielle publikationer fra EU, tidligere EF, og de internationale organisationer, Danmark er med i.

En særlig samling udgøres af de såkaldte

lovsager, der findes fra omkring 1900 og til 2009. De er unika og fremstillet i biblioteket af dokumenter fra Rigsdagstidende, Folketingstidende og Lovtidende. De består af lovgivning med forarbejder samlet efter emne og kronologisk opdelt inden for emnerne. Ud over forarbejder til lovgivningen indeholder de dokumenterne fra det øvrige parlamentariske arbejde.

10.5 LINKPAKKER TIL UGENS DEBATTER I FOLKETINGSSALEN

Biblioteket udarbejder elektronisk baggrundsmateriale til 1. behandling af lov- og beslutningsforslag og til forespørgsels- og redegørelsesdebatter.

Baggrundsmaterialet består af en linkpakke med link til gældende lovgivning samt de publikationer m.v., der henvises til i bemærkningerne. Der er henvist til eventuelle tidligere debatter af samme art, relevant litteratur, avis- og tidsskriftsartikler og relevante hjemmesider.

Baggrundsmaterialet publiceres på Folketingets hjemmeside i forbindelse med den enkelte sagsoversigt senest fredag kl. 12 i ugen før 1. behandling/forhandling i salen.

10.6 FOLKETINGETS ARKIV – UDVALGSBILAG

Folketinget har sit eget arkiv, der rummer arkivalier, dvs. utrykt materiale vedrørende det politiske arbejde, fra 1848 til og med den senest

afsluttede folketingssamling samt arkivalier fra Rigsdagens/Folketingets Administration. Den politiske del af arkivet består for størstedelens vedkommende af arbejdspapirer fra arbejdet i Folketingets stående udvalg og andre udvalg. Arkivet har siden 1931 været placeret i Folketingets Bibliotek.

10.7 FOLKETINGETS OPLYSNING

Folketingets Oplysning er en oplysningstjeneste, hvor eksterne brugere som interesseorganisationer, ministerier, studerende, forskere og almindelige borgere kan få svar på alt om Folketinget på en enkel og neutral måde. Folketingets Oplysning svarer på spørgsmål om:

- Folketinget og dets arbejde, både før og nu.
- Gældende regler inden for alle lovgivningsområder.
- Historisk lovgivning.
- Brug af Folketingets hjemmeside.
- Christiansborg og dets historie.

10.8 FOLKETINGETS EU-OPLYSNING

Folketinget har også en oplysningstjeneste om EU – Folketingets EU-Oplysning. EU-Oplysningen svarer på faktuelle spørgsmål om EU og Folketingets behandling af EU-sager.

EU-Oplysningen betjener en bred gruppe af brugere, der bl.a. omfatter almindelige borgere, studerende, presse, interesseorganisationer,

offentlige myndigheder, biblioteker og andre EU-informatører.

Derudover står EU-Oplysningen bag internetsiden www.eu.dk, hvor der kan findes en omfattende mængde informationer om EU generelt og aktuelle emner. På internetsiden er det også muligt at følge Europaudvalgets behandling af EU-sagerne via de såkaldte statusblade, der giver et samlet overblik over Folketingets og EU-institutionernes behandling af et givent forslag. Endelig udgiver EU-Oplysningen publikationer med information om forskellige EU-forhold.

BILAG

1. REGLER OM ADGANG TIL FOLKETINGETS
PARLAMENTARISKE DOKUMENTER M.V.
2. VEJLEDNING OM OPSTILLING AF ÆNDRINGSFORSLAG,
DER SKAL STILLES TIL FREMSATTE LOV- OG
BESLUTNINGSFORSLAG

BILAG 1

REGLER OM ADGANG TIL FOLKETINGETS PARLAMENTARISKE DOKUMENTER M.V.

(SOM VEDTAGET AF PRÆSIDIET DEN 25. FEBRUAR 2015)

§ 1. Folketingets parlamentariske dokumenter er tilgængelige efter disse regler.

§ 2. Ved et parlamentarisk dokument forstås i disse regler et dokument i endelig form, som indgår i Folketingets udførelse af sit politiske arbejde som parlament. Parlamentariske dokumenter omfatter bl.a.:

- 1) Lov- og beslutningsforslag og dertil hørende skriftlige fremsættelser samt ændringsforslag.
- 2) Forespørgsler til ministre.
- 3) Forslag til vedtagelse, som fremsættes under forhandling af en forespørgsel.
- 4) Redegørelser fra ministre om offentlige anliggender, som fremsættes og behandles efter reglerne i forretningsordenens § 19.
- 5) Skriftlige spørgsmål til ministre fra Folketingets medlemmer eller udvalg og ministrenes skriftlige besvarelser heraf.
- 6) Referater af forhandlingerne i Folketingssalen.
- 7) Udvalgsbilag vedrørende lov- og beslutningsforslag, som er under behandling i udvalget.

- 8) Udvalgsbilag vedrørende udvalgets sagsområde i almindelighed.
- 9) Udvalgsbetænkninger og -beretninger.
- 10) Mødeindkaldelser og dagsordener til møder i udvalg.
- 11) Udvalgsprotokoller og referater og resumeer af møder i udvalg.
- 12) Aktstykker fra ministre.

Stk. 2. Parlamentariske dokumenter omfatter navnlig ikke:

- 1) Materiale, der udarbejdes af Folketingets Administration til brug for administrationens daglige drift.
- 2) Materiale, der udarbejdes af Folketingets Administration til brug for Folketingets Præsidium.
- 3) Udvalgenes rejseregnskaber og materiale i tilknytning hertil.
- 4) Materiale vedrørende medlemmernes og folketingsgruppernes administration, medlemmernes vederlag, pension m.v. og andre ydelser til medlemmerne og folketingsgrupperne.

§ 3. Folketingets Administration foranlediger, at parlamentariske dokumenter gøres tilgængelige for offentligheden. Det gælder dog ikke udvalgsprotokoller og referater og resumeer af møder i udvalg. Det gælder endvidere ikke interne eller fortrolige parlamentariske dokumenter.

§ 4. Parlamentariske dokumenter anses for interne,

- 1) hvis de indeholder oplysninger, der efter deres art kan begrunde fortrolighed efter stk. 2, men alene i et omfang eller af en karakter, som gør det ubetænkeligt at gøre dokumenterne tilgængelige efter reglerne i § 5, eller
- 2) hvis de er uden betydning eller af helt underordnet betydning for varetagelsen af hensynet til offentlighedens indsigt i Folketingets udførelse af sit politiske arbejde som parlament.

Stk. 2. Parlamentariske dokumenter er fortrolige, hvis de indeholder oplysninger, som efter deres art er omfattet af §§ 30-33 i lov om offentlighed i forvaltningen, eller andre særlige forhold taler for, at dokumentet behandles fortroligt. Er et dokument modtaget fra en ekstern part, som ved stemping eller på anden måde har oplyst, at parten betragter dokumentet som fortroligt, anses dokumentet for fortroligt.

§ 5. Folketingets Administration foranlediger, at interne parlamentariske dokumenter gøres tilgængelige for Folketingets medlemmer, ministre, folketingsmedlemmernes og folketingsgruppernes ansatte og ansatte i Folketingets Administration.

§ 6. Folketingets Administration kan efter anmodning beslutte

- 1) at give andre personer end de i § 5 nævnte indsigt i interne parlamentariske dokumenter og
- 2) at give såvel personer som nævnt i § 5 som andre indsigt i fortløse meddelelser til et udvalg fra udvalgets formand eller sekretær af tilsvarende indhold som interne parlamentariske dokumenter.

§ 7. Folketingets Administration kan give adgang til fortrolige parlamentariske dokumenter til medlemmer af vedkommende udvalg og til ansatte i Folketingets Administration, der er beskæftiget med sekretariatsbetjening af vedkommende udvalg eller har andre tjenstlige opgaver i forbindelse med udvalget.

Stk. 2. En minister kan efter udvalgets bestemmelse som led i udvalgsarbejdet få adgang til fortrolige parlamentariske dokumenter.

Stk. 3. Folketingets Administration kan efter anmodning undtagelsesvis beslutte at give andre personer end de i stk. 1 og 2 nævnte indsigt i fortrolige parlamentariske dokumenter.

§ 8. Disse regler er ikke til hinder for, at Folketingets Administration i særlige tilfælde efter anmodning kan beslutte at give indsigt i skriftligt materiale i administrationens besiddelse ud over sådant materiale, som efter reglerne offentliggøres.

§ 9. Disse regler finder tilsvarende anvendelse for:

- 1) Tilsynet i henhold til grundlovens § 71, stk. 6.
- 2) Særlige udvalg nedsat i henhold til Folketingets forretningsordens § 7, stk. 7.

- 3) Grønlandsudvalget og Færøudvalget nedsat i henhold til særlig folketingsbeslutning.
- 4) Det Udenrigspolitiske Nævn.
- 5) Udvalget vedrørende Det Etiske Råd.

Stk. 2. Reglerne finder endvidere tilsvarende anvendelse for følgende delegationer, der sekretariatsbetjenes af Folketingets Administration:

- 1) Delegationen til NATO's Parlamentariske Forsamling.
- 2) Delegationen til OSCE's Parlamentariske Forsamling.
- 3) Delegationen til Europarådets Parlamentariske Forsamling.
- 4) Delegationen til Nordisk Råd.
- 5) Dansk Interparlamentarisk Gruppes bestyrelse.
- 6) Den Parlamentariske Forsamling for EU-Middelhavsområdet.
- 7) Delegationen til FN's Generalforsamling.

Stk. 3. Reglerne om adgang for medlemmer af Det Udenrigspolitiske Nævn, Udvalget vedrørende Det Etiske Råd og delegationerne nævnt i stk. 2, nr. 1-6, til henholdsvis nævnets, udvalgets og delegationernes parlamentariske dokumenter gælder også for stedfortrædere.

Stk. 4. Folketingets formand kan beslutte, at reglerne skal finde anvendelse for andre udvalg og delegationer m.m.

§ 10. Reglerne træder i kraft den 1. marts 2015 og har virkning fra førstkommende valg til Folketinget.

BILAG 2

VEJLEDNING OM OPSTILLING AF

ÆNDRINGSFORSLAG,

DER SKAL STILLES TIL

FREMSATTE

LOV- OG BESLUTNINGSFORSLAG

Indholdsfortegnelse

Forord -----	4
I. Generelle regler for opstilling af ændringsforslag -----	5
1. Hvortil stilles ændringsforslag?-----	5
2. Forslagsstillere-----	6
3. Rækkefølge og nummerering-----	9
4. Affattelsen af ændringsforslag-----	9
5. Typografi m.v.-----	10
a. Anvendelse af forskellige skrifttyper-----	10
b. Anvendelse af tegnsætning-----	11
c. Anvendelse af forkortelser-----	12
d. Angivelse af betegnelsen for den pågældende bestemmelse-----	12
6. Alternative ændringsforslag-----	13
7. Mulige konsekvenser af de stillede ændringsforslag-----	15
a. Konsekvenser af nye paragraffer og nye numre (i ændringslovforslag) eller tilsvarende fjernelse af henholdsvis paragraffer og numre i lovforslag-----	15
b. Konsekvenser af nye stykker, numre og litraer eller tilsvarende fjernelse af stykker, numre og litraer i lovforslag-----	17
c. Konsekvenser af nye punktummer eller tilsvarende fjernelse af punktummer-----	19
d. Særligt om konsekvenser i forbindelse med henvisninger i ændringslovforslag-----	20
e. Ordensmæssige og sproglige konsekvenser-----	21
8. Særligt om ændringsforslag til ikrafttrædelses-, ophævelses- og overgangsbestemmelser, bestemmelser om begrænsning af gyldighedstidspunkt, revisionsbestemmelser samt bestemmelser om loves gyldighed på Færøerne og i Grønland-----	23
II. Ændringsforslag til forslag til hovedlove -----	25
1. Til titlen-----	25
a. Ny affattelse-----	25
b. Ændring-----	25
2. Vedrørende andre overskrifter end titlen-----	25
a. Kapiteloverskrifter-----	26
b. Overskrifter inden for et kapitel-----	26
c. Overskrifter til afsnit m.v.-----	26
3. Indsættelse af nye afsnit, kapitler, paragraffer, stykker, numre, litraer og punktummer-----	27
a. Nye afsnit, kapitler og paragraffer-----	27
b. Nye stykker, numre og litraer-----	28
c. Nye punktummer-----	30
4. Fjernelse af afsnit, kapitler, paragraffer, stykker, numre, litraer og punktummer-----	31
a. Afsnit, kapitler og paragraffer-----	31
b. Stykker, numre og litraer-----	31
c. Punktummer-----	31
5. »Fordeling« af indholdet af en bestemmelse på flere bestemmelser-----	31
a. »Fordeling« af afsnit og kapitler-----	32
b. »Fordeling« af paragraffer-----	32
c. »Fordeling« af stykker, numre og litraer-----	32
d. »Fordeling« af punktummer-----	33
6. »Indskrænkning« af antallet af bestemmelser-----	33
7. Ny affattelse-----	33
a. Paragraffer-----	33
b. Stykker, numre, litraer og punktummer-----	34
8. Ændringer, indsættelse eller fjernelse af ord-----	34
9. Ændringsforslag vedrørende bilag til lovforslaget-----	35
III. Ændringsforslag til forslag til ændringslove -----	37
1. Til titlen-----	37
a. Ny affattelse-----	37
b. Ændring-----	38
2. Vedrørende andre overskrifter end titlen-----	38
3. Indsættelse af nye kapitler, paragraffer og numre i ændringslovforslaget-----	38

a. Nye kapitler og paragraffer -----	38
b. Nye numre -----	39
4. Fjernelse af kapitler, paragraffer og numre-----	39
a. Fjernelse af kapitler og paragraffer -----	39
b. Fjernelse af numre-----	40
5. »Fordeling« af indholdet af et nummer på flere -----	40
6. Indskrænkning af antallet af numre-----	40
7. Ny affattelse -----	41
a. Ny affattelse af kapitler og paragraffer-----	41
b. Ny affattelse af numre -----	41
8. Ændringer i numre -----	42
a. Ændringer i en foreslået ny bestemmelse i hovedloven-----	42
b. Ændringer i en foreslået ny affattelse af en eksisterende bestemmelse i hovedloven-----	43
9. Ændringer i indledningen og den indledende tekst og konsekvenstekster i de enkelte numre -----	43
IV. Ændringsforslag til ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser m.v. i forslag til ændringslove-----	45
V. Ændringsforslag til lovforslag uden paragraffer -----	46
1. Forslag til hovedlove-----	46
a. Lovforslag bestående af en enkelt sætning -----	47
b. Lovforslag bestående af flere sætninger, men uden formel inddeling -----	47
c. Lovforslag med formel inddeling -----	48
2. Forslag til ændringslove -----	48
a. Lovforslag uden formel inddeling -----	48
b. Lovforslag med formel inddeling-----	48
VI. Ændringsforslag til forslag til ophævelseslove -----	50
VII. Underændringsforslag-----	52
1. I forbindelse med forslag til hovedlove -----	52
2. I forbindelse med forslag til ændringslove -----	53
VIII. Deling af lovforslag-----	55
1. Procedureregler for deling af forslag -----	55
a. Indledning-----	55
b. Hvornår kan der stilles ændringsforslag om deling? -----	55
c. Hvem kan stille ændringsforslag om deling af et lovforslag?-----	56
2. Opstilling af ændringsforslag-----	56
a. Gruppering og nummerering-----	56
b. Udformning af ændringsforslag om deling af lovforslaget -----	56
c. Opstilling af realitetsændringsforslag -----	57
IX. Bemærkninger og forklarende tekster til ændringsforslag-----	58
X. Ændringsforslag i betænkninger over flere forslag -----	59
XI. Ændringsforslag, der ikke er stillet i en betænkning eller tillægsbetænkning-----	60
1. Ændringsforslag stillet uden for betænkningen og tillægsbetænkningen og tilføjelser hertil-----	60
2. Ændringsforslag, der stilles, uden at der foreligger en betænkning eller tillægsbetænkning -----	61
3. Ændringsforslag, der stilles i en tilføjelse til betænkning eller tillægsbetænkning-----	61
XII. Ændringsforslag til forslag til folketingsbeslutninger -----	62
1. Beslutningsforslag bestående af en enkelt sætning -----	62
2. Beslutningsforslag bestående flere sætninger, men uden formel inddeling-----	62
3. Beslutningsforslag med formel inddeling -----	63

Forord

Formålet med denne vejledning, der her foreligger i sin anden udgave, er først og fremmest at tjene som et praktisk redskab for udvalgssekretærer m.fl., der har ansvaret for opstillingen af ændringsforslag i forbindelse med Folketingets behandling af fremsatte lov- og beslutningsforslag. Det kan derfor ikke undgås, at vejledningen for andre måske kan fremstå som meget »teknisk«. Det er imidlertid mit håb, at vejledningen også kan blive til nytte for medarbejdere i ministerierne og folketingsgrupperne, når de står over for at skulle udforme ændringsforslag.

I forhold til første udgave er der kun foretaget få ændringer, hvoraf en del er af ordensmæssig eller redaktionel karakter. En enkelt mere principiel ændring bør dog nævnes: Hvor man tidligere i forbindelse med ændringsforslag om indsættelse af nye stykker, numre, litraer eller punktummer ikke i den indledende tekst sondrede mellem den situation, hvor der skulle foretages rykning af efterfølgende stykker, numre, litraer eller punktummer, og den situation, hvor den nye enhed skulle placeres på en sådan måde, at der ikke skulle foretages rykning af efterfølgende enheder, har vi i Folketinget efter drøftelser med Justitsministeriets Lovteknikkontor valgt at følge de samme principper, som gælder for udformningen af ændringslovsforslag, jf. Justitsministeriets vejledning nr. 33 af 3. juni 2005 om affattelse af forslag til ændringslove m.v. Dette medfører, at man parallelt med, hvad der gælder for ændringslovsforslag, i forbindelse med ændringsforslag skal udforme indledningen forskelligt alt efter, om der sker en efterfølgende rykning af enheder eller ej.

Ideelt set burde vejledningen måske kunne give svar på praktisk talt alle spørgsmål, der kunne tænkes at forekomme i forbindelse med udformningen af ændringsforslag. Min erfaring er imidlertid, at det i praksis er umuligt at nå dette mål til fuldkommenhed, men i et forsøg på at komme så tæt på målet som muligt er vejledningen alligevel blevet temmelig omfattende og sikkert ikke særlig overskuelig, selv om indholdsfortegnelsen forhåbentlig vil være en hjælp til at finde frem til det konkrete problem, brugeren søger svar på.

For at imødekomme behovet for en mere overskuelig vejledning til brug for de hyppigst forekommende situationer er der derfor til selve denne vejledning knyttet to bilag, der gengiver en række tænkte eksempler på ændringsforslag til henholdsvis forslag til hovedlove og forslag til ændringslove. Jeg håber, at disse to bilag vil give svaret på de hyppigst forekommende spørgsmål i forbindelse med udarbejdelse af ændringsforslag.

Det skal understreges, at de eksempler, der anvendes i vejledningen og de tilhørende bilag, ikke relaterer til konkrete eksempler fra virkelighedens verden. Dette er forsøgt understreget ved, at der i et vist omfang anvendes ikkeeksisterende ministertitler og ikkeeksisterende folketingsgrupper, ligesom de tænkte eksempler i vidt omfang ret åbenlyst ikke kan tænkes at forekomme i praksis.

August 2005

Ib Skovsted Thomsen

I. Generelle regler for opstilling af ændringsforslag

1. Hvortil stilles ændringsforslag?

Det er vigtigt at holde sig for øje, at ændringsforslag altid skal stilles til lovforslaget, således som det foreligger på det tidspunkt, hvor ændringsforslagene stilles.

Dette indebærer for det første, at ændringsforslag, der stilles til 2. behandling, hvad enten disse stilles i eller uden for betænkningen, stilles til det fremsatte lovforslag. Man må med andre ord – som altovervejende hovedregel – ikke tage forskud på indredaktionen (dvs. indskrivningen af vedtagne ændringsforslag med deraf følgende eventuelle konsekvenser) af typisk foregående ændringsforslag ved formuleringen af efterfølgende ændringsforslag. Hvis der f.eks. stilles ændringsforslag om indsættelse af en ny paragraf efter § 3, må der ikke foretages en rykning af paragrafnumrene ud fra en formodning om, at det førstnævnte ændringsforslag vedtages. Såfremt der således stilles ændringsforslag til § 5, tænkes der hermed på § 5 i det fremsatte lovforslag. På samme måde skal en henvisning til f.eks. § 5 i et ændringsforslag forstås som en henvisning til § 5 i det fremsatte lovforslag, uanset at det måske må formodes, at § 5 efter afstemningerne ved 2. behandling vil komme til at hedde § 6.

Ændringsforslag til ændringslove skal dog også sammenholdes med den gældende lov. Et ændringsforslag om indsættelse af et nyt nummer kan således enten være et helt nyt element i den gældende lov eller en ændring heraf. I begge tilfælde er der grund til at undersøge, om den foreslåede nye ændring vil medføre konsekvenser andre steder i loven. Dette kan både være i bestemmelser, der allerede er berørt af ændringslovforslaget, og i bestemmelser, der ikke er.

Hvis man f.eks. i et ændringsforslag foreslår et nyt stykke indsat i en paragraf i hovedloven med den konsekvens, at nogle stykker rykker, er det således nødvendigt at sikre sig, at der ikke andetsteds i loven henvises til disse stykker. Er dette tilfældet, skal der stilles ændringsforslag, der korrigerer disse henvisninger, idet sådanne konsekvensrettelser ikke kan foretages i forbindelse med udarbejdelsen af en senere lovbekendtgørelse.

I visse situationer kan det dog ikke undgås at henvise til nyindsatte paragraffer, numre, stykker, punktnummer etc. Med hensyn til nye paragraffer og numre opstår der imidlertid ikke noget problem, idet sådanne i ændringsforslagene betegnes §§ 01, 02, 03 etc. henholdsvis (nr.) 01, 02, 03 etc., og det er hertil, der skal henvises, såfremt der i ét ændringsforslag skal henvises til en ny paragraf, der indsættes i et andet ændringsforslag. Tilsvarende kan der opnås en lignende entydighed, såfremt nye stykker, der ønskes indsat, betegnes stk. 01, 02, 03 etc. Betegnes imidlertid f.eks. et nyt stykke efter stk. 2 som stk. 3, eller stilles der f.eks. ændringsforslag om indsættelse af et eller flere nye punktnummer efter 2. pkt., er det nødvendigt i andre ændringsforslag at henvise til f.eks. stk. 3, selv om det undertiden kan efterlade en vis tvivl om, hvorvidt der hermed tænkes på det nyindsatte stykke eller stk. 3 i det fremsatte lovforslag. Såfremt henvisningen forekommer i den indledende tekst til et efterfølgende ændringsforslag, kan problemet løses ved formuleringer som f.eks.:

x) I *stk. 4*, der bliver *stk. 5*, udgår »rabarbergrød«,

[Undtagelse af rabarbergrød fra kontrolbestemmelserne]

Forekommer henvisningen imidlertid i en tekst, der skal indsættes i lovforslaget, kan denne fremgangsmåde ikke anvendes. Her må det tilstræbes, at det ud fra sammenhængen, herunder de ledsagende bemærkninger, klartest muligt fremgår, hvortil der henvises. I yderste fald må udvalgssekretæren gennem henvendelse til forslagsstillerne eller det pågældende ministerium afklare tvivlen og meddele resultatet til dem, der i Lovsekretariatet er ansvarlige for indredaktionen. Spørgsmålet vil endvidere også ofte have betydning for udformningen af afstemningslister.

Princippet om, at ændringsforslag altid skal stilles til lovforslaget, således som det foreligger på det tidspunkt, hvor ændringsforslagene stilles, indebærer endvidere, at ændringsforslag, der stilles til 3. behandling efter gennemførelsen af en 2. behandling, hvorunder der er vedtaget ændringsforslag, skal stilles til lovforslaget i den affattelse, hvori det foreligger efter afstemningerne ved 2. behandling. Er der med andre ord f.eks. ved 2. behandling blevet vedtaget et ændringsforslag om indsættelse af et nyt nummer efter nr. 3, skal man huske, at de efterfølgende numre er rykket i forhold til det fremsatte lovforslag, hvilket også vil fremgå af det optryk af lovforslaget, der næsten altid foreligger umiddelbart efter 2. behandling. En tilsvarende situation kan opstå, hvis en 3. behandling afbrydes efter afstemningen om de ændringsforslag, der er stillet i tillægsbetænkningen. Såfremt der igennem vedtagelsen af sådanne ændringsforslag f.eks. er indsat nye paragraffer i lovforslaget, skal man huske at tage hensyn hertil i forbindelse med formuleringen af eventuelle ændringsforslag i en tilføjelse til tillægsbetænkningen¹.

Det må endvidere af ændringsforslaget fremgå, hvortil dette ønskes stillet. Typisk vil dette være til en angivet paragraf i det fremsatte lovforslag, f.eks. således:

Til § 2

x) *Stk. 2* udgår.

[Straffrihed for overtrædelse af forbuddet mod hammerkast i bymæssig bebyggelse]

I mindre hyppige tilfælde bør ændringsforslaget stilles til en større enhed end en paragraf, f.eks. et kapitel eller afsnit eller til teksten. Det kan således være tilfældet, hvis et helt kapitel skal affattes på en ny måde, hvis der skal ændres i overskriften til et afsnit eller kapitel, eller hvis hele teksten skal nyformuleres. Terminologien »Til teksten« bruges også i forbindelse med ændringsforslag til lovforslag, der ikke er forsynet med paragraffer, jf. nedenfor under afsnit V. Derimod kan der ikke stilles ændringsforslag til flere angivne paragraffer, selv om det er den samme ændring, der skal foretages hvert sted. Her skal der stilles ændringsforslag til hver enkelt paragraf. Endvidere anvendes formuleringen »Til titlen« i tilfælde, hvor der stilles ændringsforslag angående lovforslagets titel.

Der stilles derimod aldrig ændringsforslag til mindre enheder (f.eks. stykker) end en paragraf.

Hvor der ved et ændringsforslag skal stilles forslag om indsættelse af en ny paragraf, et nyt kapitel eller et nyt afsnit, stilles sådanne ændringsforslag under overskriften »Ny paragraf«, »Nyt kapitel« eller »Nyt afsnit« f.eks. således:

Ny paragraf

x) Efter § 23 indsættes som ny paragraf:

»§ 01. Kulturministeren kan udstede regler om den nærmere udformning af billardkøer, herunder disses længde og vægt.«

[Bemyndigelse til udstedelse af regler om billardkøers udformning]

2. Forslagsstillere

Hovedreglen er, at angivelsen af forslagsstiller/forslagsstillere placeres foran angivelsen af den paragraf m.v., hvortil ændringsforslagene stilles, f.eks. således:

¹ Det bemærkes, at der efter praksis ikke foretages noget optryk af lovforslaget efter afstemningerne om ændringsforslagene ved 3. behandling.

Ændringsforslag

Af *sports- og informationsministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af UC og BS):

Til § 38

x) *Stk. 3* udgår.

[Udeladelse af regulering vedrørende oplæsning af tips- og lottoresultater i Danmarks Radio]

Ny paragraf

x) Efter § 40 indsættes som ny paragraf:

»§ 01. Lovforslaget kan stadfæstes straks efter vedtagelsen.«

[Hjemmel til stadfæstelse straks efter vedtagelsen, jf. grundlovens § 42, stk. 7]

Er der imidlertid stillet ændringsforslag af forskellige grupperinger i udvalget (eller af den pågældende minister) til samme paragraf, skrives f.eks.:

Ændringsforslag

Til § 38

Af et *mindretal* (UC):

x) Paragraffen udgår.

[Udeladelse af regler om udøvelse af golf m.v.]

Af *sports- og informationsministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af UC og BS):

x) *Stk. 3* udgår.

[Udeladelse af regler om udøvelse af minigolf]

Det har undertiden givet anledning til tvivl om, hvem der havde »ophavsret« til et ændringsforslag, hvis forskellige partier (eller den pågældende minister) ønsker at stille enslydende ændringsforslag, idet det ikke vil være muligt med respekt af Folketingets forretningsorden (§ 33, stk. 2) at gennemføre afstemninger om enslydende ændringsforslag. Hvis problemet ikke kan løses ved at lade de to (eller flere) grupperinger indgå i en samlet gruppering (man kan f.eks. ikke slå ministeren sammen med et mindretal eller et flertal på anden måde end ved, at den ene part tiltræder den andens ændringsforslag), må man som udgangspunkt lægge vægt på, om der er tale om ændringsforslag stillet af den eller de personer, der har fremsat det pågældende lov- eller beslutningsforslag, eller af andre. Hvis der f.eks. er tale om et lovforslag, der er fremsat af en minister, antages det, at denne har »førsteret« til eventuelle ændringsforslag, uanset om et fler- eller mindretal i udvalget allerede på et tidligere tidspunkt har stillet et identisk ændringsforslag. I det pågældende tilfælde er fler- eller mindretallet henvist til at tiltræde ministerens ændringsforslag.

Er der på den anden side to eller flere partier, der er enige om formuleringen af et konkret ændringsforslag, er det udgangspunktet, at de pågældende partier samles i ét mindre- eller flertal, uanset hvilket af partierne der har fået ideen. Baggrunden herfor er, at indstillingerne i udvalgenes betænkninger bør være så klare og overskuelige som muligt. Situationen kan f.eks. være den, at Forenede Anarkister i et betænkningssudkast har formuleret følgende ændringsforslag:

Af *et mindretal* (FA):

Til § 47

Stk. 3 udgår.

Stk. 4 og 5 bliver herefter stk. 3 og 4.

[Lempelse af indberetningspligt]

Hvis f.eks. partiet Borgerlige Socialister (BS) senere kan tilslutte sig ændringsforslaget, bør dette som altovervejende hovedregel komme til udtryk ved, at Borgerlige Socialister bliver angivet som medforslagsstiller, idet forslagsstillerne placeres i størrelsesorden:

Af *et mindretal* (BS og FA):

Til § 47

Stk. 3 udgår.

Stk. 4 og 5 bliver herefter stk. 3 og 4.

[Lempelse af indberetningspligt]

Undertiden vil der foreligge det problem, at et parti nok kan tilslutte sig teksten til et ændringsforslag, der er stillet af et eller flere andre partier, men ikke bemærkningerne hertil. Dette problem bør så vidt muligt løses ved, at der formuleres to (eller flere) forskellige bemærkninger. Hvis f.eks. Det Ultraradikale Centrumsparti i det konkrete tilfælde kan tilslutte sig det ændringsforslag, der beskrevet ovenfor, kan bemærkningerne opstilles efter følgende mønster:

Til nr. 0

Et mindretal (BS og AF): Formålet med ændringsforslaget er at .....

Et andet mindretal (UC): For Det Ultraradikale Centrumsparti er det afgørende .....

Det kan tilføjes, at hensynet til klarhed og overblik ved at samle flere partier, der ønsker at stemme på samme måde til et givet ændringsforslag, i en enhed, forekommer særlig stærkt, hvis de pågældende partier tilsammen udgør et flertal, men principielt gør det ingen forskel, hvad enten dette er tilfældet eller ej.

Derimod kan der som ovenfor nævnt ikke ske nogen sammenkobling mellem medlemmer af det pågældende udvalg og den pågældende minister på anden måde end i form af en tiltrædelse.

F.eks. kan man se følgende opstillinger:

Af *rationaliseringsministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af FA):

Til § 7

Paragraffen udgår.

[Opretholdelse af politiet]

Af *udvalget*, tiltrådt af *rationaliseringsministeren*:

Til § 10

Stk. 4 udgår.

Stk. 5 bliver herefter stk. 4.

[Opretholdelse af Færdselssikkerhedskommissionen]

3. Rækkefølge og nummerering

Ændringsforslag bør som altovervejende hovedregel opstilles kronologisk i forhold til det fremsatte lovforslag, således at eventuelle ændringsforslag til titlen placeres først, derefter ændringsforslag til § 1, § 2 og så fremdeles (eventuelt til teksten, hvis der ikke er paragraffer) og til sidst ændringsforslag til eventuelle bilag. Inden for den enkelte enhed (typisk paragraf) bør ændringsforslag, der knytter sig til de dele af teksten, der er placeret først (f.eks. i stk. 1 eller nr. 1), også komme før ændringsforslag vedrørende senere forekommende dele i paragraffen. Undtagelse herfra kan dog komme på tale, hvis der i samme paragraf skal foretages ensartede ændringer flere steder. F.eks. kan to ændringsforslag vedrørende samme paragraf udformes således:

Til § 18

x) I *stk. 1, 2 og 5* ændres »500 kr.« til: »600 kr.«

[Gebyrforhøjelse]

x) I *stk. 3* ændres »Mikkelsdag« til: »den 1. oktober«.

[Flytning af frist]

Det er altså ikke nødvendigt af hensyn til kronologien at opdele det førstnævnte ændringsforslag i to – et, der vedrører stk. 1 og 2, og et andet – efter ændringsforslaget vedrørende stk. 3 – vedrørende stk. 5. Med hensyn til ensartede ændringsforslag til forskellige paragraffer m.v. henvises til 7.e nedenfor.

Foreligger der konkurrerende ændringsforslag, bør disse opstilles således, at mere vidtgående ændringsforslag placeres før mindre vidtgående. Vurderingen af, hvilket ændringsforslag der er mest vidtgående, kan undertiden give anledning til tvivl, men det er vigtigt at slå fast, at vurderingen bør foretages i relation til det fremsatte lovforslag og ikke, hvis der er tale om et ændringslovforslag, i relation til den eksisterende lov. I øvrigt vil det som en grov vejledning kunne nævnes, at ændringsforslag om, at en paragraf skal udgå, i almindelighed må anses for det mest vidtgående ændringsforslag, der kan stilles til en paragraf, og at ændringsforslag om en ny affattelse af en paragraf oftest vil være mere vidtgående end ændringsforslag, hvor der ændres enkelte ord eller indsættes ord, punktummer, stykker el.lign. Kun undtagelsesvis bør der tages hensyn til afstemningsrækkefølgen, idet fastsættelsen af denne udtrykkeligt i henhold til FFO § 34 som udgangspunkt er henlagt til Folketingets formand, men formandens praksis i så henseende kan undertiden inddrages, hvis det ikke på objektive grundlag kan afgøres, hvilket ændringsforslag af to eller flere der er mest vidtgående.

4. Affattelsen af ændringsforslag

Ved affattelsen af det enkelte ændringsforslag er det naturligvis vigtigt, at der ikke kan forekomme nogen tvivl om forståelsen heraf. Kun helt undtagelsesvis kan det komme på tale at foretage en nødvendig præcisering i bemærkningerne til ændringsforslaget, nemlig i nogle sjældent forekommende tilfælde, hvor der i forbindelse hermed skal foretages redaktionelle konsekvensændringer af visse typer henvisninger, jf. 7.c nedenfor.

Det vil ofte være muligt at formulere et ændringsforslag enten som en ny affattelse eller som en ændring. F.eks. kan en bestemmelse i et lovforslag være formuleret således:

§ 34. Før der træffes afgørelse om at tillade langtidsparkering af bæltekøretøjer på private veje, bør der gives vejens beboere adgang til at udtale sig.

Hvis der skal formuleres et ændringsforslag, hvorefter beboerne skal have en egentlig ret til at blive hørt, kan dette ske enten således (mulighed 1):

Til § 34

x) Paragraffen affattes således:

»§ 34. Før der træffes afgørelse om at tillade langtidsparkering af bæltekøretøjer på private veje, skal der gives vejens beboere adgang til at udtale sig.«

[Forbedring af beboernes retsstilling]

eller således (mulighed 2):

Til § 34

x) Ordet »bør« ændres til: »skal«.

[Forbedring af beboernes retsstilling]

Principielt kan begge former forsvares, men hovedreglen bør klart være, at man vælger den korteste form – altså mulighed 2 i det foreliggende tilfælde. Hermed skabes størst mulig præcision og sikkerhed i forbindelse med indredaktionen. Dette er i øvrigt i ganske god overensstemmelse med det almindelige princip, der finder anvendelse i forbindelse med affattelse af love, hvorefter overflødig lovstof bør undgås. Skal der på den anden side foretages flere ændringer i en tekst, skal der ikke så meget til, før mulighed 1 bør foretrækkes. Skal bestemmelsen i det konkrete tilfælde også udstrækkes til at gælde offentlige veje, vil det nok være at foretrække at skrive:

Til § 34

x) Paragraffen affattes således:

»§ 34. Før der træffes afgørelse om at tillade langtidsparkering af bæltekøretøjer på offentlige og private veje, skal der gives vejens beboere adgang til at udtale sig.«

[Forbedring af beboernes retsstilling og udvidelse af reglens anvendelsesområde]

fremfor:

Til § 34

x) Efter »bæltekøretøjer på« indsættes: »offentlige og«, og »bør« ændres til: »skal«.

[Forbedring af beboernes retsstilling og udvidelse af reglens anvendelsesområde]

Også her er det imidlertid vanskeligt at opstille en ufravigelig regel. Således vil mulighed 2 stadig være at foretrække, hvis den bestemmelse, der skal ændres, har et betydeligt omfang.

Under alle omstændigheder bør det undgås at citere hele paragraffer, stykker og normalt også punktummer, der ikke foreslås ændret.

5. Typografi m.v.

a. Anvendelse af forskellige skrifttyper

I tekstbehandlingen anvendes Times New Roman 12 i forbindelse med indskrivningen af ændringsforslag. Ved indskrivning i Folketinget anvendes desuden df-tekst med tilhørende typografier.

Hvor ikke andet fremgår, anvendes som hovedregel i forbindelse med indskrivningen af ændringsforslag normal skrift i tekstbehandlingen, hvilket i den trykte udgave af betænkningen gengives i brødskrift (corpus). Af hensyn til overskueligheden er det vigtigt at fastholde denne hovedregel i alle tilfælde, hvor der ikke i det følgende er gjort udtrykkelig undtagelse.

Fed skrift bruges i forbindelse med ændringsforslagenes numre, paragrafbetegnelser og betegnelserne for de enkelte ændringer i en ændringslov og ved fuldstændig gengivelse af titel og afsnitoverskrift samt i nogle mere specielle tilfælde i forbindelse med ændringsforslag om deling af lovforslag, jf. afsnit VIII.

Kursiveringer foretages først og fremmest for at markere, hvor der skal foretages ændring. Henvvisninger, der kun tjener til at angive, efter – eller undtagelsesvis før – hvilket noget skal indsættes, skal derimod ikke kursiveres. Endvidere kursiveres i praksis kun udtryk ledsaget af en angivelse af placering (nummer eller litra). Således kursiveres udtryk som »*Afsnit II* (affattes således):«, »(Efter § 13 indsættes i *kapitel 3* (som ny paragraf):«, »(I den under) *nr. 3* (foreslåede affattelse af) § 15 (indsættes efter stk. 2 som nyt stykke):« og »(I) *stk. 2, nr. 1, litra b*, (udgår »gummistøvler,«). Udtryk som »afsnittet«, »kapitlet«, »paragraffen«, »ordet« og »datoen« kursiveres derimod ikke, idet en konsekvent gennemførelse af kursiveringer af sådanne udtryk vil kunne føre til et så stort antal kursiveringer, at vægten heraf, hvor det virkelig har betydning, ville blive svækket. Endelig har man i forbindelse med formuleringen af underændringsforslag heller ikke i praksis kursiveret henvisningen til det ændringsforslag, der ønskes ændret, jf. også afsnit VII.

Spatiering anvendes kun i forbindelse med overskrifter til ændringsforslag, underændringsforslag og bemærkninger, f.eks. således:

Æ n d r i n g s f o r s l a g

b. Anvendelse af tegnsætning

Kolon anvendes efter fast praksis kun til at angive, hvilket udtryk der skal indsættes i en angivet bestemmelse. Der anvendes derimod ikke kolon i forbindelse med udtryk, der skal udgå eller ændres, og udtryk, der blot tjener til angivelse af, i forhold til hvilke der skal foretages en ændring. Dette kan illustreres med følgende eksempler:

x) I *stk. 1* udgår »vingummibamser«.

[Afgiftsfrihed for vingummibamser]

x) I *stk. 2* ændres »gulerødder« til: »radiser«.

[Korrektion]

x) Efter »chokoladefrøer« indsættes: », marcipanbrød«.

[Tydeliggørelse]

Citationstegn anvendes derimod i alle tre tilfælde, dvs. både for at angive et udtryk, der skal indsættes, et udtryk, der skal udgå, og et udtryk, der blot tjener som stedsangivelse.

Komma anvendes dels i forbindelse med grammatisk tegnsætning, dels til at knytte en underordnet henvisning til en foranstående overordnet henvisning. Hvis man f.eks. skal omtale 3. pkt. i 2. stk. i § 4 skrives: »§ 4, stk. 2, 3. pkt.,«. I visse tilfælde er det uhyre vigtigt at være omhyggelig med placeringen af kommaet. Hvis man f.eks. skriver: »§ 1, stk. 2, nr. 3, og 4,« forstås med det sidste tal en henvisning til stk. 4, men hvis man skriver: »§ 1, stk. 2, nr. 3 og 4,« tænkes der på nr. 4. I længere opremssninger, og hvor det i øvrigt kan give anledning til tvivl, bør man dog gentage artsbetegnelsen for at undgå tvivl. Man bør således undgå formuleringer som »§§ 1, 2, stk. 3, 4 og 6, og 8«, og i stedet skrive: »§ 1, § 2, stk. 3, 4 og 6, og § 8«.

Punktum anvendes dels grammatikalsk for at afslutte en sætning, dels i forbindelse med forkortelser som stk., nr. og pkt. Der sættes ikke punktum efter afslutningen af et citat, hvis selve citatet afsluttes med et punktum. Der skrives således f.eks.

x) I *stk. 3, 1. pkt.*, ændres beløbet »5.000 kr.« til: »10.000 kr.«
[Forhøjelse af bagatelgrænse]

og

x) *Stk. 4* affattes således:
»*Stk. 4.* Kirkeministeren fastsætter regler om mængden af alkohol i altervin.«
[Bemyndigelse til kirkeministeren til at fastsætte alkoholmængden i altervin]

c. Anvendelse af forkortelser

Som udgangspunkt anvendes i betænkninger og herunder i ændringsforslagenes formuleringer kun de forkortelser, der er nævnt i »Retskrivningsvejledning for Folketingstidende«. Heraf fremgår, at følgende forkortelser og grafiske tegn anvendes i forbindelse med angivelsen af den tilhørende placering: § for paragraf, stk. for stykke, pkt. for punktum og nr. for nummer. Bemærk her, at »pkt.« betyder punktum og ikke »punkt«, som ikke kan forkortes. I øvrigt bør man, hvor det er muligt, benytte sig af numre frem for punkter, der alt for let kan forveksles med punktummer. De forkortede udtryk bruges derimod ikke, hvor betegnelsen står »alene«. Der skrives f.eks.:

x) Efter *stk. 2* indsættes som nyt stykke:
»*Stk. 3.* Det er ikke tilladt at holde bardehvaler i indendørs svømmebassiner.«
Stk. 3 bliver herefter *stk. 4*.
[Forbud mod at holde bardehvaler i indendørs svømmebassiner]

d. Angivelse af betegnelsen for den pågældende bestemmelse

Såfremt man skal citere en hel bestemmelse, skal denne bestemmelses betegnelse medtages i citatet, f.eks. således:

x) *Stk. 3*, der bliver *stk. 4*, affattes således:
»*Stk. 4.* Der kan i særlige tilfælde gives tilladelse til at holde andre bardehvaler end blå- og finhvaler i indendørs svømmebassiner.«
[Dispensationsmulighed]

Hvis man i forbindelse med ændringsforslag om indsættelse af en ny bestemmelse eller om en ny affattelse af en bestemmelse skal citere den første del af en mere omfattende bestemmelse, må man ikke i citatet medtage den mere omfattende bestemmelses karakterisering. Har man f.eks. brug for at citere *stk. 1* i en paragraf med flere stykker, må man ikke indlede citatet af stykket med paragraffens nummer. Tilsvarende gælder *1. pkt.* i et stykke med flere punktummer. Begrundelsen herfor er, at man ellers fejlagtigt kunne forledes til at tro, at det var hele paragraffen henholdsvis stykket, der ønskedes formuleret således, med det resultat, at de øvrige stykker henholdsvis punktummer utilsigtet gled ud. Skal man f.eks. foreslå en ny affattelse af *stk. 1* i en paragraf, der indeholder flere stykker, skrives derfor således:

x) *Stk. 1* affattes således:

»Loven træder i kraft den 1. januar 2006, jf. dog stk. 2.«

[Udskudt ikrafttræden]

På tilsvarende måde kan man f.eks. tænke sig at formulere et ændringsforslag om indsættelse af et nyt 1. pkt. i et stykke, der i forvejen indeholdt et eller flere punkummer:

x) *I stk. 3* indsættes før 1. pkt. som nyt punktum:

»Ministeren kan under særlige omstændigheder dispensere fra reglerne i stk. 1 og 2.«

[Dispensationsmulighed]

6. Alternative ændringsforslag

Udgangspunktet for forslagsstillere, der ønsker at stille ændringsforslag, er, at man må vælge én og kun én udformning. Sagt på anden måde må det forventes, at forslagsstillere har én bestemt opfattelse af, hvorledes et konkret problem (bedst) kan løses, og ikke flere mere eller mindre modstridende opfattelser. Den måde, hvorpå afstemningerne afvikles ved 2. og 3. behandling, er da også baseret herpå. Hvis forslagsstillere ønsker at satse på flere forskellige modeller, er det den altovervejende hovedregel, at de må henvises til at afprøve eventuelle alternativer ved hver sin behandling i Folketinget, f.eks. således at der stilles ændringsforslag om den for forslagsstillerne ideelle løsning ved 2. behandling og, såfremt dette ændringsforslag forkastes, ændringsforslag om en for forslagsstillerne knap så ideel, men dog bedre end den, det fremsatte forslag indeholder, ved 3. behandling.

Det er imidlertid undertiden forekommet, at forslagsstillere har insisteret på, at der bliver givet mulighed for afstemning om såvel et principalt som et subsidiært ændringsforslag ved samme behandling. Forholdet kan være det, at forslagsstillerne af politiske grunde ønsker at give udtryk for, hvorledes en bestemmelse ideelt set (efter forslagsstillerne opfattelse) burde se ud. Formentlig ud fra en erkendelse af, at dette ideelle standpunkt næppe kan opnå støtte hos et flertal i Folketinget, ønsker de samme forslagsstillere imidlertid samtidig at give mulighed for, at et knap så ideelt standpunkt, som dog af forslagsstillerne opfattes som en forbedring i forhold til det fremsatte lovforslag, kan opnå støtte fra et flertal.

Som nævnt ovenfor bør man i almindelighed henvise forslagsstillere til at stille et eventuelt alternativt ændringsforslag til 3. behandling. Man kan i den forbindelse henvise til, at opstilling af alternative ændringsforslag kan gøre det vanskeligere at overskue afstemningstemaerne og undertiden, jf. nedenfor, skabe problemer ved afviklingen af afstemningerne. Særlig problematisk kan forholdet blive, hvis det subsidiære ændringsforslag i princippet bør medføre, at der skal stilles et eller flere konsekvensændringsforslag, idet det ofte vil være vanskeligt at opstille disse på en måde, der gør det klart, at de er konsekvenser af det subsidiære ændringsforslag.

Man må dog erkende, at der *kan* foreligge gode (politiske) grunde til at ønske afstemning om alternative ændringsforslag ved samme behandling, hvorfor der nedenfor er skitseret et regelsæt for, hvorledes sådanne skal udformes. I tilfælde, hvor forslagsstillerne insisterer på at stille alternative ændringsforslag, bør den lovteknisk ansvarlige i Folketinget så vidt muligt orienteres.

Alternative ændringsforslag kan f.eks. være udformet efter følgende mønster:

Til § 7

Af et mindretal (UC):

Principalt:

1) I stk. 3 udgår ordet »ikke«.

[Tilladelse til at foranstalte hundeslagsmål]

Subsidiært:

2) Stk. 3 udgår.

[Udeladelse af regler om foranstaltning af hundeslagsmål]

Ved afstemningerne stemmes der først om det principalt og dernæst, hvis dette forkastes, om det subsidiært stillede ændringsforslag. Der kendes fra praksis vistnok ingen eksempler på mere end to alternative ændringsforslag, og denne praksis bør ubetinget fastholdes.

Såfremt der som konsekvens af de alternative ændringsforslag skal stilles yderligere ændringsforslag, er det vigtigt, at dette fremgår af bemærkningerne, og især, at det fremgår, hvilke ændringsforslag der er konsekvenser af det principale, og hvilke der er konsekvenser af det subsidiære ændringsforslag. I visse tilfælde vil også konsekvensændringsforslagene skulle opstilles alternativt, men også her bør relationen til de afgørende ændringsforslag tydeligt fremgå af bemærkningerne. Man bør dog være opmærksom på, at det i sådanne situationer uanset disse præciseringer ofte kan være overordentlig vanskeligt at gennemføre afstemningerne, hvis et af de alternative ændringsforslag skulle blive vedtaget. I øvrigt kan der ikke ses bort fra, at der kan opstå situationer, hvor det i praksis ikke er muligt at formulere konsekvensændringsforslag til begge de alternative ændringsforslag.

Bortset fra disse tilfælde, hvor der er identitet mellem forslagsstillerne til de alternerende ændringsforslag, og de tilfælde, der er nævnt i forbindelse med omtalen af underændringsforslag, jf. afsnit VII.1, har man ikke i praksis accepteret, at et eller flere partier principalt har stillet eller tiltrådt ét ændringsforslag og subsidiært stillet eller tiltrådt et hermed konkurrerende ændringsforslag. Man kan f.eks. forestille sig, at der er stillet to således lydende ændringsforslag:

Til § 15

Af et mindretal (BS):

1) Stk. 2 udgår.

[Udeladelse af undtagelsesbestemmelse]

Af et mindretal (FA):

2) I stk. 2 udgår », sjippetove og hinkesten«.

[Indskrænkning af undtagelsesbestemmelse]

Hvis et tredje parti har sympati for begge disse ændringsforslag, må partiet gøre op med sig selv, hvilket ændringsforslag det har mest sympati for, og så markere dette ved at placere sig som medforlagsstiller (eller eventuelt som tiltrædende mindretal) hertil. En eventuel subsidiær tilslutning til det andet ændringsforslag kan kun markeres i partiets mindretalsudtalelse i betænkningen. På tilsvarende måde kan de to mindretal (BS og FA) kun i deres mindretalsudtalelser markere en eventuel subsidiær tilslutning til det andet mindretals ændringsforslag. I det konkrete tilfælde ville man normalt stemme om ændringsforslag nr. 1, som må formodes at være det mest vigtigående, først. Såfremt dette ændringsforslag forkastes, vil der derefter blive stemt om ændrings-

forslag nr. 2. Fremgår det imidlertid af partiernes udtalelser i betænkningen, at Forenede Anarkister subsidiært kan støtte ændringsforslag nr. 1, men at Borgerlige Socialister ikke subsidiært vil kunne støtte ændringsforslag nr. 2, vil der ofte kunne tages hensyn hertil i forbindelse med tilrettelæggelsen af afstemningerne, således at der vil kunne stemmes om ændringsforslag nr. 2 før ændringsforslag nr. 1. Dette har sammenhæng med det almindelige synspunkt om, at man ikke ønsker at afskære muligheden for en politisk velmotiveret afstemning.

Kravet om identitet mellem forslagsstillerne (og tiltræderne) til alternative ændringsforslag er formentlig ikke fraveget i praksis. Der er således tilsyneladende ikke forekommet tilfælde, hvor et eller flere partier har tiltrådt det subsidiære ændringsforslag uden også at tiltræde det principale. Også i dette tilfælde må man i givet fald henføre partierne til at give udtryk for en sådan tilslutning til det subsidiære ændringsforslag i udtalelserne i betænkningen.

7. Mulige konsekvenser af de stillede ændringsforslag

Udgangspunktet er, at der ikke skal stilles ændringsforslag, der udelukkende er udtryk for mekaniske konsekvenser af andre ændringsforslag. Baggrunden herfor er især, at ændringsforslag først og fremmest skal opfattes som afstemningstemaer med større eller mindre politisk indhold. I det omfang ændringer blot repræsenterer nødvendige (tekniske) og entydige konsekvenser af andre ændringer, der gennemføres i forbindelse med egentlige ændringsforslag, hvorover der stemmes (reelt eller formelt), ville det som udgangspunkt bidrage til større uoverskuelighed med deraf følgende risiko for fejlfafstemninger m.v. at affatte sådanne konsekvensændringer som ændringsforslag. I stedet foretages sådanne ændringer redaktionelt i forbindelse med indredaktionen. Forudsætningen for opretholdelsen af dette principielle udgangspunkt er imidlertid, at de tekster, der berøres af konsekvenserne, er omfattet af det fremsatte lovforslag. Dette har især betydning i forbindelse med ændringsforslag til ændringslovsforslag, jf. nedenfor under d.

a. Konsekvenser af nye paragraffer og nye numre (i ændringslovsforslag) eller tilsvarende fjernelse af henholdsvis paragraffer og numre i lovforslag

I det omfang ændringsforslag om indsættelse af nye paragraffer og numre eller tilsvarende fjernelse af henholdsvis paragraffer og numre i fremsatte lovforslag får konsekvenser for de efterfølgende paragraffer og numre, skal der ikke stilles yderligere ændringsforslag herom, og ændringsforslaget skal heller ikke være ledsaget af en bemærkning om, at de efterfølgende paragraffer eller numre ændrer betegnelse. Sådanne ændringer foretages derimod redaktionelt. Stilles der f.eks. til et ændringslovsforslag et ændringsforslag af følgende indhold:

x) Efter nr. 7 indsættes som nyt nummer:

»01. § 6, stk. 3, ophæves.«,

[Ophævelse af forbuddet mod opstilling af plankeværker i villakvarterer]

skal der altså ikke stilles ændringsforslag om, at betegnelsen for de efterfølgende numre forhøjes med én, og der skal heller ikke formuleres en bemærkning herom i tilknytning til ændringsforslaget.

Hvis der f.eks. i overgangs- eller ikrafttrædelsesbestemmelser henvises til numre over 7, skal der heller ikke af den grund stilles ændringsforslag hertil. F.eks. kan ikrafttrædelsesbestemmelsen i det pågældende lovforslag være affattet således:

§ 2

Reform- og genopbygningsministeren fastsætter lovens ikrafttrædelsestidspunkt. § 1, nr. 9, træder dog i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende.

I dette tilfælde skal der altså ikke stilles ændringsforslag om, at »nr. 9« ændres til: »nr. 10«.

På samme måde kan der i et forslag til ny hovedlov være stillet følgende ændringsforslag:

Til § 17

x) Paragraffen udgår.

[Udeladelse af regler om plattenslageri]

Heller ikke her skal der stilles ændringsforslag om, at de efterfølgende paragraffer ændrer betegnelse, ligesom der heller ikke skal formuleres en bemærkning herom i tilknytning til ændringsforslaget.

På tilsvarende måde skal der ikke stilles ændringsforslag, hvis der andetsteds i lovforslaget henvises til paragraffer, hvis betegnelse berøres af ændringsforslaget. F.eks. kan en anden paragraf være affattet således:

§ 57. Med bøde straffes den, der

- 1) overtræder § 4, stk. 2, § 13, § 20, stk. 1, § 23, § 27, stk. 2, § 28, stk. 1 og 2, medmindre højere straf er forskyldt efter anden lovgivning,
- 2) overtræder bestemmelser i regulativer, jf. § 52,
- 3) undlader at efterkomme påbud eller forbud efter § 41 eller
- 4) afgiver urigtige eller vildledende oplysninger eller fortier oplysninger, der afkræves efter § 41, stk. 2.

Der vil her ikke skulle stilles ændringsforslag, der ændrer alle paragrafbetegnelser højere end 17 som følge af det stillede ændringsforslag. Alle disse ændringer vil blive foretaget redaktionelt.

Såfremt der andetsteds i lovforslaget henvises til den paragraf, der ønskes fjernet med det stillede ændringsforslag, kan der undertiden opstå tvivl. En bestemmelse kan f.eks. være affattet således:

§ 51. Tilladelser til fiskeri om natten efter blankål i Nissum Bredning, jf. § 17, kan ikke udstedes til aktieselskaber, anpartsselskaber, andelselskaber el.lign.

Her henvises til en paragraf, som ønskes fjernet, og i et sådant tilfælde vil det være nødvendigt at stille ændringsforslag til § 51, idet det ikke med sikkerhed kan afgøres, hvorledes der skal forholdes. Under alle omstændigheder kan der aldrig være tale om at fjerne en paragraf redaktionelt som konsekvens af et andet ændringsforslag. I det konkrete tilfælde vil det derfor sandsynligvis være nødvendigt at stille ændringsforslag om at lade § 51 udgå.

Af bemærkningerne bør det naturligvis fremgå, at der er tale om en konsekvensændring. Eventuelt kan bemærkningerne til de to ændringsforslag slås sammen.

Omvendt vil der i følgende tilfælde næppe kunne opstå tvivl:

§ 23. Fiskeriministeren kan i særlige tilfælde dispensere fra forbud i henhold til §§ 16-22.

I dette tilfælde vil der ikke være tvivl om, at »22« skal ændres til: »21«, hvilket derfor kan foretages redaktionelt. Et grænsetilfælde kan følgende eksempel illustrere:

§ 19. Tilladelser i henhold til §§ 17 og 18 udstedes af politimesteren efter indstilling fra

sognepræsten.

Det vil formentlig normalt være ubetænkeligt at lade »§ 17 og« udgå redaktionelt, men i praksis ses det ofte, at der stilles ændringsforslag, og dette bør også i almindelighed ske for at undgå tvivl om, hvorvidt forslagsstilleren/forslagsstillerne har været opmærksom på konsekvensen.

I modsætning hertil vil der let kunne opstå tvivl, hvis der indsættes en ny paragraf. Man kan således tænke sig, at et ændringsforslag medfører indsættelse af en ny paragraf (§ 01) efter § 28, hvorefter man står over for en bestemmelse af følgende indhold:

§ 38. Afgørelser efter §§ 25-37 kan ikke indklages til fiskeriministeren.

I praksis har man tidligere efter en konkret fortolkning og efter direkte forespørgsel herom hos forslagsstilleren/forslagsstillerne eller en, der repræsenterer denne/disse (som regel et ministerium) redaktionelt ændret »37« til: »38«, idet man ud fra sammenhængen ikke har ment, at der kunne være nogen tvivl om, at § 01, der bliver ny § 29, skulle være omfattet af opregningen. Imidlertid er en sådan praksis uheldig. For det første kunne det være, at § 01 ikke skulle have været omfattet. I så fald ville indredaktionen af § 38, der bliver § 39, have fået følgende resultat:

§ 39. Afgørelser efter §§ 25-28 og 30-38 kan ikke indklages til fiskeriministeren.

Spørgsmålet om, hvorvidt § 01 skulle være omfattet af opregningen eller ej, var altså efter denne praksis udelukkende baseret på en konkret fortolkning, der skulle foretages af indredaktøren, eventuelt efter telefonisk kontakt med et ministerium, hvilket ikke forekom betryggende.

For det andet er det forholdsvis let ved et ændringsforslag at foretage den fornødne konsekvensændring, hvis dette er hensigten. Såfremt det er meningen, at § 01 skal være omfattet af opregningen i § 38, bør der derfor stilles et ændringsforslag af følgende indhold:

Til § 38

x) Henvisningen »§§ 25-37« ændres til: »§§ 25-28, 01 og 29-37«.

[Konsekvens af ændringsforslag nr. 0]

Hvis det derimod ikke er meningen, at § 01 skal være omfattet af opregningen, stilles der intet ændringsforslag, og indredaktionen bliver som ovenfor angivet.

b. Konsekvenser af nye stykker, numre og litraer eller tilsvarende fjernelse af stykker, numre og litraer i lovforslag

Med hensyn til indsættelse af nye stykker, numre og litraer eller tilsvarende fjernelse af stykker, numre og litraer i fremsatte lovforslag, der medfører konsekvenser for efterfølgende stykker, numre og litraer, gælder i hovedsagen det samme som ovenfor nævnt, for så vidt angår paragraffer og numre (i ændringslovforslag). Dette gælder især, når f.eks. nye stykker betegnes med en foreløbig angivelse (01, 02, 03 osv.), jf. afsnit II.3.b. Normalt betegnes dog nye stykker med deres endelige angivelse som f.eks. således:

x) Efter stk. 2 indsættes som nyt stykke:

»Stk. 3. Fødevaredirektoratet kan fastsætte særlige regler for visse blomsterhandlere og sportsforretninger.«

Stk. 3-5 bliver herefter stk. 4-6.

[Bemyndigelse til Fødevaredirektoratet til at fastsætte særlige regler for visse butikker]

Konsekvensen for eventuelle efterfølgende stykker bør således angives i umiddelbar tilslutning til ændringsforslaget (indrykket på næste linje). Såfremt der stilles ændringsforslag til de efterfølgende stykker, bør konsekvensen også fremgå her:

x) I *stk. 4*, der bliver *stk. 5*, udgår »frugtsaft«.

[Afgiftsfritagelse for frugtsaft]

eller:

x) *Stk. 5*, der bliver *stk. 6*, affattes således:

»Stk. 6. Der må ikke forhandles spegesild hos cykelhandlere.«

[Forbud mod forhandling af spegesild hos cykelhandlere]

Skal der indsættes stykker, numre eller litraer flere steder i den samme paragraf eller det samme stykke, bør konsekvenserne »opdeles«, f.eks. således:

x) I *stk. 3* indsættes efter nr. 1 som nyt nummer:

»2) giraffer,«.

Nr. 2 og 3 bliver herefter nr. 3 og 4.

[Udvidelse af reglernes anvendelsesområde]

x) Efter nr. 3, som bliver nr. 4, indsættes som nye numre:

»5) gner,

6) impalaer,«.

Nr. 4-7 bliver herefter nr. 7-10.

[Yderligere undtagelser fra reglernes anvendelsesområde]

En sådan »opdeling« af konsekvenser kan også forekomme, hvor der både forekommer indsættelse af nye stykker, numre og litraer og fjernelse af sådanne, f.eks. således:

x) I *stk. 4, nr. 1*, indsættes efter litra b som nyt litra:

»c) bananmos«.

Litra c bliver herefter litra d.

[Inddragelse af bananmos under reglernes anvendelsesområde]

x) *Stk. 4, nr. 1, litra d*, udgår.

[Afgiftsfritagelse for tørrede figner]

Som det vil ses, udligner de to ændringsforslag hinanden med hensyn til konsekvenser for eventuelle efterfølgende litraer, og der bør ikke anføres nogen konsekvens for det litra, der udgår. Man skal altså ikke skrive, at litra d, der bliver litra e, udgår.

Hvis det sidste ændringsforslag i stedet havde lydt således:

x) *Stk. 4, nr. 1, litra d og e*, udgår.

[Afgiftsfritagelse for tørrede figner],

bør man nedenunder anføre »nettokonsekvensen« for eventuelle efterfølgende litraer, f.eks. således:

Litra f bliver herefter litra e.

Derimod skal der, ligesom det var tilfældet med de under 7.a nævnte tilfælde, principielt stilles ændringsforslag, hvis der andetsteds henvises til et stykke, nummer eller litra, der ønskes fjernet. F.eks. kan der i samme paragraf forekomme følgende stykke:

Stk. 7. I de i stk. 4, nr. 1, litra d, nævnte tilfælde bør der forud for ministerens afgørelse gives direktørerne for landets zoologiske haver adgang til at udtale sig.

Såfremt det er hensigten, at stk. 4, nr. 1, litra d, skal udgå, bør der stilles ændringsforslag om, hvorledes der skal forholdes med denne bestemmelse – herunder om den også skal udgå.

Tilsvarende problemer i forbindelse med henvisninger til en flerhed af bestemmelser som nævnt under a kan opstå i forbindelse med indsættelse af nye stykker m.v. Henvises der således i § 17, stk. 2, til »§ 16, stk. 3-5«, og indsættes der i et ændringsforslag et nyt stykke i § 16 efter stk. 3, skal der stilles et konsekvensændringsforslag til § 17, hvorefter henvisningen ændres til »§ 16, stk. 3-6«, hvis det er meningen, at det nye stykke også skal være omfattet. I modsat fald vil henvisningen redaktionelt blive ændret til »§ 16, stk. 3, 5 og 6«.

Angivelsen af nye stykker, numre og litraer med deres endelige betegnelse i ændringsforslag kan undertiden give anledning til tvivl, såfremt der henvises hertil i andre ændringsforslag. Der kan således som i det førnævnte eksempel være foreslået et nyt stykke efter stk. 2, som herefter betegnes som stk. 3, hvorefter de efterfølgende stk. 3-5 bliver stk. 4-6. Man kan herefter forestille sig et andet ændringsforslag (eventuelt til en anden paragraf), der er formuleret således:

x) Paragraffen affattes således:

»§ 7. De i § 6, stk. 3, nævnte regler kan gøres tidsbegrænsede.«

[Præcisering]

Uanset at ændringsforslaget er korrekt formuleret, kan det ikke umiddelbart med sikkerhed afgøres, om det nævnte § 6, stk. 3, er det nye eller det gamle stk. 3. Problemet kan muligvis løses ud fra en konkret fortolkning, eventuelt på grundlag af de ledsagende bemærkninger, men det ville i det konkrete tilfælde have kunnet give en entydig løsning, hvis man havde valgt at betegne det nye stykke stk. 01. Herefter ville en henvisning til stk. 3 kun kunne referere til det gamle stk. 3, der bliver stk. 4, mens en henvisning til stk. 01 måtte referere til det nye stykke, der først efter indredaktionen bliver stk. 3.

c. Konsekvenser af nye punktnummer eller tilsvarende fjernelse af punktnummer

Som bekendt er punktnummer ikke forsynet med en angivelse af deres placering. Et ændringsforslag om indsættelse af et nyt punktum kan f.eks. være formuleret således:

x) I *stk. 3* indsættes efter 3. pkt. som nyt punktum:
»Farven på parkbænke fastsættes af kommunalbestyrelsen.«

[Præcisering af kommunalbestyrelsens kompetence]

Såfremt der i det pågældende stykke allerede var mere end tre punktummer, skal der ikke angives nogen konsekvens for de efterfølgende punktummers placering. Derimod bør konsekvensen fremgå, såfremt der også stilles ændringsforslag til de efterfølgende punktummer:

x) I *stk. 3, 4. pkt.*, der bliver 5. pkt., ændres »pinseliljer« til: »narcisser«.

[Udvidelse af reglernes anvendelsesområde]

Som det var tilfældet med indsættelse af stykker, numre og litraer, der betegnes med deres endelige angivelse, kan der ved ændringsforslag om indsættelse af nye punktummer opstå særlige problemer, hvis der henvises hertil i andre ændringsforslag:

x) Paragraffen affattes således:

»§ 9. § 8, stk. 3, 4. pkt., gælder ikke for forstbotaniske haver.«

[Præcisering af undtagelsesbestemmelse]

Uanset at ændringsforslaget er korrekt formuleret, kan det ikke umiddelbart med sikkerhed afgøres, om der henvises til det nye eller det gamle 4. pkt., og i modsætning til, hvad der var tilfældet med stykker, numre og litraer, kan problemet ikke løses ved anvendelse af foreløbige betegnelser (01, 02 etc.). I disse tilfælde er det derfor meget vigtigt, at det utvetydigt af bemærkningerne fremgår, hvilket punktum der refereres til.

d. Særligt om konsekvenser i forbindelse med henvisninger i ændringslovforslag

I ændringslovforslag er det vigtigt at sikre sig, at ændringsforslag ikke har konsekvenser for tekster i hovedloven, der ikke er berørt af ændringslovforslaget, idet det naturligvis kun er muligt for indredaktøren at foretage redaktionelle rettelser i ændringslovforslagets tekst, ligesom det pågældende ministerium ikke har adgang til efterfølgende at foretage redaktionelle rettelser i hovedlovens tekst i forbindelse med fremstillingen af en lovbekendtgørelse eller datasammenskrivning.

Et ændringslovforslag kan tænkes at indeholde følgende bestemmelse:

7. § 23, *stk. 6*, affattes således:

»*Stk. 6.* Kommunalbestyrelsen kan nedlægge forbud mod anlæggelse af keglebaner i de i § 28 nævnte områder.«

Det forudsættes endvidere, at der i den eksisterende § 28, der i øvrigt ikke er berørt af ændringslovforslaget, forekommer en henvisning til § 23, *stk. 6*.

Imidlertid stilles under behandlingen af ændringslovforslaget følgende ændringsforslag:

x) Efter nr. 6 indsættes som nyt nummer:

»01. § 23, stk. 3, ophæves.

Stk. 4–8 bliver herefter stk. 3-7.«

[Ophævelse af forbuddet mod færdsel på rulleskøjter i visse parker]

I dette tilfælde vil det være nødvendigt at stille et yderligere ændringsforslag med f.eks. følgende ordlyd:

x) Efter nr. 8 indsættes som nyt nummer:

»02. I § 28 ændres »§ 23, stk. 6,« til: »§ 23, stk. 5,«.

[Konsekvens af ændringsforslag nr. x]

Derimod vil de nødvendige konsekvensændringer for lovforslagets nr. 7 (det vil sige, at »§ 23, stk. 6,« ændres til »§ 23, stk. 5,«) kunne foretages redaktionelt. Også bestemmelser som de følgende vil kunne rettes redaktionelt:

9. I § 30, stk. 1, 2. pkt., indsættes efter »§ 22, stk. 4,« henvisningen: »§ 23, stk. 6,«.

10. § 30, stk. 3, 1. pkt., affattes således:

»Amtsrådet kan udarbejde regionplaner vedrørende anlæggelsen af keglebaner i regionen, jf. § 23, stk. 5.«

e. Ordensmæssige og sproglige konsekvenser

Såfremt der i én bestemmelse i et lovforslag foretages en sproglig ændring, er udgangspunktet, at der skal stilles ændringsforslag om tilsvarende sproglige ændringer til alle andre bestemmelser, hvori det ændrede udtryk forekommer.

F.eks. kan det tænkes, at der stilles følgende ændringsforslag:

Til § 1

x) I *stk. 1* ændres »museumsbaner« til: »veteranbaner«.

[Ændret terminologi]

Hvis denne ændrede terminologi også skal gennemføres i andre bestemmelser i lovforslaget, er udgangspunktet, at der også bør stilles ændringsforslag til de andre bestemmelser, hvori ordet »museumsbaner« forekommer. I praksis har man dog undertiden accepteret, at der i tilslutning til et ændringsforslag til hovedbestemmelsen føjes:

(Vedtages ændringsforslaget, foretages tilsvarende ændringer i §§ 6, 8-10 og 12 samt i lovforslagets titel).

Derimod er det ikke nødvendigt at stille ændringsforslag om mere redaktionelt eller ordensmæssigt betonedede konsekvenser. Indeholder et ændringslovforslag to ændringer, og det ved et ændringsforslag foreslås at udelade den ene af disse, bør der ikke stilles ændringsforslag om, at ordet »ændringer« i den indledende tekst ændres til: »ændring«, ligesom de rent opstillingsmæssige og typografiske konsekvenser foretages redaktionelt. Der vil endvidere redaktionelt blive indsat en stykkebetegnelse for stk. 1 i f.eks. en ikrafttrædelsesbestemmelse i et ændringslovforslag, hvis der

stilles ændringsforslag om indsættelse af et nyt stykke efter stk. 1 og der i det fremsatte lovforslag kun var ét stykke.

Som en anden type eksempel herpå kan nævnes følgende:

Et lovforslag indeholder følgende bestemmelse:

§ 24. Trafikministeren kan give tilladelse til færdsel på motorveje og motortrafikveje af

- 1) køretøjer, der drives ved vindkraft,
- 2) pølsevogne,
- 3) trucker og
- 4) bæltekøretøjer.

Hvis der i dette tilfælde stilles ændringsforslag om, at *nr. 4* skal udgå, bør der ikke stilles ændringsforslag om, at kommaet i *nr. 2* skal ændres til: »og«, og at »og« i *nr. 3* skal ændres til et punktum.

Særligt i forbindelse med ændringslovforslag kan det forekomme, at et ændringsforslag kan få ordensmæssige konsekvenser for andre bestemmelser i lovforslaget.

Lovforslaget kan f.eks. indeholde følgende bestemmelse:

6. I § 4 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. Ministeren kan i særlige tilfælde dispensere fra forbuddet mod afholdelse af rulleskøjteløb i gågader.«

Stk. 3-5 bliver herefter stk. 4-6.

7. I § 4, *stk. 4*, der bliver *stk. 5*, indsættes efter »knæbeskyttere« ordet: », albueskyttere«.

Hvis der vedtages ændringsforslag om, at *nr. 6* skal udgå, skal ordene »der bliver *stk. 5*,« i *nr. 7* udgå, men dette vil blive foretaget redaktionelt. Der skal altså ikke stilles ændringsforslag herom.

Tilsvarende kan det f.eks. ved indsættelse af nye numre være nødvendigt at foretage konsekvensrettelser i andre numre. F.eks. kan man tænke sig, at et ændringsforslag affattes således:

x) Efter *nr. 9* indsættes som nyt nummer:

»**01.** § 8, *stk. 4*, ophæves.

Stk. 5 og 6 bliver herefter *stk. 4* og *5*.«

[Ophævelse af bemyndigelsesbestemmelse]

Hvis dette ændringsforslag vedtages, vil det være nødvendigt redaktionelt at ændre et efterfølgende nummer af følgende type:

10. § 8, *stk. 5*, affattes således:

»Stk. 5. § 7, *stk. 5*, finder tilsvarende anvendelse.«

Det vil her være nødvendigt at ændre *nr. 10* således:

10. § 8, *stk. 5*, der bliver *stk. 4*, affattes således:

»Stk. 4. § 7, *stk. 5*, finder tilsvarende anvendelse.«

Heller ikke i dette tilfælde skal der stilles ændringsforslag herom.

8. Særligt om ændringsforslag til ikrafttrædelses-, ophævelses- og overgangsbestemmelser, bestemmelser om begrænsning af gyldighedstidspunkt, revisionsbestemmelser samt bestemmelser om loves gyldighed på Færøerne og i Grønland

Ændringsforslag til bestemmelser af denne type frembyder i princippet ikke særlige lovtekniske problemer. Dette gælder i særdeleshed for sådanne bestemmelser, som er eller skal placeres i forslag til hovedlove, idet disse her opstilles og placeres efter helt de samme retningslinjer som andre bestemmelser.

Med hensyn til sådanne bestemmelser i forslag til ændringslove erindres om, at mens de materielle bestemmelser indeholdende de foreslåede ændringer i de(n) eksisterende lov(e) placeres i de(n) første paragraf(fer), placeres bestemmelser om ikrafttræden m.v. her i selvstændige efterfølgende paragraffer. I den forbindelse henledes opmærksomheden på, at paragraffer i ændringslove er placeret centreret over paragraffens tekst, og at stykkebetegnelse kun medtages, hvis paragraffen indeholder to eller flere stykker.

Redaktionelle konsekvenser af disse retningslinjer for opstillingen skal ikke medtages i forbindelse med eventuelle ændringsforslag. F.eks. kan et ændringslovforslag indeholde følgende ikrafttrædelsesbestemmelse:

§ 2

Loven træder i kraft den 1. januar 2004.

Hvis der skal stilles ændringsforslag, der indebærer, at der skal indsættes et nyt stykke efter stk. 1, affattes et sådant f.eks. således:

Til § 2

x) Efter stk. 1 indsættes som nyt stykke:

»Stk. 2. §§ 10 og 12 træder dog i kraft den 1. april 2004.«

[Udskudt ikrafttræden for visse bestemmelser]

Der bør således ikke stilles ændringsforslag om, at der indsættes stykkebetegnelse ved stk. 1, idet en sådan indsættelse vil blive indsat redaktionelt. På tilsvarende måde vil stykkebetegnelsen for stk. 1 blive fjernet redaktionelt, hvis et ændringsforslag medfører, at en paragraf kun kommer til at indeholde ét stykke.

Særlig med hensyn til bestemmelser, der indeholder en bestemt ikrafttrædelsesdato, henledes opmærksomheden på, at der ved valg af dato bør tages hensyn til, at det vedtagne lovforslag skal kunne stadfæstes og bekendtgøres i Lovtidende inden den valgte dato. I den forbindelse bør man være særlig opmærksom på grundlovens § 42, stk. 2, jf. stk. 1, 6 og 7, der indebærer, at et lovforslag normalt ikke kan stadfæstes før efter udløbet af en frist på tre søgnedage efter lovforslaget's endelige vedtagelse. Selv om det kan hævdes, at det er en selvfølge, at en lov ikke kan håndhæves, før den har været bekendtgjort, og at det derfor undertiden fremføres, at den omstændighed, at en lov først bekendtgøres efter den foreslåede ikrafttrædelsesdato, kun har formel betydning, accepteres det ikke i praksis, at der sker en sådan overskridelse. Dels vil en sådan overskridelse være egnet til at skabe usikkerhed hos borgerne, og dels må en sådan overskridelse anses for en alvorlig formel fejl, der uanset dens (normalt) ringe betydning for retsanvendelsen let kan afhjælpes ved hjælp af et ændringsforslag.

Derimod forekommer det ikke helt sjældent, at en lov har virkning fra et tidspunkt, der ligger forud for vedtagelsen og ikrafttrædelsen, dvs. knytter retsvirkninger til kendsgerninger, der ligger

forud for disse tidspunkter, jf. Anne Louise Bormann, Jens-Christian Bülow & Christian Østrup:
»Loven«, side 77.

II. Ændringsforslag til forslag til hovedlove

Med en hovedlov tænkes på en helt ny lov, der enten fastsætter regler på et område, der ikke hidtil har været (fuldt ud) lovreguleret, eller skal afløse en eller flere hidtidige love på området. Man bør dog være opmærksom på, at forslag til hovedlove ud over ophævelser af den lovgivning, den nye lov skal afløse, undertiden også indeholder forslag om ændringer af bestående love. Sådanne bestemmelser bør i princippet være formuleret på samme måde som forslag til ændringslove². Ændringsforslag til sådanne bestemmelser bør derfor formuleres på samme måde som ændringsforslag til forslag til ændringslove, jf. nedenfor under afsnit III.

De nedenfor beskrevne retningslinjer gælder kun fuldt ud for lovforslag, der er opdelt i paragraffer. Med hensyn til lovforslag uden paragrafinddeling henvises til afsnit V nedenfor.

1. Til titlen

Ændringsforslag til titlen stilles under overskriften: Til titlen. Det kan i denne forbindelse bemærkes, at undertitler ikke forekommer i hovedlove.

a. Ny affattelse

Såfremt en helt ny affattelse af lovforslagets titel foreslås, anvendes formuleringen:

Til titlen

x) Titlen affattes således:

»Forslag

til

Lov om pølser med sennep«.

[Præcisering af lovens titel]

Teksten skrives centreret og med fed skrift. Det bemærkes, at der sættes punktum efter det sidste citationstegn.

b. Ændring

Hvis der kun skal foretages ændringer i lovforslagets titel, anvendes f.eks. formuleringen:

Til titlen

x) Efter »sennep« indsættes: », ketchup og løg«.

[Præcisering af lovens titel]

De relevante ord skrives af æstetiske grunde med ordinær skrift.

Med hensyn til valget mellem ny affattelse og ændring henvises til de generelle bemærkninger herom under afsnit I.4.

2. Vedrørende andre overskrifter end titlen

For så vidt angår kapiteloverskrifter og overskrifter til en eller flere paragraffer, gælder de samme principper som ovenfor under 1. Der kan således både være tale om ny affattelse som vist under 1.a og ændring som vist under 1.b. Dog skrives disse overskrifter med kursiv.

² For at fastholde en ensartet typografi vil paragrafbestemmelsen være placeret indrykket ligesom ved forslag til hovedlove og ikke centreret som ved forslag til egentlige ændringslove.

a. Kapiteloverskrifter

Ændringsforslag vedrørende en kapiteloverskrift stilles til det pågældende kapitel. De kan f.eks. formuleres således:

Til kapitel 4

x) I kapiteloverskriften indsættes efter »bowlere« ordene: », cykelhuer og kasketter«.
[Præcisering af kapiteloverskriften]

b. Overskrifter inden for et kapitel

Andre overskrifter stilles til den nærmest følgende paragraf og kan f.eks. formuleres således:

Til § 14

x) Overskriften før paragraffen affattes således:

»Regler om hakket oksekød«.

[Præcisering af overskrift]

Det kan undertiden også forekomme, at der ønskes indsat en overskrift på et sted i lovforslaget, hvor der ikke i forvejen forekommer en sådan. Et sådant ændringsforslag kan formuleres således:

Til § 31

x) Før paragraffen indsættes følgende overskrift:

»Særligt om øllebrød og sødsuppe«.

[Indsættelse af overskrift til § 31]

Der foreligger, for så vidt angår disse overskrifter, ikke nogen fast praksis med hensyn til placering. De kan altså både forekomme centreret og helt ude ved venstre margin, men centrede overskrifter er vistnok de hyppigst forekommende.

c. Overskrifter til afsnit m.v.

Enkelte større lovforslag kan være inddelt i afsnit³. Overskrifterne hertil er sat med »fed« skrift, hvilket naturligvis også bør anvendes ved ændringsforslag om en ny affattelse af sådanne, f.eks. således:

Til afsnit II

x) Overskriften affattes således:

»Det store kolde bord«.

[Præcisering af afsnitoverskrift]

Sådanne ændringsforslag stilles til det pågældende afsnit som angivet i eksemplet.

³ Herudover kendes vistnok kun fra retsplejeloven og Danske lov en inddeling i bøger. Straffeloven er inddelt i »Almindelig del« og »Særlig del«, men har i øvrigt ingen afsnitsinddeling. Ændringsforslag hertil må stilles efter samme principper som ændringsforslag til afsnit. Andre mere særprægede inddelingsmåder kan forekomme, se f.eks. lov om skifte af fællesbo m.v.

3. Indsættelse af nye afsnit, kapitler, paragraffer, stykker, numre, litraer og punkttummer

a. Nye afsnit, kapitler og paragraffer

Ændringsforslag om indsættelse af et eller flere nye afsnit, kapitler eller paragraffer placeres under en overskrift som f.eks. en af følgende: »Nyt afsnit«, »Nyt kapitel«, »Ny paragraf«, »Nye afsnit«, »Nye kapitler« eller »Nye paragraffer«. Placeringen i lovforslaget angives ved at nævne, efter hvilken af de i lovforslaget eksisterende paragraffer den eller de nye enheder skal placeres. Dog må man nødvendigvis anvende formuleringen »Før afsnit I, kapitel 1 eller § 1 indsættes ....« i tilfælde, hvor det pågældende afsnit, kapitel eller paragraf skal placeres forrest. Der henvises i øvrigt til 5.a.

Hvis en ny paragraf eller et nyt kapitel skal placeres efter den sidste paragraf i et kapitel henholdsvis efter det sidste kapitel i et afsnit, er det i reglen nødvendigt at præcisere, i hvilket kapitel eller afsnit paragraffen henholdsvis kapitlet skal indgå, f.eks. således:

Ny paragraf

x) Efter § 7 indsættes i *kapitel 1* som ny paragraf:

»§ 01. Fødevareministeren .....«

[Bemyndigelse til at fastsætte regler om fremstilling af frugtsalat]

Det kan ofte være hensigtsmæssigt at anvende en tilsvarende fremgangsmåde, hvis en ny paragraf eller et nyt kapitel skal placeres før den første paragraf i et kapitel henholdsvis før det første kapitel i et afsnit, f.eks. således:

Nyt kapitel

x) Før kapitel 7 indsættes i *afsnit 2* som nyt kapitel:

»Kapitel 01

Regler om gebyr

§ 05. I forbindelse med udstedelse af tilladelser ....

§ 06. Gebyr opkræves endvidere i tilfælde ....

Stk. 2. Gebyr opkræves dog ikke ....

§ 07. Under særlige omstændigheder, herunder ....«

[Fastsættelse af gebyrregler]

Nye afsnit, kapitler og paragraffer benævnes fortløbende afsnit 01, afsnit 02, kapitel 01, kapitel 02, § 01, § 02 osv. uanset forslagsstiller. Dette betyder på den ene side, at efterfølgende afsnit, kapitler og paragraffer ikke rykkes før eventuelt i forbindelse med indredaktionen og på den anden side, at der kan/skal henvises til § 01 osv. i andre ændringsforslag.

Som omtalt under 2.b kan der undertiden forekomme overskrifter knyttet til en eller flere paragraffer inden for et kapitel. Hvis en eller flere nye paragraffer skal indsættes med tilhørende overskrift, bør dette formuleres således:

Ny paragraf

x) Efter § 6 indsættes som ny paragraf med tilhørende overskrift:

»Kartofler og jordskokker m.v.

§ 02. Kartofler kan .....«

[Fastsættelse af særlige regler for kartofler og jordskokker]

b. Nye stykker, numre og litraer

Ændringsforslag om indsættelse af et eller flere nye stykker, numre og litraer stilles til den pågældende paragraf. Med hensyn til nummerering er praksis normalt anderledes end ved indsættelse af afsnit, kapitler og paragraffer som redegjort for ovenfor under a. Skal der således stilles ændringsforslag om indsættelse af et nyt stykke, angives det nye stykkes nummer, f.eks. således:

x) Som *stk. 2* indsættes:

»*Stk. 2*. Ministeren bemyndiges til i særlige tilfælde at dispensere fra *stk. 1*.«

[Dispensationsmulighed]

Denne formulering anvendes, hvis der i forvejen kun var ét stykke.

Såfremt der allerede var et *stk. 2* og eventuelle følgende stykker, anvendes følgende formulering:

x) Efter *stk. 1* indsættes som nyt stykke:

»*Stk. 2*. Der kan af ministeren fastsættes særlige regler, for så vidt angår import af jordskokker fra lande uden for EU og EØS.«

Stk. 2 og *3* bliver herefter *stk. 3* og *4*

[Dispensationsmulighed].

Bemærk, at konsekvensen for de efterfølgende stykker angives med en såkaldt rykningsklausul. Konsekvensen bør også fremgå af eventuelle ændringsforslag, der stilles af den eller de samme forslagsstiller(e) til disse efterfølgende stykker, f.eks. således:

x) *Stk. 2*, der bliver *stk. 3*, affattes således:

»*Stk. 3*. Der kan endvidere ...«

[Præcisering af undtagelsesbestemmelse]

Skal der indsættes flere nye stykker forskellige steder i en paragraf, bør konsekvensoplysningerne »deles op«, f.eks. således:

x) Efter stk. 1 indsættes som nyt stykke:
»Stk. 2. Ministeren bemyndiges til i særlige tilfælde at dispensere fra stk. 1.«
Stk. 2 og 3 bliver herefter stk. 3 og 4.

[Dispensationsmulighed]

x) Efter stk. 3, der bliver stk. 4, indsættes som nye stykker:
»Stk. 5. Efter aftale med andre stater ....
Stk. 6. Tilsvarende gælder, såfremt ....«
Stk. 4 bliver herefter stk. 7.

[Generelle undtagelsesbestemmelser]

Tilsvarende gælder ved indsættelse af nye numre og litraer. Det bemærkes dog her, at rene sproglige konsekvenser ikke bør anføres, ligesom der heller ikke bør stilles selvstændige ændringsforslag herom. Der henvises herom til afsnit I.7.e.

Skal det nye stykke indsættes før det eksisterende stk. 1, formuleres dette således:

x) Før stk. 1 indsættes som nyt stykke:
»Energiministeren kan efter forhandling ....«
Stk. 1-3 bliver herefter stk. 2-4.

[Bemyndigelsesbestemmelse]

Det bemærkes, at der hverken sættes paragraf- eller stykkebetegnelse efter det indledende citationstegn, jf. afsnit I.5.d.

I tilfælde, hvor der til en paragraf stilles to eller flere ændringsforslag om indsættelse af flere nye stykker, kan det imidlertid i visse tilfælde være hensigtsmæssigt at betegne de nye stykker som »Stk. 01« osv. Det gælder navnlig, når den eller de samme forslagsstillere eller to eller flere forskellige forslagsstillere stiller ændringsforslag om indsættelse af flere nye stykker, der ikke er indbyrdes afhængige, og hvorom der formelt set hersker usikkerhed om, hvilke der eventuelt bliver vedtaget.

Også i andre tilfælde kan det undertiden være hensigtsmæssigt at betegne nye stykker således. Skal der f.eks. i en efterfølgende bestemmelse entydigt kunne henvises til et nyindsat stykke i en foregående bestemmelse, vil det ofte være den eneste mulighed at betegne det nye stykke som »Stk. 01«. Stilles der nemlig ændringsforslag om indsættelse af et nyt stykke på »normal« vis som vist således:

Til § 14

x) Efter stk. 1 indsættes som nyt stykke:
»Stk. 2. I de tilfælde, der er nævnt i stk. 1, ydes tilskud .....«
Stk. 2 og 3 bliver herefter stk. 3 og 4.

[Tilskudsbestemmelse]

og når der senere af samme forslagsstiller(e) stilles ændringsforslag, hvor der skal henvises til det nyindsatte stykke, således:

Til § 60

x) I *stk. 3* indsættes efter »statsgaranti efter § 13, stk. 4,« ordene: »og tilskud efter § 14, stk. 2,«.
[Konsekvens af ændringsforslag nr. x]

kan det i hvert fald undertiden være vanskeligt for indredaktøren med sikkerhed at afgøre, om der med »§ 14, stk. 2« tænkes på det nyindsatte stykke eller det »gamle« stk. 2, der bliver stk. 3 – især hvis sidstnævnte bestemmelse også indeholder regler om tilskud.

I stedet kunne man have valgt at formulere de to ændringsforslag således:

Til § 14

x) Efter stk. 1 indsættes som nyt stykke:
»*Stk. 01.* I de tilfælde, der er nævnt i stk. 1, ydes tilskud .....«
[Tilskudsbestemmelse]

Til § 60

x) I *stk. 3* indsættes efter »statsgaranti efter § 13, stk. 4,« ordene: »og tilskud efter § 14, stk. 01,«.
[Konsekvens af ændringsforslag nr. x]

I de tilfælde, hvor man benytter sig af at kalde nye stykker »Stk. 01« osv., skal der ikke anføres nogen konsekvens for eventuelle efterfølgende stykker.

At gøre noget tilsvarende kan i hvert fald teoretisk være hensigtsmæssigt ved indsættelse af nye litraer og numre.

c. Nye punktnummer

Med hensyn til indsættelse af nye punktnummer bemærkes, at selv om punktnummer ligesom f.eks. stykker karakteriseres numerisk ved deres indbyrdes placering (f.eks. »3. pkt.«), nummereres disse ikke i selve lovtæksten. Dette viser sig også i forbindelse med ændringsforslag om indsættelse af nye punktnummer. Hvis der ikke skal ske rykning af efterfølgende punktnummer, anvendes følgende formulering:

x) I *stk. 1* indsættes som *4. pkt.*:
»Ministeren for det ydre rum kan i særlige tilfælde dispensere herfra.«
[Dispensationsadgang]

Hvis der skal se rykning af efterfølgende punktnummer, anvendes derimod følgende formulering:

x) I *stk. 2* indsættes efter *1. pkt.* som nyt punktum:
»Sådanne regler fastsættes efter forudgående høring af de berørte organisationer.«
[Krav om obligatorisk høring]

Der skal som udgangspunkt ikke angives nogen konsekvens for de efterfølgende punktnummers placering. Kun hvis der af den eller de samme forslagsstiller(e) også skal stilles ændringsforslag til et efterfølgende punktum, bør konsekvensen omtales i en relativ bisætning, f.eks. således:

x) *Stk. 2, 2. pkt.*, der bliver 3. pkt., affattes således:
»Reglerne finder ikke anvendelse .....«

[Præcisering]

Det bemærkes, at der af æstetiske grunde foretages indrykning, selv om det pågældende punktum normalt skal indføjes i en omløbende tekst.

Ændringsforslag om indsættelse af nye punktummer stilles til den pågældende paragraf.

4. Fjernelse af afsnit, kapitler, paragraffer, stykker, numre, litraer og punktummer

Det bemærkes, at der i ændringsforslag til forslag til hovedlove altid anvendes udtrykket »udgår« i modsætning til, hvad der gælder for forslag til ændringslove, idet ændringslove angår ændringer i gældende love.

a. Afsnit, kapitler og paragraffer

Ændringsforslag om, at afsnit, kapitler eller paragraffer skal udgå, stilles til pågældende afsnit, kapitel eller paragraf. Eksempelvis kan et sådant ændringsforslag formuleres således:

Til kapitel 2

x) Kapitel (§§ 5-17) udgår.

[Udeladelse af regler om pingviner]

Ændringsforslag om, at afsnit, kapitler og paragraffer skal udgå, skal ikke ledsages af oplysninger om konsekvenserne heraf.

b. Stykker, numre og litraer

Ændringsforslag om, at stykker, numre og litraer skal udgå, skal i modsætning til ovenfor under a ledsages af eventuelle konsekvensoplysninger for nummereringen eller litreringen, jf. hvad der gjaldt for indsættelse, 3.b. Sådanne ændringsforslag kan f.eks. formuleres således:

x) I *stk. 2, nr. 3*, udgår *litra b*.

Litra c og d bliver herefter litra b og c.

[Teknisk korrektion]

Men heller ikke her skal rene sproglige konsekvenser nævnes, jf. afsnit I.7.

c. Punktummer

Ændringsforslag om, at punktummer skal udgå, kan f.eks. formuleres således:

x) *2. pkt.* udgår.

[Konsekvens af ændringsforslag nr. x]

Ligesom det er tilfældet med indsættelse af nye punktummer, jf. 3.c, anføres som hovedregel ingen konsekvenser med hensyn til »nummerering«.

5. »Fordeling« af indholdet af en bestemmelse på flere bestemmelser

Det kan undertiden forekomme, at indholdet af en bestemmelse ønskes »fordelt« på flere bestemmelser på samme niveau, f.eks. i forbindelse med en udvidelse af indholdet af den oprindelige bestemmelse.

a. »Fordeling« af afsnit og kapitler

»Fordeling« af indholdet af ét afsnit eller kapitel på to eller flere vil i de fleste tilfælde foretages på den måde, at der efter en paragraf foreslås indsat en ny afsnits- eller kapitelbetegnelse med tilhørende overskrift, eventuelt kombineret med, at der foreslås en ændring af den hidtidige afsnits- eller kapiteloverskrift, f.eks. således:

Til kapitel 11

x) I kapiteloverskriften udgår »og rødbededyrkning«.
[Konsekvens af ændringsforslag nr. x]

Til § 34

x) Før paragraffen indsættes:

»Kapitel 01
Tilskud til rødbededyrkning«.

[Indsættelse af særskilt kapitel om tilskud til rødbededyrkning]

b. »Fordeling« af paragraffer

For så vidt angår »fordeling« af indholdet af paragraffer, bør der stilles to ændringsforslag, f.eks. således:

Til § 45

x) Paragraffen affattes således:

»§ 45. Industriministeren bemyndiges til .....«
[Konsekvens af ændringsforslag nr. x]

Ny paragraf

x) Efter § 45 indsættes som ny paragraf:

»§ 01. Industriministeren kan overlade beføjelser .....«
[Hjemmel til delegation]

c. »Fordeling« af stykker, numre og litraer

Skal indholdet af et stykke, nummer eller litra »fordeles« på flere stykker, numre eller litraer, formuleres dette ved at lade den oprindelige bestemmelse udgå og derefter indsætte to eller flere (nye) bestemmelser, hvoraf den første beholder den oprindelige bestemmelses betegnelse, mens de følgende betegnes som omtalt under 3.b. Ændringsforslag af den type stilles efter samme principper som nævnt under 4.b og kan f.eks. formuleres således:

x) *Stk. 2* udgår, og i stedet indsættes:

»*Stk. 2. Pølsevogne* .....«

Stk. 3. Isboder .....«

Stk. 3 og *4* bliver herefter *stk. 4* og *5*.

[Særregler for isboder]

Lidt sjældnere kan det forekomme, at to eller flere bestemmelser samlet ønsket »fordelt« på tre eller endnu flere bestemmelser. Det kan f.eks. formuleres således:

x) I *stk. 3, nr. 2*, udgår *litra b* og *c*, og i stedet indsættes:

»b) bonoboer,

c) gorillaer og

d) orangutanger.«

[Konsekvens af, at bonoboer nu betragtes som en selvstændig art]

d. »Fordeling« af punkummer

Med hensyn til »fordelingen« af et punktums indhold på to eller flere punkummer er den sproglige fremgangsmåde i princippet den samme som ovenfor under 5.c. Blot skal man være opmærksom på, at punkummer ikke nummereres i selve lovteksten. Et ændringsforslag kan f.eks. formuleres således:

x) I *stk. 2* udgår *4. pkt.*, og i stedet indsættes:

»Kirkeministeren fastsætter vejledende retningslinjer vedrørende anvendelsen af altervin, herunder om vinens alkoholindhold og type. Biskopperne kan inden for deres eget stift fastsætte øvre og nedre grænser for alkoholindholdet og kan herudover forbyde anvendelsen af nærmere bestemte vintyper. En sognepræst kan dog i særlige tilfælde opnå kirkeministerens tilladelse til at fravige de regler, der er fastsat af biskoppen.«

[Præcisering af reglerne om altervin]

Der bør normalt ikke angives nogen konsekvens for eventuelle efterfølgende punkummer, jf. 3.c.

6. »Indskrænkning« af antallet af bestemmelser

Ændringsforslag, der har til hensigt at »køge« indholdet af to eller flere bestemmelser ned til én eller i hvert fald færre bestemmelser, formuleres i det store hele efter de samme retningslinjer som ovenfor under 5. Et sådant ændringsforslag kan f.eks. formuleres således:

x) I *stk. 3* udgår *nr. 2* og *3*, og i stedet indsættes:

»2) at forbyde anvendelsen af solbriller og sutteklude,«

Nr. 4 og *5* bliver herefter *nr. 3* og *4*.

[Forenkling]

7. Ny affattelse

a. Paragraffer

Ændringsforslag om ny affattelse af en paragraf kan f.eks. formuleres således:

x) Paragraffen affattes således:

»§ 47. Loven træder i kraft den 1. april 2011.«

[Udskudt ikrafttræden]

b. Stykker, numre, litraer og punktummer

Ændringsforslag om ny affattelse af stykker, numre, litraer og punktummer formuleres i det store hele tilsvarende. Det bemærkes dog, at ændringsforslag om en ny affattelse af stk. 1 eller af 1. pkt. i et stykke bør formuleres således:

x) *Stk. 1* affattes således:

»Fødevareministeren kan i særlige tilfælde give tilladelse til dyrkning af bananer i altankasser.«

[Banandyrkning i altankasser i særlige tilfælde]

x) *Stk. 2, 1. pkt.*, affattes således:

»Endvidere kan fødevareministeren udstede regler om indretning af drivhuse beregnet til dyrkning af kokosnødder.«

[Bemyndigelse til fødevareministeren]

Med hensyn til begrundelsen for at udelade paragrafnummeret henvises til afsnit I.5.d om generelle regler om anvendelse af betegnelser i ændringsforslag.

8. Ændringer, indsættelse eller fjernelse af ord

Hvis et eller flere ord skal fjernes, anvendes formuleringen:

x) I *stk. 3* udgår »gedeost«.

[Fri adgang til forhandling af gedeost på tankstationer]

Skal den samme ændring foretages to eller flere steder inden for samme stykke, punktum el.lign., tilføjes f.eks. »(to steder)«.

Alternativt kan man anvende formuleringen:

x) I *stk. 3* udgår to steder »fynsk rygeost«.

[Fri adgang til forhandling af fynsk rygeost på tankstationer]

Er der flere punktummer i stykket, bør der også henvises til, i hvilket punktum ændringen skal foretages:

x) I *stk. 4, 2. pkt.*, indsættes efter »hytteost« ordene: », hvidløgsost og norsk myseost«.

[Inddragelse af hvidløgsost og norsk myseost under reglerne]

Noget tilsvarende gælder, såfremt der foreligger litrering eller nummerering:

x) I *stk. 5, nr. 7, litra c*, ændres »skinke med asparges« til: »skinke med melon«.

[Korrektion]

Såfremt der kun er ét stykke med kun ét punktum i paragraffen, anvendes formuleringen:

x) Ordene »gammel ost med sky og rom« ændres til: »mild skoleost«.

[Ændret indsatsområde]

Ved at indlede med »Ordet« eller »Ordene« undgår man at begynde med et citationstegn. Endvidere bruges »ordet« eller »ordene« undertiden inde i en sætning, f.eks. for at adskille to citerede udtryk, hvor det kan lette læsningen og indredaktionen. I visse tilfælde vil det være mere hensigtsmæssigt at benytte sig af udtryk som »Datoen«, »Beløbet« og lign.

9. Ændringsforslag vedrørende bilag til lovforslaget

I relativt sjældne tilfælde forekommer det, at der til selve lovforslaget er knyttet et eller flere bilag. Der tænkes altså ikke på de ret hyppige tilfælde, hvor der til lovforslagets bemærkninger er knyttet et eller flere bilag, som er optrykt efter disse. Sådanne bilag har i hovedsagen samme status som de egentlige bemærkninger, og der kan da heller ikke til sådanne bilag stilles ændringsforslag. Hensigten med bilag til selve lovforslaget, som er optrykt efter lovforslagets tekst og inden bemærkningerne til lovforslaget, er, at de skal indgå som del af den til sin tid vedtagne lov, og de vil da også blive optrykt sammen med lovteksten i Lovtidende (og forud herfor efter (2. og) 3. behandling).

Som eksempler på sådanne bilag kan nævnes kort, lister over varetyper, sygdomme etc., traktattekster og mæglingsforslag m.v. En del af disse typer kan der ifølge sagens natur ikke stilles ændringsforslag til, der tilsigter at ændre bilagets indhold. Dette gælder f.eks. kort, traktattekster og mæglingsforslag m.v. Til sådanne bilag kan der kun tænkes stillet ændringsforslag om, at de skal udgå og eventuelt erstattes af andre, ligesom der kan stilles ændringsforslag om indsættelse af (yderligere) bilag af denne type. Andre former for bilag som de nævnte lister vil der ofte kunne stilles ændringsforslag til, der ændrer bilagets indhold.

Ændringsforslag til bilag stilles under overskrifter som »Til bilag 00« eller »Til bilagene«.

Som eksempler på sådanne ændringsforslag kan nævnes:

Til bilag 1

x) Bilaget udgår.

Bilag 2 og 3 bliver herefter bilag 1 og 2.

[Udeladelse af bilag 1]

Til bilag 2

x) I *gruppe B* indsættes efter »Sygdomme hos flagermus. Rabies«:

»Sygdomme hos kænguruer

Smitsom pungbetændelse«.

[Tilføjelse til listen over smitsomme sygdomme hos dyr]

Til kortbilagene

x) *Kortbilag 3* gengives således:

(Herefter følger bilaget i sin ændrede skikkelse).

[Ændret linjeføring]

Fra praksis kan henvises til betænkning over forslag til lov om beskyttelse af de ydre koge i Tøndermarsken (Folketingstidende 1987-88, 1. samling, tillæg B sp. 457), ændringsforslag til 2.

behandling af forslag til lov om Ørestaden m.v. (L 24, folketingsåret 1991-92) og betænkning over forslag til lov om afgift af polyvinylchlorid og fialater (pvc og visse blødgøringsmidler) (L 69, folketingsåret 1999-2000).

III. Ændringsforslag til forslag til ændringslove

Med ændringslove forstås love, der går ud på at ændre en bestående lov. Det er vigtigt her at holde sig for øje, at også ændringsforslag hertil skal stilles til det fremsatte lovforslag og altså ikke direkte til hovedloven. Skal der således foretages yderligere ændringer i hovedloven ud over, hvad der allerede er omfattet af det fremsatte lovforslag, skal der typisk stilles ændringsforslag om indsættelse af et nyt nummer i det fremsatte lovforslag.

Man bør endvidere være opmærksom på, at forslag til hovedlove ud over ophævelser af den lovgivning, den nye lov skal afløse, undertiden også indeholder forslag om ændringer af bestående love. Sådanne bestemmelser bør i princippet være formuleret på samme måde som forslag til ændringslove⁴. Ændringsforslag til sådanne bestemmelser bør derfor formuleres på samme måde som ændringsforslag til forslag til ændringslove.

Med hensyn til bestemmelser i forslag til ændringslove, der ikke indeholder forslag til ændringer i en gældende lov, dvs. typisk ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser, henvises til afsnit IV.

Opmærksomheden henledes endelig på, at de nedenfor beskrevne retningslinjer kun gælder fuldt ud for lovforslag, der er opdelt i paragraffer. Med hensyn til lovforslag uden paragrafinddeling henvises til afsnit V.

1. Til titlen

I modsætning til, hvad der er tilfældet i hovedlove, bør der normalt være undertitler i forslag til ændringslove. Uanset dette stilles alle ændringsforslag til titlen under overskriften »Til titlen«.

a. Ny affattelse

Såfremt en helt ny affattelse af lovforslagets titel foreslås, anvendes formuleringen:

x) Titlen affattes således:

**»Forslag
til**

Lov om ændring af lov om firkløvere og hestesko

(Ændringer som følge af EF-direktiv om kommerciel udnyttelse af overtro)«.

[Korrektion af lovforslagets titel]

Teksten skrives centreret og bortset fra undertitlen med fed skrift af hensyn til indredaktionen. Det bemærkes, at der sættes punktum efter det sidste citationstegn.

Såfremt det kun er undertitlen, der skal have en ny affattelse, anvendes formuleringen:

x) Undertitlen affattes således:

»(Ændringer som følge af EF-direktiv om kommerciel udnyttelse af overtro og anden magi)«.

[Præcisering af lovforslagets undertitel]

Teksten skrives centreret med ordinær skrift (brødskrift) og med punktum efter det sidste citationstegn.

⁴ Af hensyn til ønsket om at opretholde en ensartet typografi vil paragrafbetegnelsen dog være placeret indrykket ligesom ved forslag til hovedlove og ikke centreret som ved forslag til egentlige ændringslove.

Der findes ikke nogen specifik betegnelse for den del af titlen, der ikke omfatter undertitlen. Man kan altså ikke tale om »overtitlen« eller den »egentlige titel« el.lign. Det er derfor vigtigt at huske undertitlen, såfremt der ønskes en ny affattelse af titlen uden ændring af undertitlen, f.eks. således:

x) Titlen affattes således:

»**Forslag**
til

Lov om ændring af lov om firkløvere og hestesko og lov om sorte katte og stigers placering
(Ændringer som følge af EF-direktiv om kommerciel udnyttelse af overtro)«.

[Konsekvens af ændringsforslag nr. 00]

Alternativet er at formulere ændringsforslaget som en ændring, jf. nedenfor under b.

b. Ændring

Hvis der kun skal foretages ændringer i lovforslagets titel, anvendes f.eks. formuleringen:

x) Efter »jordbær« indsættes: », solbær og ribs«.

[Konsekvens af udvidelse af lovens anvendelsesområde]

De relevante ord skrives af æstetiske grunde med ordinær skrift.

For så vidt angår ændringsforslag om en ny affattelse af undertitlen, henvises til a ovenfor.

Med hensyn til valget mellem ny affattelse og ændring henvises til de generelle bemærkninger herom under afsnit I.4 om affattelse af ændringsforslag.

2. Vedrørende andre overskrifter end titlen

Der vil relativt sjældent forekomme andre overskrifter end titlen i forslag til ændringslove. Ved omfattende såkaldte samlelove, hvor et større antal love, der omfatter flere ministeriers lovgivning, ønskes ændret i ét lovforslag, forekommer det dog, at lovforslaget enten inddeles i kapitler eller forsynes med en overskrift for hvert ministerium. Disse formuleres således:

Kapitel 1

Socialministeriets forretningsområde

eller blot:

Beskæftigelsesministeriet

Ændringsforslag til sådanne overskrifter vil formentlig forekomme meget sjældent i praksis. I givet fald skal ændringsforslag stilles på samme måde som vist i forbindelse med forslag til hovedlove, jf. afsnit II.2 om ændringsforslag til andre overskrifter end titlen.

3. Indsættelse af nye kapitler, paragraffer og numre i ændringslovsforslaget

a. Nye kapitler og paragraffer

Ændringsforslag om indsættelse af nye paragraffer og (sjældent forekommende, jf. 2) nye kapitler formuleres efter samme principper som ændringsforslag til hovedlove, jf. afsnit II.3.a. Når der ses bort fra de overgangsbestemmelser m.v., der er omtalt under afsnit IV nedenfor, er baggrunden for, at der stilles ændringsforslag om indsættelse af en ny paragraf, at andre love ønskes omfattet af ændringerne end det/dem, lovforslaget omfattede ved fremsættelsen. Sådanne ændringsforslag affattes f.eks. således:

Ny paragraf

x) Efter § 1 indsættes som ny paragraf:

»§ 01

I lov om opdræt af kanariefugle, jf. lovbekendtgørelse nr. 31 af 28. februar 1983, som senest ændret ved lov nr. 456 af 31. november 1989, foretages følgende ændringer:

1. § 13, stk. 2, ophæves.

2. I § 18, stk. 3, 2. pkt., og § 28, stk. 2 og 3, ændres »landbrugsministeren« til: »kulturministeren«.
[Konsekvensrettelser]

Det bemærkes, at ændringsforslag om indsættelse af nye kapitler og paragraffer ofte vil give anledning til, at der skal stilles konsekvensændringsforslag til lovforslagets titel.

b. Nye numre

Som omtalt ovenfor i indledningen til dette afsnit er ændringsforslag om indsættelse af nye numre affødt af, at der ønskes ændret andre steder i hovedloven end forudset ved fremsættelsen af ændringslovforslaget. De skal naturligvis placeres i den rigtige rækkefølge i ændringslovforslaget. Hvis der f.eks. i et lovforslag forekommer et nr. 11, der vedrører hovedlovens § 20, og et nr. 12, der vedrører hovedlovens § 59, og hvis den omfattede ændring eksempelvis vedrører hovedlovens § 58, så skal det nye nummer, der betegnes som nr. 01, 02, 03 etc., indsættes efter nr. 11. Ændringsforslaget kunne herefter se således ud:

x) Efter nr. 11 indsættes som nyt nummer:

»01. I § 58, stk. 2, nr. 3, ophæves *litra b*.

Litra c og d bliver herefter *litra b* og c.«

[Forenkling]

Det bemærkes, at hvis der er tale om en samlelov, hvor ændringerne i hver enkelt hovedlov er placeret i hver sin paragraf i ændringslovforslaget, har hver paragraf sin selvstændige nummerrækkefølge for de enkelte ændringer. Det følger heraf, at hver enkelt paragraf også har sin selvstændige hjælpenummerrækkefølge. Skal der med andre ord indsættes nye numre i § 2, vil det første nye nummer skulle betegnes nr. 01, uanset at der allerede er forslået indsat et nr. 01 i § 1.

4. Fjernelse af kapitler, paragraffer og numre

a. Fjernelse af kapitler og paragraffer

Ændringsforslag om fjernelse af paragraffer og (sjældent forekommende, jf. 2) kapitler formuleres svarende til ændringsforslag til hovedlove, jf. II.4.a. Når der ses bort fra de overgangsbestemmelser m.v., der er omtalt under afsnit IV nedenfor, er baggrunden for, at der ønskes stillet ændringsforslag om fjernelse af en paragraf, at en af de love, lovforslaget omfattede ved fremsættelsen, (alligevel) ikke ønskes omfattet af det vedtagne lovforslag. Sådanne ændringsforslag affattes f.eks. således:

Til § 2

x) Paragraffen udgår.

[De foreslåede regler i lov om hundeluftning udgår]

Vær opmærksom på, at ændringsforslag om fjernelse af kapitler og paragraffer ofte vil give anledning til, at der skal stilles konsekvensændringsforslag til lovforslagets titel.

b. Fjernelse af numre

Baggrunden for ændringsforslag om fjernelse af et eller flere numre er, at en eller flere af de ændringer i hovedloven, der var forudset ved fremsættelsen, (alligevel) ikke ønskes gennemført. F.eks. kan det fremsatte lovforslag have indeholdt et nr. 7, hvorefter der i hovedloven skulle indsættes et nyt stykke efter stk. 1 i § 11. Hvis der fremkommer et ønske om, at dette nye stykke alligevel ikke skal indsættes i hovedlovens § 11, affattes et ændringsforslag herom således:

x) Nr. 7 udgår.

[Dispensationsmuligheden udgår]

5. »Fordeling« af indholdet af et nummer på flere

Det kan forekomme, at man i forbindelse med arbejdet med formuleringen af et ændringsforslag, der skal ændre en af de foreslåede ændringsbestemmelser (numre), bliver opmærksom på, at indholdet af bestemmelsen bør fordeles på flere bestemmelser i hovedloven. Hvis f.eks. det fremsatte lovforslag har indeholdt en bestemmelse, der var fælles for en række produkter (æblegrød, æblemos, æblekage og æbletærte), men der under udvalgsarbejdet fremkommer ønske om, at der skal gælde forskellige regler for disse produkter, kan et sådant ændringsforslag tænkes affattet således:

x) Nr. 8 udgår, og i stedet indsættes:

»8. § 12, stk. 3, affattes således:

»Stk. 3. Industrielt fremstillet æblegrød må kun forhandles i genbrugsemballage. Nærmere regler herom fastsættes af miljøministeren.«

01. I § 12 indsættes efter stk. 3 som nyt stykke:

»Stk. 4. Miljøministeren fastsætter regler om, i hvilket omfang industrielt fremstillet æblemos skal forhandles i genbrugsemballage. Der kan herunder fastsættes særlige regler for forhandling af æblemos til småbørn.«

02. Efter § 12 indsættes som ny paragraf:

»§ 12 a. For tiden indtil 1. januar 2007 fastsættes ikke regler om karakteren af emballage til industrielt fremstillede æblekager og æbletærter, men miljøministeren bemyndiges til efter forhandling med branchen at fastsætte regler, der skal gælde efter denne dato.««

[Ændrede regler om anvendelse af genbrugsemballage til æblegrød m.v.]

6. Indskrænkning af antallet af numre

Tilsvarende kan det tænkes, at to eller flere numre bør »koges ned« til et mindre antal, f.eks. således:

x) Nr. 15 og 16 udgår, og i stedet indsættes:

»15. § 17, stk. 5, ophæves.«

[Yderligere regelforenkling]

7. Ny affattelse

a. Ny affattelse af kapitler og paragraffer

Ændringsforslag om en ny affattelse af paragraffer og (sjældent forekommende, jf. 2) kapitler formuleres svarende til ændringsforslag til hovedlove, jf. afsnit II.7.a. Det vil f.eks. være aktuelt, for så vidt angår overgangsbestemmelser.

Tidligere forekom det ret ofte, når der var tale om en enkelt ændring, at den foreslåede ændring var sammenskrevet med indledningen, f.eks. således:

§ 1

I lov om nedsættelse af et ankenævn til behandling af klager over gummisko og kondisko m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 490 af 30. juni 2001, som senest ændret ved lov nr. 13 af 28. februar 2002, ændres i § 37 »2005-06« til: »2006-07«.

Hvis der under udvalgsarbejdet fremkom ønske om, at der skulle foretages andre ændringer i hovedloven end forudset ved fremsættelsen, måtte dette imødekommes ved formulering af et ændringsforslag om en ny affattelse af § 1, f.eks. således:

Til § 1

x) Paragraffen affattes således:

»§ 1

I lov om nedsættelse af et ankenævn til behandling af klager over gummisko og kondisko m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 490 af 30. juni 2001, som senest ændret ved lov nr. 13 af 28. februar 2002, foretages følgende ændringer:

1. § 13 ophæves.

2. I § 37 ændres »2005-06« til: »2006-07«.

[Præcisering af undtagelsesbestemmelse]

Det bemærkes, at praksis har vist, at en sådan sammenskrivning af indledning og foreslået ændring, herunder også ophævelse af en eller flere paragraffer, er uhensigtsmæssig. Den forekommer derfor nu kun sjældent og må også frarådes.

b. Ny affattelse af numre

Hvis der skal foretages sådanne ændringer i et nummer, at det er nødvendigt eller i hvert fald hensigtsmæssigt, f.eks. fordi der både skal foretages ændringer i den indledende tekst og i den materielle ændring, at foreslå en ny affattelse af nummeret, kan dette formuleres i overensstemmelse med følgende eksempel:

Den oprindeligt foreslåede affattelse:

19. I § 23 affattes *stk. 1* således:

»Trampoliner, der ikke er typegodkendt, må ikke opstilles på steder, der er tilgængelige for offentligheden.«

Det ønskede ændringsforslag:

x) *Nr. 19* affattes således:

»**19.** I § 23, *stk. 1*, ændres »godkendt af kommunalbestyrelsen« til: »typegodkendt«.«

[Opretholdelse af det udtrykkelige forbud mod opstilling af ikkegodkendte trampoliner i private børnehaver]

8. Ændringer i numre

Såfremt der skal stilles ændringsforslag, der indebærer ændringer i et nummer, bør man ved formuleringen heraf tage udgangspunkt i indholdet og formuleringen af dette nummer. Afgørende er, om nummeret indebærer indsættelse af en helt ny bestemmelse – det være sig kapitel, paragraf, stykke, nummer, litra eller punktum – i hovedloven (a), eller om nummeret indebærer en ny affattelse af en bestemmelse, der allerede findes i hovedloven (b). Det bemærkes i øvrigt, at der i den indledende tekst i ændringsforslagene skal henvises til både det pågældende nummer og den bestemmelse i hovedloven, der skal indsættes eller ændres, og at begge henvisninger skal kursiveres.

a. Ændringer i en foreslået ny bestemmelse i hovedloven

Såfremt det i et nummer allerede er foreslået, at der skal indsættes en helt ny bestemmelse i hovedloven, f.eks. således:

1. I § 25, *stk. 1*, indsættes efter 2. pkt. som nyt punktum:

»Fremstilling af marmelade af søde kirsebær kræver ikke tilladelse.«

eller:

2. Efter § 28 indsættes:

»§ 28 a. Til fremstilling af marmelade må ikke anvendes klister som stivelsesmiddel. Ministeren for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri kan dog i særlige tilfælde dispensere herfra.«, formuleres ændringsforslag hertil efter følgende model:

x) I det under *nr. 1* foreslåede § 25, *stk. 1, 3. pkt.*, ændres »søde« til: »sure«.

[Ændring af området for fri fremstilling af marmelade]

og

x) I den under *nr. 2* foreslåede § 28 a indsættes i 2. pkt. efter »dog i« ordet: »helt«.
[Indskrænkning af ministerens dispensationsmulighed]

b. Ændringer i en foreslået ny affattelse af en eksisterende bestemmelse i hovedloven

Hvis der i et nummer foreslås en ny affattelse af en allerede eksisterende bestemmelse i hovedloven, f.eks. således:

13. § 25, stk. 1, 3. pkt., affattes således:

»Fremstilling af marmelade af søde kirsebær kræver ikke tilladelse.«

eller:

14. § 28 a affattes således:

»§ 28 a. Til fremstilling af marmelade må ikke anvendes klister som stivelsesmiddel. Ministeren for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri kan dog i særlige tilfælde dispensere herfra.«,

formuleres ændringsforslag hertil efter følgende model:

x) I den under *nr. 13* foreslåede affattelse af § 25, stk. 1, 3. pkt., ændres »søde« til: »sure«.
[Ændring af området for fri fremstilling af marmelade]

og

x) I den under *nr. 14* foreslåede affattelse af § 28 a indsættes i 2. pkt. efter »dog i« ordet: »helt«.
[Indskrænkning af ministerens dispensationsmulighed]

9. Ændringer i indledningen og den indledende tekst og konsekvenstekster i de enkelte numre

Når der ses bort fra den type eksempler, der er omtalt ovenfor under 7.a, vil det normalt ikke være nødvendigt at stille ændringsforslag, der berører indledningen. Selv om der efter fremsættelsen af lovforslaget er blevet vedtaget andre ændringer i hovedloven, antages det i praksis, at det normalt ikke er nødvendigt at stille ændringsforslag, hvorved der tilføjes en henvisning til dette senere vedtagne lovforslag.

Et ændringslovforslags indledende tekst kan f.eks. være sålydende:

§ 1

I lov om kunstige havebassiner og springvand m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 501 af 30. november 2000, som senest ændret ved § 4 i lov nr. 37 af 1. april 2002, foretages følgende ændringer:

Hvis der nogen tid efter fremsættelsen vedtages et andet ændringslovforslag om lov om kunstige havebassiner og springvand m.v., vil man normalt blot kunne indsætte denne senere ændring redaktionelt. Hvis man i det pågældende ministerium eller hvis den pågældende udvalgssekretær bliver opmærksom på en sådan mellemkommende ændring, bør man rette henvendelse til den lovteknisk ansvarlige, der vil foretage rettelsen redaktionelt i forbindelse med optryk af lovforslaget efter 2. eller 3. behandling. Skulle dette imidlertid blive overset, har dette kun ordensmæssig og altså ikke nogen materiel betydning.

I enkelte tilfælde vil en sådan mellemkommende lovændring imidlertid have betydning for henvisningerne i det lovforslag, der efterfølgende skal gennemføres i Folketinget. I sådanne tilfælde

bør der stilles særskilt ændringsforslag, der ændrer indledningen, og undertiden også ændringsforslag, der ændrer den indledende tekst i et eller flere numre, betegnelserne for de stykker m.v., der omfattes af ændringerne, og eventuelle konsekvenstekster. Sådanne ændringsforslag kan i det nævnte eksempel tænkes formuleret således:

Til § 1

1) I indledningen ændres »§ 4 i lov nr. 37 af 1. april 2002« til: »lov nr. 102 af 3. maj 2007«.
[Konsekvens af ændringsforslag nr. 2]

2) I nr. 2 ændres i den indledende tekst »efter stk. 3« til: »efter stk. 6«, det foreslåede nye stykke betegnes stk. 7, og den angivne konsekvens affattes således:

»Stk. 7 bliver herefter stk. 8.«

[Konsekvens af lov nr. 102 af 3. maj 2007]

Fra praksis kan henvises til L 214 og L 235, folketingsåret 1991-92.

Hertil kan komme ændringsforslag, der medfører ændringer af henvisninger i de tekster, der skal indgå i hovedloven. Sådanne ændringsforslag affattes i overensstemmelse med det, der er beskrevet i 8.

En særlig situation kan opstå, hvis den mellemkommende ændring nok er vedtaget, men endnu ikke bekendtgjort i Lovtidende. F.eks. kan den mellemkommende ændring være blevet vedtaget under et tidligere dagsordenspunkt i samme møde. I disse tilfælde er man henvist til at anvende følgende konstruktion:

Til § 1

1) I indledningen ændres »ændret ved § 4 i lov nr. 37 af 1. april 2006« til: »ændres ved det af Folketinget den 29. april 2006 vedtagne forslag til lov om ændring af lov om private havebassiner og springvand m.v. (Forenkling, decentralisering og regelsanering)«.

[Konsekvens af ændringsforslag nr. 2]

Fra praksis kan henvises til ændringsforslag til 3. behandling af forslag til lov om ændring af forskellige love på Undervisningsministeriets område. (Opfølgning på aftale om bedre uddannelser m.v.) (L 72, folketingsåret 2002-03). Se endvidere betænkning over ændringsforslag til 3. behandling af forslag til lov om ændring af en række love som følge af skatteforvaltningsloven. (Konsekvensændringer som følge af kommunalreformen m.v.) (L 111, folketingsåret 2004-05, 2. samling), hvor det fandtes hensigtsmæssigt at affatte de ændrede indledninger som nye affattelser.

IV. Ændringsforslag til ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser m.v. i forslag til ændringslove

Ud over forslag til ændringer i bestående love vil ændringslovforslag normalt også indeholde bestemmelser af mere formel karakter. Sådanne bestemmelser kan typisk være:

- 1) Ikrafttrædelsesbestemmelser.
- 2) Overgangsbestemmelser.
- 3) Lovændringens gyldighed for Grønland og Færøerne.
- 4) Bestemmelser om lovens stadfæstelse.

Det må understreges, at denne opremsning ikke nødvendigvis er udtømmende.

Det bemærkes, at paragrafangivelsen, ligesom tilfældet er med andre paragrafangivelser i ændringslovforslag, er placeret centrert oven over selve teksten til paragraffen. Endvidere angives stykkebetegnelse for stk. 1 kun, når der forekommer flere stykker i paragraffen.

Med hensyn til ændringsforslag til ikrafttrædelsesbestemmelser er årsagen til, at der skal stilles ændringsforslag typisk, at den oprindeligt foreslåede ikrafttrædelsesdato er passeret, mens udvalgsarbejdet har stået på, eller at det må forudses, at den vedtagne og stadfæstede lov ikke kan nå at blive kundgjort i Lovtidende inden denne dato. Opmærksomheden henledes i den forbindelse på, at et lovforslag som hovedregel først kan stadfæstes, efter at der gået tre søgnedage fra lovforslagets endelige vedtagelse, jf. grundlovens § 42, stk. 2. Under alle omstændigheder påhviler det det pågældende fagministerium at kontakte Retsinformation med henblik på at sikre, at loven kan nå at blive kundgjort inden den ønskede ikrafttrædelsesdato, hvis der blot forekommer den mindste tvivl.

V. Ændringsforslag til lovforslag uden paragraffer

Et lovforslag kan efter Folketingets praksis ikke bestå af en enkelt paragraf. Dette indebærer, at et lovforslag, der kun består af én samlet bestemmelse, betragtes som et lovforslag uden paragraffer. Tidligere forekom regeringslovforslag uden paragrafinddeling f.eks. undertiden i forbindelse med forslag til lov om optagelse af statslån i udlandet, men dette forekommer tilsyneladende ikke mere. Dette hænger til dels sammen med, at næsten alle regeringsforslag i dag forsynes med en ikrafttrædelsesbestemmelse, der altid bør placeres i en selvstændig paragraf. Enkelte regeringslovforslag uden ikrafttrædelsesbestemmelse forekommer dog, jf. f.eks. forslag til lov om ændring af lov om kommuners og amtskommuners udførelse af opgaver for andre offentlige myndigheder. (Ophævelse af revisionsbestemmelse) (L 72, folketingsåret 1997-98, 2. samling). Der kan også henvises til forslag til lov om ændring af lov om visse hovedlandevejsstrækninger. (Vendsysselmotorvejene) (L 232, folketingsåret 1993-94), som ved fremsættelsen kun bestod af én paragraf. Dette var som nævnt ikke formelt lovteknisk korrekt efter Folketingets praksis, og paragrafbetegnelsen blev derfor også slettet redaktionelt i forbindelse med optryk af lovforslaget efter 3. behandling. Imidlertid bør ændringsforslag til et sådant lovforslags tekst stilles til den udformning, lovforslaget fremtræder i ved fremsættelsen og dermed til § 1, ligesom afstemningerne ved 2. behandling afvikles i overensstemmelse hermed.

I det omfang Folketingets praksis følges, vil et lovforslag uden paragraffer normalt heller ikke være forsynet med andre former for opdelinger end eventuelt punktummer og for ændringslovforslags vedkommende numre. Teoretisk kan det imidlertid ikke udelukkes, at der i et sådant lovforslag forekommer en inddeling i stykker, numre (i forslag til hovedlove) og litraer, men det ses vistnok ikke i praksis og er næppe heller hensigtsmæssigt. Specielt med hensyn til lovforslag uden paragraffer, der har til hensigt at ophæve en bestående lov, henvises til afsnit VI om ændringsforslag til forslag til ophævelseslove.

Mens der altså stort set ikke forekommer regeringslovforslag uden paragraffer, forekom det i hvert fald tidligere ikke helt sjældent, at private lovforslag var uden paragrafinddeling. Dette forekom, såvel for så vidt angår forslag til hovedlove som – noget hyppigere – forslag til ændringslove. Som det er nævnt ovenfor, er det bl.a. en forudsætning, at lovforslaget ikke er forsynet med en særlig ikrafttrædelsesbestemmelse, idet en sådan altid bør placeres i en selvstændig paragraf. Disse lovforslag træder derfor i kraft i overensstemmelse med lovtidendelovens bestemmelser, såfremt de vedtages.

Ændringsforslag til lovforslag uden paragrafinddeling vil som altovervejende hovedregel enten skulle stilles til lovforslagets titel eller tekst. Undtagelsesvis kan der forekomme ændringsforslag til bilag, der opstilles i overensstemmelse med reglerne om ændringsforslag til lovforslag i øvrigt, jf. afsnit II.9. Med hensyn til ændringsforslag til titlen adskiller opstillingen sig heller ikke fra de regler, der gælder herom for lovforslag i øvrigt, jf. afsnit II.1 og III.1. Det er således kun i forbindelse med ændringsforslag til lovforslagets tekst, at der er grund til at knytte særlige bemærkninger til denne type lovforslag, og det særegne er egentlig blot, at alle ændringsforslag skal stilles til teksten. Der er således stor lighed med ændringsforslag, der stilles til beslutningsforslag, jf. afsnit XII, og ligesom det er tilfældet for sådanne ændringsforslags vedkommende, er det vanskeligt at opstille mere generelle regler for opstilling af ændringsforslag til lovforslag uden paragraffer.

1. Forslag til hovedlove

Især for sådanne lovforslags vedkommende er ligheden med beslutningsforslag meget stor.

a. Lovforslag bestående af en enkelt sætning

Hvis lovforslaget kun består af en enkelt sætning, kan der kun henvises til teksten eller til bestående ord i teksten. Ændringsforslag kan f.eks. være udformet således:

Til teksten

x) Teksten affattes således:

»Amtskommunerne nedlægges med virkning fra den 1. januar 2006.«

[Præcisering]

x) Efter »sjippetove,« indsættes: »hinkesten«.

[Udvidelse af lovens område]

x) Ordet »yoyoer« udgår.

[Forbudt mod brug af yoyoer i offentlige transportmidler udgår]

x) Ordet »slangebøsser« ændres til: »vandpistoler«.

[Ændret bevæbning af civile vagtværn]

x) Efter 1. pkt. indsættes som nyt punktum:

»Kulturministeren fastsætter nærmere regler herom.«

[Bemyndigelse til ministeren til at fastsætte regler om antallet af kustoder ved museer, der modtager offentlig støtte]

Det bemærkes, at det sidstnævnte tilfælde er helt parallelt med, hvad der gælder for lovforslag bestående af flere sætninger, jf. b nedenfor.

b. Lovforslag bestående af flere sætninger, men uden formel inddeling

Hvor teksten består af flere sætninger (punktummer), bør der i ændringsforslag henvises til det pågældende punktum, f.eks. således:

x) 2. *pkt.* udgår.

[Undtagelse vedrørende kakaduer udgår]

x) I 3. *pkt.* indsættes efter »katamaraner,« ordet: »trimaraner,«.

[Udvidelse af lovens område]

x) I 2. *pkt.* ændres »tomatketchup« til: »tomatpuré«.

[Teknisk korrektion]

x) Efter 2. *pkt.* indsættes som nyt punktum:

»Økonomi- og erhvervsministeren fastsætter nærmere regler om fremstilling af remoulade.«

[Indsættelse af bemyndigelsesbestemmelse]

Det sidste eksempel illustrerer fremgangsmåden, hvis der efter 2. *pkt.* allerede er et eller flere punktummer. I modsat fald skrives:

x) Som 3. *pkt.* indsættes:
 »Økonomi- og erhvervsministeren fastsætter nærmere regler om fremstilling af konserveret pesto.«
 [Indsættelse af bemyndigelsesbestemmelse]

c. Lovforslag med formel inddeling

Som anført ovenfor vil det næppe forekomme i praksis, at forslag til hovedlove uden paragraffer er forsynet med en anden inddeling. Skulle det imidlertid forekomme, skal ændringsforslag – bortset fra sådanne, der stilles til titlen eller eventuelle bilag – stilles til teksten, f.eks. således:

Til teksten

x) I *stk. 2* udgår »syltede agurker«.
 [Syltede agurker udgår af lovforslaget]

x) Efter nr. 3 indsættes som nyt nummer:
 »4) nærmere regler om fremgangsmåden i forbindelse med den daglige renovation hos stinkdyr,«.
 Nr. 4-6 bliver herefter nr. 5-7.
 [Udvidelse af bemyndigelsesbestemmelse]

x) *Nr. 5, litra g*, der bliver nr. 6, litra g, affattes således:
 »g) tandpleje for krokodiller,«.
 [Præcisering]

2. Forslag til ændringslove

Forslag til ændringslove uden paragraffer kan enten forekomme med eller uden formel inddeling (inddeling i numre).

a. Lovforslag uden formel inddeling

Såfremt lovforslaget ikke indeholder en formel inddeling, det vil sige, at det typisk kun indeholder forslag om en enkelt ændring, kan ændringsforslag f.eks. tænkes udformet således:

Til teksten

x) Tidsangivelsen »2006-07« ændres til: »2007-08«.
 [Yderligere udskydelse af revision]

x) Den foreslåede ændring affattes således:
 »§ 27 ophæves.«
 [Hele regelsættet om indretning af campingpladser i vådområder foreslås ophævet]

x) I den foreslåede ændring af § 28 indsættes efter »rosenkål,« ordet: »broccoli,«.

I praksis vil sådanne eksempler, idet de foreslåede ændringer så og sige altid placeres i numre, jf. nedenfor under 2.b. Det gælder også, selv om der kun foreslås en enkelt ændring.

b. Lovforslag med formel inddeling

Såfremt et lovforslag uden paragraffer indeholder forslag om en eller flere ændringer, vil disse typisk være placeret i forskellige numre. Ændringsforslag hertil vil f.eks. kunne formuleres således:

Til teksten

x) *Nr. 2* udgår.

[Ændringen vedrørende biavl udgår]

x) Efter nr. 3 indsættes som nyt nummer:

»**01.** § 25, *stk. 2*, ophæves.«

[Revisionsbestemmelsen i loven foreslås ophævet]

x) I den under *nr. 4* foreslåede affattelse af § 14, *stk. 3, 2. pkt.*, indsættes efter »De Samvirkende Perlehønsavlerforeninger på Østfyn,« ordene: »Dansk Elefantgræsavlerforening,«.

[Udvidelse af Det Rådgivende Udvalg vedrørende Indførelse af Nye Produkter i Landbruget]

VI. Ændringsforslag til forslag til ophævelseslove

Forslag til ophævelseslove, dvs. lovforslag, der går ud på at ophæve en eksisterende lov, skal ifølge FFO § 10, stk. 1, 2. pkt., betegnes forslag til lov om ophævelse af den pågældende eksisterende lov og vil typisk være formuleret svarende til ændringslovforslag med to eller i hvert fald ganske få paragraffer. § 1 indeholder en bestemmelse om, at en nærmere angivet eksisterende lov skal ophæves, og § 2 og eventuelle efterfølgende paragraffer indeholder bestemmelser om ikrafttræden, overgang, gyldighed for Færøerne og Grønland og lign.

I modsætning til egentlige ændringslove indeholder § 1 i ophævelseslove ikke numre eller anden form for inddeling, men (typisk) blot en enkelt sætning efter følgende model:

»Lov om autorisation af skopudsere, jf. lovbekendtgørelse nr. 515 af 20. september 1956, ophæves.«

Ændringsforslag vil formentlig ret sjældent forekomme i forbindelse med ophævelseslove. Dette gælder især ændringsforslag til titlen og § 1. Skulle det af en eller anden grund vise sig nødvendigt at stille et ændringsforslag hertil, bør sådanne affattes efter samme retningslinjer som ændringsforslag til forslag til ændringslove, jf. afsnit III, herunder nr. 1, for så vidt angår ændringsforslag til titler. For sidstnævntes vedkommende kunne sådanne tænkes at forekomme, hvis en yderligere lov skal ophæves, eller hvis man opgiver at ophæve en lov. Sådanne ændringsforslag kunne f.eks. affattes således:

Til titlen

x) Titlen affattes således:

»Forslag
til

Lov om ophævelse af lov om autorisation af skopudsere og lov om forbud mod ballondans på visse offentlige arealer«.

eller

x) Efter »skopudsere« indsættes: »og lov om forbud mod ballondans på visse offentlige arealer«.
[Konsekvens af ændringsforslag nr. x]

Med hensyn til ændringsforslag til § 1 vil dog der være den forskel, at § 1 i forslag til ophævelseslove ikke er inddelt i numre, men det vil næppe i praksis give anledning til problemer. Ændringsforslag vil således f.eks. kunne tænkes affattet således:

Til § 1

x) Paragraffen affattes således:

»§ 1

Lov om .....

[Teknisk korrektion]

eller:

Til § 1

x) Datoen »5. september 1958« ændres til: »6. september 1958«.

[Berigtigelse af dato]

Ændringsforslag til § 2, dvs. til ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelserne, vil derimod nok kunne forekomme noget hyppigere. Sådanne ændringsforslag bør stilles efter helt de samme retningslinjer som ændringsforslag til de tilsvarende bestemmelser i forslag til ændringslove, jf. afsnit IV, hvortil henvises.

VII. Underændringsforslag

1. I forbindelse med forslag til hovedlove

Ved underændringsforslag forstås i henhold til FFO § 18, stk. 2, 2. pkt., forslag til forandring af ændringsforslag. Et underændringsforslag skal derfor altid gå ud på at ændre i et ændringsforslag, der er stillet, og må ikke udformes som en ny affattelse af dette. Et underændringsforslag placeres umiddelbart efter det ændringsforslag, det er stillet til, og konsekvensen af, at der stilles et underændringsforslag, er, at der skal stemmes om underændringsforslaget forud for det ændringsforslag, hvortil det er stillet.

Der kan f.eks. være stillet et ændringsforslag af følgende indhold:

Til § 37

Af miljøministeren, tiltrådt af et flertal (IRP, UC, RD og SLF):

17) *Stk. 6* affattes således:

»*Stk. 6.* Kommunalbestyrelsen kan bestemme, at der i offentlige anlæg, der er beliggende i kommunen, ikke må spilles tennis, badminton, golf, minigolf, krocket, boule (pétanque) eller boccia uden særlig tilladelse i det enkelte tilfælde fra de kommunale myndigheder.«

[Udvidelse af kommunalbestyrelsens kompetence]

Hvis Borgerlige Socialister med en enkelt undtagelse kan tilslutte sig denne formulering, kan partiet formulere sit synspunkt med et underændringsforslag af følgende karakter:

Af et mindretal (BS):

U n d e r æ n d r i n g s f o r s l a g

t i l æ n d r i n g s f o r s l a g n r . 1 7

18) I den ved ændringsforslag nr. 17 foreslåede affattelse af *stk. 6* udgår »krocket.«.

[Begrænset udvidelse af kommunalbestyrelsens kompetence]

I stedet kunne Borgerlige Socialister have valgt at stille et helt nyt ændringsforslag som alternativ til det, ministeren havde stillet:

18) *Stk. 6* affattes således:

»*Stk. 6.* Kommunen kan bestemme, at der i offentlige anlæg, der er beliggende i kommunen, ikke må spilles tennis, badminton, golf, minigolf, boule (pétanque) eller boccia uden særlig tilladelse i det enkelte tilfælde fra de kommunale myndigheder.«

[Begrænset udvidelse af kommunalbestyrelsens kompetence]

Såfremt denne løsning vælges, vil afstemningsrækkefølgen (og normalt den rækkefølge, hvori ændringsforslagene placeres indbyrdes) bero på, hvilket af de stillede ændringsforslag (nr. 17 og 18) der er mest vidtgående i forhold til det fremsatte lovforslag.

Det vil til enhver tid være en skønssag, om det vil være mest hensigtsmæssigt at formulere et konkurrerende ændringsforslag som et underændringsforslag eller som nyt selvstændigt ændringsforslag. Fordelene ved at benytte sig af at formulere et underændringsforslag kan være, at man sikrer sig en afstemning om den holdning, der ligger bag underændringsforslaget forud for afstemningen om ændringsforslaget, at det gøres mere overskueligt, hvori den afvigende holdning består,

og at det er lettere (mere pladsbesparende) at formulere. Omvendt kan det i andre situationer være unødigt besværligt at formulere et ændringsforslag som et underændringsforslag, ligesom det – afhængigt af karakteren i det enkelte tilfælde – kan gøre det vanskeligere at sætte sig ind i forslagsstillernes intentioner. Til en vis grad gør der sig i dette spørgsmål de samme hensyn gældende, som er nævnt i det generelle afsnit om affattelse af ændringsforslag, jf. I.4.

Det har været diskuteret, om et parti, der har stillet et underændringsforslag, også kan optræde blandt forslagsstillerne til det ændringsforslag, som underændringsforslaget har til hensigt at ændre, eller som en del af et tiltrædende udvalg, flertal eller mindretal til dette ændringsforslag. Ville Borgerlige Socialister med andre ord have kunnet optræde som del af det flertal, der havde tilsluttet sig ændringsforslag nr. 17 i det eksempel, der er nævnt ovenfor?

Udgangspunktet må være, at et parti må antages at have én holdning til en bestemt sag og ikke to mere eller mindre modstridende. I det konkrete eksempel må man kunne gå ud fra, at Borgerlige Socialister enten går ind for, at krocket skal være omfattet af den foreslåede regel, eller for, at dette ikke skal være tilfældet. Borgerlige Socialister kan ikke gå ind for begge dele. Ikke desto mindre forekommer det ikke helt sjældent, at et parti udtrykkeligt ønsker at stå som forslagsstiller eller tiltrædende ved begge ændringsforslag. I dette tilfælde må man tolke partiets holdning således, at partiet principalt går ind for en vedtagelse af ændringsforslaget med det stillede underændringsforslag, men at det subsidiært kan støtte en vedtagelse af ændringsforslaget uden det stillede ændringsforslag, jf. i øvrigt afsnit I.6 om alternative ændringsforslag.

Der er ikke noget i vejen for, at der stilles flere underændringsforslag til det samme ændringsforslag. I det ovenfor beskrevne eksempel kunne man således tænke sig følgende yderligere underændringsforslag stillet:

Af et *mindretal* (FA):

U n d e r æ n d r i n g s f o r s l a g
t i l æ n d r i n g s f o r s l a g n r . 1 7

19) I den ved ændringsforslag nr. 17 foreslåede affattelse af *stk. 6* indsættes efter »krocket« ordet: »langbold,«.

[Yderligere udvidelse af kommunalbestyrelsens kompetence]

Det bemærkes, at der i forbindelse med hvert underændringsforslag benyttes overskriften:

U n d e r æ n d r i n g s f o r s l a g
t i l æ n d r i n g s f o r s l a g n r . x

I princippet er der intet i vejen for, at der stilles underændringsforslag til underændringsforslag. Fremgangsmåden er imidlertid uheldig af afstemningsmæssige grunde og kan undgås ved, at der stilles sideordnede underændringsforslag.

2. I forbindelse med forslag til ændringslove

Ligesom der kan stilles underændringsforslag til ændringsforslag til et forslag til en hovedlov som vist i de ovenfor nævnte eksempler, kan der stilles underændringsforslag til ændringsforslag til et forslag til ændringslov, således som det følgende eksempel viser:

Til § 1

Af et *mindretal* (IRP):

1) I den under *nr. 3* foreslåede ændring af § 11, *stk. 2*, indsættes som 3. *pkt.*:

»I byer og i bymæssig bebyggelse må der ikke køres med skateboard eller løbes på rulleskøjter på offentlig vej.«

[Forbud mod skateboard og rulleskøjter i visse områder]

Af et *mindretal* (BS):

U n d e r æ n d r i n g s f o r s l a g

t i l æ n d r i n g s f o r s l a g n r . 1

2) I det ved ændringsforslag nr. 1 foreslåede § 11, *stk. 2*, 3. *pkt.*, udgår »eller løbes på rulleskøjter«.

[Begrænsning af forbuddet]

Det bemærkes, at der efter praksis ofte ikke henvises til lovforslagets nr. 3 i underændringsforslaget, selv om dette ud fra en formel betragtning kunne siges at være nok så korrekt. Imidlertid må det erkendes, at dette som oftest ville medføre unødigt snørklede sætningskonstruktioner, der i stedet for den tilstræbte entydighed snarere ville skabe uklarhed. Fra praksis kan henvises til betænkning over forslag til lov om ændring af lov om leje og lov om midlertidig regulering af boligforholdene. (Lejefastsættelse i nye private udlejningsejendomme) (L 63, folketingsåret 1991-92). Som eksempel på, at der er henvist til nummeret, kan henvises til betænkning over forslag til lov om ændring af forskellige love på Undervisningsministeriets område. (Det repræsentative demokrati i uddannelsessystemet) (L 98, folketingsåret 1999-2000). Tilsvarende gælder, når der i ændringsforslaget indsættes et nyt nummer, jf. f.eks. betænkning over forslag til lov om ændring af teaterloven. (Det Storkøbenhavnske Teaterfællesskab) (L 163, folketingsåret 1998-99).

VIII. Deling af lovforslag

1. Procedureregler for deling af forslag

a. Indledning

Her vil blive gennemgået mere praktiske eksempler på spørgsmål, der kan opstå i forbindelse med deling af lovforslag. Der tages således ikke stilling til mere teoretiske overvejelser om, hvilke formelle regler deling af lovforslag hviler på, herunder om eventuelle identitetsproblemer som følge af en deling.

b. Hvornår kan der stilles ændringsforslag om deling?

Baggrunden for ønsket om deling af et lovforslag kan være politisk, praktisk eller teknisk. F.eks. kan deling være begrundet i et ønske om at gennemføre dele af et lovforslag hurtigt og udsætte behandlingen af resten af lovforslaget, der kan være forskellige flertal, der støtter forskellige dele af lovforslaget, eller det kan være ønskeligt, at lovforslaget af ordensmæssige grunde gennemføres som to eller flere love (f.eks. kan indholdsmæssigt forskellige ændringer i et lovforslag om ændring af retsplejeloven ønskes opsplittet i to love – én om strafferetlige emner og én om borgerlige sager).

Det er praksis, at ændringsforslag om deling af et lovforslag *kun accepteres ved 2. behandling*, og denne praksis bør fastholdes af formelle og praktiske grunde. Begrundelsen herfor er dels, at deling af lovforslag kan være forbundet med så store tekniske problemer, at det er nødvendigt at forbeholde en yderligere behandling efter delingen til opretning af eventuelle tekniske mangler, der måtte være opstået i forbindelse med delingen. Herudover er det anset for uforeneligt med strukturen for 3. behandling, hvor det er forudsat, at der efter afstemning om ændringsforslag foreligger en endelig udformning af et (og kun ét) lovforslag, hvorom der kan gennemføres en afsluttende forhandling og afstemning. Foretages der ved afstemning om ændringsforslag en deling af lovforslaget, eventuelt suppleret med vedtagelsen af ændringsforslag til de enkelte dele, vil det være uklart, hvilke af delene der efterfølgende skal forhandles og sættes til afstemning. Formelt vil det kunne påstås, at Folketinget behandler og vedtager lovforslag, der ikke står på dagsordenen. En afbrydelse af behandlingen og tilbagevisning til udvalg af en eller flere af delene umiddelbart efter gennemførelsen af delingen vil kunne gøre det lidt klarere, hvad der sker under behandlingen, men ændrer ikke principielt ved de nævnte formelle indvendinger. Hertil kommer, at man ved genoptagelsen af 3. behandling af det således delte lovforslag vil have afskåret andre end udvalget og ministeren fra at stille ændringsforslag til det, der reelt vil være 3. behandling af lovforslaget, jf. FFO § 13, stk. 4. Tilsvarende problemer opstår ikke ved deling i forbindelse med 2. behandling, der foregår ved afslutningen af behandlingen, og som efterfølges af en selvstændig 3. behandling af hvert lovforslag.

Fremføres der et ønske om deling af et lovforslag ved 3. behandling, skal dette forelægges Lovsekretariatet, hvis udvalgssekretæren ikke med henvisning til fast praksis kan få forslagsstilleren til at frafalde sit ønske.

Af praktiske grunde har man også kun gennemført deling af lovforslag i op til tre dele, idet delinger i et større antal ofte vil være forbundet med store tekniske vanskeligheder.

Det er ligeledes praksis, at *ændringsforslag om deling af beslutningsforslag ikke accepteres*. Denne praksis bør også fastholdes, og ønsker om deling af beslutningsforslag, der ikke umiddelbart frafaldes, skal forelægges Lovsekretariatet.

c. Hvem kan stille ændringsforslag om deling af et lovforslag?

Ændringsforslag om deling af et lovforslag kan stilles af enhver forslagsstiller, dvs. af ministeren i eller uden for betænkningen, i betænkningen af udvalget eller af et flertal eller et mindretal i udvalget og uden for betænkningen af et eller flere medlemmer. Af afstemningstekniske og indredaktionelle grunde bør et ændringsforslag om deling af et lovforslag så vidt muligt stilles i betænkningen og ikke uden for denne.

2. Opstilling af ændringsforslag

a. Gruppering og nummerering

Stilles der i en betænkning ændringsforslag om deling af et lovforslag, bør det anføres i betænkningens indledende afsnit, f.eks. således:

Der er af Borgerlige Socialisters medlemmer af udvalget stillet ændringsforslag om deling af lovforslaget.

Ønskes der i en betænkning stillet ændringsforslag om deling af et lovforslag, kan der samtidig forekomme ønsker om, at lovforslaget forbliver udelte, men at der stilles ændringsforslag til det udelte lovforslag, eller der kan være ønske om at stille ændringsforslag til et eller flere af de nye lovforslag, der måtte opstå ved delingen. Der foretages derfor en gruppering af de forskellige typer ændringsforslag.

Grupperne litreres med lille a, b, c, ... (»fed« skrift og centreret) med tilhørende overskrift (brødskrift og centreret), f.eks. således:

a

Ændringsforslag om deling af lovforslaget

b

Ændringsforslag til det under A nævnte forslag

c

Ændringsforslag til det under B nævnte forslag

d

Ændringsforslag til det udelte lovforslag

Alle ændringsforslagene i betænkningen nummereres med én fortløbende nummerering.

b. Udformning af ændringsforslag om deling af lovforslaget

I ændringsforslaget anføres, at lovforslaget foreslås delt i f.eks. to lovforslag (A og B), titlen anføres på hvert af de enkelte lovforslag, og det angives, til hvilke af disse det oprindelige lovforslags paragraffer (tekstdele) skal henføres. Der er intet til hinder for, at en bestemmelse (f.eks. en indledning eller en overgangsbestemmelse) henføres til begge lovforslag. Derimod må ingen paragraffer udelades. Ændringsforslaget opstilles således:

a

Ændringsforslag om deling af lovforslaget

1) Lovforslaget deles i to lovforslag med følgende titler og indhold:

A. »Forslag til lov om ændring af lov om social bistand. (Betaling for varig praktisk hjælp)« omfattende § 1, indledningen, nr. 1-7, og § 2.

B. »Forslag til lov om ændring af lov om social bistand. (Præcisering af kommunernes forpligtigelse til at sørge for døgntilbud)« omfattende § 1, indledningen, nr. 8-14, og § 2.

[Forslag om deling af lovforslaget]

Ændringsforslaget om deling af lovforslaget bør alene angive titlen på de nye lovforslag, og hvilke bestemmelser de nye lovforslag indeholder. Realitetsændringer til bestemmelserne i de nye lovforslag stilles som ændringsforslag til de respektive forslag. Hvis nogle paragraffer eller numre ikke ønskes medtaget i nogen af de nye lovforslag, der måtte opstå ved delingen, bør de alligevel medtages i et af lovforslagene, og til dette lovforslag stilles der selvstændigt ændringsforslag om, at disse paragraffer eller numre udgår.

c. Opstilling af realitetsændringsforslag

Efter ændringsforslaget om deling af et lovforslag opstilles realitetsændringsforslag. Først opstilles eventuelle ændringsforslag til det under A nævnte lovforslag, derefter eventuelle ændringsforslag til det under B, C osv. nævnte lovforslag og derefter eventuelle ændringsforslag til det udelte lovforslag. Som nævnt ovenfor litreres de forskellige grupperinger med lille a, b, c osv., men alle ændringsforslagene nummereres med én fortløbende nummerering.

Der kan være grund til at gøre opmærksom på, at hvis et ændringsforslag om deling af et lovforslag bliver forkastet, bortfalder de ændringsforslag, der måtte være stillet til de således delte lovforslag. Det indebærer, at, såfremt forslagsstillerne uafhængigt af ønsket om deling af lovforslag insisterer på en afstemning om de bortfaldne ændringsforslag, er det nødvendigt at stille disse på ny til 3. behandling (til det udelte lovforslag), idet det på grund af den heraf følgende usikkerhed om afstemningsforløbet ikke kan accepteres, at de samme forslagsstillere stiller enslydende ændringsforslag til 2. behandling både til det delte og det udelte lovforslag.

På samme måde vil en vedtagelse af ændringsforslaget om deling af lovforslaget indebære, at ændringsforslag, der måtte være stillet til de udelte lovforslag, bortfalder.

Der kan derfor i det hele taget være grund til, at der på et så tidligt tidspunkt som muligt skabes den størst mulige afklaring af, hvad der er flertal for med hensyn til deling af et lovforslag. Idealet er, at der bag ønsket om deling, står et enigt udvalg eller i hvert fald et stort flertal.

IX. Bemærkninger og forklarende tekster til ændringsforslag

Udvalget for Forretningsordenen besluttede i efteråret 2000, at der til hvert ændringsforslag skulle knyttes en kortfattet forklarende tekst, der beskriver indholdet af ændringsforslaget. Kravet gælder både de ændringsforslag, der stilles af en minister, og dem, der stilles af medlemmer af Folketinget. Teksten placeres umiddelbart efter det pågældende ændringsforslag i en »kantet« parentes, således som det også kan ses overalt i denne vejledning i forbindelse med de enkelte eksempler.

Efter FFO § 18, stk. 1, bør ændringsforslag, hvad enten de stilles i eller uden for betænkningen, i fornødent omfang være ledsaget af bemærkninger, der tjener til deres begrundelse. Der er således ikke noget krav om, at der skal være bemærkninger til hvert ændringsforslag. Af hensyn til udarbejdelse af indredaktion og afstemningslister er det hensigtsmæssigt at angive sammenhængen, hvis der foreligger en række indbyrdes sammenhængende ændringsforslag, f.eks. en hovedændring og en række konsekvensændringer eller flere enslydende ændringer. Det kan gøres ved som overskrift til bemærkningerne at angive en henvisning til alle de indbyrdes sammenhængende ændringsforslag (f.eks.: Til nr. 1, 3, 4 og 7). Det kan også gøres ved, at man til de ændringsforslag, hvortil der ikke er selvstændige bemærkninger, som bemærkning anfører, enten at ændringsforslaget er en konsekvens af ændringsforslag nr. x, eller henviser til bemærkningerne til ændringsforslag nr. x.

I bemærkningerne til ministrenes ændringsforslag, der fremsendes fra ministerierne, forekommer det hyppigt, at der affattes et sæt bemærkninger til alle ministerens ændringsforslag, hvor der indledes med almindelige bemærkninger, hvorefter der kommer bemærkninger til hvert ændringsforslag. En sådan opbygning er ikke umiddelbart forenelig med de principper, hvorefter bemærkninger til ændringsforslag i betænkninger opstilles, bl.a. fordi der ikke herved tages højde for bemærkninger til ændringsforslag stillet af et eller flere partier, som muligvis skal placeres ind mellem ministerens ændringsforslag.

Foreligger der imidlertid et sæt ændringsforslag fra en minister, der er opstillet således, er det nødvendigt at slå bemærkningerne sammen f.eks.:

Til nr. 1-7, 9, 11 og 13-15

Det har ikke været hensigten, at enkelte ansatte .....
ad nr. 1 (ikke understregning)

Har to eller flere partier stillet samme ændringsforslag, men med forskellig begrundelse, må dette som nævnt i afsnit 1.2 fremgå af bemærkningerne, f.eks. ved hjælp af følgende formulering: »Et mindretal (Det Ultraradikale Centrumspartis medlemmer af udvalget) har følgende bemærkninger til ændringsforslaget:«.

X. Ændringsforslag i betænkninger over flere forslag

Uanset om der er ændringsforslag til ét eller begge/alle forslag, skal det altid angives, til hvilket lovforslag ændringsforslag stilles.

Det gøres på følgende måde:

Æ n d r i n g s f o r s l a g
til

I. Forslag til lov om Københavns Lufthavne A/S

Lovforslaget nummereres med romertal, og hele overskriften skrives med »fed« skrift og centreret.

Ændringsforslagene skrives på sædvanlig måde og nummereres fortløbende for hvert forslag, det vil sige, at man starter forfra med ændringsforslag nr. 1, når man begynder at skrive ændringsforslag til det næste (lov)forlag.

Bemærkningerne til ændringsforslagene skrives umiddelbart efter ændringsforslagene, og inden man begynder på ændringsforslag til det næste (lov)forlag.

Er der ikke ændringsforslag til begge/alle forslag, skal der ikke angives noget herom. Er der f.eks. kun ændringsforslag til det under II nævnte forslag, skal der kun angives en overskrift til dette forslag.

XI. Ændringsforslag, der ikke er stillet i en betænkning eller tillægsbetænkning

1. Ændringsforslag stillet uden for betænkningen og tillægsbetænkningen og tilføjelser hertil

I hovedsagen gør de samme forhold sig gældende, uanset om man har at gøre med ændringsforslag uden for betænkningen, uden for tilføjelsen til betænkning, uden for tillægsbetænkningen eller uden for tilføjelsen til tillægsbetænkning. Når der i det følgende tales om ændringsforslag uden for betænkningen, skal dette således blot forstås som en eksemplifikation.

Som hovedregel stilles ændringsforslag til lovforslags 2. behandling i den betænkning, som det pågældende udvalg afgiver, hvilket hænger naturligt sammen med betænkningens umiddelbare funktion – at tjene som grundlag for Tingets 2. behandling af lovforslaget. Imidlertid forudsætter Folketingets forretningsorden, jf. FFO § 18, at der kan stilles ændringsforslag såvel i som uden for betænkningen. Af denne bestemmelses stk. 2 fremgår, at sådanne ændringsforslag (som hovedregel) ikke kan behandles uden at have foreligget omdelt senest dagen før 2. behandling, mens betænkninger ifølge FFO § 8, stk.10 (som hovedregel) skal være omdelt senest to dage før 2. behandling. Det følger heraf, at det er forudsat, at ændringsforslag uden for betænkningen omdeles på et senere tidspunkt end betænkningen. Sådanne vil navnlig komme på tale i følgende tilfælde:

- a) Efter afgivelsen af betænkning bliver ministeren/forslagsstillerne opmærksom på, at der bør stilles (yderligere) ændringsforslag. Sådanne har ofte en ret teknisk karakter, f.eks. vedrørende ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelserne eller nødvendige konsekvensrettelser.
- b) Et parti, der ikke er repræsenteret i udvalget ved medlemmer, ønsker at stille ændringsforslag.

For god ordens skyld skal det bemærkes, at der ikke er noget formelt i vejen for, at partier, der er repræsenteret ved medlemmer i udvalget, stiller ændringsforslag uden for betænkningen. Det kan således forekomme, hvis det pågældende parti ikke har kunnet nå at færdiggøre sine ændringsforslag inden betænkningens afgivelse, eller hvis der er tale om ændringsforslag, som ikke hele partiet står bag, jf. f.eks. forslag til lov om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v. (L 5, folketingsåret 1996-97).

Det forekommer undertiden, at sådanne ændringsforslag, der ikke kan stilles i en betænkning, af forslagsstillerne bliver færdigudarbejdet og indleveret til den pågældende udvalgssekretær inden betænkningens afgivelse. Alligevel fastholder man i praksis, at alle ændringsforslag uden for betænkningen først dateres og omdeles efter udvalgets betænkning, og at dateringen svarer til omdelingsdatoen. Formelt er baggrunden herfor, at forslagsstillerne ikke kan vide, om der i betænkningen er stillet ændringsforslag, der imødekommer dem. Det er desuden mest praktisk, at alle ændringsforslag uden for betænkningen er forsynet med numre, der ligger efter betænkningens ændringsforslagsnumre, og så længe betænkningen ikke er afgivet og omdelt, kan man ikke vide, hvor mange ændringsforslag denne indeholder.

Ændringsforslag uden for betænkningen skal altså nummereres i forlængelse af numrene på eventuelle ændringsforslag i betænkningen. Hvis en eller flere forslagsstillere stiller flere ændringsforslag, placeres disse så vidt muligt i samme dokument og i givet fald indbyrdes kronologisk i forhold til det fremsatte lovforslag på samme måde som ændringsforslag i en betænkning. På det enkelte papir må der kun forekomme ændringsforslag af de samme forslagsstillere. Forekommer der f.eks. syv ændringsforslag i betænkningen, og der derefter indleveres henholdsvis to og tre ændringsforslag af to hold forslagsstillere, tildeles de først modtagne (og omdelte) ændringsforslag nr. 8 og 9, mens de senere modtagne tildeles nr. 10, 11 og 12, uanset den indbyrdes kronologi (og afstemningsrækkefølge) mellem de to sæt ændringsforslag. I

det konkrete tilfælde kan det f.eks. godt vise sig, at den kronologiske rækkefølge af de 12 ændringsforslag bliver 1, 2, 10, 3, 8, 4, 5, 9, 11, 6, 12 og 7.

Det skal i øvrigt bemærkes, at da det ikke umiddelbart kan konstateres, hvilken tilslutning der er til et ændringsforslag uden for betænkningen, kan sådanne undertiden give anledning til afstemningsmæssige problemer. En del af disse ændringsforslag vil dog i praksis være sådanne, der vedtages uden afstemning. Problemer kan imidlertid (især) forekomme, hvis uvisheden om, hvorvidt et ændringsforslag uden for betænkningen bliver vedtaget eller ej, vil påvirke det videre afstemningsforløb.

2. Ændringsforslag, der stilles, uden at der foreligger en betænkning eller tillægsbetænkning

Der tænkes her på de relativt få tilfælde, hvor et lovforslag går direkte fra 1. til 2. behandling uden udvalgsbehandling, og de temmelig mange tilfælde, hvor et lovforslag går direkte fra 2. til 3. behandling uden (fornyet) udvalgsbehandling. I disse tilfælde gælder det, at der ikke på forhånd foreligger nogen ændringsforslag i en betænkning eller tillægsbetænkning, som der skal tages hensyn til med hensyn til nummerering. Det først indleverede og omdelte ændringsforslag bliver derfor ændringsforslag nr. 1. I øvrigt gælder der de samme regler om nummerering, som er nævnt ovenfor.

3. Ændringsforslag, der stilles i en tilføjelse til betænkning eller tillægsbetænkning

Tilføjelser til betænkningen og tillægsbetænkningen vil normalt forekomme, hvis en 2. eller 3. behandling afbrydes og forslaget sendes tilbage til fornyet behandling i udvalget. I givet fald bør man være opmærksom på, om afbrydelsen er sket før eller efter en eventuel afstemning om de ændringsforslag, der måtte være stillet i betænkningen henholdsvis tillægsbetænkningen.

Er afbrydelsen sket, før der er stemt om ændringsforslagene, består disse, og der kan stilles yderligere ændringsforslag i tilføjelsen til (tillægs)betænkningen, ligesom partierne kan tage stilling til ændringsforslag, der er stillet uden for (tillægs)betænkningen. Det anbefales dog, at det udtrykkeligt fremgår af tilføjelsen, at ændringsforslag, der er stillet i (tillægs)betænkningen opretholdes, medmindre de ønskes taget tilbage, hvilket i givet fald også bør fremgå. Ændringsforslagene nummereres i fortsættelse af eventuelle ændringsforslag i (tillægs)betænkningen.

Er afbrydelsen sket, efter at der er stemt om ændringsforslagene, skal eventuelle nye ændringsforslag stilles til lovforslaget i den affattelse, hvori det foreligger efter sådanne afstemninger. De nye ændringsforslag nummeres i en ny nummerrækkefølge.

XII. Ændringsforslag til forslag til folketingsbeslutninger

Der kan som udgangspunkt henvises til de generelle regler for opstilling af ændringsforslag i betænkninger over lovforslag (afsnit I). Da et forslag til folketingsbeslutning ikke er opdelt i paragraffer, vil reglerne for opstilling af ændringsforslag hertil i princippet svare til de tilsvarende regler, for så vidt angår lovforslag uden paragraffer (afsnit V).

Herefter vil ændringsforslag til forslag til folketingsbeslutning enten skulle stilles til forslagens titel eller tekst eller i undtagelsestilfælde til et bilag til forslaget. Med hensyn til de sidstnævnte – sjældent forekommende – tilfælde henvises til afsnit II.9 om ændringsforslag til bilag. Hvad angår ændringsforslag til titlen frembyder sådanne helt tilsvarende spørgsmål som ændringsforslag til titlen til forslag til hovedlove, hvorfor der kan henvises til omtalen heraf, jf. afsnit II.1.

Med hensyn til ændringsforslag til teksten gælder, at det kan være temmelig vanskeligt at opstille mere generelle regler herom, fordi beslutningsforslagets tekst kan være udformet på mange forskellige måder.

1. Beslutningsforslag bestående af en enkelt sætning

I nogle tilfælde består beslutningsforslagets tekst kun af en enkelt sætning. I sådanne tilfælde kan der alene henvises til bestående ord i teksten, og ændringsforslag må udformes efter følgende retningslinjer:

x) Efter »regeringen til« indsættes: »inden udgangen af 2006«.

[Indsættelse af tidsfrist]

x) Ordet »særlig« udgår.

[Udvidelse af området]

eller

x) Ordet »særlig« ændres til: »ekstraordinær«.

[Indskrænkning af området]

2. Beslutningsforslag bestående flere sætninger, men uden formel inddeling

I mange tilfælde består teksten kun af nogle få sætninger samlet i et enkelt afsnit. Her bør man i ændringsforslaget henvise til det pågældende punktum, f.eks. således:

x) 2. *pkt.* udgår.

[Opfordringen til at skærpe reglerne om bananmodning udgår]

x) I 3. *pkt.* indsættes efter »luftmadrasser« ordene: »og oppustelige badedyr«.

[Opfordringen bør også omfatte oppustelige badedyr]

eller

x) I 1. *pkt.* ændres »opfordrer« til: »pålægger«.

[Skærpet sproglig formulering]

Hvis beslutningsforslaget består af flere afsnit, vil det i reglen være hensigtsmæssigt at henvise hertil, f.eks. således:

x) Efter 3. afsnit indsættes som nyt afsnit:

»Ved indretning af løbegårde for cirkuselefanter bør der tages hensyn til elefanternes størrelse, antal og kønssammensætning. I særlige tilfælde kan der gives tilladelse til midlertidig indretning af løbegårde for cirkuselefanter i tilknytning til strudsefarme.«

[Særligt om løbegårde for cirkuselefanter]

3. Beslutningsforslag med formel inddeling

Ved beslutningsforslag med formel inddeling tænkes på sådanne, der er forsynet med en inddeling i numre eller litraer⁵.

I disse tilfælde bør der ved formuleringen af ændringsforslag henvises til den relevante inddeling, f.eks. således:

x) *Nr. 3* udgår.

[Opfordringen til at skærpe indsatsen over for fløjten og piften på offentlige gader udgår]

x) *Nr. 4* affattes således:

»4) Minigolfbaner må kun anlægges efter tilladelse fra Miljøstyrelsen.«

[Præcisering vedrørende minigolfbaner]

x) Efter litra b indsættes som ny litra:

»c) tallerkenvaskere,«

Litra c og d bliver herefter litra d og e.

[Udvidelse af henstillingen til også at omfatte tallerkenvaskere]

x) I *nr. 3, litra b*, udgår *2. pkt.*

[Tidsfristen med hensyn til spejderhagl udgår]

x) I *nr. 1, 1. pkt.*, indsættes efter »tyrkerduer,« ordet: »turtelduer,«

[Beskyttelsen bør også omfatte turtelduer]

eller

x) I *nr. 4* ændres »softice« til: »sodavandsis«.

[Korrektion af trykfej]

Det bemærkes, at en inddeling i »pinde« ikke bør opfattes som en formel inddeling. Der kan således ikke i et ændringsforslag henvises til »tredje pind« el.lign.⁶

Endvidere bemærkes det, at selv beslutningsforslag med en formel inddeling oftest i den indledende tekst indeholder en tekstdel uden formel inddeling. Der tænkes her på beslutningsforslag af typen:

Forslag til folketingsbeslutning om autorisation af fuglebursfabrikanter

⁵ I almindelighed anbefales brug af arabertal, undtagelsesvis små bogstaver. Derimod bør man så vidt muligt undgå terminologien »punkter«, idet der herved let opstår forveksling med begrebet »punktum« (især når forkortelsen »pkt.« anvendes).

⁶ Af samme grund vil en inddeling i »pinde« el.lign. normalt ikke være hensigtsmæssig.

Folketinget opfordrer regeringen til inden den 1. april 2007 at fremsætte lovforslag om autorisation af fuglebursfabrikanter efter følgende retningslinjer:

- 1) Der meddeles kun autorisation til personer, der har gennemgået såvel en teoretisk som en praktisk uddannelse inden for faget af mindst 5 års varighed.
- 2) Det skal være en betingelse for opnåelse af autorisation, at den pågældende har fast bopæl her i landet og er myndig, uberygtet og vederhæftig.

Hvis man f.eks. ønsker at ændre den angivne frist for fremsættelse af lovforslag, kan dette gøres således:

x) I den indledende tekst ændres datoen »1. april 2006« til: »1. januar 2007«.

[Udskydelse af tidsfristen]

Ønsker man derimod at ændre i den del af teksten, der er omfattet af den formelle inddeling, anvendes de principper, der er nævnt ovenfor, f.eks. således:

x) Nr. 2 affattes således:

»2) Det skal være en betingelse for opnåelse af autorisation, at den pågældende er myndig, ikke har anmeldt betalingsstandsning og ikke er under konkurs.«

[Præcisering af kravene til opnåelse af autorisation]

Bilag 1

Eksempler på ændringsforslag til forslag til hovedlove

Til titlen

Af et *mindretal* (BS og FA):

1) Titlen affattes således:

»Forslag
til

Lov om indretning af farme til opdræt af strudse, emuer og kasuarer«.

[Konsekvens af ændringsforslag nr. 3]

Af *fidusministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af BS og FA):

2) I titlen indsættes efter »strudse« ordene: »og emuer«.

[Konsekvens af ændringsforslag nr. 4]

Til § 1

Af et *mindretal* (BS og FA):

3) Paragraffen affattes således:

»§ 1. Loven finder anvendelse på .....

Stk. 2. Loven omfatter ikke .....

Stk. 3. Fidusministeren kan i særlige tilfælde .....

[Ændring af lovens anvendelsesområde]

Af *fidusministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af BS og FA):

4) I *stk. 1* indsættes efter »strudse« ordene: »og emuer«, og *stk. 4* udgår.

[Udvidelse af lovens anvendelsesområde]

Af et *mindretal* (BS og FA):

Ny paragraf

5) Efter § 1 indsættes i *kapitel 1* som ny paragraf:

»§ 01. Farme til opdræt af strudse, emuer og kasuarer kan ikke indrettes i bymæssig bebyggelse eller i umiddelbar nærhed heraf. Fidusministeren fastsætter nærmere regler herom.«

[Forbud mod strudsefarme m.v. i og ved bymæssig bebyggelse]

Til § 2

6) *Stk. 1* affattes således:

»Indretning af farme som nævnt i § 1 i tilslutning til eller umiddelbar nærhed af offentlige institutioner for børn og unge kræver kommunalbestyrelsens tilladelse.«

[Præcisering]

Af *fidusministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af BS og FA):

7) *Stk. 3* affattes således:

»*Stk. 3.* Fidusministeren kan i særlige tilfælde tillade indretning af farme som nævnt i § 1 i de i stk. 1 og 2 nævnte områder.«

[Udvidelse af fidusministerens dispensationsadgang]

Af et *mindretal* (BS og FA):

Nyt kapitel

8) Efter § 6 indsættes som nyt kapitel:

»Kapitel 01

Regler om fodring

§ 02. Strudse, emuer og kasuarer skal fodres med .....

§ 03. Der må ikke benyttes genmodificeret foder til strudse, emuer og kasuarer, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Fidusministeren kan dog i særlige tilfælde tillade brug af genmodificeret foder til kasuarer.«

[Indsættelse af et regelsæt om fodring]

Til § 7

9) Paragraffen udgår.

[Fjernelse af kravet om årlige kontrolbesøg af en kredsdyrlæge]

Af *fidusministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af BS og FA):

10) Paragraffen med tilhørende overskrift udgår, og i stedet indsættes:

»*Fysiske rammer*

§ 7. Ved indretning af farme som nævnt i § 1 skal der tages hensyn til .....

Stk. 2. Fidusministeren fastsætter nærmere regler om .....

Stk. 3. Fidusministeren kan bemyndige de lokale kredsdyrlæger til at .....

§ 04. Strudse og emuer skal i opvækstperioden holdes fysisk adskilt, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Kredsdyrlægerne kan dog i særlige tilfælde tillade, at strudse og emuer i opvækstperioden går inden for samme indhegning.«

[Skærpelse af kravene til farmenes fysiske rammer]

Af et *mindretal* (BS og FA), tiltrådt af et *flertal* (det øvrige udvalg):

Til § 9

11) Som *stk. 3* indsættes:

»*Stk. 3.* Der skal i forbindelse med opdræt af kasuarer foretages tilsyn af en dyrlæge mindst én gang hvert kvartal.«

[Særlige krav med hensyn til dyrlægebesøg i forbindelse med kasuaropdræt]

Til § 10

12) Efter stk. 1 indsættes som nyt stykke:

»Stk. 2. Fidsministeren kan midlertidigt nedlægge forbud mod anlæg af nye farme som nævnt i § 1, hvis sundhedsmæssige forhold taler herfor.«

Stk. 2 og 3 bliver herefter stk. 4 og 5.

[Hjemmel til at nedlægge forbud mod anlæg af nye farme]

Til §§ 11-13

Af *fidusministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af BS og FA):

13) Paragrafferne udgår, og i stedet indsættes:

»§ 11. Fidsministeren kan fastsætte særlige regler om indretning af farme for emuer på Bornholm.«

[Hjemmel til at fastsætte særlige regler om emufarme på Bornholm]

Af et *mindretal* (BS og FA):

Underændringsforslag

til ændringsforslag nr. 13

14) I den under ændringsforslag nr. 13 foreslåede § 11 indsættes efter »emuer« ordene: »og kasuarer«.

[Hjemmel til at fastsætte særlige regler om såvel emufarme som kasuarfarme på Bornholm]

Eksempler på ændringsforslag til forslag til ændringslove

Af *cirkusministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til titlen

1) I titlen indsættes efter »m.v.« ordene: »og lov om gynger og karruseller«.
[Konsekvens af ændringsforslag nr. 16]

Til § 1

Af *cirkusministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af UC):

2) I indledningen ændres »senest ved lov nr. 432 af 5. maj 2005« til: »bl.a. ved lov nr. 432 af 5. maj 2005 og senest ved § 2 i lov nr. 513 af 26. maj 2006«.
[Konsekvens af ændringsforslag nr. 4]

3) Før nr. 1 indsættes som nyt nummer:

»**01.** I § 4, stk. 3, indsættes efter »elefanter« ordene: »og mammuter«.
[Inddragelse af mammuter under lovens område]

4) Nr. 3 affattes således:

»**3.** § 7, stk. 5, ophæves.«
[Konsekvens af vedtagelsen af forslag til lov om ændring af forskellige love om behandling af dyr, der benyttes i cirkus m.v. (Implementering af EF-direktiv om dyr, der benyttes i cirkus)]

Af *cirkusministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af UC og FA):

5) Nr. 4 udgår.

[Forslaget om fastsættelse af særregler for patagonske søløver udgår]

6) I den under nr. 5 foreslåede § 8 a indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:
»Stk. 2. Når særlige hensyn taler herfor, kan cirkusministeren give tilladelse til, at løver kan optræde sammen med andre dyr.«
Stk. 2-4 bliver herefter stk. 3-5.
[Dispensationsadgang til at tillade optræden af løver sammen med andre dyr]

7) I det under nr. 5 foreslåede § 8 a, stk. 3, 2. pkt., der bliver stk. 4, 2. pkt., udgår »sneleoparder«.
[Sneleoparder omfattes ikke af de særlige regler om optræden af visse kattedyr]

Af et *mindretal* (BS):

8) I den under nr. 7 foreslåede affattelse af § 11, stk. 2, indsættes efter »søløver«, ordet:
»søbjørne«,
[Reglerne om optræden af søløver bør også gælde søbjørne]

Af *circusministeren*, tiltrådt af et *flertal* (udvalget med undtagelse af UC):

9) Efter nr. 7 indsættes som nyt nummer:

»02. § 12, stk. 3, ophæves.

Stk. 4 og 5 bliver herefter stk. 3 og 4.«

[Ophævelse af reglerne om sprechstallmeistere]

10) Efter nr. 8 indsættes som nyt nummer:

»03. I § 14 indsættes efter stk. 2 som nyt stykke:

»Stk. 3. Circusministeren kan udstede regler om størrelsen af netmasker i sikkerhedsnet.«

Stk. 3 bliver herefter stk. 4.«

[Bemyndigelse til at fastsætte regler om størrelsen af netmasker i sikkerhedsnet]

11) Nr. 9 affattes således:

»9. § 15, stk. 2, 1. pkt., affattes således:

»Direktøren for Cirkusstyrelsen udsteder nærmere regler om, af hvilke træsorter der kan forarbejdes savsmuld til cirkusarenaer.««

[Bemyndigelse til direktøren for Cirkusstyrelsen til at fastsætte visse regler om kvaliteten af cirkussavsmuld]

12) Efter nr. 9 indsættes som nyt nummer:

»04. I § 17, stk. 2, 3. pkt., ændres »sopran- og altsaxofoner« til: »sopransaxofoner«.«

[Ophævelse af klovners adgang til at benytte altsaxofoner under deres optræden]

13) I den under nr. 10 foreslåede affattelse af § 19, stk. 3, udgår 3. pkt., og i stedet indsættes:

»Der må ikke anvendes stortrommer og pauker under optræden, hvor løver og tigre medvirker. Direktøren for Cirkusstyrelsen kan i særlige tilfælde dispensere herfra.«

[Udbygning af reglerne om anvendelse af slagtøj i cirkusorkestre]

14) I den under nr. 11 foreslåede affattelse af § 20 udgår stk. 2 og 3, og i stedet indsættes:

»Stk. 2. Følgende dyreracer må ikke anvendes i forbindelse med cirkusforestillinger:

1) Tasmansk pungulv.

2) Yeti.«

[Forenkling af reglerne om visse dyrearter]

Af et *mindretal* (UC):

Underændringsforslag

til ændringsforslag nr. 14

15) I den ved ændringsforslag nr. 14 foreslåede affattelse af § 20 indsættes i stk. 2 efter nr. 2 som nyt nummer:

»3) Bigfoot.«

[Opretholdelse af de særlige regler, for så vidt angår bigfoot]

Af *circusministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Ny paragraf

16) Efter § 1 indsættes som ny paragraf:

»§ 01

I lov om gynger og karruseller, jf. lovbekendtgørelse nr. 2345 af 24. december 2004, som ændret bl.a. ved lov nr. 356 af 1. april 2005 og senest ved lov nr. 407 af 15. april 2006, foretages følgende ændring:

1. § 34, stk. 5, ophæves.«

[Konsekvensændring som følge den foreslåede bestemmelse i § 1, nr 8]

Til § 2

Af *et mindretal* (UC):

17) Paragraffen affattes således:

»§ 2

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. juli 2006.

Stk. 2. § 1, nr. 9, træder dog først i kraft den 1. august 2006.«

[Udskydelse af lovens ikrafttræden og yderligere udskydelse, for så vidt angår § 1, nr. 9]

Af *circusministeren*, tiltrådt af *et flertal* (udvalget med undtagelse af UC):

18) Datoen »1. maj 2006« ændres til: »1. juli 2006«.

[Udskydelse af lovens ikrafttræden]

INDEKS

SYMBOLER

§ 20-spørgsmål	122
– antal mundtlige spørgsmål	128
– begrundelser	126
– form	126
– indhold	122
– svar	128
– taletid	129
– tidsfrister	126
1. behandling	43
2. behandling	44
3. behandling	45

A

Ad hoc-udvalg	55
Afbrydelse af behandling	46
Afgivelse af betænkning	86
Afstemninger	47
– forslag til vedtagelse	113
– ændringsforslag	47
Afvisning af forslag	48

Afvisning af ændringsforslag	49
Aktstykker	63
Almindelig del	54
Arkiv	148

B

Baggrundsmateriale til førstebehandlinger	148
Beretninger	93
Beslutningsforslag	30, 76
– bortfald	16, 36
– private	30
Betænkninger	85
– afgivelse	86
– formalia	88
– omdeling	88
– omtryk	92
– udkast	85
Bibliotek	148
Bortfald af forslag	16, 36

D		- formalia	114
Dagsordener for møder i Folketingssalen	22	Fortrolige oplysninger	58
Dagsordener for udvalgmøder	57	Fortrolige udvalgsbilag	58
Delegationer	68	Fremsættelse af forslag	32, 42
Deling af lovforslag	209	- private	34
Deputationer	61	- regeringen	32
Det Udenrigspolitiske Nævn	66	Fremsættelsestaler	42
Dispensation fra tidsfrister	48	Frister	18
		- dispensation	48
		Første møde efter valg	15
E		G	
Europaudvalget	65	Godkendelse af folketingsvalg	15
F		H	
Finansudvalget	63	Hasteforespørgsler	115
Folketingets formand	14, 42	Henvi sning af forslag til udvalg	78
Folketingets hvervregister	139	Hjemmeside	146
Folketingsgrupper	15	Hvervregister	139
Folketingstidende	144, 98	Høringer	62
Folketingsvalg	15	Høring over lovforslag	80
Folketingsår	15	Høring over ændringsforslag	37
Foreløbige referater	144	Høringsnotater	80
Forespørgsler	110	Høringssvar	80
- anmeldelse	110		
- forhandling	111	I	
- fremme	110	Identitetskrav	49
Forhandling af forespørgsler	111	Immunitet	139
Forhandling af forslag	43	Indfødsretsudvalget	69
Forhandling af redegørelser	116	Indstillinger	88
Forny et udvalgsbehandling	78, 45	- mundtlige	89
Forslagsstillere	34	Interne udvalgsbilag	70
Forslag til vedtagelse	113		
- afstemning	114		

K		Opretryk af lovforslag	106, 37
		Ordførere	43, 45
Konsekvensrettelser	101	Ordførerindlæg	45
Korte bemærkninger	45	Orlov	138
L		P	
Langtidsplan	20	Planlægning af folketingsarbejdet	14
Lovforslag	76	Planlægning af lovgivningsarbejdet	16
– bortfald	16, 36	Planlægning af udvalgsbehandlingen	83
– omtryk	105, 107	Private forslag	30
– private	30	– bistand fra udvalgssekretær	30
– regeringen	28		
Lovforslagsnummer	34		
Lovprogram	18	R	
Lovsager	148	Redegørelser	116
Lovteknisk gennemgang	98	– foranlediget af udvalg	118
		– forhandling	117
		Referat af Folketingets forhandlinger	144
		– foreløbigt referat	144
		Referenter	98, 144
		Regeringen	17, 28
		Retskrivning	98
		S	
		Samlelove	28
		Samlinger	15
		Samråd	132
		– åbne	133
		Samtykke til forespørgsel	110
		Sekretariatsbetjening	70
		Sidste mødedag	16
		Skriftlige henvendelser til udvalg	61
		Sproglige fejl i lovforslag	103
M			
Mødedage	20		
Mødefri perioder	20		
Mødeindkaldelse	24		
Mødeledelse	42		
Mødeperioder	15		
Mødeplan	20		
O			
Observatører i udvalg	56		
Offentlighed	141		
Omdeling af betænkninger	88		
Omtryk af betænkninger	92		
Omtryk af lovforslag	105, 107		
Onsdagsspørgsmål	122, 127, 124		

Sproglig gennemgang af forslag	98	– beslutninger	56
Spørgetid	122	– høringer	62
Spørgetime med statsministeren	135	– mødetidspunkter	57
Spørgsmål	122, 130	– skriftlige henvendelser	61
Staveformer	102	– stemmer	56
Stedfortrædere	138, 56	– valg	54
Stemmeret i udvalg	57	Udvalgsberetninger	93
Stående udvalg	54	Udvalgsbetænkninger	85
Svar på § 20-spørgsmål	128	Udvalgsbilag	69
Svar på udvalgsspørgsmål	131	– fortrolige	70
		– interne	70
		Udvalgsmøder	57
		– dagsorden	57
		– protokol	57
		– referat	57
		– tavshedspligt	58
		Udvalgssekretariatet	70
		Udvalgsspørgsmål	130, 82
		– svar	131
		Ugeplan	20
		Undertitler på lovforslag	100
		Underudvalg	56
		Underændringsforslag	206
		V	
		Valggrupper	55
		Valgperioder	15
		Valg til udvalg	54
		U	
		W	
Udkast til betænkning	85		
Udkast til lovforslag	79	www.folketinget.dk	146
Udvalg	54	www.folketingstidende.dk	144

Æ

Ændringer i bemærkninger	37
Ændringsforslag	36, 155
– afgørelse uden afstemning	47
– afstemning	47
– høring	37
– identitetskrav	49
– tidsfrister	36
– uden for betænkning	91
Ændringslovforslag til samme lov	105

Å

Åbne samråd	133
Åbne udvalgsaktiviteter	62
Åbningsredegørelse	16, 118

Folketinget

Christiansborg
DK-1240 København K

Tlf. +45 33 37 55 00

www.ft.dk
ft@ft.dk